I 56

LJUDEVIT LALLEMANT

NAUKA O DUHOVNOM ŽIVOTU

27151

Anka Labaš

Zgr 29/II 34.

M L-109-A

M

Ponino

„VRELO ŽIVOTA“

KNJIŽNICA ZA DUHOVNI ŽIVOT
KNJIGA PRVA

LJUDEVIT LALLEMANT

NAUKA O DUHOVNOM ŽIVOTU

PREVEO
KATEHETA PETAR ŽIVKOVIĆ

SARAJEVO

NADBISKUPSKI ORDINARIJAT VRHBOSANSKI

Br. 2270/1934. L. S.

IMPRIMATUR!

Sarajevo, 7. rujna 1934.

✝ Ivan,
nadbiskup s. r.

„NOVA TISKARA" VRČEK I DR.

ŽIVOT LJUDEVITA LALLEMANTA.

Pristoji se, da izdavajući po prvi put na hrvatskom jeziku jedno od najslavnijih i najklasičnijih djela duhovne literature XVII. stoljeća, reknemo nekoliko riječi o njegovu auktoru Luisu Lallemantu (čitaj: Luju Lalmanu). Uostalom taj je život po sebi tako divan, tako prožet duhom Božijim, da bi šteta bilo ne progovoriti o njemu prije, nego što čitalačkoj publici predamo njegovu duhovnu nauku.

Rođen u Francuskoj u Châlons-sur-Marne 1578. Ljudevit Lallemant bio je sin suca. Ovaj ga je zarana poslao u Burges na nauke u isusovački kolegij, a kasnije u Verdun, gdje je svršio retoriku. Iza toga, 10. prosinca 1605. stupa u isusovački novicijat, da u sabranosti duše, provede veliki svoj život. Život zapravo vrlo običan u svojim vanjskim oblicima, ali život sigurno velik po svojoj pravoj, nutarnjoj sadržini.

Već se u novicijatu Ljudevit Lallemant odlikovao naglim napredovanjem u duševnom životu. Za kratko vrijeme postigao je onu ravnodušnost i onaj mir, koji se uvijek očituje kod ljudi veoma kreposna života. Od tog snažnog nutarnjeg života nije se dakako mnogo izvana moglo vidjeti. O. Lallemant volio

je ostati nezamijećen, povučen skoro, no samo zato da mogne bolje prisluškivati glas milosti, koji je u njemu zborio. Volio je ne isticati se i stoga je radije surađivao s dobrim djelima drugih, nego bio njihov začetnik. Nastojao je da se njegove zasluge ne vide, da se sva slava pripiše drugima i onda kad je on bio glavni tvorac koga djela.

Veliko međutim načelo njegovog duhovnog života bilo je u tom da je *čistoću srca* smatrao *osnovnom stvari čitavoy duševnog napretka.* Oko te čistoće on se sam trudio, oko nje je gledao da se trude i svi oni, koji su mu bili povjereni. *To je najkraći i najsigurniji put,* volio bi on govoriti, *da se dođe do sjedinjenja s Bogom.* Pročišćavati svoju nutarnjost, paziti na sve i najmanje pokrete srca i sve one koji su neuredni, nemilosrdno uklanjati — to je, mogli bi reći, veliki program njegova života i njegove nauke.

Sam na se toliko je pazio, da je umio zamijetiti i najmanje pokrete srca. Kadgod za odmora, pripovijedao je o. Rigoleuc, on bi najednom zašutio, presjekao rečenicu u pola, jer mu je nutarnje svijetlo pokazalo neku nesavršenost u onome što je htio reći.

Kao svi sveti ljudi on je i prema tijelu svome bio nepopustljiv, veoma ga trapio, tako da su po mišljenju nekih tjelesne pokore skratile nekoliko njegov život.

Ipak više nego tjelesno, on se trapio duševno. Bez prestanka je s najvećom strogošću mrtvio svoj duh pobijajući u sebi zle sklonosti i podvrgavajući svoj duh Bogu. U tom cilju vježbao se i u siromaštvu.

Sav mu je namještaj bio kukavan krevet, sto, dvije stolice, klecalo, brevijar i biblija i tri četiri knjige, bez kojih nije mogao biti. Veselje mu je bilo čega ne imati i trpiti zbog te neimaštine. I zato je brižno sakrivao kad čega nije imao, bojeći se da ljubav poglavara ne bi to otkrila.

Vrlo odlučan i jak do kraja u onome što bi poduzeo, on je ipak prema ljudima pokazivao veliku blagost. Nikad se ne bi uzrujavao. Posjedovao je potpunoma svoju dušu i zato se velika vedrina čitala uvijek iz njegova lica. Kao sveti Ignacije on je želio da mu se svi protive i da ga ometaju u njegovim nakanama, ne samo zato da mogne tako što više trpiti, nego da uspjeh njegovih pothvata bude tim slavniji za Boga.

Sve ove njegove osobine ukrašavala je velika pobožnost koja se očitovala u svim njegovim djelima. Ništa ga nije tako veselilo kao intiman razgovor s Bogom. Molitvu je stoga nazivao zemaljskim blaženstvom i znao je u njoj provesti čitave sate koje bi oduzimao od sna. Božija stvar bila mu je prvo, i glavna mu je briga bila otkriti u svemu nakane Božije. Očito je bilo da ga je u tom vodio Duh Sveti, prema kome je on imao posebno veliku pobožnost. Štovao je naročito i Utjelovljenu Riječ i presvetu Euharistiju i one su bile centar oko koga se kretao cio njegov duhovni život. Pobožnost prema bl. Djevici i sv. Josipu imala je kod njega nešto srdačna, topla, jer je on u njima gledao uzore pravog nutarnjeg života.

Bilo je poznato da ga sveti Josip nije nikad odbio u njegovim molitvama i on je svakog uvjeravao da nema milosti koju ne bi mogli dobiti njegovim zagovorom. Jednom uoči svetkovine sv. Josipa, on je obećao dvojici otaca Pavlu Ragueneau-u i Jakovu Nouetu da će zagovorom ovog sveca dobiti sve štogod zatraže, samo ako štogod učine za širenje pobožnosti prema njemu. Tako se i dogodilo po pričanju obojice otaca: O. Nouet je molio da lijepo mogne pisati o Isusu i postao je slavan u tome, a o. Raguenau tražio je neku drugu milost, koju on nije htio da rekne ali je priznao da je bio uslišan.

Njegova pobožnost očitovala se i u tome što je u svim svojim poglavarima gledao Boga i bio im neobično poslušan. U toj stvari znao je poticati i druge da kroz čitave mjesece ispituju svoju savjest. »Ako u tome budete savršeni govorio bi, budite sigurni da ste na pravom i stalnom putu svetosti«.

Ali dok je tako učio mlađe poslušnosti bio je prema njima dobar kao rijetko tko. S njima je bio miran, blag, nesebičan, srdačan. Svojim naravnim kao i vrhunaravnim osobinama znao je osvojiti srca, da mu u tom nije bilo ravna. Tuđe pogreške tako je lijepo podnosio, služio svakoga strpljivo i s naklonošću, da je time konačno svakoga predobio. Kad bi razgovarao s drugima činilo se da nema drugoga posla i nitko nije mogao zamijetiti da bi mu možda dosađivao. Kad bi ga tko makar i mlađi uvrijedio, daleko od tog da bi se pokazivao uvrijeđenim, on bi se

tome veselio i takvome bi još radije činio razne usluge. On se tako »osvećivao«. Tvrdio je, da ga je iskustvo poučilo, da upravljanje u družbi mora biti silno blago i da se poglavari moraju truditi oko toga da ih se sluša iz ljubavi više nego od straha.

Njegove poduke odavale su toliko različitog vrhunaravnog znanja, da su i najstariji oci u kući, gdje se on nalazio, pazili da im ne izmakne nijedna njegova riječ. Od njega je čovjek uvijek nešto nova naučio. Mnogi su primjetili da bi često puta jedna jedina njegova riječ znala umiriti uznemirenu koju dušu i uvjeriti koga tvrdoglavca. Sve što je govorio, imalo je neku neodoljivu, osvajalačku unkciju.

Prožet Duhom Svetim, on se u svemu ravnao njegovom svijetlošću. I u vodstvu pojedinih duša i u vodstvu zajednice. Političkog duha kod njeg nije bilo i on je sažalijevao zajednice, u kojima se poglavari povode za tim duhom. *Taj duh*, govorio bi on, *ruši poslušnost i povjerenje što ih mlađi moraju imati u one koji Krista zastupaju.*

Sam se lično ne bi nikad na nešto odlučio a da ne bi pitao za savjet Duha Svetog. On je uopće u poslušnosti prema Duhu Svetom i u pažljivosti na sve pokrete srca gledao zalog velikih milosti. *Oni, koji paze na se i na sve pokrete svoga srca,* znao je on govoriti, *imaju veliku sposobnost da otkrivaju tajne srdaca, bilo stoga što ih Bog tako nagrađuje, bilo stoga što ih iskustvo poučava.* On je sam prodirao

do u dno srdaca. Jedan redovnik pripovijedao je kako ga je otac Lallemant, dok se kod njeg ispovijedao, upozorio na jedan samo njemu poznati grijeh, koji je bio zatajio. Drugi put mu je rekao kakve su misli i napasti prolazile njegovom dušom. Slične su se stvari i drugima više puta dešavale. Prožet posve u nutrini svojoj duhom Božijim on je poznavao mnoge tajne srdaca.

U tom božanskom, nutarnjem životu bio je cio njegov život i sva njegova sreća. Gospodin Isus i bl. Djevica i sveci nagrađivali su ga raznim viđenjima, razgovorima i svu silu drugih utjeha. Isto je tako sigurno, da su mu se javljale i neke duše iz čistilišta.

Konačno se sve to očitovalo, usprkos njegovoj skromnosti, i na njegovoj vanjštini: Krist je odsjevao iz njega i nije ga čovjek mogao gledati a da se ne bi osjetio potaknut na pobožnost i sabranost. Bio je smatran najsavršenijim isusovcem svoga vremena. Mnogi redovnički poglavari pitali su ga kao kakvo proročište za savjet.

Njegova slava raširila se i izvan Francuske. Bog je čudesnim načinom pokazao njegove zasluge majci Lujzi od Uzašašća, redovnici Klarisi, koja je živjela u Španiji, i zadivljivala cio svijet čudesima, što ih je milost u njoj proizvodila.

Iza njegove smrti koja je nastupila 5. travnja 1635., slava njegova nije prestala. Ne samo puk, nego i svećenstvo i najveći odličnici prisustvovali su mu sprovodu, pokazujući tim svoju vjeru u njegovu

svetost. Mnogi smatraju, da su njegovim zagovorom primili vrlo velikih milosti.

Po pripovijedanju savremenika bio je visoka stasa, veličanstvena držanja; čela široka i vedra, kose kestenjaste ali glave već ćelave; ovalna i skladna lica, malo pocrne boje, obraza koji su većinom gorili od nebeskog plamena, što je buktio u njegovu srcu; očiju punih neke mile blagosti, i koje su istodobno odavale čvrstoću njegova suda i savršenu jednakost njegova duha. Sva ta vanjština zajedno s velikim nutarnjim darovima privlačila mu je svačije poštovanje.

Međutim navjerniji portret koji čovjek o njemu može dati, to je sigurno njegova duhovna nauka što ju je sabrao o. Rigoleuc slušajući njegove savjete kao njegovo duhovno dijete.

Ovaj prijevod, što ga pružamo našoj publici bio je prvotno rađen prema njemačkom prijevodu, ali ne bez uspoređivanja s francuskim tekstom. Uredništvo »*Vrela Života*« smatralo je potrebnim, da to uspoređivanje još jače provede, te je nastojalo, da prijevod što vjernijim učini. Da popuni također mjesta, koja su bila ispuštena u njemačkom tekstu, naročito cio II. otsjek u načelu O savršenosti i čitavo VI. načelo. Konačno velika briga uredništva bila je u tome da sačuva duh kojim je djelo pisano i koje pod vrlo jednostavnim riječima krije veliku toplinu srca.

Ako smo u tome uspjeli, Bogu neka je hvala i slava!

Uredništvo.

I. Načelo.

POGLED NA NAŠ CILJ.

POGLAVLJE I.

Samo nas Bog može usrećiti.

U našem je srcu praznina, koju sva stvorenja ne mogu ispuniti. Samo nas može ispuniti Bog, naš početak i naš cilj. Ako posjedujemo Boga onda je ta praznina ispunjena i mi smo sretni. Ako nemamo Boga ostajemo prazni i to nas čini nesretnima. Prije nego Bog ispuni ovu prazninu, on traži, da Njega smatramo svojim posljednjim ciljem, kao što nas to i vjera uči. Stvorenjima se možemo služiti umjereno prema potrebama, slaveći tako Boga i dajući mu čast, koja mu pripada od svega stvorena. Tada će nam Bog dati sama sebe, napuniti naše prazno srce i učiniti nas sretnima.

Ali ako mu nijesmo posve vjerni, on će nas ostaviti puste i ova neispunjena praznina u našem srcu učinit će nas potpuno nesretnima.

Stvorovi bi htjeli biti našim posljednjim ciljem. A prije svega mi bismo sami htjeli biti svoj cilj. Stvorenje nas mami k sebi govoreći nam: *Dođi k meni, ja ću te napuniti.* Mi povjerujemo, a ono nas

vara. Zatim nam to učiniti drugo stvorenje, pa treće i vara nas na isti način, doklegod živimo. Stvorenja nas zovu na sve strane i obećavaju nam da će nas ispuniti. Iako su sva njihova obećanja lažna, mi se ipak uvijek pustimo prevariti. To je isto, kao da bi netko htio šakom vode ispuniti presahlu morsku dubinu. Stoga nijesno nikada zadovoljni. Stvorovi nas udaljuju od Boga, kad uz njih prionemo, a osim toga čine nas nesretnim, nemirnim i bijednim. Stvorovi nose sobom nužno ove nesreće, a Bog donosi za stalno veselje, mir i sreću.

Mi smo nalik na osobe kojima se sve zgadilo. One okušaju jednog jela, pa ga ostave, zatim drugog, pa i njega ne mogu i napokon vide, da im nijedno ne ide u slast. I mi se bacamo na svakovrsne predmete, a ne možemo se od njih nasititi. Samo je Bog ono vrhovno dobro, koje nas može usrećiti, a varamo se govoreći: »*Kad bih bio na onome mjestu, imao onu službu, bio bih zadovoljan; onaj je sretan, ima šta želi*«. To je varka. Da budeš papa, ti ne bi bio sretan. Tražimo Boga, tražimo jedino Boga, samo on može ispuniti sve naše želje.

Nekoć se je demon poganima pretstavljao kao Bog i početak i cilj svijeta u njihovim idolima. Stvorovi čine gotovo isto tako. Oni se pretstave poput Boga, te nas uvjeravaju, da će nas zadovoljiti i dati nam potpunu sreću. Ali sve što nam daju samo povećava pustoš u duši. Sada toga ne osjećamo. Toga ne osjećamo potpuno, dok ne dođemo u drugi život,

gdje dušu muči neizmjerna čežnja, da je Bog ispuni, i ako se ta čežnja ne ostvari to joj bude neizmjerno teško.

Na smrtnom ćemo času spoznati, kako su nas stvorovi zavodili i varali. Čudit ćemo se sami sebi, kako smo mogli za niske, nevrijedne stvari napustiti uzvišene i dragocjene Božje darove. Za kaznu ovog ludog postupka biti ćemo lišeni neko vrijeme gledanja Boga, a bez toga ne može ništa zadovoljiti naše duše. Sada ne možemo ni shvatiti, koliko duša teži za gledanjem i posjedovanjem Boga, kao što si ne možemo predočiti muku, koju ima, dok ovoj želji ne udovolji. Stoga se trebamo velikodušno odreći svih osnova što ih sami stvaramo. Svih ljudskih nakana i želja i svakog pouzdanja u predmete, koji će udovoljiti našoj sebičnosti, te uopće svega što bi nas moglo priječiti, da ne napredujemo u slavljenju Boga. *To znači, kaže sveto pismo, ići pred Gospodinom, imati dušu pravednu, ići u istini, tražiti Boga svim srcem svojim.*

Zašto se vezati na stvorove? Oni su tako ograničeni i prazni pravih dobara. Sva radost i sreća, što ih daju, čine nas još gladnijim mjesto, da nas zasite. Nama treba neizmjernosti i ne možemo se zasitit, dok ne posjedujemo najviše neizmjerno dobro.

Osim toga stvorovi su kratka vijeka, oni nas naskoro ostavljaju ili mi njih moramo ostaviti. A što se tiče ljudi zar ne znamo, da oni ljube samo sebe i traže svoju korist? Ono malo dobra, i vlasti što

imaju čuvaju za sebe i kad bi imali sva dobra u izobilju, činili bi isto tako. Sve što ne čine potpuno za Boga, to čine za sebe. U svemu što čine za drugog, nikad ne zaboravljaju sami na se. Oni su nam prijazni, dobri prijatelji, ako im to koristi. Kako dakle da se oslanjamo na naklonost i prijateljstvo ljudi?

POGLAVLJE II.

Naša je sreća u potpunoj predanosti Bogu, koji jedini treba vladati našim srcem.

Naša je prava veličina u predanosti Bogu. Samo od Boga imamo život, k njemu ne možemo doći nego po njemu, ne možemo bez njega postići svojega cilja. Filozofi su se starog vijeka varali kada su tražili sreću u samim sebi i u stvorenim stvarima. Samo Bogu pripada pravo zapovjedati srcima ljudskim. Ni svjetovna ni crkvena vlast ne seže do srca. Što se tamo zbiva na njih ne spada. Samo Bog u srcu kraljuje. Tu je njegovo pravo kraljestvo. Tu je prijesto njegovih milosti. Kraljujući u srcu on se najviše proslavljuje. Naša je savršenost i naša sreća, ako prepustimo svoje srce Božjoj vlasti. Što mu više naše srce bude podložno to ćemo više biti savršeni i sretni.

Bog se više zanima vrhunaravnim upravljanjem jednog srca, gdje on vlada, nego li naravnim upravljanjem cijelog svijeta. Bogu je stalo jedino do srca. On hoće, da srce bude njemu podložno i da ga

on posjeduje. Isto tako jedino Bog može naše srce zadovoljiti. Ono je prazno, i samo ga Bog može ispuniti.

Bogu je slast općiti s ljudskim srcima. On tamo počiva. Za uzvrat samo je Bog središte srdaca, i ona treba da samo u njemu počivaju i kucaju jedino za Boga. Sretan život, koji čini, da jedino Bog u srcu živi, život samo za Boga!

Sretan život srca, gdje Bog vlada i potpuno ga posjeduje. Život udaljen od svijeta, a skriven u Bogu, život ljubavi i svete slobode, život, koji daje srcu u kraljevstvu Božjem njegovu radost, mir, dobro i bogatstvo, koje svijet ne može ni dati ni oduzeti.

Mi si pretstavljamo, da ljudi sabranosti i nutarnjeg života provode žalostan i bijedan život. A upravo je obratno. Sva sreća dapače na zemlji stoji u posjedovanju Boga. Što se više odričemo sami sebe, da se s Bogom sjedinimo, tim više prestajemo biti bijedni i postajemo sretni. No đavo se koristi našim neznanjem i slabošću, te nas baca u zabludu i gleda nas za vazda da obori. Treba ga prezreti, da postignemo sreću u životu, gledajući Boga, uživajući njegovu svetu prisutnost, bez koje bi bili nesretni najviši serafi. Duša, koja ima uvijek Boga pred očima i spremna je vršiti njegovu volju istinski je sretna.

II. Načelo.

SAVRŠENOST.

OTSJEK PRVI.

ŠTA JE SAVRŠENOST?

POGLAVLJE I.

Prvi čin duše koja teži savršenošću.

Član I.

Boga treba u svemu tražiti i to samo Njega.

Da pravo mognemo tražiti Boga, najprije ga moramo smatrati kao početnika naravi i milosti, kao onog, koji drži sve što je stvoreno i koji svime upravlja. Tako treba promatrati sve i najmanje događaje, kao od Boga dane i učinjene.

Tražiti Boga znači ne htjeti i ne željeti ništa, nego ono što on hoće i naređuje po svojoj providnosti. Bog je o nama odredio, da će nam dati određene milosti, kojima ćemo se uzdignuti do stalnog stupnja slave, ako budemo vjerni ovim milostima. Nadalje je odredio, da nam ne daje više milosti, niti

da ne postignemo višeg stepena slave. Malo osoba ima koje imaju dosta odvažnosti i vjernosti, da ispune Božje osnove i da dospiju svojim sudjelovanjem do one slave, koju Bog od njih želi. Mi moramo Božju volju i odredbu toliko štovati i ljubiti, da si ne želimo više milosti i slave, nego onoliko, koliko nam on hoće dati, dapače i kad bismo mogli sebi onoliko pribaviti, koliko bi htjeli. Moramo se držati u ovim granicama zbog neizmjernog poštivanja spram odredbi Božje providnosti.

Drugi izvrsni način kako možemo tražiti Boga, jest u tom, da nam je u svim stvarima cilj samo Božja slava. U nauci ne trebamo tražiti drugog znanja nego ono, koje je na veću slavu Božju. Đavo ima neprispodobivo više znanja od nas, ali mi možemo svoje znanje upotrebiti za širenje Božje slave, a đavo ne može.

Istog se načela trebamo držati u svim poslovima i uopće u svemu. Moramo biti spremni radi službe Bogu odreći se svoje koristi, osjećaja, pojedinih sklonosti i nacrta. Ništa nije samo po sebi vrijedno, da se želi nego Bog, a sve ostalo može se željeti samo u toliko, koliko se odnosi na Boga. Varka je i zamama tražiti ono, što nas ne vodi Bogu i u tome se naslađivati.

Ako zanemarimo ovo pravilo i više volimo, što je nama najugodnije, a ne što je za Boga najslavnije, to je isto kao da jedan kralj proda svoje kraljevstvo za čašu vode. To je najveća ludost na svijetu, jer je

sve samo taština i laž osim slave Božje. Otud dolazi, da mi svaki dan štetujemo neizmjerno mnogo, jer toliko gubimo od svoje vlastite slave, koliko propuštamo Boga proslaviti. Raditi u svemu na veću slavu Božju, to je najplemenitiji cilj, što si ga možemo zamisliti. Nije moguće da Bog uzdigne jedan stvor do višeg cilja, pa da je to stvorenje i hiljadu puta savršenije od najvišeg serafa.

Tražimo dakle Boga u svemu i sve, neka nam služi za njegovu veću proslavu; i sreća i nesreća, utjeha i bezutješnost, dapače i naši grijesi i nesavršenosti. Sve ovo dobro dolazi onima, koji znaju tražiti Boga i naći ga u svakoj prilici.

Ima i drugi način traženja Boga, koji je teško shvatiti, ako ga čovjek ne iskusi. To je, da ne tražimo samo njegovu volju i slavu, ne samo njegove darove i milosti, njegove utjehe i slast pobožnosti, nego da tražimo njega samo, u njemu počivamo i njega uživamo. Inače kada se netko oslanja samo na njegove milosti i osjetne utjehe izlaže se velikim pogiblima i nikada neće postići cilja, za kojim je pošao. Ali ako jedino Boga tražimo, uzvišeni smo nad sve stvoreno, držimo za ništa i kraljevske krune i veličine svijeta i hiljadu svjetova i sve, što nije Bog.

Najveća naša briga i neprestno nastojanje mora ići za tim, da ovakim načinom Boga potražimo i dokle ga ovako nijesmo našli, ne smijemo izlaziti, da radimo za bližnjega osim možda samo za pokus. Trebamo biti kao lovački psi, koje se posve ne pušta.

Kada budemo posjedovali Boga, moći ćemo se slobodno prepustiti svojoj revnosti i tada ćemo postići više u jedan dan, nego li smo prije učinili u deset godina.

Ako jedna duša osjeća samo za Boga i traži samo Boga, ako je s Bogom sjedinjena i njega samo uživa, ako u njemu samo otpočiva ništa je ne može ražalostiti. Sveci su se progonjeni od đavola i od ljudi tome samo smijali. Samo su izvana trpjeli udarce, a duša im je ostalaja mirna. Dokle ne dođemo do ovoga stanja biti ćemo bijedni. Kad tijelo nema duše ono se kvari, pa da je urešeno hiljadama dragulja. Isto tako ako duša ima sve prednosti, a nema Boga, sve je skupa ne mogu obraniti, da ne bude nesretna. Kada nam stvorenja pokazuju svoje zamame da nas predobiju, najbolje ćemo se obraniti od njihovih navala, ako se najprije predamo Bogu, prema njemu uzdahnemo, na njega upravimo koju pobožnu misao, mjesto da se zadržavamo boreći se i raspravljajući s napasnikom. Ovo je posljednje i neugodnije i opasnije. Isto se tako treba ponijeti, kada nas snađu progoni, muke i nesreća.

Naša navika neka je Boga tražiti, naš cilj Bogom se ispuniti. Dotle ćemo se uzdignuti, ako se posve očistimo svojih grijeha. Za ovim treba težiti, a stvorenjima se služiti samo kao sredstvima, ne vežući srca za njih. Naša je najveća nesreća, što si možemo naći zadovoljstva u stvorenjima, a morali bismo za njih imati samo prezir i odvratnost. Mi

mnogo držimo do kakve ugodne i udobne službe. Otimamo se za njom i ako smo u njoj smatramo se sretnim. Jedno ništa može da nas usreći kao da Bog nije naša sreća.

Ne smijemo se ustavljati niti na vrhunaravnim Božjim darovima. Samo Boga treba tražiti, u njemu jedino trèba počivati. Izvan njega je sve ništa. *Bog je moja baština na vijeke.*

Član II.

Bogu se treba posve predati.

Ako smo velikodušni u Božjoj službi, te mu dajemo cijelo srce veoma ćemo napredovati u savršenosti. Ispoređujuć život mlakog i revnog čovjeka, brojeći njihove sretne i nesretne dane nalazimo, da je prvi imao puno više nesretnih dana nego li drugi. Promatrajte dva redovnika. Jedan je otpočetka odlučio sve učiniti za svoje posvećenje, a drugi sporo napreduje i nema odvažnosti svladati sve zapreke potpuno. Usporedite njihov život, ne velim samo dio života nego cio život i vidjet ćete, da mlak čovjek ima puno više poteškoća nego li gorljiv. »Na njihovim stazama ide samo nesreća i žalost« kaže o mlakima kralj prorok. »Oni ne poznaju put mira«.

Riječ »staze« znači nutarnje stanje onog, koji se Bogu opire, te u svojoj duši nosi samo muku i grizodušje. On je zadovoljan samo prividno i na površini, a ne u dnu duše, gdje gorljivi imaju mir, koji

u hebrejskom znači »obilje svakog dobra«. U ostalom to je kukavna nevjera zadovoljiti se s malo savršenstva, što smo ga postigli, kad smo pozvani k velikoj savršenosti, ako odgovorimo milosti svog poziva.

Po cijele se godine, a često i cijeli život cijenkamo s Bogom, bi li se sasvim njemu predali. Ne možemo se odlučiti na potpunu žrtvu. Mi ostavljamo sebi mnogo osjećaja, nacrta, želja, nada i prohtjeva. Nećemo da se toga lišimo i da se tako stavimo u potpunu golotinju duha, koja bi nas pripravila na puno sjedinjenje s Bogom. To su spone, kojim nas neprijatelj drži svezane, da ne mognemo napredovati u savršenosti. Varku ćemo upoznati na času smrti i vidjeti ćemo, da smo se dali zabavljati sitnicama kao djeca. Po cijele se godine borimo proti Bogu i opiremo poticajima milosti, koji nas iznutra nagone, da ostavimo jedan dio svojih nevolja napustivši isprazne naslade i da mu se predamo bez pridržavanja i odgađanja. Ali kako smo puni samoljublja, zaslijepljeni svojim neznanjem i zadržani krivim strahom ne usuđujemo se koraka učiniti. Bojeći se da ne postanemo bijedni ostajemo bijedni za vazda. A Bog hoće, da nas posjeduje i da mu se predamo samo zato, da nas oslobodi naših nevolja. Treba se dakle jednog sretnog časa odreći svih svojih koristi i zadovoljstva, svih nacrta i htijenja, da budemo ovisni samo o volji Božjoj i predani posve u njegove ruke.

Član III.

Lukavost i pretvaranje odvraća od Boga.

Duh Sveti *koji je učitelj mudrosti bježi od pretvaranja,* kaže Mudrac. Nikada nećemo napredovati ako nijesmo iskreni u ponašanju prema Bogu i prema ljudima. Ljudi su prepuni laži. Mi se neprestano pretvaramo sami pred sobom i pred drugim. To je pogreška, koju najmanje priznajemo. Ni u čemu se ne bismo trebali ispričavati niti što sakrivati. Ova nas dvoličnost silno udaljuje od Boga.

Jedna lukava duša, koja se služi politikom i neiskrenošću u općenju s bližnjim nema gotovo ni jedne osnove, nijedne misli da nije grješna. Sve njezine težnje idu za tim, da druge prevari. Takovo je ponašanje neprestana laž. Ona se neprestance protivi Bogu i na neki način kao da niječe brigu providnosti Božje nad srcima ljudskim.

POGLAVLJE II.

Glavna sredstva savršenosti.

Član I.

Sakramenti su glavna sredstva savršenosti.

Glavne su vježbe savršenstva primanje svetih sakramenata, uz uvjet dakako, da ih primamo s dobrom pripravom. Čudna ipak stvar: to se najviše zanemaruje! Sakramenti proizvode u nama posebne

učinke. Ispovijed donosi veliku čistoću srca, pričest usko sjedinjenje s Bogom i daje gorljivost u djelovanju. Ništa ne doprinosi toliko napretku duše kao svagdanja ispovijed i pričest. Dakako da trebamo u početku obaviti tri ili četiri dobre ispovijedi, da tako imamo mir savjesti. Jer što se više približujemo ovim sakramentima, to više postajemo dionicima njihovih plodova. A sam plod ovih sakramenata, čistoća srca i gorljivost duha najbolja su priprava, da ih primamo.

Duša prije pričesti slaba, iscrpljena, u tmini postaje po pričesti rasvijetljena i jaka. Ona tad ne može sumnjati o plodovima svoje pričesti. Isto tako nakon dobro obavljene ispovijedi duša dobije veliko svijetlo upoznati samu sebe, dobiva pokajanje, mir i zadovoljstvo savjesti.

Član II.

Upotreba trapljenja.

Trapeći se činimo toliko, koliko nam ne škodi zdravlju, a opet dostatno, da se preveć ne osjeća otpor naravi. Kad se postigne velika savršenost čovjek izvršuje mnoge pokore velikom lakoćom. Uz posebnu pomoć Božju može se uzdignuti do svetačkog heroizma. Najviše mogu škoditi one pokore, koje nam otimaju od sna, premda Bog daje vrlo savršenima milost, da ne trebaju dugo spavati. Mjera tjelesne pokore različna je prema osobama, tjelesnoj snazi, dobi, položaju, vremenu i potrebama.

POGLAVLJE III.

Najpotrebnije kreposti za savršenost.

Član I.

O vjeri.

Vjeru, kao najsavršenije poznavanje nestvorene mudrosti iza gledanja Boga, ne treba oslanjati na naravne razloge i ljudsko umovanje. Ovi razlozi mogu poslužiti, da odbijemo naše sumnje i prigovore, riješimo se naše nerazumnosti i otvorimo svoj duh vjeri, ali ne da utvrdimo bolje ono, što po vjeri doznajemo. Vjera se oslanja na Božji ugled, temelj joj je njegova neizmjerna božanska mudrost, koja ne može biti prevarena i njegova vjernost, koja ne može prevariti.

Neki se boje misliti o vjerskim istinama, premda o njima nimalo ne sumnjaju. Izbjegavaju pomisao na njih, jer nijesu na to navikli. To je velika zabluda i na smrti moći će ih đavo napasti sa strane, na kojoj su slabi.

Vjera usavršuje spoznaje, koje potiču volju da djeluje i jer se — kako kaže sv. Toma — nalazi djelomično u volji, ona nam daje sposobnost za sve kreposti. Jer nauka vjere o umjerenosti na primjer, učinit će mi puno lakšim jedan čin umjerenosti, nego li naravna spoznaja o izvrsnosti ove kreposti. A istodobno učinit će moje djelo vrhunaravnim.

Moramo se dakle utvrditi sve više i više u vjeri idući uvijek prema njezinom svijetlu, a ne oslanjati se samo na umovanje, što ga ljudski duh upotrebljava kod svih stvari. Neka nam vjera bude svijetlom

i začetnicom svih naših djela. Jedan čin vjere više vrijedi nego deset osjećaja naše duhovne sklonosti.

Kada Bog hoće potpuno da zavlada jednom dušom, on počima time, da predobije razum velikim svijetlom vjere. Otud salazi na volju, onda na pamćenje, na čuvstva i pomalo osvoji sve moći. Dalje prelazi na osjetila i tjelesne kretnje i tako postaje gospodarom vanjskog i nutarnjeg čovjeka. Sve to dolazi po vjeri, koja je temelj svih kreposti i prva ih pokreće. Stoga se trebamo prvikinuti činima vjere i prema njoj u svemu djelovati.

Velika je nesreća, što se neki a često puta i većina u samostanskom životu povode samo za naravnom mudrosti, a na vjeru se obaziru samo zato, da se o nju ne ogriješe. Oni nastoje usavršiti razum i mišljenje a ne trude se, da im vjera poraste. To je upravo tako, kao da se netko mnogo brine za odgoj roba, a zanemaruje odgoj svoga sina.

Ništa ne pokazuje, koliko je ljudski razum bez vjere i sam po sebi slijep i slab u radu oko moralnog savršenstva, kao mali napredak svih naroda prije Isusova dolaska na svijet. Čini se, da su Rimljani bili najmudriji i najbolji od svih poganskih naroda. Sveto pismo pripisuje njihovu moć i snagu mudrosti i ustrpljivosti. Sveti Augustin drži, da im je Bog dao vlast nad cijelim svijetom kao nagradu za njihovu krepost. Međutim, kako je malena bila njihova mudrost i za čime je išla! Koliko je bilo taštine i pokvarenosti u njihovim najvećim krepostima.

Član II.

Koliko naše nepouzdanje vrijeđa Boga i nama škodi.

Jedna stvar, kojom Boga vrijeđamo jest naše slabo pouzdanje. Ovo dolazi otud, što ne mislimo, dosta šta nam je bilo dano po utjelovljenju Boga i šta je Bog koji je postao čovjek učinio za nas. *Jer Bog je tako ljubio svijet, te je dao svog jedinog sina, a kad nije žalio svog jedinog sina za nas na smrt predati, šta nam neće dati?* Kada bi sin jednog kralja htio umrijeti da spasi jednog ljubljenog podanika to bi bila dobrota i milosrđe vrijedno divljenja. Ali da ovaj sin hoće umrijeti i da ovaj otac hoće dati život svog sina za svog jedinog smrtnog neprijatelja, to je previše milosrđa i dobrote, što ni shvatiti ne možemo.

Međutim Bog je tako učinio dajući svog sina za ljudsku narav, narav svoga neprijatelja, ne samo da je spasi, nego da je podigne do Božanstva. A Sin je Božji htio da zasluži ljudima milost spasenja onako mučnim životom u siromaštvu, smrću okrutnom i sramotnom, premda je jednim uzdahom mogao ljude spasiti.

A nakon svega ovoga, da ne imadnemo pouzdanja u toliko milosrđe? Da se ne pouzdamo, da će nas Otkupitelj, koji nas je otkupio cijenom svoje krvi osloboditi od naših grijeha i nesavršenosti? Slabo se pouzdanje Bogu ne dopada osobito u dušama, kojim je podijelio izvanredne milosti. Za malo nepouzdanja ne uđe Mojsije u obećanu zemlju. Umro je gle-

dajući zemlju toliko puta obećanu i tako žarko željenu. Ali ne uđe unutra i Bog se ne dade sklonuti nikakvom molbom.

Bogu činimo krivo govoreći: kada ću postati prema svemu ravnodušan? Kada ću postići dar molitve? Kao da je Bog siromašan ili škrt u svojim darovima. Kao da se on sam ne zauzima za naše savršenstvo. Slijedimo samo njegovu volju, sudjelujmo s njegovim milostima, nastojmo oko čistoće srca i budimo sigurni za njegovu pomoć.

Mogi neće nikada postići veće savršenosti, jer se dosta ne uzdaju. Treba imati veliko i pravo pouzdanje u milosrđe i neizmjernu dobrotu Božju i zasluge Isusa Krista. *Ti si Gospodine jedino moje ufanje.*

Moramo se uzdati i očekivati od Boga velike stvari, jer je naš Gospodin Isus za nas mnogo zaslužio. Ako se od Boga mnogo nadamo, to je znak, da ga mnogo poštujemo. Što se više uzdamo, više ga častimo.

Član III.

O poniznosti.

Sv. Lovro Justinijan veli, da mi ne znamo, što je poniznost, ako je nemamo u srcu. Samo su oni sposobni to upoznati, koji su ponizna srca. Zato je naš Gospodine rekao: *Učite se od mene, jer sam blaga i ponizna srca.*

Da stečemo poniznost, treba da ne propustimo ništa od izvanjih djela, kojim bi se mogli vježbati u poniznosti. Treba od Boga moliti pravo razumijeva-

nje poniznosti, da ne bismo vanjske čine ove kreposti vršili iz taštine. Ponizimo se često u duši, priznajmo svoju ništavost i bijedu, ljubimo svoje vlastito poniženje, bez prestanka sudimo strogo o sebi u svemu i osuđujmo u duši sebe i sve što činimo. Nikada ne trebamo nikoga ukoriti, dok se nijesmo osvjedočili i priznali pred Bogom, da činimo puno gore i da smo gori nego onaj, koga hoćemo ukoriti. Kada se preuzima koja služba, kao uprava duša, propovijedanje, starješinstvo, morali bi se na to pripraviti vježbama poniznosti, mrtvenja i ljubavi, kao što su posjećivanje bolesnika, utamničenih, posluživanje u kuhinji i drugi takovi poslovi. Najbolja su djela poniznosti i ljubavi. Poniznost čuva u nama mir duše i Božje darove, a ljubav nas daje u službu bližnjemu. Budimo ponizni, strpljivi, umrtveni i s Bogom sjedinjeni. On će blagosloviti naš rad. Uspjeh našeg rada ovisi potpuno o Božjem blagoslovu, bez kojeg sve naše nastojanje i rad ne vrijedi ništa.

Bog uvijek pridrži vlast dobara, koja nam daje. Samo on hoće da bude njima proslavljen. Ne daje ih, da se mi dičimo, već da se njegova slava očituje. Mi ih smijemo upotrebljavati samo na slavu Božju, a ne za svoj interes. To vrijedi za sve vrsti milosti i darova, dapače i za naravne darove.

Od dobra, koje činimo i posjedujemo, Bog nam prepusti svu korist, ali sebi pridržaje slavu. On neće da je sebi pripisujemo. Mi nijesmo zadovoljni ovim dijelom. Hoćemo dio Božji, slavu od našeg dobra. Ova je nepravda, jedna vrsta hulenja. Jer naravi,

ako je promatramo kakova je, ne pripada ništa drugo, nego niskost i prezir. Za tim trebamo težiti bez prestanka nezasitnom žeđom, jer je u tome naša prava veličina. Sve je ostalo preuzetnost, taština, obmana i grijeh. Tako su pred Bogom najveći oni, u kojima je veća želja biti zabačen i prezren. Ovi živu najviše u istini. Tim su više slični Bogu, što više traže kao i Bog samo njegovu slavu. Slava pripada samo Njemu. Što se nas tiče, mi smo ništa, i ako si nešto drugo pripisujemo postajemo tatovi. Ako ljubimo čast i pljesak svijeta, ludi smo i vjetrom se hranimo.

Obično krivo mislimo o poniznosti, da nam ona uzima pravu našu vrijednost. Ona čini upravo obratno. Jer kako daje pravu spoznaju sama sebe, i jer je čista istina, približuje nas Bogu i tako nam daje pravu veličinu, koju zaludu izvan Boga tražimo.

Poniženje nas snizi samo u cijeni kod ljudi, koja i onako ništa ne vrijedi. Ali nas podiže pred Božjim očima, a u tome je prava slava. U ovom je narav vrlo osjetljiva. Ali trebamo promotriti, ako smo pred ljudima prezreni, zabačeni i bez časti, pred Bogom smo vanredno uzvišeni. Upravo ono, što nas pred ljudima ponizuje, Isusa Krista raduje kad nas gleda sebi slične, a anđeli nam zavide na ovoj časti.

Reći će tko: Ja se ne mogu uvjeriti, da sam veći grješnik, negoli drugi. Ako ja kršim jedno pravilo, vidim gdje ih drugi više krše, ako ja činim stalne pogrješke, vidim druge, gdje čine puno teže.

Da ne možemo imati ponizna mišljenja o sebi dolazi otud, što još nijesmo nikako duhovni. Mi ćemo ga imati, kada budemo više napredovali. Ima u umjetnostima i znanostima tajna, koje razumiju samo veliki učenjaci. Tako u najuzvišenijoj znanosti o duhovnom životu ima načela, koja razumiju samo učenjaci ove božanske znanosti, sveci Božji.

Sveti Franjo Asiški, sv. Franjo Borgija bili su izvrsni učitelji poniznosti. Oni su se smatrali najvećim grješnicima na svijetu. Ne samo, da su tako govorili, nego su iskreno i po srcu govorili. Bili su uvjereni o onome što govore.

Član IV.

O ljubavi križa.

Sveti Ignacije mučenik, imao je ljubav prema križu i uništenju tako duboko u srcu te je želio, pošto je bio osuđen, da ga proždru divlje zvijeri u amfiteatru, da mu ne samo tijelo rastrgaju na komadiće nego i njegove kosti smrve. Da ništa ne preostane od žrtve, koju je Bogu posvetio. Smatrao se sretnim biti uništen u mukama, tako da ništa ne ostane od njegova tijela očima ljudskim. Govorio je: »*svijet neće više vidjeti moga tijela*« i triumfirao od veselja na tu pomisao.

Kako je naš Gospodin izvršio otkupljenje svijeta svojim križem, svojom smrću i prolijevanjem svoje krvi, a ne svojim čudesima i propovjedanjem, tako isto evanđeoski radnici podijeljuju milost otkupljenja samo križem i progonstvima, koja podnose. Ne treba se nadati velikoj vrijednosti svojih djela, ako ih ne prate neprilike, klevete, pogrde i teškoće.

Neki misle, da čine čudesa, jer znaju silno propovijedati, jer su im propovijedi lijepo sastavljene, jer imaju ugleda i svagdje su rado viđeni. Varaju se. Sredstva u koja se uzdaju nijesu sredstva, kojim se Bog služi za velike stvari. Treba križeva, da postignemo spasenje svijeta. Križnim putem vodi Bog one, koje upotrebljava za spas duša, apostolske ljude, jednog sv. Ksavera, sv. Ignacija, sv. Vinka Fererskog, sv. Dominika.

Ne treba promatrati naše križeve i boli kao zla, koja nas muče ni kao stvari, koje nas pred svijetom ponizuju. Nego ih treba promatrati po primjeru našeg Spasitelja kao vječne Božje osnove i odluke Božje Providnosti. Isus nam ih pruža iz ljubavi prema nama, da si tako pripravimo rajsku krunu i da prokuša našu krepost i vjernost u njegovoj službi.

Patnje ne trebamo od Boga moliti odmah na početku duhovnog života. Trebamo dobro očistiti svoju savjest, raditi oko čistoće srca, spoznaje samih sebe i sabranosti. Tako dolazimo do mira duše, zatim do općenja s Bogom, zatim do ulivenih kreposti i do darova Duha Svetog. Tada nam Bog saopćuje svoju volju i svoje osnove, i jedne vodi da djeluju kao sv. Franjo Ksaverski, jedne da trpe kao sv. Lidvina, jedne da se bore s protivštinama i progonstvima kao sv. Ignacije. Ali sami od sebe ne trebamo si ni je-

dno izabrati. Inače ćemo uvijek biti uznemireni nemajući dovoljno snage za podnošenje križa. To bi bilo preuzimati na sebe divski teret, a ne imati za to dosta snage. Ali kada dođemo, po pozivu Božjem, u mučne, žalosne i ponizujuće prilike, niti će nam biti preveć posla, niti će nas progonstvo uznemiriti, a često i najveće pokore neće nahuditi našem zdravlju.

OTSJEK DRUGI

O POSEBNOJ SAVRŠENOSTI ČLANOVA DRUŽBE ISUSOVE.[1])

POGLAVLJE I.

U čemu je savršenost ove družbe.

Član I.

Svrha i ustanova družbe Isusove.

Bog Otac dao je družbu Isusovu svome sinu, da ga ljubi i časti. I naša ustanova nasljeduje i štuje sve dijelove života Kristova. Ako neki ne ispunjavaju te dužnosti, to je njihova lična pogreška a ne ustanove kao takve.

[1]) Ovaj drugi dio od stranice 33 do 65 odnosi se naročito na članove družbe Isusove. Međutim mi ga nismo htjeli izostaviti, jer bi time okrnjili cjelovitost knjige i time joj nužno umanjili vrijednost. A osim toga baš u ovom dijelu, izuzev nekoliko stranica ima toliko važnih uputa općenita značaja, da bi velika šteta bilo ispustiti ih.

Kako je svrha naše družbe tako izvrsna i divna da bolja ne može biti tako su i njezina sredstva vanredna. Ona obuhvaća sva vrhunaravna sredstva kao molitvu, sakramente propovijedanje i razuma kao talente, znanje i način podučavanja. Međutim ovi posljednji moraju biti podređeni vrhunaravnoj razboritosti i dobivati svoju snagu i krepost iz najviše molitve. Ako na to ne pazimo, obično griješimo. I ako nemamo vrhunaravne razboritosti, mi preveć računamo s naravnim i ljudskim sredstvima. Odveć se trudimo i brinemo oko njih a premalo oko vrhunaravnih i božanskih sredstava. Otud dolazi, da mi u svojim službama dajemo malo ploda. I ta je pogreška sposobna da uništi sve ostalo, jer ništa ne može postojati bez milosti i nutarnjeg duha.

Čovjek se mora čuditi kad vidi družbina redovnika, kako dugo ostaje nesavršen, premda ima toliko sredstava da se usavrši. Zato se ne može ni zamisliti koliko je takav morao upropastiti milosti i koliko ih je zloupotrebljavao, osobito ako je već više godina živio u družbi.

Čim mi popustimo na putu savršenosti i hoćemo da se zadovoljimo polovičnom krepošću, mi se udaljimo od cilja za kojim kao redovnici i Isusovci moramo težiti. Udaljujemo se od savršenosti i veće slave Božije koju svojim radom i nastojanjem moramo ostvarivati. Neki ugledni čovjek rekao je jednom našem ocu u Parizu, da se ne čudi revnosti, gorljivosti i svetosti oca Suffrena, ali da se čudi što

mi svi nismo oci Suffreni. Kakvo li dobro ne bi učinio prefekt koji bi imao nutarnji duh ovoga svetoga čovjeka? Ove riječi sv. Ignacija: *ad majorem Dei Gloriam* (na veću slavu Božiju), znače, da nikad ne stavljamo granica svojim nakanama i da nikad ne reknemo: »Dosta je, zadovoljan sam, neću više«. Jer po svome pozivu mi moramo težiti za savršenstvom apostolskog života i za potpunom evanđeoskom krepošću.

Član II.

Družba pripada Isusu Kristu kao Spasitelju.

Sveti je Ignacije žarko želio da bude primljen u obitelj našeg Gospodina. Molio je blaženu Djevicu da mu isprosi tu milost, a zatim ju je molio od Oca vječnoga. Njegove su želje bile uslišene. Jednog dana, dok je išao u Rim te ušao u neku kapelicu i počeo tu da moli, Otac vječni ukaza mu se s Isusom Kristom koji je nosio svoj križ, i s blaženom Djevicom te s četom anđela i svetaca. Vječni Otac prikaza Ignacija i njegove drugove svome sinu i preporuči mu ih. Sin Božji prijazno ih primi i obeća im da će ih pomagati u Rimu u izvođenju nakane koju su bili učinili da se posvete apostolskom radu. Tako je Isus kao Spasitelj primio družbu u svoju službu zato da je upotrebi za spas duša. I on joj je dao svoje vlastito ime, da označi, da je združuje sa službom, koju ovo sveto ime znači.

Mi koji smo djeca svetog Ignacija, moramo smatrati da pripadamo Spasitelju, jer smo iz njegove kuće i posvećeni smo njegovoj službi, a njemu za ljubav i spas duša. U tu svrhu učinimo tri djela velikodušne revnosti. Probudimo naime: 1. želju, da bi bili mogli služiti i častiti našeg Gospodina kako zaslužuje od prvog časa njegova opstanka. 2. žalost, da smo izgubili toliko vremena, koje smo mogli upotrebiti da ga ljubimo i služimo. 3. žrtvu i novu posvetu nas samih u službi njegovoj. I to sjedinjujući se s onom ljubavi, kojom ga ljubi Vječni Otac i Duh Sveti i onom čašću i poklonima koji su mu iskazali, iskazuju i iskazivaće na sva vremena bl. Djevica, anđeli i sveci. Prikažimo mu svoje tijelo, da ga istrošimo i potrošimo u vršenju njegovih nakana. Prikažimo mu sve časove svoga života, do posljednjega, da ih upotrebimo u njegovoj službi; svoju dušu prepuštajući je njegovoj providnosti, svoju smrt želeći da ona dođe od prevelikog našeg rada za njegovu slavu; svoje uskrsnuće i svoje blaženstvo, da ga ljubimo i blagosivamo u vječnosti.

Član III.

Sveti Ignacije uzor družbina savršenstva.

Sveti se Ignacije odlikovao i u životu rada i u životu razmatranja, a može se reći, da su neki sveci posjedovali u velikom stupnju samo jednu od kreposti, koje je on posjedovao u najvećem stupnju. Kolika

li je velika strogost što ju je on vršio u prvim godinama svoga žara! Kolika li čistoća što ju je on dobio na dar od bl. Djevice od početka svoga obraćenja! Koliko li veliko siromaštvo što ga se je držao tako dugo, na tolikim putevima, živeći samo od milostinje! Kakve li poniznosti, da se dva put ponizio da uči početke latinskog jezika s djecom, dok je već bio u godinama! Kakve li herojske strpljivosti, koju je pokazivao za tolikih progonstava! Kakve li savršene razboritosti što se opaža u čitavom njegovom držanju i u njegovim ustanovama! Kako li žarke i velike revnosti! Kakve li stalne i nepromjenljive ravnodušnosti! Kakve li divne molitve! Kakve velike sjedinjenosti s Bogom!

Kad posmatramo ovaj uzor savršenosti koga trebamo nasljedovati kao djeca ovog svetog patriarha, imamo puno razloga da se postidimo. Mi smo tako malo kreposti stekli, tako malo dobra činimo u jednom tako apostolskom staležu. Ali oni, koji se kao svjetovnjaci dadu očarati lažnim sjajem prolaznog lica svijeta, ne znaju za svoju bijedu. Kako li će se postidjeti na drugom svijetu, ako ne budu na to pazili!

POGLAVLJE II.

Razna držanja redovnika obzirom na savršenost.

Ima tri vrste redovnika. Jedni ne uskraćuju ništa svojim osjetilima. Je li im zima? Griju se. Jesu li gladni? Jedu. Padne li im na pamet da se čime ra-

stresu? Oni se toga prihvate bez promišljanja. Uvijek su spremni udovoljiti si, a da praktično ni ne znaju šta znači mrtviti se. Svoje dužnosti vrše zato da im udovolje, bez nutarnjeg duha, bez volje i bez ploda. Ovi su u opasnosti, da smrtno sagriješe, i stvarno koji put sagriješe, premda toga sami ni ne zapažaju i jer samo površno ispituju svoju savjest. U ovoj dubokoj zaboravi na prama sebi, bezbroj stvari prolazi svaki dan njihovim duhom. Srce im je kao odnešeno izvan sebe, i pjano od buke vanjskih stvari. U njegovoj otsutnosti neprestano ga izdaju obmane naravi i đavola; ono slijepo slijedi njihovo zaslijepljivanje i dojmove. Ovi redovnici mogu biti često u većoj opasnosti nego svjetovnjaci. Jer ovi znajući da kadgod padaju u smrtni grijeh čuvaju se sami sebe i sam je strah njihov neka zaštita. Ali oni pouzdavajući se u svoje redovničko stanje i oslanjajući se na tu krivu pretpostavku, da se u redu rijetko smrtno griješi, živu u varavoj sigurnosti. Zato padaju a da ni ne opaze. A da opčaraju svoju grižnju savjesti, skuju si laži koje im laskaju u njihovim zabludama. Ovo je stanje opasno, jer oni ne uviđaju svojih padova.

Drugi izbjegavaju pretjeranosti prvih i uskraćuju si udovoljavanja, koja ne smatraju potrebnim. Ali se dadu prevariti pod izlikom dobra. Stvore kakvu namjeru prema svojim sklonostima, a zatim traže kreposne razloge da njima urese svoj izbor i opravdaju svoje vladanje. Što se tiče njihovih duž-

nosti oni ih vrše brižno izvana, ali sa malo nutarnjeg mara i sabranosti. Preveć slobode daju svojim osjetilima i čuvanju srca. Ovi su puni nesavršenosti i lakih grijeha i često su u opasnosti da smrtno sagriješe. Jer, kako su slabi i malo snage primaju iznutra, daju se svladati u nekim prilikama, gdje je lako pobijediti, kad je nutrina dobro čuvana.

Treći, kao savršeni, oslobodili su se svake želje. Jednaki su prema svemu, zadovoljni sa svime. Jedino do čeg im je stalo to je volja Božija. Oni sjedinjuju vanjsku tačnost s nutarnjim marom. Bdiju nad svojim srcem, čuvaju mir duše i drže se sabrano koliko im to poslušnost dopušta. Oni primaju velikih milosti od triju osoba presvetog Trojstva: od Oca nesavladivu silu u radu, patnjama i napastima; od Sina zrake i sjaj istine, koji neprestano blistaju u njihovoj duši; od Svetog Duha, divnu gorljivost, blagost i utjehu.

POGLAVLJE III.

Razlozi, zbog kojih se trebamo brinuti za svoju savršenost.

Član I.

Želja za spasenjem.

Spas redovnika nerazdjeljivo je vezan uz njegovu savršenost. Ako zanemari brigu oko svog duševnog napretka on se pomalo primiče svojoj propasti.

A ako do tog i ne dođe, to je stoga što Bog, želeći ga spasiti, milostivo ga obavijesti prije pada. Svi se učitelji duhovnog života slažu u tome, da ne napredovati znači nazadovati. Samo kako su neki već malo uznapredovati, dogodi da dugo ne zapažaju kako nazaduju, jer se to nezamjetljivo događa.

Član II.

Red u pravoj revnosti.

Naša prva briga i naše glavno nastojanje mora biti naše savršenstvo. Njega treba stavljati prije svega ostalog. Ostali dio svojih duševnih sila treba staviti bližnjemu na uslugu i to iz prave revnosti, kojom razboritost ravna. Tkogod drugačije čini, makar nosio odijelo družbe, može biti siguran da nema njezina duha. Jer naša pravila i naši savjeti obvezuju nas, da više držimo do sredstava usavršavanja, koji nas sjedinjuju s Bogom, kao oruđe uz vrhovni uzrok, od koga nam dolazi sve naše gibanje, nego do svih ostalih vježbi.

Apostolski poziv kao naš, traži da se odreknemo svih prijateljstava, svih spoznaja, svih nastojanja, koja ne služe tomu da Bogu idemo i bližnjeg njemu vodimo.

Član III.

Plod naših radova.

Bog se ne služi nesavršenima za izvođenje velikih nacrta zato, da se ne bi zauvijek upropastili. Jer kad bi se njima služio, oni bi se zbog tog uzo-

holili i njihova taština bila bi uzrok njihovoj propasti. Ali radite čvrsto na svom usavršavanju; prionite uz Boga; tražite da se jedino njemu svidite: nek ste vi u pustinji, ako on hoće da se s vama posluži, on će vas znati naći. Dapače i onda kad vas vaš stalež i vaš poziv ne bi nikako navodili na poslove apostolskog života. Koliko je biskupa, prelata, učenih i razboritih doktora bilo u doba sv. Bernarda! Ipak Bog nije bacio pogleda ni na jednog od njih. On je uzeo svetog svećenika iz Clairvauxa iz njegove samoće da ga upotrebi za najveće poslove Crkve. I blažena Marija od Utjelovljenja bila je sredstvo tolikih dobrih djela!

Član IV.

Kojima je sve osobama stalo do našeg savršenstva.

Jak poticaj, da budemo gorljivi bit će u tome, da promatramo kojim je osobama stalo do našeg savršenstva.

Prije svega našem Gospodinu, koji je dao svoju krv i svoj život da nam pribavi savršenost, koju nam je Bog priredio, i koji neće da propadne plod njegove smrti. Blaženoj Djevici koja nam postizava toliko milosti, da nas učini savršenima, i koja očekuje, da jednog dana budemo njena kruna i njena slava. Našim dobrim anđelima, koji se s toliko revnosti trude, vodeći nas putem savršenstva, da nas imadnu kao pratioce kroz blaženu vječnost. Svetom Ignaciju

i našim svetim zaštitnicima i drugim prijateljima u nebu, koji tako žarko žele da idemo njihovim stopama i koji nas tako moćno pomažu svojim zagovorom. Dušama u čistilištu, koje bi primale mnogo više pomoći s naše strane da smo mi savršeniji. Redu, koji bi mi služili mnogo bolje da smo jače s Bogom sjedinjeni. Crkvi, kojoj bi mi mnogo više koristili da smo došli do stupnja svetosti, do koga smo pozvani.

Koliko li bi nam Bog pokazao duša, koje bi po nama spasio —, da smo bili savršeno oruđe njegove slave! Koliko li bi nam ih pokazao, kojima smo mi pomogli da se posvete, kad bi mi sami bili sveci! Koliko će drugih biti ostalo dugo u čistilištu i koje bi bile ranije oslobođene našom pomoću da smo mi bili zaslužniji pred Bogom! Tko može reći dokle bi se protegao pod našeg djelovanja, da ga je oživljavala prava ljubav? Osobe, koje bi mi predobili za Boga predobile bi druge. A ove opet nove kroz dugi niz godina. Ako se to ne čini, to je našom krivnjom. O tome ćemo Bogu račun polagati. Ali mi smo tako slijepi, da toga ne razumijemo.

POGLAVLJE IV.

Sredstva usavršavanja u našoj družbi.

Član I.

U kom smislu razmatranje u družbi mora biti praktično.

Razmatranje je čin, koji ide zatim da usavrši volju, da je učini svetijom. Ono dakle nije isključivo

umno kao razmatranje filozofa. Ono je praktično i to u dvostrukom smislu. Prvo u tom, što ide za tim da volju učini boljom i sredi druge duševne moći. Drugo u tom što ono uzrokuje razne nutarnje čine i pokreće razna vanjska djela, prema uzoru koji se odabralo. Razmatranje družbe praktično je u oba ova smisla.

Pogreška je ustručavati se da u razmatranju sve svodimo na djelovanje. Mi se brinemo i uznemirujemo, da vidimo kako bi radili u ovoj ili onoj prilici; koje bi, na pr. čine poniznosti vršili. Taj put kreposti umara i sposoban je dovesti nas dotle, da nam se sve zgadi. To ne znači da tako nije dobro vježbati se u molitvi, da nije dobro predviđati prilike i na njih se pripravljati: ali to se mora činiti sa duhovnom slobodom, da ne bi smetali jednostavnu sabranost[1]) u razmatranju, kad čovjek osjeti da ga ona privlači. Jer tada će naš Gospodin dati jednoj duši, jednim jedinim razmatranjem, jednu krepost ili dapače više kreposti u većem stupnju ,nego bi ih čovjek stekao svim izvanjim sredstvima u više godina. Sveti Pavao pustinjak imao je krepost strpljivosti, ljubavi prema bližnjemu, iako ih nije vršio. Dosta je dakle, da čovjek blago prihvati prilike, koje mu se pruža u vršenju kreposti, na primjer poniznosti, i da također gleda, ali bez užurbanosti, da te kre-

[1]) Pisac hoće da rekne: molitvu t. zv. jednostavne sabranosti, gdje duh mnogo ne radi nego se mirno bavi skoro jednom jedinom mišlju, koja ga čitava zaokupi.

posti ponekada vrši; ostalo nek prepusti razmatranju.

Praktičnom, a ne čisto umnom molitvom treba smatrati onu, koja potiče dušu na ljubav, pobožnost, poniznost, i t. d., makar taj poticaj ostao u duši, i makar ne došlo do izvanjih čina.

Član II.

Poslušnost i tačno vršenje pravila naše družbe i razlozi koji nas na to potiču.

Družba je Isusova, veli Suarez, družba najveće stege iako nije najstroža. Uistinu redovna poslušnost ne može biti tačnija i sve u njoj zavisi jedino o volji poglavara. I to u pogledu službe, stana i načina djelovanja. A to je za nas i velika utjeha i velika savršenost.

Putevi su Božije milosti, koje nam on daje, kad smo u stanju koje nam je on namijenio i mjestu koje nam je označio. Bog uz njih tako veže svoje milosti, po kojima hoće da nas dovede u nebo, da dok smo u njima, on nas puni milostima. Ako iz njih izađemo, on nas napušta obično dok se njegovim milosrđem natrag ne povratimo.

Volili nas poglavari više ili manje, Bog će uvijek urediti našu službu tako, da ono što nam je odredio neizbježivo će nam se desiti. A ako kadgod dopusti, za kaznu naših grijeha, da poglavari nemadnu ljubavi prema nama, ili razboritosti u svom ponašanju

prema nama, kad se ispovijedimo zbog grijeha, koji su nam tu kaznu pribavili i obavimo pokoru, Bog će, po svom milosrđu, dvostruko nam nadoknaditi taj zao postupak. Zato se ne trebamo nimalo truditi da imadnemo poglavare, koji će nam biti prijatelji ili da predobijamo njihovu naklonost. Niti im trebamo govoriti o svojim službama, ni poslužiti se drugim osobama da im govore za nas.

Jednom zauvijek moramo se potpuno predati u ruke Božije Providnosti. A ako poglavari ili koje druge osobe s nama loše postupaju, moramo se uvjeriti da smo to zaslužili, ako ne taj put, barem drugi koji put. Zatim treba da se povučemc sami u se i ako smo krivi, treba da molimo Boga za oproštenje. Nadalje treba da gledamo uvredu, koju držimo da nam se nanosi kao da od Boga dolazi, koji je dopušta za naše dobro. I koji je htio da je dopusti prije nego su poglavari ili ove druge osobe mislili da je učine. Napokon trebamo da se ponizno i iz svega srca poklonimo ovoj volji Božjoj i ovoj odredbi njegove Providnosti. Treba joj se podvrći s potpunim predanjem, uvjereni da ono što ljudi čine iz mržnje i zavisti da nas ponize, bit će za Božiju dobrotu sredstvo, da nas podigne na viši stupanj slave. To vidimo u primjeru Josipovu i samoga Isusa Krista. Naučimo se dakle služiti našeg Gospodin potpunom predanosti.

Redovnik, koji se drži pravila i poslušan je, može reći: *Činim ono što bi činio anđeo kad bi bio na mom mjestu, ono što bi činila blažena Djevica i sam Isus Krist.* Kakva sigurnost! Kakva utjeha!

Treba da smo slobodni u svojim pobožnostima i svim svojim djelima tako, da budemo uvijek spremni sve ostaviti kad nas poslušnost ili ljubav zove na drugo mjesto. Ako, na primjer, u vrijeme kad smo odredili da ćemo moliti Gospinu krunicu, dođe prilika da idemo ispovijedati ili učiniti kakvu uslugu bližnjemu, treba ostaviti to djelo i činiti djelo milosrđa koje je nadošlo.

POGLAVLJE V.

Revnost za spas i savršenstvo bližnjega.

Član I.

Razlozi revnosti.

Ako netko ima dobara ovoga svijeta, pa vidi svoga brata u nuždi i zatvori mu svoje srce, kako će ljubav Božija ostati u njemu?

Ovo mjesto iz poslanice ljubljenog učenika Isusova, treba razumjeti i o duhovnim dobrima. Zato redovnici i svećenici, koji u tolikom izobilju imaju spasonosna znanja i spoznaja, što im ih je milost dala, moraju strepiti ako vide kako milijoni duša pogibaju u vjerskom neznanju a njih nit dira ta nesreća, niti im pružaju od svog izobilja. Pomišljanje na to silno je diralo srce sv. Franje Ksaverskog, kao što to svjedoče neki njegovi listovi.

Član II.

Kako se po primjeru sv. Ignacija trebamo služiti znanjem.

Kad je sveti Ignacije bio već pun Duha Božijeg počeo je proučavati književnost da ulije povjerenje i poštovanje apostolskom životu, na koji je ćutio da je pozvan. Već je posjedovao znanost s neba, koja mu je bila dovoljna da podučava druge u putevima spasenja. Ali njegova revnost i razboritost potakle su ga, da s ovom uljevenom znanošću spoji onu što se po školama stiče, jer mu bez ove nisu dopuštali da bližnje podučava.

Zar neki od nas ne čine posve protivno? Nemajući nutarnjeg duha oni se daju na nauku čisto ljudski: bez ispravnog nutarnjeg držanja, bez čistoće nakane, neumjereno, možda čak iz taštine; obaziruć se već na službu na koju ih njihova oholost navodi, i smatrajući znanost kao sredstvo da ostvare svoje namjere, što je posve protivno duhu sv. Ignacija i cilju nauka u družbi.

A kakav će plod biti od znanja stečena taštinom, zbog ciljeva koji su tako daleko od najveće slave Božije? Sveti se je Ignacije služio stečenom znanošću da ulije povjerenje obzirom na uljevenu znanost koju je s neba primio. Nažalost, ima ih, koji nemajući darova milosti, služe se svojim naravnim darovima i svojim znanjem da steku poštovanje kod ljudi.

Član III.

Kojim sredstvima treba podržavati poštovanje i ugled družbe?

Sredstva kojima se treba služiti u čuvanju i povećavanju poštovanja i ugleda družbe jesu poniznost, vršenje kršćanskih kreposti, revnost za duše, a ne posjeti i prijateljstva velikana ove zemlje.

Sveti je Ignacije htio, da si o. Laynez i ostali prvi drugovi govore međusobno svaki dan svoje pogreške, da služe siromahe po bolnicama i da djecu uče katekizam. O. Laynez, provincijal rimske provincije podučavao je katekizam, kad ga je sv. Ignacije po drugi put poslao na tridentinski koncil da bude jedan od papinih teologa. O. Antun Araoz, koji se je u Španiji drugačije vladao, mislio je da će upropastiti tamo družbu.

Podržavati ugled družbe na predavanjima i u drugim poslovima, a ne htjeti pritom nikada biti ponižen, to znači upropastiti družbu. Ni pomisliti se ne da koliko bi naši poslovi donosili koristi, kad bi ih zalijevao blagoslov što ga s neba privlače neprilike i poniženja. Sveti je Ignacije podnosio bezbroj prezira i progonstava u vršenju svojih revnosnih djela. Sv. Ksaver idući u Indiju nije htio primiti nikakvih ponuda, koje su mu bile stavljene. A kad su mu rekli da će poniziti svoje dostojanstvo apostolskog legata, ako ga vide gdje pere rublje i pripravlja sam sebi jelo, on odgovori da je njegova na-

kana služiti sebe i druge. A da time neće osramotiti svoju vlast ni izgubiti čast koju mu je sv. Stolica dala; da su baš ovi ljudski obziri i ovi krivi pojmovi o pristojnosti doveli Crkvu do stanja u kome se sada nalazi. Ako koji prefekt trpi od kog đaka štogod, ne pokazujući nikakva strastvena osjećaja, Boga će taj čin strpljivosti častiti, i on će popraviti, dapače pred učenicima, uvredu koja je bila nanesena tom redovniku.

Družba se mora čuvati i usavršavati istim sredstvima, kojima je bila ustanovljena, naime vrhunaravnim. Stoga ne smijemo želiti da naši oci budu kardinali i kraljevski ispovjednici. To bi značilo vrijeđati našeg Gospodina ako bi oslanjali na povjerenje prinčeva djelo, komu je očito on začetnik i ako bi očekivali od mogućnika zemlje njegov opstanak. Bog i krepost sačuvat će družbu.

POGLAVLJE VI.

Razne upute.

Član I.

Upute učitelju mladih redovnika, koji su svršili novicijat.

Slava Božija traži da se našu braću, čim izađu iz novicijata, povede putem svetosti. U tome neka služe slijedeće upute:

1. Treba da onaj, koji ih vodi, vidi koliko su napredovali u nutarnjem životu i jesu li uistinu počeli u nj ulaziti. Ili, nijesu li napredovali samo toliko, da se čuvaju običnih mladenačkih grijeha i nastoje da dobro vrše svoje duhovne dužnosti, razmatranje, štivo i ispitivanje savjesti. Obično u razmatranju nisu odveć napredovali. Osim toga treba vidjeti, da nisu možda neupućeni u puteve Božije. Možda ne znaju za drugo savršenstvo osim onoga što ga oni sami imaju. Možda čine svoja djela bez ikakva pojma o savršenstvu. Napokon treba upoznati, koliko je moguće, njihovo duševno raspoloženje. Jer sve je ovo potrebno znati da se mogne prosuditi kako ih treba voditi i pomagati da ispune osnove Božije.

2. Budite im očinski dobar i nastojte da im predobijete srce svakovrsnim uslugama, dapače i u pogledu vanjskih stvari; pribavite im ako možete, ono što trebaju. Zatim, kad ste stekli njihovu ljubav, pokažite im kako vam je stalo do njihova napretka, kako vi želite da se posve Bogu dadnu, i da vi hoćete da tomu doprinesete svom svojom snagom.

3. Trudite se da raščistite njihovu savjest. Izvucite ih iz nemira i tame gdje se obično nalaze duše, koje još nisu unišle na put savršenosti. Tomu će služiti, da čitate u knjizi duhovnih vježbi od o. Gaugiera, poglavlje, *De reformatione vitae.* Malo svijetlosti, kojom Bog osvijetli njihove duše bit će uvijek mnogo. Pazite na to i podajte važnosti tomu, da će to biti mnogo, ako iza ozbiljnog nastojanja, njihov se duh makar malo osvijetli. Bog počinje s

malim načelima, o kojima treba mnogo voditi računa, kad se duh savršenosti već jednom stvorio u nekoj duši.

4. Čim opazite da izlaze iz svoje tame, navodite ih na veliku čistoću savjesti, kao na najsigurniji i najpraviji put da dođu do sjedinjenja s Bogom. Dopustite im da se često ispovijedaju, jer vi to možete. Dajte im kao načelo, da si ne sakrivaju ni najmanju pogrešku, koju su hotimice učinili i da je dapoče ispovijedaju svaki kut kad u nju upadnu. Hrabrite ih mnogo u nestalnosti i promjenama, koje ih stignu. Korite ih također koji put oprezno, kad budu šta skrivili, osobito više. I primjenite taj lijek u ispovijedi da bude uspješniji. Ipak nikad ih ne pustite otići a da ih niste ohrabrili. Ovako se treba općenito vladati prema dušama, koje su još nježne i uvijek ublažiti gorčinu ukora, blagošću opomene. Jer ovim dušama treba dati sve moguće olakšice.

5. Ulijte im pokornički duh. Dovedite ih dotle da si ne opraštaju ništa o čem se mogu javno optužiti i mnogo im preporučite da to čine. A što se tiče tjelesnih pokora, dovedite ih da ih silno cijene i žele. Nek ih mnogo traže i vi im ih dopuštajte često, ali malo odjednom. Dopustite im na primjer da se često bičuju ali samo u trajanju jednog *Očenaša* ili *Zdravo Marije*. Razjasnite im da česta upotreba ovih malih pokora koristi vrlo, da tijelo podvrgnemo duhu, a duh Bogu. Ali pobrinite se da ih u tom držite u velikoj umjerenosti. Jer ako im ih mnogo dopustite,

kod najmanje napasti, one će im se zgaditi, i lako će se dogoditi da zamrze duhovni život.

6. Držite ih u velikom odricanju svih stvari. To neće biti teško, ako ih na početku spretno oslobodite od nekih malih veza, koje dolaze od naravnog instinkta; kao na pr. da vole više jednu stvar od druge, da čuvaju radoznalo neke slike, bilo zbog njihove ljepote, bilo iz ljubavi prema osobama koje su im ih dale. Razjasnite im dobro velike prednosti, što ih imaju duše, koje ni do čega ne drže. Navodite ih, da se zadovoljavaju, prema pravilima, onim što je najgore u kući. Neka se priviknu da to traže i neka im bude milo da im bude najgore. Pribavite im obazrivo priliku da se vježbaju u ovom odricanju. A kad nađete koga dosta jaka duha, provedite ga kroz osjetljivije kušnje.

7. Čuvajte se dobro, da jednima pokazujete više sklonosti nego drugima. Imajte prema svima jednaku ljubav i blagost. Svima činite sa svom mogućom srdačnošću sve usluge, koje vam pravila i poslušnost budu dozvoljavali. Budite sigurni da ćete više učiniti za njihovo savršenstvo, ako im srce predobijete, nego ako im dadnete najbolje poduke. Tako ćete ih obvezati da vam uzvraćaju ljubav i sinovsku odanost. Pa će vam otvoriti čitavo srce i prepustiti će vam ove svoje male interese. Naročito je važno da ne primate tužba jednih proti drugim i da nikako ne slušate tužakanja, koja vam budu činili. Ništa više ne škodi miru i jedinstvu ljubavi, koje vi morate među njima čuvati od ovih dojavljivanja.

8. Zabavite ih s takvom umjerenosti da niti ih neumjereno potaknete na učenje, niti ih preveć pustite besposlene. Ne propisujte im nikad dužnosti na određeno vrijeme. na pr. za dan ili tjedan. Osim strasti i grijeha, ništa ne škodi čovjeku toliko kao žurba u radu, kad se žuri da se svrši posao u određenom roku. U namjeri da ih podignete u znanju, vi bi ometali u njima duh Božji i vi bi ih s njegovih puteva doveli na puteve naravi i svjetskog stanja, što je sigurno protivno njihovu pozivu. Bog hoće da ih posjeduje bez smetnje i u punoj slobodi. I cio njegov rad ide za tim da ih otrgne od vremena i vremenitih stvari; da ih sa sobom sjedini i potpuno priveže uz jedine interese njegove ljubavi i službe.

9. Pazite da se zasebnim prijateljstvom ne svežu na kog od naših ili vanjskih. Dok tako budu vezani, neće nikad napredovati u kreposti. Stoga uklonite prije svega mali saobraćaj koji ide za tim. Ipak, ako primijetite, da neki, koji istinski žele napredovati, koriste se razgovorom s drugim, ne smije ih se sprečavati da se zasebno sastaju. Razumije se uz uvjet, da su osobe s kojima se sprijateljuju doista sposobne da služe njihovom napredovanju.

10. Radite na tom, da se oni silno poštuju i cijene među sobom. Kao da bi bili prinčevi, koji ljubeći se žarko među sobom, imaju priliku da samo jednom među sobom govore. Ili kao da razgovaraju sa samim našim Gospodinom. Ovaj način razgovaranja, čestit i duhovan, ovaj duh svete uslužnosti

silno je ugodan Bogu, i tjera iz razgovora mnoge djetinjarije i pogreške, u koje se obično upada, kad se čovjek prepusti svojoj naravi.

Eto po prilici općih načela, koja ih mogu pripraviti da ih duh Božji vodi. Zamjećujte zatim brižno na što ih milost navodi. Možda na pokornički duh i odvratnost prema kojoj posebnoj mani, ili na ljubav prema kojoj kreposti. I čim primjetite u tome osnove Božije, pomažite njegovo djelovanje. Podučite ih koliko je potrebno kako će pobijati tu manu ili vršiti tu krepost. Pa kad budu dosta podučeni, naredite im, da iza jedne pričesti, pismeno označe, koja djela ove kreposti najviše vole, i kojih se djela ove mane hoće da oslobode. Cijenite uvijek mnogo ono što vam reknu da im je Bog saopćio, osim da ste u tom sad otkrili koju napast ili varku neprijatelja.

Kadgod se čini da ove duše ne napreduju. Tada treba blago ispitati njihovo vladanje, vidjeti, kako se pripravljaju na razmatranje, na ispovijed, na pričest. Dobro je potaći ih na kakvu pobožnu vježbu, na pobožnost prema našem Gospodinu, Bl. Djevici i sv. Josipu, anđelu čuvaru. Potsjetiti ih od vremena do vremena na ono što ste im preporučili. I u danim prilikama reći im o tom koju riječ, da ih se sve više potakne na sveto djelo, koje su poduzeli.

Član II.

Obavijest ocima treće godine novicijata.

Treća je godina novicijata tako važna da samo Bog i oci koji njima upravljaju znaju što ona znači

ne samo za savršenost, nego i za spas naših. Stoga otac general opravdano nikoga od nje ne oprašta.

To je godina povučenosti, treba je provesti u šutnji i sabranosti. Tkogod u nju dođe a ne odluči dobro da drage volje u njoj ostane, i izbjegava sve prilike za razgovor, rastresenost, neće mnogo napredovati. Jer dok je krepost slaba, treba izbjegavati prilike.

Iza ove godine povučenosti provesti ćemo ostatak svojih dana u službama vanjskog života.

Većina se svetaca i redovnika koji postaju savršeni, obično se dvaput obrate. Jednom tako što se posvete služenju Bogu, drugi put tako što se dadnu potpuno na usavršavanje. To se vidjelo na apostolima kad ih je naš Gospodin pozvao i kad im je poslao Svetog Duha; u svetoj Tereziji i njenom ispovjedniku ocu Alvarezu i na mnogim drugim. Do ovog drugog obraćenja ne dođu svi redovnici, i to vlastitom krivnjom. Vrijeme ovog obraćenja obzirom na nas obično je treća godina novicijata. Potaknimo se dakle sad novom hrabrošću i ne štedimo se na putu služenja Bogu, jer nikad nam taj put neće biti teži nego je sad. Kasnije on će se pomalo ublažiti i poteškoće će se izravnati. Jer pročišćavajući sve više svoje srce, mi ćemo primati sve veće obilje milosti.

Ima tri stvari, oko kojih mi naročito treba da nastojimo u družbi. Prvo je ljubav prema našem Gospodinu, koji je naš ustanovitelj; sveti je Ignacije samo njegov pomagač. Drugo je iskren prezir samih sebe, tako da želimo biti odbačeni i zadnji u svim stvarima. Da si obuzdamo sve želje za časnim mjestima, velike uspjehe i poštovanje od ljudi. Ako namjeravamo ostati u stanju kakve osrednje kreposti i istinski ne volimo svoju vlastitu bijedu, nećemo se nikad spremiti na velike milosti, koje bi nam Bog dao, da ne nalazi u nama ove zapreke. Da volimo i želimo biti prezreni, treba to ići crpsti u srce Isusovo; uči često u nj da promatramo poniženu Riječ i presveto čovječanstvo također poniženo. Ako neki reknu, da je to opasno, da ne spriječi naša revnosna djela, na koja smo vezani svojim pozivom, ja odgovaram da stvar stoji posve obratno. Sigurno da će čovjek razmatranja učiniti više u godinu dana nego drugi u cio svoj život. Ove tri stvari treba neprestano tražiti od našeg Gospodina Isusa Krista i sv. Ignacija, naročito u osmini njegove svetkovine.

Tri su stvari naročito potrebne u toku čitavog našeg duhovnog života. Prvo, da neprestano radimo oko pročišćavanja srca, nastojeći da upoznamo i mrtvimo svoje strasti. Drugo, da sve više i više upoznajemo našeg Gospodina. Bez toga nikad nećemo imati čvrste i visoke pobožnosti. Treće, da se ne zaustavljamo u promatranju i uživanju svijetla i osjećaja, što nam ih Bog daje. Jer ove milosti proizvode svoj učinak u času, kad ih primimo. Stoga je nekorisno promatrati ih. To samo razvija samoljublje. Razmišljati o onome što Bog u nama čini, treba samo zato da se učvrstimo u dobru, na koje nas

potiče, da se postidimo zbog naklonosti, koju nam pokazuje, i da se odričemo kako on traži: da prijanjamo samo uz njega a ne uz njegove darove.

Član III.

Obavijesti ocima, kad izađu iz treće godine novicijata, za ostali život.

Godina što dolazi neposredno iza treće godine novicijata vrlo je opasna. Osobito tri, četiri prva mjeseca. To je doba krize, o kome zavisi cio ostali život. Revnost i točnost koju se pokazuje ne sviđa se onima, koji nemaju tako nježne savjesti. Kadgod čovjek nema hrabrosti da stalno bude uz stranu savršenosti. Boji se, da se neće zamjeriti ljudima. Muka je ići protiv struje. Popušta se, pada, onda se diže, ponovno pada i konačno sretne se kakve jače predmete, koji malo pomalo, sruše dobre nakane što smo ih bili stvorili. Tako, da iza nekog vremena čovjek primijeti, da se vratio svom prvotnom stanju, i slijedi kao prije, put nesavršenih.

Iza naše treće godine novicijata, moramo se naročito držati u velikoj čistoći srca izbjegavanjem najmanjih smrtnih grijeha. U velikoj slobodi srca mrtvljenjem svih vrsta neurednih sklonosti i veza sa stvorenjima tako, da čak ne želimo više milosti nego se Bogu svidi da nam dadne.

Ispitujmo često stanje svoga srca i gledajmo da nema u njemu kakve užurbanosti, kakva nemira,

kakvih neurednih pokreta. Ako budemo preveć opterećeni poslom, tražimo od poglavara da nas oslobodi barem od jednog dijela za neko vrijeme. Ostavimo one poslove, koji nam nisu naloženi. Pazimo tada revnije sami na se i jačajmo se molitvom i drugim vježbama pobožnosti i pokore.

Evo, kaže o. Rigoleuc, *što nam je najčešće i najrevnije preporučivao.*

1. Čistoću srca, koja se stiče brižnom pažnjom na svoju nutrinu i dnevnom ispovijeđu, do koje treba jako mnogo držati. Jer što se čovjek više ispovijeda, to se više pročišćava, jer upravo vlastita milost ovoga sakramenta jest čistoća savjesti. Tako svaka ispovijed, osim što povećava sadanju milost i darove, pruža još novu sakramentalnu milost. Ona nam naime daje novo pravo da primimo od Boga sadanje milosti i pomoć koja nam je potrebna, da se sve više i više oslobodimo grijeha.

2. Potpunu i posvemašnju vjernost Bogu. Treba mu uvijek davati što je najbolje u srcu. Nikad ne postupati s njim lukavo i okolišavajući, tražeći zaobilazne puteve. Služiti ga, koliko je moguće, sa svom širinom svoga srca, imajući jedino Boga kao cilj svih svojih nakana i svih svojih poduzeća. Saul nije teže sagriješio od Davida, a ipak Bog je odbacio Saula a oprostio Davidu, jer David premda griješnik, imao je *pravo srce.* Saul međutim nije bio iskren prema Bogu.

3. Veliku želju i glad za savršenstvom. Stalnu volju da za njim težimo svim silama. To neka bude

uvijek naša glavna misao i naša glavna briga. Sjetimo se, da je to briga glavnija u redovničkom staležu nego i sami zavjeti, jer o njoj zavisi sav naš napredak. To je ono što razlikuje prave redovnike od onih, koji su to samo prividno i u očima ljudi. Bez ove brige, da napredujemo u kreposti nijesmo nikada sigurni za svoj spas. Ali to je vrlo obična stvar da se čovjek u tome vara. Kaže da teži za savršenstvom, a u stvari ne teži.

4. Velika briga da napredujemo u razmatranju i da postanemo čvrsto duhovni ljudi. Zato treba otstraniti, koliko nam to bude moguće, brigu za vanjske stvari kojih bi se mi sami mogli prihvatiti. Izbjegavati odveć veliku familijarnost s našim i sa strancima, naročito s djecom i još više sa ženamá. Truditi se mnogo oko sabranosti, pripraviti se dostojno za svetu misnu žrtvu. Nastojati, da iz nje dobijemo onu korist, koju nam može pružiti. Nikako ne skraćivati vrijeme zahvale, *koja, kad je dobro obavljena, može nadoknaditi većinu pokora.*

5. Nikako ne popuštati u vršenju pokore. Treba iskreno i čisto vršiti svoje zavjete, ne uznemirujući se za neke stvari koje su im protivne, jer otud se rađaju velike bojazni na času smrti. Naprotiv to je velika utjeha u tom zadnjem času, kad se može pojaviti pred Bogom, nemajući si ništa prigovoriti i vidjeti da smo ih jasno vršili. Njihova je svrha da uklanjaju sve što bi nas moglo spriječiti da težimo i dođemo do samog savršenstva, kao što su neki mislili.

6. Slijediti vodstvo Svetog Duha, njegovu volju, njegova nadahnuća ukoliko ih možemo spoznati, ne brinući se za ostalo. Jer ako dobro upotrebljavamo svjetlo i spoznaju, Bog će nam dati drugih još obilnijih i izvrsnijih. Tako ćemo biti rasvijetljeni u onoj mjeri u kojoj se pokažemo vjerni u surađivanju s milošću.

7. Ne pripisivati si nikad milosti, koje nam Bog daje, ni veličati se njima. Isto kao ni zbog službi i poslova; zato što smo održali kakav govor, priredili kakovu tragediju, deklamaciju, propovijed. Bog nam ostavlja korist od stvari, ali što se slave tiče on ju je za se rezervirao. Njemu je dugujemo i to je nepodnosiva taština htjeti je sebi pripisati.

8. Pri izlasku ove godine samoće, pazimo da drugi ne dobiju dojam da ih hoćemo podučavati i preokrenuti. Sa svoje strane činimo što možemo i želimo da još neizrecivo više učinimo. Govorimo obazrivo o najvećem savršenstvu onima, koji su za nj sposobni. Ne recimo smjesta ono što znamo da je najbolje. Jer u tome bi bilo taštine i to bi bilo nekorisno.

Vrlo je važno u družbi da nikakav oprost od zavjeta ne vrijedi pred Bogom bez opravdana razloga, i koji može proći pred sudom Božjim. Tako da svaki Isusovac, koji dobije ovaj oprost bez razloga, pred Bogom je pravi otpadnik, makar da je u ljudskim očima, in foro externo, kako se rekne siguran.

Član IV.

Obavijesti propovijednicima.

Ako koji propovijednik nije čovjek razmatranja, nikad se neće za nj znati. Jer će njegove propovijedi u pogledu nakane, misli, stila, gesta, i u pogledu nesavršenih pogleda i nečistih nakana, koje će u svemu tome imati, biti pune grijeha, barem lakih.

Korist što je imaju slušatelji silno zavisi o kreposti propovjednika i o njegovom sjedinjenju s Bogom, koji mu u četvrt sata razmatranja može dati više zgodnih misli da njima dirne srca, nego ih je u godinu dana našao u duhovnom štivu i učenju.

Ljudi se ubiše učeći kako će lijepo propovijedati. A ipak nemaju skoro nikako ploda. Otkud to? Otud, što je propovijedanje vrhunaravni posao, kao i spašavanje duša za kojim propovijedanje ide. Zato treba da oruđe odgovara toj svrsi. A to nije ni znanje, ni rječitost, ni ljudski talenti, nego svetost života i sjedinjenost s Bogom, koji nas čine sposobnim oruđem za spas duša. Većina propovijednika ima dosta znanja, ali nema pobožnosti i svetosti.

Pravi način da čovjek steče znanost svetaca i da zna kako će ispuniti svoju propovijed, poduku, duhovni razgovor ne stoji toliko u tome da čitamo koliko u nutarnjoj poniznosti i čistoći srca, sabranosti i razmatranja.

Tako su radili sveti oci, koji su tumačili sv. pismo; sveti skolastički učitelji koji su najuspješnije podučavali teologiju; sveti propovjednici, koji su propovijedali Evanđelje s najviše plodova po slušatelje.

Kad je koja duša došla do potpune čistoće srca Bog je sam poduči. Sad unkcijom duhovnih utjeha i nutarnjom slašću, sad blagom i milom svjetlošću. To uči bolje govoriti srce propovjednika nego što to može nauka i druga ljudska sredstva. Bog se tako držao prema apostolskim radnicima naše družbe. Tako je o. Edmond Auger, pretrpan poslovima i nemajući skoro vremena da uči, zadivljavao Francusku svojim propovijedima, koje su uzrokovale divna obraćenja.

Budući da je ovo najkraći i najlakši put, da koristimo dušama, mi ga se moramo držati. A pustimo onaj dulji i teži, naime veliku brigu oko nauke, koja osuši duh pobožnosti. Ali mi ne smijemo da se oslobodimo svoje vlastite punine i prepustimo se Bogu.

Propovjednik treba dobro govoriti i ne smije zanemariti način izgovaranja. To traži poštovanje spram riječi Božje. Ipak treba izbjegavati odveć namještenu uglađenost zato, da se uho slušatelja ne bi odveć vezalo uz riječi i rječitost. To ne bi donijelo ploda propovijedi. On bi propovijedao sama sebe a ne Isusa Krista.

Kad već ima dobar stil, ne treba na drugo misliti nego kako će milost prodahnuti u njemu umjeće i

narav. Tako da duh Božji vlada u njegovu govoru, kao duša u tijelu. U tu svrhu treba da traži od Boga misli za koje on zna da će taknuti srce slušatelja. On mora ljubiti i hvaliti samo Isusa i ono što se na nj odnosi. A sam ne smije želiti da ga itko voli, hvali, cijeni. Jedini njegov cilj mora biti privući cio svijet da njemu služi.

Čudna je to stvar vidjeti kako ljudi pozvani na apostolski život imaju ambicije i taštine u svetoj propovijedničkoj službi. Kakav plod mogu oni donijeti? Oni su postigli ono za čim su išli šest ili sedam godina. Došli su do toga uz cijenu od bezbroj grijeha i nesavršenstva. Kakav život! Kakvo jedinstvo s Bogom! Kako će se Bog služiti takvim sredstvima? Otud dolazi nezadovoljstvo, tuga, nemir, kobni padovi. Jedan padne s ovu stranu, drugi s onu. Ovaj u bojazni i nemiru savjesti, koji mu ne daju mira. Onaj u mrmljanju proti poglavarima, u duhovnim burama, koji mu jaram poslušnosti čine nepodnosivim. Onaj treći opet izađe iz družbe. Njihova nesreća dolazi otud što nisu u svoju službu unišli putem poslušnosti.

Član V.

Obavijesti za razne službe u družbi.

Budući da je družba vrhunaravno stanje potrebno je da i njegova uprava bude vrhunaravna, ako se hoće da sredstva, kojima ono služi i cilj za kojim

ona ide budu u skladu. Stoga su poglavari, koji se povode samo za naravnom razboritošću, često varaju. Josuu su prevarili Gabaoniti, jer nije Gospodina pitao za savjet. Svaki poglavar treba da radi po vrhunaravnim načelima. A razmjerno tako i prefekt i duhovni vođa.

U družbi treba povećati nutarnji duh a ne zapovijedi. Povećavanje zapovijedi dolazi od ljudske mudrosti, koja se više oslanja na ono što samo izmisli, nego na vrhunaravnu i božansku. Ono škodi savršenoj urednosti, koja mora dolaziti iz nutarnjeg izvora i osnivati se na ljubavi i želji za savršenstvom. Jer ovaj veliki broj zapovijedi, dodan pravilima, odbija duh. A k tomu čini da ih se prezire, i tim lakše što nisu uvijek jednake i što se često jedna ne slažu s drugima. Stoga sv. Ignacije drži više do *nutarnjeg zakona, koga Sveti Duh piše u srcima, nego do vanjskih ustanova i pravila.*

Kad se daju duhovne vježbe kojoj duhovnoj osobi, treba, prije svega, vidjeti u kome je duševnom stanju njegova duša, da joj se prilagodimo. Isto tako treba da postupamo i prema samima sebi, početkom svojih duhovnih vježbi. I općenito, od velikih je posljedica znati u kome su duševnom stanju duše koje hoćemo da vodimo. Jer Bog obično daje milosti razmjerno stanju duše. Tako da ako je ona u stanju pokore, treba joj pokorničkih milosti; ako je u stanju sjedinjenja treba joj milosti sjedinjenja.

Plod duhovnih vježbi zavisi potpuno o nastoja-

nju duhovnog vođe da upozna šta se događa u duši, kojoj daje duhovne vježbe. A zato bi trebalo, ako je moguće, s njom govoriti više puta na dan i vidjeti šta milost, a šta narav, a što demon čini u njoj, te joj prema potrebi pomagati.

Ima pretjeranosti, koje treba izbjegavati u vodstvu duhovnih osoba. Jedna je u tom, da odveć lako povjerujemo dušama, koje čitajući divote djelovanja milosti kod svetaca, zamisle si, kod najmanjih naslada, da već imaju istu naklonost. Opasna taština. Druga je u tom, da držimo duše odveć nisko i da im ne damo nikad dići se k savršenstvu kamo ih Bog zove. Ima duhovnih vođa, koji neće da čuju o višem razmatranju, i nebeskim pohodima, i milostima. Obmama, koja veoma škodi napretku duša.

*

Kod podjele »slučajeva savjesti« treba više važnosti podavati svijetlu Svetog Duha, koje sačinjava znamenje svetaca, nego ljudskom umovanju. Oni, koji se u tom oslanjanju na *dokaz jednakosti* padaju često u zabludu. Dopušteno je, na pr., ubiti čovjeka koji hoće da vam otme vaše dobro: dakle je slobodno ubiti onoga tko hoće da vam oduzme čast klevetom. Ovo umovanje nije dobro. U ovom i sličnijim još slučajevima jedno ne slijedi iz drugog. U moralnim stvarima dosta je da to budu dva različita slučaja, pa da se o jednom ne sudi kao o drugom, makar razlika izgledala vrlo malena.

*

Imali bi veoma krivo kad bi u razredu pokazivali djeci bogatih, da držimo više do njih obzirom na njihovo bogatstvo. Mi bi silno škodili njima samima, jer bi u njima poticali duh oholosti koji dolazi od bogatstva. A druge bi sablaznili jer bi oni vidjeli, da se damo zaslijepiti kao i ostali ljudi, sjajem veličina ovog svijeta, koje po našim pravilima moraju nam biti mrske i odvratne.

III. Načelo.

ČISTOĆA SRCA.

POGLAVLJE I.

Što je čistoća.

Član I.

U čemu je čistoća srca.

Srce je čisto, ako u njemu nema ništa, što bi se i u najmanjoj mjeri protivilo Bogu i djelovanju milosti. Sve stvoreno na svijetu, sav red naravi i milosti, sve vodstvo Božje providnosti ide za tim, da ukloni iz naše duše sve, što se protivi Bogu. Jer nikada nećemo Bogu doći, ako ne uklonimo, popravimo i uništimo bilo u ovom životu bilo u drugom sve, što se Bogu protivi.

Član II.

Koliko nam je potrebna čistoća srca.

Prvo sredstvo da postignemo savršenstvo, jest čistoća srca. Samo su po čistoći srca sv. Pavao pustinjak, sv. Marija Egipatska i drugi sveti pustinjaci postigli savršenost. Čistoća srca, duhovne upute dobrih duhovnih knjiga, duhovno vodstvo i vjerno sudjelovanje s milostima, to je veliki put savršenosti.

U našem je srcu korijen svega zla. Trebalo bi shvatiti, kolika je pokvarenost ljudskog srca, pa bismo znali, koliko nam je potrebna čistoća. Ima u nama beskrajno zloće koju mi ne vidimo, jer nikad ozbiljno ne ulazimo u svoju dušu. Kad bismo ušli, našli bismo bezbroj neurednih želja za časti, naslađom, udobnošću, koje bez prestanka vriju u našem srcu.

Toliko smo puni krivih mišljenja i lažnih sudova, neurednih osjećaja, strasti i zloće, da bismo se sami sebe postidjeli gledajuć se u pravoj slici. Predstavimo si blatan zdenac iz kojeg se neprestano grabi voda. S početka se samo blato grabi. Ali ako se snažno grabi, zdenac se čisti, voda postaje čistija, tako te na koncu vadimo lijepu i bistru vodu.

Isto tako u radu oko čistoće duše, pokazuje se dno malo po malo. Na dnu se pokaže Božja prisutnost po divnim učincima u našoj duši i u duši bližnjih na koje djelujemo.

Kada je srce dobro očišćeno Bog ispuni dušu i sve njezine moći, pamćenje, razum, volju svojom svetom prisutnošću i svojom ljubavi. Tako čistoća srca vodi sjedinjenju s Bogom i do sjedinjenja se redovito ne dolazi drugim putem.

Najkraći i najsigurniji put da dođemo do savršenosti to je da nastojimo oko čistoće srca. To je bolje nego da se vježbamo u krepostima. Bog je spreman dati nam svakovrsnih milosti, ako mu ne stavljamo zapreke, a zapreke Božjeg djelovanja uklanjamo čisteći srce. Uklonivši zapreke ne možemo ni shvatiti, kako divne učinke Bog u duši proizvodi.

Sveti Ignacije veli, da su i sveci stavljali zapreke Božjim milostima. Bez obilja milosti nećemo nikada učiniti velikih kreposnih djela, a ovog obilja nećemo imati prije potpune čistoće našeg srca. Kada ovakovu čistoću srca postignemo vršit ćemo svaku krepost, za koju nam se pruži prigoda. Za druge ćemo kreposti imati spremnu volju, a to Bog poglavito i traži. Ne može se učiniti kreposno djelo, ako nemamo njegova duha i bitnosti, a to je spremna volja.

Nijednoj se vježbi duhovnog života demon toliko ne protivi koliko čistoći srca. On će nas pustiti, da činimo vanjska dobra djela, javno se optužujemo sa svojih grijeha, služimo u bolnici i u kuhinji. Često u ovome nalazimo sami svoje zadovoljstvo, to nam laska i zaustavlja grižnju savjesti. Ali on ne može podnijeti, da svratimo pogled na svoje srce, ispitujemo nered u njemu i nastojimo ga popraviti. Isto naše srce ništa toliko ne izbjegava, koliko ovo istraživanje i brigu, jer tako vidi i osjeća svoju nevolju. Sve su naše moći silno neuredne, a mi ne volimo spoznati njihova nereda, jer nas ta spoznaja ponizuje.

Član III.

Red u čuvanju čistoće srca i stepeni čistoće.

Najprije treba opažati i popravljati lake grijehe, zatim neuredne pokrete srca, zatim nam valja urediti svoje misli. Ako upoznamo Božja nadahnuća, njegove osnove i volju mi ćemo se oduševiti, da popravimo same sebe. Sve to neka bude blagim načinom, a spojimo s tim pobožnost prema našem Gospodinu, koja obuhvaća spoznavanje njegovih veličina, duboko poštivanje njegove osobe i svega što se njega tiče: ljubav prema njemu i nasljedovanje njega.

Najprije se oslobodimo od sadanjih grijeha i kazni, koje smo njima zaslužili. Odviknimo se zatim svojih zlih navada i neurednih čuvstava i prirođene pokvarenosti, koja se nalazi u svim našim moćima i sjetilima, što se pozna već na maloj djeci. Iza toga se oslobodimo nama prirođene slabosti, prevelike sklonosti na zlo. Sve to se postizava pokorom, mrtvenjem i vježbama u krepostima, svetim sakramentima i sjedinjenjem s Bogom. On nas jedini može ojačati proti slabostima, kamo nas naše ništa samo od sebe vuče.

Duša može doći do toga stepena čistoće, te njezina mašta i moći neće drukčije djelovati nego za Boga. Ona neće moći ništa htjeti, na ništa se drugo sjećati niti misliti, ništa shvatiti, nego ono, što se na Boga odnosi. Tako će se dogoditi ako tko u razgovoru počne tašto i nekorisno govoriti trebati će, da se sama u sebi sabere, jer nema slike i pojmova kojima bi mogli shvatiti ili zapamtiti ovakove stvari.

POGLAVLJE II.

Stvari, od kojih treba srce očistiti.

Član I.

Laki grijesi.

Mi laki grijeh shvaćamo samo kao lakoumnu riječ, taštu pomisao, djelo malih posljedica. To je ve-

lika varka. Vjerska je istina, da Bog kazni laki grijeh većim i težim kaznama od najgorih muka na svijetu. Tako se vidi, da je zloća lakog grijeha neisporedivo veća u očima Božjim nego u ljudskim. Laki je grijeh tako veliko zlo, da sili neizmjerno dobrog Boga, da kazni dušu njime okaljanu najtežom kaznom. Boga koji je tako ljubi i koji bi za ljubav ljudima visio na križu do svršetka svijeta. Za dušu rastavljenu s tijelom najveća je muka, što se može zamisliti, da bude lišena za neko vrijeme ili za uvijek gledanja Boga. A eto ovo zaslužuje laki grijeh, ako nije bio okajan pokorom za vrijeme ovog života. Tako treba da na nj gledamo.

Mi sada promatramo grijehe samo po njihovoj vanjštini, koja nam godi ili po njihovoj moralnoj ocjeni, koje uopće ne shvaćamo. Treba ih promotriti po njihovom učinku. Pomisliti treba da ometaju naše uže sjedinjenje s Bogom, te nas u ovom životu trajno od Boga udaljuju. Treba ih pogledati kao protivnike dobara Božjih, njegove slave, našeg duhovnog napretka, djelovanja Providnosti, koje prekidaju i mijenjaju s obzirom na nas. Što se dogodi svjetovnim osobama smrtnim grijehom, duhovnim osobama bude to po lakom grijehu. U svjetovne osobe strast potamni djelovanje svijetla vjere i razuma. Pokvareni osjećaj pokvari rasuđivanje i zapadaju u najgore nerede. Židovi su imali dosta rasvijetljenja, da upoznaju Krista. Zavist ih zaslijepi i ubiše očekivanog Mesiju. Sokrat, Plato, Trajan, mogli su samim naravnim

svjetlom upoznati sramotu grijeha, kojim su se podavali. Njihova ih živinska strast zaslijepi. Ništa nije jasnije negoli dužnost povratiti tuđe dobro nepravedno prisvojeno. Međutim gledamo svaki dan kako lakomost potamni svako naravno i vrhunaravno svijetlo, koje nam pokazuje ovu obavezu. Ljudi ne vraćaju i nikada neće povratiti. Privrženost dobrima toliko je sud pokvarila, da im to nije više jasno.

Tako se dogodi, da otvrdnemo i naviknemo se na mnoštvo lakih grijeha. Taština, osjetnost, sklonost našim malim lagodnostima uguše u nama svijetlo, kojim opažamo zlo, što ga sakrivaju ove razne pogrješke. Mi smatramo skrupuloznim one, koji se radi svoje osjetljive savjesti drukčije ponašaju. I laskajući sami sebi poljepšavamo hiljadama izlika strast, koja nas zaslijepljuje. Mi si izmislimo kakovu dobru nakanu i nakon toga prelazimo preko svih pokreta milosti.

Pad duše dolazi od umnožavanja lakih grijeha. Ovi smanje rasvijetljenje i božanska nadahnuća milosti, oslabe duševnu gorljivost i snagu, da se opremo navalama neprijatelja. Tako dolazi zaslijepljenost, slabost, česti pad, navika, neosjetljivost, jer kada navučemo sklonost, griješimo i ne opažajući grijeha.

Tko ne mari izbjegavati lake grijehe, biti će u pogibli, da se sam izgubi upravo kod najsjajnijih uspjeha svoga rada za spas bližnjega. Tako živeći nije moguće, da kadgod ne bi pao u smrtni grijeh, a

da sam i ne opazi. Ali on ne prestaje biti odgovoran za grijehe, što ih čini u ovom neznanju, jer je ovo neznanje kao hotimice udešeno.

Oni, koji brižno izbjegavaju lake grijehe, obično osjećaju u sebi pobožnost i imaju u duši moralnu sigurnost, da su u stanju milosti. Koji pak bez bojazni padaju u lake grijehe, ne osjećaju utjehe prave pobožnosti i Sveti im Duh ne daje sigurnosti, da su u stanju milosti.

Kada padnemo u laki grijeh i to zamijetimo, trebamo se u srcu Bogu pokloniti i s ljubavlju na njega obratiti, s pouzdanjem moliti za oproštenje i nikad se ne predati malodušnosti i nemiru.

POGLAVLJE III.

Strasti.

Klement Aleksandrijski zove strasti vražjim biljegom, kao da nam sam đavo utisne svoj znak preko naših grijeha, zlih sklonosti i neurednih osjećaja. To su kao carski znakovi na vojnicima, a sveti ih Augustin zove »znakom zlobe«.

Dokle smo podložni strastima, mi smo u ropstvu đavolskom. On ih pokreće kao orguljaš udarajući u orgulje. Tako on pokreće sokove u tijelu i slike u mašti. Pobuđuje uspomenu na razne predmete i predstavlja njihove slike na način, kojim će moći probuditi strast, koju hoće poslati u borbu.

I ako na sebe ne pazimo on redovito uspijeva u svojoj namisli. Često uzrujava sokove našeg tijela, te postanemo ljuti na same sebe i na druge.

Savršeni imaju takovu moć nad strastima, te im zapovijedaju posve po svojoj volji. One su u njima na neki način više predstrasti, nego prave strasti, kako je to bilo u Našeg Gospoda, bl. Djevice i nekih svetaca. To su pokreti nutarnje osjećajnosti slični onim od strasti, ali podložni razumu. Probude se samo na zapovjed razuma i utjecajem milosti, koja razumom vlada.

Nesavršeni su sad u veselju, sad u žalosti, prema tome, da li su njihove strasti smirene ili uzrujane. Žalost i nemir dolaze samo od neumrtvenih osjećaja, koji uzrokuju promjene mira. Koji teže za savršenstvom osjećaju nesnosnom tiraniju strasti i kušaju, da je se oslobode neprestanim nastojanjem oko mrtvenja. Ali svjetovni ljudi, koji su u trajnom ropstvu ni ne uzdišu za svojom slobodom. Oni ljube okove, i kako kaže Job, *nalaze slast u bodljikama i trnju, što ih razdiru.*

Požuda i strasti neosjetno ugase uliveno i nadnaravno svjetlo razuma. Na koncu ga posve zaduše, te vidimo odličnih duhova, koji su ipak vrlo slijepi u duhovnim stvarima. Netko ima najzdravije oči, no ne mora zato biti velik duh. To su moći posve različne. Koje strast navede da budu heretici, kako je učinio neki njemački knez za inad Karlu Petom, na početku su heretici samo iz osjetljivosti i strasti. U duši protivno misle, nego što vani ispovjedaju. No malo po malo strast biva jača, grijesi se množe i ono preostalo svijetlo vjere izgubi se, razum se zaslijepi, te postaju posve heretični.

Tako u stvarima savršenosti svi neredi počimaju sa strasti i neurednom sklonosti kojoj stvari. Ona zavodi malo po malo razum i čovjek se na koncu pusti tako uhvatiti, te sudi samo u prilog strasti, koja ga je obuzela. Čovjek zapazi jednu stvar n. pr. službu, koja mu se čini ugodna i koja je odlična. Strast se probudi, čovjek ovu službu zavoli i zaželi.

Najprije se razum vjerom prosvijetljen opire ovoj želji i osudi je. Ali strast biva jača, svijetlo se milosti po malo trne, razum se više ne opire, pristaje uz neuredne sklonosti u volji, odobri ih i traži razloga, da ih opravda. Prije je volja pokvarila razum, a sada on pomaže njezinu pokvarenost dozivajući joj kriva načela, da opravda njezinu neurednost.

Član III.

Izvor naše oholosti.

Oholost je ljubav i želja za našom vlastitom čašću. Ovo je od svih naših mana najsakrivenija, najdubljeg korijena, ona za koju se najčešće pruža prigoda. Svaki čas se nađe koja prilika za nju. Jednom se zbog dobara i prednosti sviđamo sami sebi, uzvisujemo se iznad drugih i hoćemo da nas cijene i hvale. Drugi put se oholimo radi zla i pogrješaka u nama, htijući ih prikriti, poljepšati, umanjiti ili ispričati. Za jedan dan učinimo više od stotinu djela oholosti.

Ova je mana kod duhovnih osoba drukčija, nego li kod svjetovnjaka. Kod ovih je predmet i razlog oholosti bogastvo, vanjska dobra, kojim se hoće istaknuti. Kod duhovnih je osoba oholost kao kod buntovnih anđela. Oni prijanjaju uz svoju ličnu slavu i nutarnja dobra. Ovo je veliko zlo i vrelo svih drugih zala.

Da postanemo slični Bogu, trebamo se odricati sličnosti s đavlom, koja sastoji u oholosti, i taštini i preuzetnosti; i sličnosti sa životinjama u strastima i neurednim pokretima tjelesnog poželjenja.

Svaka mana proizvodi u duši četiri nevaljala učinka. Ona je zaslijepi, zablati, uzrujava i slabi. Ali među ovim manama duh na poseban način zaslijepljuje oholost, a srce posebno prlja putenost.

Od prirode smo uvijek raspoloženi veseliti se sjaju, časti, pljeskanju i poštivanju ljudi, privlačivosti naslada i zadovoljstvu osjetila. Milosti podajemo veoma malo vlasti nad svojim duhom. S istog razloga ne možemo podnositi, ako tko kaže i jednu riječ o našim pogreškama. Ona će u našem srcu proizvesti tri stotine pokreta srditosti gorčine i nestrpljivosti.

Čudnovate nepravilnosti ljudskoga srca!

Bog nam je oprostio nebrojene lake grijehe. I ako smo ih ispovjedili iza toliko ponovnog padanja, dao nam je nutarnju utjehu kao znak i zalog pomirenja. A međutim mi ne možemo zaboraviti jedne neugodne riječi, što nam se rekla i jedne lake uvrede nama učinjene. Uvijek se toga sjećamo i jedva čekamo prigodu, da pokažemo svoje nezadovoljstvo. To dolazi od ludog pošitvanja i krive ljubavi prema sa-

mome sebi. Mi mislimo više na svoju korist, nego na Božju i oholost nas zaslijepljuje. Zloća se našeg oholog srca pokazuje još u tome, što gledamo u tuđu ma i najmanju pogrješku, a ne vidimo prednosti, koje taj čovjek posjeduje. Na tu pogrešku mislimo, o njoj govorimo, to je razlog da dotičnu osobu manje cijenimo i sebe uznosimo iznad svih drugih ljudi. Nikako ne bismo htjeli priznati pogrešaka proti kreposti, koju mislimo da posjedujemo, makar te pogreške bile očevidne.

Ali se naš oholi duh ne može podvrći, te ih iskreno priznati, jer je ovo priznanje protivno ideji, što je imamo o sebi i vrijeđa našu taštinu. Mi smo tako puni laži i taštine, te se odmah uvjerimo, da imamo stalnu krepost, ako smo učinili samo jedno hvale vrijedno djelo. Sami sebi laskamo kao luđaci, koji si umišljaju da su kraljevi.

Ako nijesmo u velikoj mjeri vjerni milosti, mi činimo sve do najsvetijih čina iz samodopadnosti. Tako govoreći misu, razmatrajući, obavljajući duhovno štivo ili koju drugu vježbu imamo na umu naše duhovno povišenje. Ovo je neuredan motiv. Razlog ovih djela ima biti, da težimo za Bogom i sjedinjenjem s njime. Ovaj razlog smjera samo na Božju proslavu. On je u skladu s Božjom voljom, čist i nesebičan. On je Bogu ugodan. Katkad smo preveć osjetljivi na neugodnosti sa strane naših poglavara. A trebalo bi nam samo malo poniznosti i mrtvenja i to bi nas oslobodilo mnogih nevolja.

Gledajući na srca ljudska Bog gdjekada uskraćuje svoje milosti, jer vidi koliko smo oholi. On predviđa, da bismo mi postali još više oholi, kada bi nam udijelio više utjeha i rasvijetljenja. Već smo na rubu propasti, a da zapriječi naš potpuni pad liši nas milosti, koja bi bila povod da padnemo. Tako je uskratio svetom Pavlu, da ga oslobodi od neugodne nečiste napasti*) iz bojazni, da taština ne uzoholi njegova srca. Ne što je sveti Pavao bio ohol, nego je Bog htio zapriječiti da to ne postane.

Naše je srce neizmjerno maleno. Ako nam Bog udijeli najmanju utjehu, jednu pobožnu suzu, mi se radi toga izvanredno uzdižemo u svojim očima. Ipak, što je to? To nije ni tisući dio od onog, što nam Bog hoće dati. Slični smo siromahu, koji dobije jedan novčić iz ruke jednog velikog gospodina, pa ode kličući od veselja, a ne pazi, da mu gospodar hoće da dobaci punu ruku zlatnika.

Član IV.

Ne treba zanemariti ni najmanjih nesavršenosti.

Trebamo se veoma brinuti i za najmanje pokrete duhovnog života jer Bog drži više do njih nego li do svih zanimanja i svih djela naravnog života. Ako smo u svom srcu ugušili pokret jedne strasti ili neuredne sklonsti više smo postigli, nego da smo dobili sto hiljada svjetova za vječna vremena.

---

*) Noviji tumači sv. pisma ne misle da se radilo o napasti proti čistoći, nego drže, da se radi o kakvoj tjelesnoj slabosti (Op. prevod.).

Kada bismo morali cijeli dan raditi kao trhonoše, da se oslobodimo samo jedne nekorisne misli, trebali bi se smatrati dobro nagrađeni za svoj trud. Neke male stvari od velike su važnosti za duhovne osobe. Tako ići nečedno kroz grad, popuštati osjetnosti kod stola svjetovnjaka, smijati se na glas pred vanjskim ljudima, to su sve same po sebi malene pogreške. No svjetovnjaci zaključuju iz njih, da nemamo prave pobožnosti, ako se ovako vladamo. Isto tako velika je pogreška reći štogod proti kojoj kući ili njenom poglavaru nekome tko tamo treba poći. Jer ovaj tako izgubi ravnodušnost koju bi trebao da ima, a to je od velikih posljedica. Ova je pogreška dosta česta.

Trebamo brižno uklanjati razne prohtjeve ili čine volje bez cilja, koje bez prestanka stvaramo radi raznih predmeta. To su nepotpuni osjećaji oholosti, zavisti, mrkosti i osjetnosti. Jer iz ovih čina bez učinka, nastaju prava djela i od prostog prohtjeva dolazimo lako do potpuno promišljene volje. Suarez ipak primjećuje, da su u pobožnim stvarima ovi prohtjevi dobri.

Član V.

Odricanje sklonosti — put svetoj ravnodušnosti.

Obično imamo u duši nešto, što kvari svu našu unutarnjost. To će biti kakav neuredan osjećaj, osnova, želja za jednim mjestom, službom ili poslom. Treba se truditi oko potpune ravnodušnosti

i tražiti samo da posjedujemo Boga u ovom životu u koliko se to može postići. Prema svemu ostalom ostanimo ravnodušni. Krivo se katkada tužimo, da nemamo dosta posla na svojem položaju. Ova tužba dolazi od sklonosti naše vlastite volje i naših želja. Nemamo savršene ravnodušnosti za svaki položaj, imamo posebne osnove. Htjeli bismo da nas uzmu za stalne poslove n. pr. za propovjedanje, upravljanje jednim društvom u nekom gradu. Ako ne dobijemo ove službe, čini nam se, da su nam ruke vezane i umišljamo si, da smo bez posla. Ovo je varka.

Tko ima volju ravnodušnu za svako dobro, ne stvara sam od sebe nikakvih osnova i ima uvijek previše posla. Već molitva sama može dati dosta posla jednoj duhovnoj osobi. Koji u tome ne uznapreduju za mladih godina, teško će se na to i u starosti naviknuti.

Vi težite za stalnim namještenjem: hoćete na pr. da postanete profesor u tom zavodu. Recimo da ga postignete lukavošću ili neprestanim iskakanjem. Vaša će se volja osjećati zadovoljena, ali će na ovom mjestu cijeli rad, za vas barem, ostati bez ploda. Ako i prikazujete sve u dobroj nakani Bogu neće mu biti ugodno, jer nije u skladu s njegovom voljom. Sve ovo na ovom položaju nije ono, što je od vas želio.

Po svojem redovitom upravljanju, Bog će u ovim okolnostima zapriječiti, da ne padnete u kakav veći grijeh a druge milosti nećete imati, ako ne biste upoznali svoju pogrešku i stavili se na raspolaganje poglavarima i njihovoj volji.

Ako i govorite, da ste prema svemu ravnodušni, a držite do kakvih sjajnih položaja, vi to nijeste. Dokle ovo mišljenje potraje vaša će ravnodušnost biti i ostati prava himbenost. Nije moguće biti ravnodušan, ako se prije svega ne cijeni nutarnji život i ako ga toliko ne upoznamo, da ga volimo više od svakog zanimanja. Zatim, ako ne preziremo svaki sjaj vanjskih djela svaku nasladu u njima i prednosti, što nam ih donose. Bez ovoga biti će nam naša ravnodušnost više na teret i silom. Neće biti ustrajna, jer srce nakon svega ipak neće moći a da ne ljubi koju stvar. Ali ako ljubimo i shvaćamo kako treba nutarnji život, bit će nam jednako svako vanjsko djelovanje. Nutarnji život, kada ga upoznamo ima neisporedivo više privlačivosti i veselja nego izvanjski. Veoma je važno o tome se tvrdo uvjeriti.

Kako nećeš moći skloniti svjetovnjaka, da prezire bogatstvo nego time, da može steći drugih vrijednih i trajnijih dobara, isto tako nećemo prezirati zadovoljstva što dolazi od vanjskih poslova, dok se ne osvjedočimo, da ćemo naći vrednije dobro u sabranosti nutarnjeg života.

Bez dara molitve nećemo nikada imati savršene, općenite i ustrajne ravnodušnosti. Mogli bismo biti donekle ravnodušni za stalne stvari i neko vrijeme, ali nećemo biti potpuno smireni i imati ćemo mnogo poteškoća.

Moramo biti toliko ravnodušni, da smo skloniji stvarima za koje osjećamo najviše odvratnosti i da ih

molimo od Boga i poglavara. Tkogod ne može doći do toga stepena, vema je daleko od prave ravnodušnosti.

Nekoji nemaju nikakvih osnova, ali se nadaju ovoj službi ili onome dobru. Trebamo se i toga okaniti. Trebamo živjeti u velikoj odanosti u volju Božju, odredbe njegove providnosti i naših starješina. Žrtvujmo Bogu sve svoje zahtjeve i sve ljudske nade, što ih imamo bez kraja osobito u mladosti. Mladići živu od nade u budućnost, starci od uspomena iz prošlih vremena. Nema ispraznije stvari od ovakovih nada i one nas obično varaju. Od pedeset jedva se tri ispune. Bog ih voli smesti, jer se protive njegovom pravu. Nastojati oko njih znači ostaviti put providnosti i napustiti pravac, koji nam je Bog od sve vječnosti odredio.

Član VI.

Kakvi trebamo biti u milosti i s kakvim je odricanjem treba primati.

Odricanje početnika sastoji u izbjegavanju grješnih prilika, mrtvenju strasti, svoje volje i suda. Odricanje onih, koji su već nešto napredovali jest u tome, da ne prijanjaju uz Božje darove. Jer iako priznajemo, da sve primamo iz Božjih ruku ipak činimo, kao da sami od sebe imamo milosti, koje nam Bog samo iz milosrđa dijeli. Mislimo, da ih možemo zadržati onako kao darove, koje nam daju darežljivi ljudi,

Bog gdjekad povuče svoje milosti i uskrati nam lakoću u izvršivanju kreposti, koju smo već imali, da bi zapriječio ovo prisvajanje. Činiti će nam se tada, da smo ponovno postali oholi i osjetni i osjetiti ćemo isto toliko poteškoća, da se ponizujemo i mrtvimo, kako smo to osjećali u početku. Ali to Bog čini za naše dobro. Treba njemu prepustiti, da čini kako hoće za to vrijeme i naučiti se podnositi njegovo djelovanje. *Ut simus patientes divina.*

On nas lišava utjeha i osjetne naslade u molitvi i u drugim našim duhovnim vježbama, da iskuša našu vjernost. Duh Sveti hoće najprije potpuno slobodnu dušu, a onda će je ispuniti svojim dobrima. Sa svoje strane trebamo držati srce što više u čistoći i najbrižnije izbjegavati i najmanje pogreške, a u ostalom se prepustiti Bogu i odredbama Providnosti. Ovo ne vrijedi samo za naš novicijat, nego i za cijeli život. Imajmo u Boga pouzdanje i budimo uvjereni, da nas neće ostaviti.

Mi si prisvajamo dobre osjećaje, što nam ih Bog daje i mi uz njih prijanjamo nekom duhovnom osjetnosti, nekom potajnom taštinom, bilježimo ih i htjeli bi uvijek, da ih imamo. Nije zlo, da ih ukratko pribilježimo radi sjećanja u budućnosti, ali opasno je činiti to, da ih donekle posvojimo.

Mi smo putnici. Trebamo uvijek stupati prema svome cilju i ne ustavljati se kod tako malenih stvari. Bog za nas sprema dosta drugih milosti. On je neizmjerno bogat i darežljiv i neće žaliti udijeliti nam

onoliko dobra, koliko budemo spremni primiti. Služimo se samo s onim, što smo dobili. Budimo kao putnik, koji veselo stupa po lijepom putu ne ustavljajući se više nego na kom drugom, pod izlikom da je ovaj put lijep, te bi ga trebalo uživati. Koji bez prestanka razmišljaju o rasvijetljenjima i osjećajima milosti slični su putniku, koji se iza nekoliko koraka okreće, da pogleda put, što ga je prevalio i naslađuje se promatrajuć ga taštom dopadnošću.

Milosti, koje nam Bog daje, dobra su Božja, a ne naša. I što se tiče duhovnih dobara treba provoditi siromaštvo. Što milosti Božje budemo više primali sa odricanjem i čistoćom, tim će biti jače i obilnije. Božje rasvijetljenje proizvodi u nama učinak, što ga je Bog htio. Ono raspoloži dušu za sjedinjenje s Bogom.

Ne treba dakle smatrati da je cilj svih rasvijetljenja rad, i smatrati ispraznim ona, koja nas ne navode na djelo. Dosta je što raspolože dušu, da se malo po malo s Bogom sjedinjuje. A to je svrha i samih naših djela.

Sva naša kreposna djela vode nas ovome cilju. Kada rasvijetljenja i osjećaji prođu ne treba se truditi, da ih se sjetimo. Ako nam ih Bog ipak u pamet dozove, spomen na njih nije zlo. Ali samo početnici neka ih bilježe.

Čim zavolimo neki predmet izvan Boga mi se izlažemo đavolu. Po ovoj privrženosti on će nam odu-

zeti slobodu duha, te nas uzrujati ili će nam pribaviti ono što želimo, osobito ako je ovo osjetna ugodnost ili utjeha. On će biti u ovom vrlo darežljiv, samo da nas po mogućnosti upropasti. Kada duhovni vođa opazi, da duše, koje vodi imaju ovakovih privrženosti, treba im za neko vrijeme uskratiti dotični predmet. Kada ih opet vidi ravnodušnim, neka im dopusti redovitu upotrebu.

Osobe rasvijetljene pravim svijetlom osjećaju samo za Boga i ne vežu se ni uz najsvetije stvari. Ako im Bog udijeli koji dobar osjećaj primaju ga sa zahvalnošću i odricanjem. Čuvaju se da ga đavo ne pokvari svojim tajnim spletkama. Kada umine ovaj Božji osjećaj ne nastoje ga uzdržati dulje nego to Bog hoće. Oni ne gledaju da se sjete uzroka i prilike u kojim je taj osjećaj nastao. Ne ponavljaju iste duhovne vježbe, istu molitvu isto štivo u nakani, da imadnu i isti osjećaj. Idu dalje u potpunoj slobodi duha. Tako otimaju đavolu moć i priliku, da ih prevari dajući im slasti, osjetne utjehe i druge izvanredne stvari, htijući ih tako navesti na opasan put.

POGLAVLJE IV.

Briga za čistoću srca u djelovanju.

Svoja djela trebamo činiti s čistom nakanom. Djelo samo po sebi dobro postaje posve zlo, ako smo prije djela ili za vrijeme djela imali posve nečistu nakanu. Ono je dijelom zlo, ako smo počeli s čistom nakanom, a poslije se donekle nečista nakana nevidljivo uvukla na pr. tašta slava.

Najviše smetaju čistoći nakane taština, užitak, korist i odvratnost.

Zato se trebamo na početku naših čina kao idući k stolu, idući na odmor odreći svog vlastitog zadovoljstva. Tako da nikad ne radimo iz kakvog nečistog razloga. Djelujmo stalno za to, da se Bogu dopadnemo, ako u djelu i ne nalazimo svoje koristi i zadovoljstva. Nastavljajući djelo moramo biti vrlo oprezni. Mogla bi se lako ušuljati kakva neurednost, kao taština ili nečednost.

Naše se srce neprestano okreće dobru. Ali ako nas Sveti Duh ne upravlja uzvišenijem, to će uvijek biti neko naravno dobro. Zato trebamo slijediti samo one pokrete srca, koji dolaze od Svetog Duha.

Sveti anđeli nijesu nikada činili djela, što se zovu djela »čiste naravi«. Za uvijek su se odrekli svog samoljublja iz ljubavi prema Bogu. I dok su bili putnici na zemlji vršili su samo čine vjere, ufanja i ljubavi i drugih vrhunaravnih kreposti. Ovo im je zaslužilo uživanje Boga i učinilo ih za uvijek blaženim. Mi bismo morali slijediti ovu vjernost anđela djelujući uvijek po vrhunaravnim načelima. Ali smo posve potonuli u naravnost i većina je naših čina ili čisto naravnih ili dijelom po naravi, dijelom milosti. Gotovo ništa ne činimo, što bi bilo posve po milosti i potpuno vrhunaravno.

POGLAVLJE V.

Pokvarenost srca sa strane duha.

Član I.

Zabluda i kriva načela.

Nikada nemamo mana i nesavršenosti a da ne bismo imali krivih sudova i načela, koja uzrokuju ovaj nered našeg ćudoređa. Kod slobodnih su stvorenja razum i volja dva izvora zla i dobra. Nesavršeni su ljudi puni praktičnih sudova koji se osnivaju na krivim pojmovima. Ovi sudovi nastaju prema sklonostima pokvarene naravi. I to je ono, što nas uvijek zadržava u našoj bijedi. Malo našeg dobra zaslijepi nas, te mislimo, da smo dosta kreposni. Ovo dobro mišljenje o sebi čini, te se vrlo teško popravljamo u svojim pogreškama.

Prosti je narod slijedio našeg Spasitelja. On mu je govorio: B l a g o s i r o m a š n i m d u h o m; i ovi su dobri ljudi ponizno primali njegovu nauku. Farizeji, zakonoznanci, glavari svećenički nijesu ga slijedili smatrajuć tašto, da oni imaju nešto većeg, nego li ovaj propovijeda.

Član II.

Neznanje.

Oni koji ne slijede Duha Svetog, ostaju cijeli život u trostrukom neznanju, kako kaže sv. Lovro Justinijan. Prvo je n e p o z n a v a n j e l a ž i i i s t i n e. Ono postoji kod onih, koji se ne trude da bi

zapazili pokrete svoje nutarnjosti. Oni ne znaju u sebi razlikovati dva različita osjećaja, smatraju lažni za pravi, predodžbu svoje mašte ili nadahnuće neprijatelja nadahnućem Božjim, svoju vlastitu sklonost poticajem milosti. Sve si dopuštaju, što im se ne čini potpuno zlo i što razum i postupak drugih ljudi odobrava.

Ovo im je jedino pravilo, a vjerska načela slijede samo onako, kako ih njihov razum odobri i preudesi. Da se uzdrže u svojoj slobodi misle si, da ne trebaju biti skrupulozni niti si mučiti glavu, postati dubokomisleni, učiniti nešto, što se protivi općem načinu mišljenja.

Opasno je za one, koji su pozvani visokom savršenstvu ograničiti se na vodstvo razuma i općeg mišljenja ili na to se više oslanjati nego na rasvijetljenja Svetog Duha.

Jer nema duha tako oštra i suda tako temeljita, da ga demon nebi mogao zavarati. Razum je također mnogim stvarima nedorastao i ne dostaje, da nas u svakoj prilici dobro vodi. Ovo je vodstvo razuma čisto naravno, nisko, ograničeno, skreće na male stvari velike i neograničene nacrte Božje. Ono prisvaja prava Svetog Duha čineći ljudski um suncem i upraviteljem nadahnuća i glasova Božjih.

Razum treba biti njima podvrgnut i na Duha Svetog spada, da upravlja i raspoređuje svojim milostima.

Drugu vrstu neznanja nazivlje sv. Lovro Justi-

nijan, **nepoznavanje dobra i zla**. To znači ne znati čuvati pravu mjeru i način kreposti među dvije pogrešne skrajnosti, koje su joj oprečne. To se stalno može upoznati samo pod vodstvom Svetog Duha. Moralne se kreposti izrode u mane, ako ih činimo u krivim okolnostima, te se mogu mijenjati najmanjim utjecajem vremena, mjesta i osoba.

Razum će to kadgod pogoditi, ali ne uvijek. Lako se može u ovom razlučivanju prevariti. Duh Sveti uči, da pogodimo posve pravi put i na njemu se uzdržimo, ako smo ga našli. On nas uči, kako ćemo obavljati trapljenje, da si ne uništimo zdravlja, a da si ne popuštamo pod izlikom razboritosti, kada ćemo biti strogi ili blagi, u koje ćemo vrijeme vršiti više molitava pokore nego u drugo. Po ovom dolazimo do zaključka, da se izvan prave Crkve ne može imati nijedne kreposti u njezinom savršenstvu, ono što je dobro za neko vrijeme nije za drugo i tako mnoge stvari, koje su nekad u crkvi u običaju, sada više nijesu.

Zato mnogi propisi prijašnjih vremena nemaju više vrijednosti radi promjena, koje su vjekovima nadošle. Radi toga pak ne možemo ukoriti Crkve, radi popuštanja, kako čine neki reformatori, koji hvale samo pradavnu crkvu, njezine običaje i njezino djelovanje i htjeli bi ta vremena obnoviti. Isti Sveti Duh, koji je nekoć Crkvom upravljao, upravlja njom i danas, da udesi svoje vodstvo prema vremenu i različitim prilikama vjernika.

Treća se vrsta neznanja imenuje: **nepoznavanje korisna i štetna**. U njemu se nalazimo, ako ne znamo i u dobrim stvarima, koje su više ili manje u skladu sa osnovama Božjim. Tako sv. Pavao napadan od putene napasti nije znao je li bolje biti oslobođen od napasti ili ne. On je molio oslobođenje a Duh mu Sveti objavi, da je ovu napast odredila Providnost za slavu Božju.

Ovo se neznanje može kadgod naći i kod najsvetijih osoba barem u nekim posebnim slučajevima. Premda ove osobe redovno vide u svojim djelima i poslovima što trebaju činiti i što je najbolje; njima svijetlo Duha Svetog pokazuje volju Božiju onako po prilici kao što nama sunce pokazuje predmete koji su pred nama. Kad bi sva pamet i zdrav razum bili skupljeni u jednom čovjeku, ne bi mogao u danim prilikama prosuditi šta je bolje za nas i što o nama Providnost određuje. Ni sami anđeli toga ne bi znali reći.

Tko može znati što Bog od nas hoće, kamo idemo i kuda nas hoće da vodi. Nutarnji su putovi pravednika različni kao i njihova lica. Ovo razlikovanje pripada Svetom Duhu, koji proniče do dna Božjeg srca, pozna sve osnove Božje, svako njegovo htijenje i očituje ga dušama, koje su njegovom vodstvu predaju.

POGLAVLJE VI.

Nutarnji i vanjski izvori pokvarenosti srca.

Posebna prijateljstva i često povjerljivo općenje obično urodi ogovaranjem i spletkama, mrmljanjem,

ismijavanjem drugih i kršenjem pravila. Time se gubi vrijeme i griješi na razne načine.

Treba imati ljubavi prema svakome i biti za odmora jednako sa svima. Ne izbjegavati ni ne tražiti nikoga, ne sklapati s nikim kakovih posebnih veza, prije nego smo ga dobro upoznali te se možemo nadati, da ćemo po njegovom izgledu napredovati u kreposti.

Možemo doduše imati jednu osobu u kući, u koju ćemo imati pouzdanja i pitati je u svojim sumnjama za savjet. Ona će stvar Bogu preporučiti a zatim nam iskreno saopćiti svoje mišljenje.

Naš razgovor neka ne bude djetinjast, pa postupajmo s drugima sa dosta dostojanstva, obzira i poštivanja. Nemojmo jedni drugima protusloviti i ispričavati se, ako nas tko ukori. Ne govorimo previše i ne prepustimo se u našem odmoru i zabavljanju taštini, napunjajući dušu nebrojenim stvarima, koje će nas samo rastresti i uznemiriti.

Nikada ne trebamo izaći iz svoje sabranosti, te zaboraviti na Božju prisutnost. Treba da govorimo malo i samo o dobrim stvarima; da popuštamo jedni drugima i odučimo se duha prigovaranja, koji nas navodi napadati tuđe mišljenje.

Naš govor neka je dostojanstven i uglađen, blag, ugodan, umjeren, veseo i čedan, primjeren osjećaju drugih. Nemojmo protusloviti i bockati jedan drugog, podrugivati se, laskati. Daleko da su od nas svjetski komplimenti i svjetski običaji, neka je sve

puno razboritosti i priprostosti, pobudnog držanja, nadahnuto Božjim duhom i udešeno prema svetom pomazanju, što ga milost daje dušama, koje posve posjeduje.

U općenju i posjetima pripazimo, da se srce i duh ne ne zaustavi i ograniči na izvanjske stvari. štogod se nametne našem duhu treba mu reći: P r o l a z i, n e s t a n i, t o n i j e o n o, š t o j a t r a ž i m. š t o j a t r a ž i m t o j e s j e d i n j e n j e s B o g o m, t o j e s a m B o g, k o j e g j a h o ć u.

Velik dio posjeta, koji činimo, obično nas rastresa. Koji se u tome drže samo naravnih načela, neće za mjesec dana biti pred svjetovnjacima, onoliko, koliko će vrhunaravni čovjek biti za jedan dan. Koliko je moguće treba mrtviti želju za novostima, i nestrpljivost, da ih dalje saopćimo. Ništa nije toliko protivno nutarnjem duhu i toliko srca ne rastresa. Kako riba ugine kada je izvan vode, tako se gubi duh sabranosti u traženju novosti, jer mu je to posve protivno.

Čudno je to a događa se ipak kadgod, da redovnici i redovnice koje Bog uklonio zaprekama svijeta, postavio ih u duhovne staleže kao u raj zemaljski, da se hrane anđeoskim kruhom, plodom življenja, sakrivenom manom, da u sabranosti, molitvi i pokorničkom trapljenju kušaju slasti nebeske i u Bogu nalaze sreću svoga života događa se, velim, da vidimo ovakove osobe, gdje se utapaju u sjetilnim naslađama, kao i svjetovnjaci, uživaju u štivu svjetskih

knjiga, traže zadovoljstvo u posjetima i novostima, ispraznim razgovorima i familijarnostima. Tako gube toliko dragocjenog vremena i otimaju ga od duhovnih vježbi i dužnosti staleža i poslušnosti. Kako se to može dogoditi? Kakvim čarima da se čovjek tako varati? Zamama ništavosti potamni prava dobra: Fascinatio nugacitatis obscurat bona. Sitnice mogu zadovoljiti dušu posvećenu Isusu tolikim svetim obećanjima, toliko puta ponovoljenim zavjetima. Sitnice smetaju, da upozna dobra, koja je Bog pripravio onima, koji se velikodušno svega odreknu i njemu se potpuno predaju.

Koliku je bujicu svetih osjećaja ulio Bog u dušu jednog sv. Franje Ksaverskog, kada je iza umornog i opasnog puta od pet do šest tisuća milja govorio, da bi se za samo jednu božansku utjehu, koja mu je opajala dušu, svojevoljno izložio istim onim mukama i da bi svaki drugi to isto učinio, kad bi mu Bog dao okusiti iste slasti.

V. Načelo.

POSLUŠNOST SV. DUHU.

POGLAVLJE I.

O naravi i sredstvima poslušnosti Svetom Duhu.

Član I.

U čemu stoji ova poslušnost?

Kada se jedna duša prepustila vodstvu Svetog Duha, on je malo po malo podiže i njome ravna. U početku ona i ne zna kamo ide. Ali malo po malo rasvijetljuje je nutarnja svjetlost i pokazuje joj sve njeno djelovanje i u njemu Božje upravljanje. Tako da sama duša nema gotovo ništa drugo činiti nego prepustiti Bogu, da djeluje u njoj i po njoj, štogod hoće. Tako ona divno napreduje.

Imamo neku sliku kako nas Sveti Duh vodi u onome, kako je Bog vodio Izraelce iz Egipta, kroz pustinju u obećanu zemlju. Po danu im dade stup od oblaka, a po noći od ognja. Kako bi išao ovaj stup išli bi i oni, a stali bi kad bi stup stao. Nijesu išli prije njega niti daleko od njega. Takvi trebamo i mi biti prema Svetom Duhu.

Član II.

Kako ćemo postići ovu poslušnost?

Glavna sredstva da postignemo ovu poslušnost su slijedeća:

1. Trebamo revno slijediti volju Božju, kada smo je upoznali. Često je ne poznajemo, jer smo puni neznanja. No Bog će od nas tražiti račun samo za spoznaje, koje smo dobili. Ako se njima dobro služimo dobiti ćemo i novih. One njegove nakane, koje smo spoznali treba da ispunimo, pa ćemo spoznati i druge njegove namjere s nama.

2. Obnovimo često odluku, da ćemo u svemu slijediti Božju volju i utvrđujmo se u ovoj odluci kolikogod moguće.

3. Molimo bez prestanka od Duha Svetoga ovo svijetlo i ovu snagu, da ispunjamo Božju volju, vežimo se uza Svetog Duha i njega se držimo. Predajmo se njemu, kako veli sveti Pavao efeškim svećenicima: »Svezan Svetim Duhom idem u Jeruzalem«.

Ištimo posebno rasvijetljenje Svetog Duha preuzimajuć važnije poslove i iskreno izjavimo, da ne želimo drugo činiti nego samo njegovu volju vršiti. Ako kasnije ne dobijemo novih rasvijetljenja, činit ćemo onako, kako obično činimo i što nam se učini najbolje.

Zato se zazivlje pomoć Svetog Duha posebnim misama u slavu njegovu na početku velikih poslova, kao kod otvorenja parlamenta, sastanaka klera i crkvenih sbora.

4. Promatrajmo točno pokrete naše duše. Ovako ćemo ćemo postepeno upoznati što dolazi, a što ne dolazi od Boga.

Što dolazi od Boga, to je u duši podložnoj milosti redovito blago i mirno. Što dolazi od demona, to je silovito i donosi sobom nemir i tjeskobu.

Član III.

Prigovori nauci o vodstvu Svetog Duha.

Neki prigovaraju, da ovo vodstvo sliči nauci kalvinista o nutarnjim nadahnućima. No vjerski je članak, da ne možemo bez nutarnjeg nadahnuća milosti, u kojem i stoji vodstvo Svetog Duha, učiniti nikakva dobrog djela. Tvrditi obratno je semipelagijanski. Kalvinisti hoće, da se sve ravna po njihovom nutarnjem nadahnuću i sama Crkva i njezine odluke. Oni ne priznaju mimo svojeg vjerovanja drugog pravila; pronašli su ovu nauku, da izbjegnu predaji, koncilima i svetim ocima. Vodstvo pak Svetog Duha pretpostavlja vjeru i ugled crkve, njih priznaje svojim pravilom, ne dopušta ništa, što bi im se protivilo i nastoji samo da se usavrši u vjeri i drugim krepostima.

Čini se, prigovaraju drugi, da ovo nutarnje vodstvo Svetog Duha smeta poslušnosti prema poglavarima.

Ali na to se može odgovoriti: kakogod nutarnje nadahnuće milosti ne uništava vjerovanje u izvanje vjerske istine, nego dapače blago potiče razum da vjeruje, tako isto i darovi Svetog Duha ne odvraćaju nas od poslušnosti, nego nam pomažu, da je lakše izvršujemo. Sve ovo nutarnje upravljanje i same božanske objave trebaju uvijek biti podložne poslušnosti i treba ih slušati pod uvjetom da poslušnost nešto drugo ne odredi.

Jer u stanju vjere, u kojem smo na zemlji, trebamo više držati do zapovjedi našeg poglavara, nego li da nam sam naš Gospodin Isus nešto neposredno objavi i zapovjedi. Svi su sveci bili podložni poslušnosti i tako su više uzvišeni nego bi bili, da su se držali samo svojih objava.

Samo se je bojati, da poglavari ne rade kadgod preveć prema svjetovnoj mudrosti i puno ne razlikujući ne osude rasvijetljenja i nadahnuća Svetog Duha. Da ih ne smatraju umišljanjem i sanjarijama a zanesenim one osobe, koje dobiju od Boga ovakove objave.

U ovome slučaju treba još uvijek slušati. Ali će Bog dobro znati jednog dana popraviti pogreške ovih lakoumnih duša i naučiti će ih na osjetljiv način ne osuđivati Božjih milosti, dok ih ne upoznaju i ne budu sposobni da ih prosuđuju.

Ono što ih čini nesposobnim da o tom dobro sude to je, što su sasvim vanjski ljudi, rastrgani materijalnostima i što se nijesu uzdigli iznad

najnižeg stepena molitve. A neće o tome, da ne sude, da se nebi činilo, da ne poznaju ovih stvari, koje niti poznaju iz iskustva, niti su ih proučili.

Izgleda, kažu također, da ovo upravljanje Svetog Duha čini nekorisnim razmišljanje i pitanje za savjet. Ta zašto tražiti mišljenje ljudi, ako nas upravlja Sveti Duh?

No na to se može odgovoriti: Duh nas Sveti upravo vodi, da pitamo rasvijetljene osobe i postupamo po njihovom mišljenju. Zato je poslao sv. Pavla Ananiji, da ga poduči, što će činiti. Poglavar, koji je duhovan i nutarnji čovjek spoznati će iz pojedinih stvari, što mu se saopće, jasno Božju volju i prosudit će, što mu je korisnije u ovim i onim okolnostima.

Nekoji se napokon tuže, da ne mogu spoznati, da li imaju upravljanje Duha Svetoga.

Odgovaramo: Rasvjetljenja i nadahnuća Duha Svetog, koja su im potrebna, da čine dobro i izbjegavaju zlo nikada im ne manjkaju pogotovo, ako su u stanju milosti.

A kako su posve vanjski ljudi, nikada se ne posvete sami sebi. Svoj ispit savjesti obavljaju površno, gledaju samo na vanjštinu i pogreške, koje drugima upadaju u oči. Ne istražuju nutarnjeg korijena svojih pogrešaka, strasti, vladajućih navika, ne ispituju stanje i raspoloženje duše i pokrete srca, pa tako nije čudo, da ne poznaju upravljanje Svetog Duha, koje je posve unutarnje. Kako bi ga i mogli upoznati? Oni ne poznaju ni svojih nutarnjih grijeha, koji su njihovi

vlastiti čini i slobodno ih izvršuju. Ako pridonesu pravo raspoloženje, to će za stalno upoznati.

Treba da mirno slijede svijetlo, koje imaju i ono će uvijek rasti. Neka se uklanjaju grijesima i nesavršenostima, koji im poput oblaka zastiru ovo svijetlo i vidjeti će svaki dan sve jasnije. Neka ne lutaju vanjskim sjetilima i ne blate se osjetnostima, pa će im Bog otvoriti unutarnje osjećaje. Neka po mogućnosti nikad ne izlaze iz svoje nutarnjosti, ili nek se tamo što brže povraćaju, te budu pažljivi prema onom, što se tamo zbiva. Tako će zamijetiti razne pokrete i nadahnuća za dobra djela.

Iskreno do dna nek otkriju srce duhovnom ocu. Duša ovako iskrena i priprosta uvijek će imati vodstvo Svetog Duha.

POGLAVLJE II.

Razlozi ove pobožnosti.

Član I.

Savršenost i samo spasenje ovisi o poslušnosti prema milosti.

Duhovni se život sastoji od dvije stvari: čišćenja srca i upravljanja Svetog Duha. Ovo su dva pola svake duhovnosti. Ovim dvima putevima dolazi se do savršenstva prema stupnju čistoće, koji imamo i vjernosti poticajima Svetog Duha i njegovom upravljanju.

Sve naše savršenstvo ovisi o ovoj vjernosti. Ukratko, za nutarnji nam život treba opažati puteve i

pokrete Božje u našoj duši, jačati svoju volju, da ih slijedimo i služiti se, za to molitvom, štivom, sakramentima, vršenjem kreposti i dobrih djela.

Neki imaju mnogo lijepih navika i čine dosta vanjskih kreposnih djela. Oni su sasvim predani vanjskim činima kreposti. To je dobro za početnike. Ali je puno veća savršenost slijediti nutarnji poticaj Svetog Duha i povoditi se za njim.

Istina je, da u ovom posljednjem načinu djelovanja ima manje osjetnog zadovoljstva, ali je u tome veća nutarnja krepost. Cilj, za kojim težimo, pošto se dobro uvježbamo u čistoći srca jest da nas Sveti Duh tako upravlja i posjeduje, te on jedini vodi sve naše moći i osjećaje, upravlja sve nutarnje i izvanjske pokrete, da mu dušu posve prepustimo i odreknemo se svoje volje i svojih naslada. Tako više ne ćemo živjeti sami sebi nego Isusu, vjerno ćemo odgovarati djelovanju njegova božanskog Duha i podložiti svu našu otpornost pod vlast milosti.

Malo osoba postigne milosti, koje im je Bog odredio i pošto ih izgube, malo ih je koje poprave taj gubitak. Većini manjka odvažnost, da se svladaju i vjernost, da dobro čuvaju darove Božje. Kada pođemo putem kreposti s početka idemo u tami. Ali ako vjerno i ustrajno slijedimo milost, doći ćemo za stalno do velikog rasvjetljenja sebi i drugima. Mi bismo htjeli postati sveti za jedan dan i nemamo strpljivosti čekati redovit tijek milosti. To dolazi od naše oholosti i kukavičluka. Sudjelujmo vjerno sa milostima, koje

nam Bog daje. I on će nas stalno dovesti, da ispunimo njegove osnove.

Spasenje jednog redovnika bezuvjetno ovisi od nutarnje poslušnosti vodstvu Svetog Duha. Ako ne slijedimo našeg Gospodina potpuno vjerno u velikoj smo pogibli, da se izgubimo i ne može se kazati, kakovu krivicu nanosimo Crkvi. Koliko imade lakih sklonosti, koliko malih grijeha! Koliko nesavršenosti, osnova, želja, koje nijesu podložne milosti. Koliko se svaki dan bavimo nekorisnim mislima, koliko smo ogorčeni i srditi. Ovo usporuje za veoma mnogo vremena da se kraljevstvo Božje u nama utvrdi i neizmjerno škodi bližnjemu. Gospodin nas je učinio svojim prvim službenicima i povjerio nam svoju krv, svoje zasluge, svoj nauk i blago svoje milosti. Ova nas služba uzvisuje nad anđele i traži od nas najveću vjernost. A s koliko je nemara i nevjere mi obavljamo!

Najveća je naša nesreća protivljenje Božjim osnovama i otpor njegovim nadahnućima. Ili ih nećemo da čujemo, ili čujemo, a ne primimo; primimo, a pokvarimo hiljadama svojih nesavršenosti, svoje samodopadnosti i taštine.

Međutim glavna je stvar u duhovnom životu čistoća srca. Dvije se osobe u isto vrijeme posvete službi Božjoj. Jedna se posveti dobrim djelima, a druga čistoći srca. Ova će druga dva puta prije doći do savršenosti nego li prva. Naša najveća pažnja ne treba biti čitanje duhovnih, knjiga, nego opažanje božanskih nadahnuća. Ova su nam nadahnuća i uz malo

štiva dostatna, da vjerno odgovorimo nadahnućima, koja primamo. Često trebamo od Boga moliti, da nam prije smrti dadne nadoknaditi sve gubitke milosti, što smo ih imali i da postignemo vrhunac zasluga, kamo nas je htio dovesti svojom prvom odlukom, a mi smo to zapriječili svojom nevjernošću. Nadalje, da nas oslobodi tuđih grijeha, koje smo uzrokovali i da tako i kod drugih nadoknadi gubitke, koje smo imali.

Katkada, primivši Božje nadahnuće, odmah nas napadnu odvratnost, sumnje, nejasnoće i poteškoće, koje dolaze od naše pokvarene naravi i strasti protivnih Božjem nadahnuću. Ako bi ga primili sa potpunom spremnosti srca, ispunilo bi nas mirom i utjehom, koji Duh Božji obično udijeli dušama, u kojima ne nalazi otpora.

Rasvjetljenja milosti dolaze nam postepeno prema našoj nutarnjoj pripravi, a isto tako nestaju ostavljajuć nas u tminama. Tako imamo dan i noć, i slični smo onim polarnim narodima, koji imaju više ili manje dana, prema tome da li su bliže ili dalje polu. A treba da želimo uživati vječni dan, a taj će sjati u našoj duši, ako je dobro očistimo i u svemu nasljedujemo vodstvo Svetog Duha.

Član II.

Malo je savršenih duša, jer ih malo slijedi vodstvo Svetog Duha.

Razlog da vrlo kasno ili nikako ne postizavamo savršenstva stoji u tome što se u svemu povodimo za naravi i ljudskim osjećanjem.

Duh Sveti, koji rasvijetljuje, upravlja i zagrijava, ne vodi nas gotovo nimalo. Većina duhovnih osoba dapače, dobrih i kreposnih slijede u posebnom upravljanju sebe i drugih, samo razum i zdrav osjećaj; neki se u tome upravo odlikuju. Ovo je pravilo dobro, ali nije dostatno za kršćansku savršenost. Ove se osobe redovito povode za općim shvatanjem onih, s kojima žive. I premda im život nije neuredan, ipak su nesavršeni. Ne dolaze nikada na uzvišenije staze duhovne, živu kao i drugi i način njihova upravljanja je nesavršen.

Neko ih vrijeme Sveti Duh čeka da se povrate sami u se i da tu, opažajući djelovanje naravi i milosti, priprave se da slijede njegovo vodstvo. Ali ako se zlo služe vremenom i milostima, koje im daje, na koncu ih prepusti same sebi i ostavi u tmini i nepoznavanju svoje nutarnjosti, koja im je godila i po njoj odsada žive usred najvećih pogibli za svoje spasenje.

Može se uistinu reći da se vrlo malo ljudi stalno drži Božjih puteva. Većina se od njih udaljuje. Sveti ih Duh zove svojim nadahnućima, ali kako su neposlušni, puni samih sebe, prionuli za svoje osjećaje, naduveni sa svoje vlastite mudrosti ne puste se upravljati. Rijetko dolaze na put Bogom određen ili na njemu ne ustraju, povraćajuć se na svoje misli i samima sebi. Tako oni puno ne napreduju i smrt ih iznenada

zateče, jedva su učinili dvadeset koraka, a mogli su učiniti deset hiljada, da su se prepustili vodstvu Svetog Duha.

Naprotiv, osobe prožete istinskim nutarnjim duhom, koje se vladaju prema svijetlu Duha Božijega, na koje su se pripravili čistoćom srca i koje one slijede savršenom poslušnošću, idu gigantskim koracima i lete, tako reći, putevima milosti

Član III.

Milost je izvrsna i nije pravo, da joj se opiremo.

Svako nadahnuće trebamo primiti kao riječ Božju, riječi njegove mudrosti, milosrđa i dobrote, koja će u nama proizvesti divne učinke, ako joj ne postavimo zapreka. Promotrimo, što je mogla učiniti jedna Božja riječ. Ona je stvorila nebo i zemlju izvukla sve stvorove iz ništa da budu u naravnom stanju dionici Božjeg bića, a to zato jer u ništavosti nije našla otpora. U nama bi proizvela i nešto više, kad joj se nebi opirali. Izvukla bi nas iz moralnog ništavila do vrhunaravnog savršenstva i sudjelovanja na svetosti Božjoj u stanju milosti, a do dioništva sreće Božje u stanju slave. A mi zaustavljamo velike učinke riječi Božje, njegovih nadahnuća i djelovanja njegova Duha, radi naše neznatne proslave, časovitog veselja, zbog kakve bagatele ili kakove službe, koja će zadovoljiti našoj taštini.

Nakon svega ovoga zar nećete priznati, da je mudrost pravo rekla kad je kazala da je *broj luđaka neizmjeran.*

Kada bismo mogli vidjeti na koji se način primaju nadahnuća Božja u našim dušama, mi bismo vidjeli, da ostaju tako reći na površini i ne prodiru dublje. Mi im se opiremo i ne puštamo, da na nas djeluju. To je stoga, što nijesmo dosta duhovni i ne služimo Bogu savršenom puninom srca. Da milost proizvede svoj učinak u srcu grješnika, treba da uđe bučno i silom, jer unutra nalazi veliki otpor. A u duše, koje Bog posjeduje ona prodire slatko i spuni ih onim slatkim mirom, koji uvijek prati Božji Duh. Naprotiv nadahnuća demonska ni malo ne djeluju na dobre duše, jer udare na oprečne osjećaje u ovim dušama.

Jedna od najvećih naših nesreća je to, što smo tako osjetni i očarani vanjskim stvarima, te cijenimo, divimo se i uživamo samo u onom, što ima vanjski sjaj i godi našim sjetilima. A ipak je najmanje Božje nadahnuće skupocjenije i odličnije, nego cijeli svijet, jer je ono svrhunaravnog reda i za njega je predana krv i život Božji.

Kako smo ludi! Neosjetljivi smo za Božja nadahnuća, jer su duhovna i neizmjerno uzvišena nad naša osjetila. Ne vodimo puno računa o njoj, više cijenimo naravne darove, sjajne službe, poštivanje ljudi, naše male ugodnosti i zadovoljstva. Čudna obmama, koju mnogi tek na času smrti uoče.

Mi činimo prema Bogu dvije velike nepravde. Priznajemo da nam je potrebit Sveti Duh i njegova pomoć, ali ne dopuštamo, da upravlja našom dušom i htjeli bismo sami upravljati njegovim milostima ne oviseći o njegovom svetom vodstvu u upotrebi milosti i u nutarnjem životu. Ovo znači prisvajati si prava Svetog Duha i preuzimati njegovu upravu, jer samo njemu pripada vodstvo duša. Drugo, što je vrhunac naše duše samo za Boga, a mi ga ispunimo stvorovima oštećujući tako Boga. Mjesto da ga širimo do neizmjernosti po Božjoj prisutnosti, mi ga potpuno suzujemo sa nekoliko jadnih sitnica. Evo ovo nam smeta da dođemo do savršenosti.

Član IV.

Sveti Duh vrši službu tješitelja vjernih duša.

Sveti Atanazije primjećuje, da se u cijelom starom zavjetu Duh Sveti ne spominje sa imenom tješitelj, *Paraklit.* Razlog je u ovim riječima Spasiteljevim: *Ako ja ne odem neće Vam Utješitelj doći; ali ako ja odem, ja ću ga poslati.* Trebala je utjelovljena Riječ najprije unići u slavu i tada poslati Svetog Duha kao utješitelja.

Nutarnja utjeha Svetog Duha više nam vrijedi, nego bi vrijedila tjelesna prisutnost Sina Božjeg. Stoga je rekao učenicima: *Vama je korisno, da ja odem.*

Sveti nas Duh naročito tješi u tri stvari: prvo u strašnoj nestalnosti našeg spasenja. Sva naša nutar-

nja i vanjska osjetila, sve moći i strasti i djela sve nam je prilika vječnog izgubljena.

To je vjerska istina. Jer u stanju pokvarene naravi u kojem živimo, sve je u nama nedostatno većina je naših čina nevaljala, a često i kazne vrijedna. Svi predmeti izvan nas prilike su za grijeh, bogatstvo, časti, naslade sve je puno zamki.

Dodajte tome to da konačne ustrajnosti ne možemo zaslužiti ako nas Bog ne upravlja i ne štiti. Bez toga ćemo propasti kao Salamon i Tertulijan.

I sveci dršću radi ove nesigurnosti. Ali u ovoj tuzi tješi nas Sveti Duh, Duh posinjenja djece Božje i kako kaže sveti Pavao, zalog i jamac nebeske istine. Ako netko primi ovaj zalog i upozna Boga u sreći nutarnjeg života, rijetko će se izgubiti. Sveti Duh daje gorljivim vjernim dušama nutarnje svjedočanstvo, da su Božje i da je Bog njihov. Ovo uklanja nutarnju bojazan i donosi im utjehu.

Drugo Duh nas sveti tješi u napastima đavolskim i neprilikama i tugama ovoga života. Njegovo nutarnje pomazanje oduševi duše, ohrabri i pomaže ih da pobijede. Ono osladi njihove boli i daje im da se u križevima naslađuju.

Duh nas sveti tješi u ovom zemaljskom progonstvu daleko od Boga. Ovo progonstvo uzrokuje svetim dušama vanrednu patnju, jer ove bijedne duše osjećaju onu prazninu u nama, kao neizmjernu, one ćute da se ona može ispuniti samo uživanjem u Bogu. Dok su od njega rastavljene boluju i podnose trajno

mučeništvo. To bi im bilo nesnosno, da ih Duh Sveti ne tješi od vremena do vremena. Sve utjehe stvorova samo povećavaju teškoću njihove bijede. *Usuđujem se za stalno tvrditi,* kaže Rikard od svetog Viktora, *da kap ovih božanskih utjeha može učiniti ono, što ne mogu sve naslade svijeta. Ove ne mogu nasititi srca; a samo jedna kap nutarnje slasti, koju Duh Sveti ulijeva u dušu, začara je posve i opoji.*

POGLAVLJE III.

O darovima Svetog Duha uopće.

Član I.

Narav darova Svetog Duha.

Posvećujuća milost treba više sredstava za svoje uzdržavanje i djelovanje. Ova su sredstva: bogoslovske kreposti, darovi Svetog Duha, moralne kreposti nadnaravne ili ulivene, plodovi Svetog Duha, blaženstva, kreposti moralne, naravne i stečene.

Na prvom su mjestu bogoslovske kreposti, jer se odnose izravno na Boga i sjedinjuju nas neposredno s njime. Iza bogoslovskih kreposti dolaze darovi Svetog Duha, jer ih popunjuju i daju im vanrednu moć djelovanja.

Moralne vrhunaravne kreposti niže su od darova Svetog Duha, jer raspolože dušu da čini dobro na običan način, a darovi daju moć za izvanredna djela.

Plodovi su Svetog Duha ulivene kreposti, kad ih možemo obavljati bez poteškoća i odvratnosti, s vese-

ljem i nasladom. Ako su ove iste kreposti potpune i savršene, zovemo ih blaženstva.

Na zadnjem su mjestu moralne i naravne kreposti, jer usavršuju dušu po razumu, a ne po vjeri i mogu biti bez posvećujuće milosti.

Darovi su Svetog Duha trajna stanja ili svojstva, koja Bog dijeli dušama skupa sa milosti posvećujućom i sa ulivenim krepostima. Oni jačaju naravne moći i čine ih gipkim za pokrete božanskog Duha, sposobnim činiti najteža i najplemenitija djela kreposti, koja se zovu heroična. Sedam je darova Svetog Duha: dar mudrosti, koji je po dostojanstvu prvi, razuma, znanja, savjeta, pobožnosti, jakosti i straha Božjeg.

Prva četiri rasvijetljuju i usavršuju razum. Tri posljednja usavršuju volju i nutarnju želju. Darom razuma proniknemo dublje u vjerske istine. Darom mudrosti vidimo njihovu nutarnju vezu i sklad. Darom znanja dobro prosuđujemo zemaljske stvari, darom savjeta upravljamo djelima žive vjere. Darom pobožnosti, jakosti i straha pridružujemo rasvijetljenom umu još i želju.

Pobožnost ublaži našu tvrdoću prema bližnjemu, jakost nas utvrđuje proti našim slabostima i kukavičluku, strah zaustavlja našu oholost i neuredne želje.

Izaija krasno razvrstava darove Svetog Duha. On spaja mudrost i razum, jer jedan pripravlja drugog. Razum pronikne božanske stvari i pripravi dušu, da ih mudrošću uživa. On spaja znanje i pobožnost, jer je znanje bez pobožnosti suhoparno i odvratno. Strah stavlja na posljednje mjesto kao oslon i temelj svih drugih darova.

Vjera se ne uspoređuje s ovim darovima, jer je oni sadržavaju i usavršuju. Vjera se usavršuje darom znanja, razuma i mudrosti, koji čini, te nam ono, što je po vjeri tamno i teško postaje jasno, ugodno i slatko. Tako dolazimo do viđenja i vanrednih spoznaja.

Darovi ne postoje u duši bez ljubavi. Oni rastu razmjerno prema milosti. Stoga su oni vrlo rijetki i ne dolaze do višeg stepena bez savršene i gorljive ljubavi. Laki ih grijesi i najmanje nesavršenosti drže svezane i ne daju im djelovati. Da napredujemo u razmatranju treba se odlikovati u ovim darovima i to nas vodi do najuzvišenijeg gledanja. Kada duh u tome napreduje, on se izgubi i uživa u vrhunaravnim spoznajama.

Član II.

Učinak darova Svetog Duha.

Četiri nas vrste rasvjetljenja vode u našem djelovanju. Prvo je razum. On je vrlo slab i sam nije sposoban voditi nas cilju. Neki ga uspoređuju varavom svjetlucanju, što se po noći sja i zavodi putnike u rijeke i ponore. Jer ljudski razum, ako nije vjerom rasvijetljen, vrlo je nizak i vodi nas samo u propast.

Drugo je vjera, koja, vežući nas uz prvu istinu, sigurno nas vodi i nije podvrgnuta varki.

Treće je vrhunaravna mudrost. Ona skupa s vjerom čini, da izabiremo najkorisnija vrhunaravna sredstva za postignuće našeg vrhunaravnog cilja.

Četvrto su darovi Svetog Duha. Ovi nam bez zaključivanja i nestalnosti na uzvišeniji način pokazuju, što je za nas najbolje. Mi to, po Božjem rasvjetljenju upoznajemo sa manje ili više jasnoće već prema stupnju toga svijetla.

Ako nas vodi Sveti Duh slični smo lađi, što plovi punim jedrima, vjetrom u krmi. A ako nas vode samo kreposti, a ne darovi, čamcu, koji tjera sila vesala sa puno više truda i buke i puno sporije.

Velika obraćenja plemića i kraljeva, kojim se divimo učinak su darova Svetog Duha. Bog ih jači u tolikoj mjeri, te sve ostavljaju i posvećuju se križu. Moraju biti moćne ove milosti, da raskinu najednom toliko sklonosti. Ovo im se obično zbude u njihovim nezgodama ili u drugim prilikama, koje im providnost odredi za njihovu sreću.

Po darovima se Svetog Duha sveci konačno oslobode ropstva stvorenja. Obilni ovi darovi izbrišu iz duše spomen i misao o zemaljskim stvarima, a srce očiste od osjećaja i želje za njima. Sveci misle skoro samo na ono, što hoće i koliko hoće. Ne osjećaju neugodnih rastrešenosti i žurbe, što ih je prije uzrujavala. Kako su im moći potpuno sređene uživaju potpuni mir i slobodu djece Božje.

Dok nemamo toliko obilje darova Svetog Duha treba nam se truditi i znojiti u kreposnim djelima. Slični smo onim, koji idu pomoću vesala proti vjetru i valovima. Doći će dan, te ćemo primiti darove Svetog Duha i ploviti punim jedrima i vjetrom u krmi, jer Duh Sveti pripravi svojim darovima dušu, da se lako prepusti vodstvu božanskih nadahnuća. Pomoću darova Svetog Duha sveci postignu takovu savršenost, te bez poteškoće čine i stvari na koje se mi ne bi usudili ni pomisliti, jer im Sveti Duh izravna sve zapreke i učini, da svladaju sve poteškoće.

Velika je razlika između djetinjstva i razumne dobi, razuma i vjere, obične vjere i vjere rasvijetljenje darovima Svetog Duha i između uzvišenog gledanja.

Još je veća razlika među spoznajama, što smo ih imali u ovom životu i onih, što ćemo ih imati oslobođeni od tijela. A neprispodobiva je razlika spoznaja blaženih na nebu i osuđenih u paklu.

U djetinjstvu mi ne poznamo ni Boga, ni besmrtnosti svoje duše, ni vječnosti nagrada i kazni. Razumom možemo nešto od ovih istina otkriti, vjerom ih stalno upoznajemo; darovima Svetog Duha uživamo ih, ali još uvijek nejasno. U stanju rastavljene duše gledat ćemo ih otkrito. U nebu ili u paklu imati ćemo jasno spoznaju tih istina, potpuno iskustvo za vazda. Jao! Kako se možemo naslađivati i nalaziti veselja u svjetovnim stvarima! Trebamo se naviknuti opažati u evanđelju darove Svetoga Duha i djela,

koja naš Gospodin po njima čini. Parabole dolaze od razuma. Govori, što ih je naš Gospodin govorio iza posljednje večere jesu po daru mudrosti.

Tko bi bio malo rasvijetljen božanskom svjetlošću, lako bi prepoznao u pripovijestima sv. pisma, Evanđelju, Apostolskim djelima najvišu mudrost u izboru stvari, koje se pripovjedaju. Duh Sveti prema svojim namjerama spominje upravo ono, što treba spomenuti, mimoilazi, što treba propustiti, opširnije iznosi, što treba biti opširnije. Naprotiv je u svjetskim povijestima lako upoznati pogrešku duha, pokvarenost srca ili zloću njihova pisca. Laži su izmiješane sa istinom, često pune strastvenosti, nalik blatnim vodama, onečišćenim blatom mjesta, kojim su tekle. Samo se u svetom pismu nalazi u svome vrelu istina čista i nepomiješana.

Član III.

Zašto darovi Svetog Duha imaju tako malo učinka u dušama.

Pita se, zašto mnogo redovnika i pobožnih osoba, koje provode mlak život, čine tako malo djela po darovima Svetog Duha, iako ih inače, jer su u milosti, posjeduju. To je zato jer ih drže kao svezane protivnim navikama i ljubavlju i jer laki svagdanji grijesi odbijaju milosti nužne za sudjelovanje sa darovima Svetog Duha. Bog im uskraćuje pomoć svojih milosti, predviđajući, da im u onom stanju neće ništa koristiti, dokle im je volja vezana hiljadama okova, te

ne može sudjelovati s milošću. Sredstvo, da izađemo iz ovakove mlakosti jest čistoća srca. To je najstalniji put. U tome đavao ne postavlja nikakove zamke, jer on ne može voditi duše, da se očiste.

Ozbiljno i bez prekidanja posvećujmo se ovoj svetoj službi, sa odlučnom voljom da ništa Bogu ne uskratimo, što od nas zahtijeva, da nas dovede do više savršenosti. Ovim ćemo sredstvom biti puno prije oslobođenih od ovih veza, koje čine u nama nekorisnim darove Svetog Duha i vidjeti ćemo, da će nas Sveti Duh nadariti puninom svojih darova.

Toliko redovnika živi u stanju milosti 40 ili 50 godint, govore misu svaki dan, vrše sve svete vježbe vjerskog života i dosljedno imaju darove Svetog Duha u uzvišenom stepenu, odgovarajućem onoj savršenosti milosti, koju bogoslovi zovu postepena ili fizičkog prirasta. A neki se čude gledajući ove duhovne osobe, da ne pokazuju darova Svetog Duha u svojim činima i djelovanju. Njihov je život posve naravan. Kada ih se kudi ili opominje vrijeđaju se, otimaju se za hvalom, čašću i priznanjem svijeta. Ljube i traže svoje ugodnosti i sve što laska njihovom samoljublju. Tome se ne treba čuditi. Laki grijesi u kojim su bez prestanka, drže darove Svetog Duha kao svezane i tako se ne vidi učinka ovih darova. Istina, ovi darovi rastu kao i ljubav fizički i trajno, ali laki grijesi kao oprečni žaru ljubavi slabe dosljedno i njihovo djelovanje.

Kad bi ove duhovne osobe nastojale oko čistoće srca, žar bi ljubavi u njima sve više rastao i da-

rovi bi Svetog Duha zasjali u svom svojem sjaju. Ali se kod njih neće nikada pokazati, jer živu bez sabranosti i pažnje nad svojom nutrinom, puštaju se voditi svojim sklonostima, izbjegavaju samo najteže grijehe i zanemaruju male stvari.

Ne možemo pomisliti, kaže sv. Lovro Justinijan, kolikim se grijesima puni naše srce, ako se ne brinemo da ga bez prestanka čistimo. To je jedno vrelo smrada, koje treba svaki čas čistiti. I veoma duhovne i savršene osobe nijesu izuzete od ove slabosti. Uvijek osjećaju slabosti i rane pokvarene naravi, koje se nikada ne mogu izliječiti. Neizmjerna slabost duše, nebrojene misli i želje i osjećaji zemaljski ugase u nama Božji duh i stoga nas tako malo rasvijetljuje i upravlja Sveti Duh.

Malo se osoba potpuno predaje Bogu i vodstvu Svetog Duha, tako te bi on u njima živio i bio začetnik svih njihovih djela. Svi koji su u milosti posjeduju darove Svetog Duha i katkada po njima djeluju. No ovo je samo časovito i nenadano, te se gotovo ne primjećuje. Tako ostaju uvijek u istom stanju, ne imajuć dijela na darežljivosti Svetog Duha radi otpora u njihovoj duši.

POGLAVLJE IV.

Posebno o darovima Svetog Duha.

Član I.

Dar mudrosti.

Mudrost se definira: znanje po prvim počelima. U latinskom jeziku riječ mudrost (sapientia) dolazi

od riječi okus (sapor). Kao što je okus sposoban upoznati tek pečenja, kaže sv. Izidor, tako je i mudrost, to jest spoznaja stvorova po prvom počelu, i drugih počela po prvom, stalno pravilo da dobro svaku stvar prosuđujemo.

Dar je mudrosti, iskusna, slatka spoznaja Boga, njegovih tajna i svojstava. Razum samo shvati i pronikne. Mudrost prosuđuje, uspoređuje, pokazuje razloge i sličnosti. Ona predstavlja, da je Bog, njegova ljepota, veličina i savršenost dostojna neizmjerne ljubavi i poštivanja. Iz ove spoznaje nastaje ugodni osjećaj, koji se gdjekad širi i preko samog tijela i koji je veći ili manji prema stanju savršenstva i čistoće. u kojem se duša nalazi. Sveti je Franjo bio tako pun ovog osjećaja mudrosti te je govoreć ime Božje ili Isusovo osjećao u ustima hiljadu puta veću slast od meda i šećera.

Od dara mudrosti potječu dakle duševne slasti i utjehe i osjetne milosti. One su učinak ovog dara. Ali ako su samo u nižem dijelu čovjeka, mogu dolaziti od demona osobito u dušama, koje nijesu još posve čiste. Razlika je mudrosti od znanja u tome, da ovo ne donosi redovito one duhovne slasti, koju nam mudrost daje. Jer znanje se odnosi samo na stvorove, doduše u odnosu prema Bogu, a mudrost nam pokazuje Boga, koji je pun privlačivosti i slasti. Ovo dolazi i od savršene ljubavi, koja je život duše. Kada je duša jednom dobro izliječena od svojih slabosti i bolesti, kada je potpuno zdrava ona uživa Boga i božanske stvari,

kao svoja vlastita dobra i ne osjeća otpornosti, neugodnosti i poteškoća, kakve je prije osjećala radi svoje slabe priprave. Ovaj je osjećaj mudrosti katkada tako savršen, te će osoba njime nadarena, slušajući dvije istine jednu stvorenu umovanjem, drugu od Boga nadahnutu odmah razlikovati. Onu, koja je od Boga upoznaje kao nekom naravnom sklonošću i srodnošću prema svome predmetu, kako veli sveti Toma. Upravo kao što netko tko je jeo šećera, poslije toga lako razlikuje okus šećera od okusa drugih slatkiša. Ili kao što bolesnik pozna iz iskustva i osjećaja bolest, koju liječnik pozna po svojem znanju.

U početku su božanske stvari bez ugodnosti i s mukom ih primamo. Ali što dalje idemo postaju nam slađe i ugodnije i na koncu nam sve drugo postaje odvratno. Naprotiv su tjelesne stvari, koje gode sjetilima, najprije ugodne i slatke, ali se na kraju u njima nađe samo gorčina. Koja se duša mrtvenjem dobro izliječi svojih strasti, čistoćom se srca ustali u svom zdravlju dobiva od Boga divnih spoznaja i otkriva tako uzvišene stvari, te joj moraju sjetila prestati u djelovanju. Tako dolaze ushićenja i zanosi, koji ipak znače, da osobe, koje ih imaju ili nijesu posve očišćene ili su nenavikle na vanredne milosti. Jer prema mjeri, kako se duša čisti, postaje to sposobnija podnositi djelovanje Božje bez ushićenja i bez prekida osjetilnog života.

Tako je bilo u našeg Gospodina, svete Djevice, apostola i nekih drugih svetaca. Njihov je duh bio

uvijek zabavljen najuzvišenijim spoznajama i vanrednim nutarnjim ushitima, ali se to izvana nije prepoznavalo na zanosima i ushićenjima.

Kao štogod ima osoba tako zlih, da izgleda da samo u zlu uživaju i čine zlo samo stoga, što ih veseli činiti zlo, a to je vrhunac grijeha i pravi znak ludosti prema riječima sv. Bernarda, tako isto ima duša tako dobrih, te samo u dobru uživaju i sve samo zbog dobra čine.

Dobro je ono jedino što ih privlači da dobro čine. To je vlastiti učinak mudrosti. Ona tako osvoji dušu slašću dobra i ljubavlju prema kreposti, te su joj drugi predmeti odvratni. Osjećaj za dobro postaje joj kao naravan. Sveti Bernard izriče lijepo ovu istinu govoreći o pjesmi nad pjesmama. On govori slijedeće: »*Mudrost je ljubav kreposti i naslada u dobru. Kad se nastani u duši ona u njoj nadvlada zloću, protjera nasladu u zlu, koju je bila zloća u dušu unijela i napunja dušu slatkoćom dobra, koje uvijek sobom nosi. Kada joj otvorimo ulaz, ona umrtvi tjelesne osjećaje, očisti pamćenje, liječi pokvareni ukus srca i povraća duši potpuno zdravlje. Tako postaje duša sposobna, da se naslađuje dobrom i samom mudrošću, koja je od svih dobara najodličnija i najslađa.*«

Mudrosti protivna mana je ludost. Mudrost sve upravlja prema zadnjem cilju, u moralci se kaže, najvišem cilju. To ona traži, za tim ide i ovim se pr svemu naslađuje. Ona sve prosuđuje prema tom

vrhovnom cilju. Isto tako si ludost stavlja za cilj i *pro altissima causa,* za najviši uzrok ili čast ili nasladu ili drugo vremenito dobro, ne uživa ako ovo ne postigne i sve prema tome radi i ovo samo cijeni, a drugo sve prezire.

Lud i mudar oprečni su jedan drugom, kaže sv. Izidor, *u tom što ovaj drugi ima okus i osjećaj u prosuđivanju, a onaj prvi nema.* Zato primjećuje sv. Toma, *da jedan dobro prosuđuje stvari, jer ih sudi u odnosu prema prvom uzroku i zadnjem cilju, a drugi ih zlo sudi ne uzimajući najviši uzrok za pravilo svojih osjećaja i čina.*

Svijet je pun ove vrste ludosti i mudrac nas osvjedočava, *da je broj luđaka neizmjeran.*

U istinu većina ljudi ima pokvaren okus i s pravom ih možemo nazvati ludima, jer ludo rade, kada si postavljaju zadnjim ciljem barem ovoga života stvorove, a ne Boga. Svaki ima barem jedan predmet, kojemu je privržen i na njega upravlja sve, ne imajući gotovo ni jednog osjećaja ni strasti koje nebi bio ovisan o ovome predmetu. A to znači uistinu biti lud.

Hoćemo li spoznati, jesmo li u broju ludih ili mudrih ispitajmo svoje ugodnosti i odvratnosti bilo obzirom na Boga i božanske stvari bilo obzirom na stvorove i stvari zemaljske.

Od čega postajemo zadovoljni ili nezadovoljni? U kakvim stvarima je počinak i zadovoljstvo našeg srca? Ovakovo je ispitivanje izvrsno sredstvo, da po-

stignemo čistoću srca. To bi nam trebalo postati obično i da često preko dana ispitujemo svoje ugodnosti i neugodnosti, te ih malo po malo upravljamo prema Bogu.

Tri su vrste mudrosti, koje su osuđene u sv. pismu i sve tri su prava ludost. *Zemaljska* mudrost, ako uživamo samo u bogatstvu, *životinjska,* kada nas naslađuju samo tjelesni užici, *đavolska,* ako uživamo samo u vlastitoj slavi.

Ima ludost, koja je prava mudrost pred Bogom. Ljubiti siromaštvo, prezir, križ, progonstvo, to je biti lud u očima svijeta. Međutim je ova ludost prava mudrost Svetoga Duha, koja uživa samo ono, što je uživao naš Gospodin i sveci. Isus je Krist ostavio u svemu, čega se dotakao za svoga smrtnog života kao u siromaštvu, križu, preziru slatki okus, ugodnu slast, ali malo je duša dosta očišćena osjećaja, da osjete ovu ugodnost i slast, jer je ovo nešto posve vrhunaravno. Sveci su »*trčali za mirisom parfema*«. Sveti je Ignacije uživao što su mu se podrugivali. Sveti je Franjo tako volio prezir, te je naumice činio neke smiješnosti. Svetom je Dominiku više godilo u Karkasonu, gdje bi mu se obično podrugivali nego u Tuluzi, gdje ga je svatko častio. Kakav su užitak nalazili naš Gospodin, sveta Djevica i apostoli u veličini svijeta i nasladama života? »*Moje je jelo*« veli Isus, »*činiti volju onoga, koji me je poslao.*« Apostoli su izlazili iz vijeća veseli, što su se našli dostojni podnijeti uvrede za ime Isusa Krista. »*Prepun sam veselja,*

u svojim patnjama«, veli sveti Pavao. Što je naš Gospodin izabrao smrt križa za naše spasenje, a mogao nas je otkupiti, da ništa ne trpi i ne umre onako sramotno na križu, to je po ljudskom mišljenju ludost. *No što se u Božjim djelima čini ludost, to je mudrije, nego sva ljudska mudrost.*

Kako su Božji sudovi različiti od sudova ljudskih! Mudrost je Božja ludost po sudu ljudskom, a mudrost je ljudska ludost po sudu Božjem. Do nas stoji s kojim ćemo se sudom složiti. Jedan ili drugi moramo si uzeti pravilom naših čina. Ako uživamo u hvali i časti, mi smo ludi u tome pogledu. I koliko uživamo u tome, što nas hvale i časte u toliko smo ludi. Naprotiv koliko ljubimo križ i poniženje, toliko imamo mudrosti.

To je strahota da se i kod redovnika nađe osoba, koje uživaju samo u onom, što ih uzvisuje pred ljudima. Za dvadeset ili trideset redovničkih godina gledaju samo, da postignu svoje vlastite ciljeve. To im je jedina žalost i radost ili su barem za to osjetljiviji, nego li za što drugo. Sve ostalo, što se odnosi na Boga i savršenost, njima je nepametno i u tome ne nalaze nikakve slasti.

Ovo je strašno stanje i trebalo bi ga oplakivati krvavim suzama. Kakvu će savršenost postići ovi redovnici? Što će učiniti za svog bližnjega? Kako li će se naći postiđeni na času smrti, kada im se pokaže, da su cijelog života tražili i uživali samo u ispraznom sjaju, kao i svjetovnjaci.

Ako su ovi ljudi žalosni, recite im jednu riječ, da ih očekuje kakovo uzvišenje, ma i ne bilo to istina, odmah ćete opaziti kako im lice zasja i srce se raširi od veselja, kao da ste im javili kakav velik uspjeh.

Osim toga, kako ne nalaze u pobožnosti nikakove slasti oni smatraju pobožne vježbe sitnicama i zabavama slabih duša. Ne samo, da se sami ravnaju ovim načelima svjetske i đavolske mudrosti nego ove osjećaje priopćuju i drugima učeći ih nauke sasma protivne našem Gospodinu i Evanđelju.

Strogost ovih evanđeoskih nauka ublažuju razlaganjem udešenim i nategnutim prema sklonostima pokvarene naravi, krivo tumače razna mjesta svetog pisma i na njima grade svoju propast. Tako n. pr. govore *»brini se za svoj dobar glas«, »tjelesno vježbanje malo vrijedi«, »neka je razumna vaša poslušnost«* i t. d.

Daru mudrosti odgovara sedmo blaženstvo: *Blaženi miroljubivi.* Mudrost sve uređuje prema odredbi Božjoj, a mir se sastoji u ovom redu i ona čini, te nas ne osvoje predmeti koji bi mogli uznemiriti naše srce.

Nanesite uvrede osobi, koja posjeduje ovaj dar, ona za njih neće mariti, dapače neće na njih ni pomišljati. Kao što i luđaci ne osjećaju uvreda niti stvari, koje se drugih najviše dojme, jer im manjka razum i suđenje, tako isto mudri vrhunaravnom mudrošću ne osjećaju slabog postupka prema sebi i ništa ih ne mogu taknuti zemaljske stvari. Kako su

svrhunaravni navikli su uživati samo najviše dobro i ne ostaje im osjećaja za vremenita dobra i zla.

Daru mudrosti odgovara plod vjere. Jer duša, koja uživa u božanskim stvarima jače ljubi vjerske istine, a iskustvena spoznaja o njima čini joj ih donekle očevidnim.

Član II.

Dar razuma.

Razumjeti znači nutarnje spoznati neku stvar: *intelligere est intus legere.* Dar je razuma svjetlo, što ga Duh Sveti dijeli, da proniknemo potpuno nejasne vjerske istine. Ovom spoznajom, kaže sv. Toma, spoznamo pravu vrijednost i značenje posljednjeg cilja i svega, što se na njega odnosi. Inače to ne bi bio dar Svetog Duha.

Vjera promatra tri vrste predmeta: 1. Boga i njegove tajne; 2. stvorove i njihov odnošaj prema Bogu i 3. naša djela, da ih upravimo na službu Božju. Mi smo od naravi vrlo prosti prema svim ovim stvarima i dobro ih upoznajemo samo u koliko nas vjera i Sveti Duh rasvijetli. Što po vjeri prosto vjerujemo, to po daru razuma jasnije shvaćamo. Uz nešto nejasnoće postaju nam vjerske istine donekle očitim, te nam je čudno, kako neki mogu ne vjerovati članke naše vjere ili o njima sumnjati.

Kojima je dužnost druge učiti kao propovjednici i duhovni vođe trebaju biti puni ovog dara. On je zasjao u crkvenim ocima i učiteljima, a posebno

je potrebit, da razumijemo smisao sv. pisma, njegove alegoričke prispodobe i obrede Božje službe.

Sveto je pismo teško razumjeti jer Bog govori u njemu na svoj način, koji je od našeg veoma različit. Ali on to tako preudesi, te možemo razumjeti, ako smo čista srca. Sveti Ivan kaže na primjer u prvoj poslanici? *Ovo je zadnji sat.* To je proti našem shvaćanju i ne možemo shvatiti, kako je mogao sveti apostol reći o svojem vremenu, da je posljednji sat. To je ipak istina u očima Božjim.

Sve su ostale duhovne knjige napisane dijelom po milosti, dijelom po naravi. Da primimo Svetog Duha i da nas on vodi i upravlja, trebamo čitati često sv. pismo. Veliki je nered čitati mnogo duhovne knjige a malo sv. pismo. Među ocima jedinog svetog Grgura Nazijanskog djela ne sadrže nijedne zablude od crkve osuđene. Sveti Bazilije ima isto tako stalnu nauku. A oni su kroz jedanaest ili dvanaest godina čitali samo sveto pismo.

Treba ga dapače čitati prije nego svete Oce, dokle ne budemo po čistoći srca razumjeli malo po malo različiti smisao. Kada smo po stoti puta čitali, sve ćemo dublje proniknuti njegove tajne, ako u isto vrijeme napredujemo u čistoći srca. Pismo ima četiri značenja. *Doslovno,* to je smisao po riječima i njihovom običnom značenju, *tropološko ili moralno* odnosi se na ćudoređe, *alegorično* se tiče Isusa Krista i vojujuće crkve, *anagogično* nam označuje crkvu proslavljenu i stanje blaženih.

Osim ova četiri značenja ima i tako zvani *prilagodni* smisao. Tada se služimo mislima ili pripovjedanjem iz pisma da izrazimo nešto, što znamo, da nije Sveti Duh namjeravao označiti ovim riječima svetog teksta. Sveti Bernard uzima često pismo u ovom smislu i svi oni, koji se naslađuju u Božjoj riječi. Sveti je Jeronim imao posebni dar razumijevanja doslovnog smisla. Sveti Grgur je upotrebljavao moralni, sveti Ambrozij i Augustin alegorijski.

Ovaj dar nam služi i za to da u političkim događajima otkrijemo Božje namisli. Francuska je kruna na pr. ostala tako dugo u kući svetog Ljudevita za nagradu, što je bio ostavio svoje kraljevstvo, da raširi Kristovo kraljevstvo u Levantu.

Svetom su Ljudevitu govorili, da za njega nije korisno ako izmiruje svoje susjedne vladare, kako je on činio. Ali on je dobro poznavao prilike darom razuma. Vidio je da Božja providnost sve vodi; pa će dati mir njegovoj državi, bude li se on pobrinuo za mir kod drugih vladara. Uistinu je Francuska kao čudom imala mir, dok je sveti kralj bio u ropstvu u Egiptu i kada je umro pred Tunisom. Kada je Ljudevit XIII. počeo bearnski rat protiv hereticima, govorili su političari, da je to pogibeljno radi stranih zemalja. Ali su osobe rasvijetljene darom razuma vidjele u osnovi kraljevoj osnovu Božju, koji hoće pokoriti oholost heretika i povratiti otpornike dužnoj poslušnosti.

Obično se s mnogo nerazbora govori o državnim poslovima. Ne bi trebalo govoriti o njima bez vrhunaravnog svijetla. U tome se može pogriješiti ako strastveno odobravamo i hvalimo stalne stvari ili lakoumno osuđujemo. Ako vladari kršćanski sklope savez sa heretičkim i ako preveć povoljno govorimo o njihovim uspjesima, to uzrokuje dosta smutnja i grijeha. Ili iz krive gorljivosti osuđujemo vladare zbog usluga svojim saveznicima, a ne mislimo da Bog može i iz toga postići mnogo dobra, koje mi ne vidimo. Ne treba osuđivati ovo vladanje vladara i ministara, nego sve Bogu prepustiti i čekati strpljivo i mirno svršetak događaja. Bog će znati sve okrenuti na svoju slavu.

Mana protivna daru razuma jest prostota u duhovnim stvarima. Mi smo takvi od naravi, a to još i povećamo svojim strastima i neurednim skolonostima. To se vidljivo opaža na osobama u smrtnom grijehu. David je imao izvrsno srce, da Boga ljubi. Od Boga je bio primio veoma lijepih spoznaja i uzvišenih osjećaja. Međutim iza svojeg preljuba, kad je bio dao pogubiti Uriju za devet mjeseci nije sam sebe upoznao. I ne bi bio možda nikada progledao, da Bog nije poslao Natana, da ga potsjeti na njegovo nesretno stanje.

Ovome daru odgovara šesto blaženstvo: Blaženi čista srca. Ova čistoća, veli sveti Toma, pronikne sve duševne moći, očisti dušu od svih strasti i neurednih osjećaja, slabosti volje i bludnje razuma. Ona uredi i samu maštu, te svaka pomisao

dolazi na pravom mjestu u pravo vrijeme i traje samo toliko, koliko je nužno za djelo, koje činimo.

Tako bi sveti Bernardo prije molitve odbacio sve druge misli, a iza molitve se opet na njih povratio. Ovako je kod osoba velike duševne čistoće. Čistoćom su postigle punu vlast nad samim sobom.

Na ovaj dar i na druge, koji rasvjetljuju razum odnosi se plod vjere. Vjera dolazi prije darova i oni se na nju oslanjaju; ali zatim darovi usavršuju vjeru. Najprije treba vjerovati i dobro se utvrditi u pobožnom vjerskom osjećanju. Tada nam dolaze darovi Svetog Duha i čine vjeru dubljom, življom i savršenijom.

Član III.

Dar znanja.

Znanje znači stalnu spoznaju stečenu umovanjem. U Boga je ono bez zaključivanja po jednostavnom gledanju. Dar je znanja dioništvo znanja Božjeg i svjetlo Svetog Duha. Ono rasvijetljuje dušu, da upozna ljudske stvari i o njima dobro sudi ukoliko se odnose na Boga i koliko su predmet vjere. Dar znanja pomogne daru razuma otkriti i spoznati tamne istine, a daru mudrosti, da ih posjeduje.

Mudrost i znanje imaju nešto zajedničkog. I jednim i drugim upoznajemo Boga i stvorove. Ali ako spoznajemo Boga preko stvorova i uzdignemo se spoznajom drugih uzroka do prvog uzroka, to je čin znanja. Kada sudimo ljudske stvari po spoznaji Boga i sudimo o stvorenim bićima prema spoznaji prvog

bića, to je čin mudrosti. Razlikovanje duhova dolazi od jednog i drugog dara. Mudrost to ima iz osjećaja i iskustva, što je neke vrste uzvišenija spoznaja, a znanje to čini samo čistim spoznavanjem. Darom znanja stalno i spremno upoznajemo sve, što se odnosi na postupak naš i naših bližnjih.

Spoznajemo, što treba vjerovati ili ne vjerovati, činiti ili propustiti, sredinu među dvije skrajnosti u vršenju kreposti, red kod učenja, koliko vremena posvetiti svakoj pojedinoj nauci. Ali to se spozna samo općenito.

Dar savjeta nam propisuje pojedinosti, koje moramo činiti, ako smo već spremni na djelo.

Nadalje spoznajemo znanjem stanje naše duše, naše nutarnje čine, tajne pokrete srca, njihovu narav, dobrotu, zloću, uzroke, izvore, ciljeve i nakane, učinke i posljedice, zaslugu i kaznu. Upoznajemo stvorove u koliko nam trebaju za nutarnji vrhunaravni život. Kako su ništetni i isprazni, kratka vijeka, nesposobni, da nas usreće, štetni i opasni po spasenje.

Naučimo se općiti i postupati s bližnjima s obzirom na vrhunaravni cilj zbog kog smo stvoreni. Propovjednik spoznaje ovim darom, što treba govoriti svojim slušateljima i kako ih oduševiti. Upravitelj duša upoznaje stanje duša, koje vodi, njihove duhovne potrebe, lijekove njihovih mana, zapreke, koje stavljaju svojoj savršenosti, najkraći i najstalniji put dobrog vodstva. On uvidi, kako ih treba tješiti ili mrtviti, što Bog čini s njima i što one trebaju učiniti sa

svoje strane, da sudjeluju s Bogom i ispune Božje osnove. Poglavar spozna, kako treba upravljati svoje podložnike.

Koji imaju najviše dara znanja, najviše su rasvijetljeni u ovim stvarima. Oni opažaju čudesne stvari u vršenju kreposti. Otkrivaju drugima nepoznate stepene savršenstva. Jednostavnim pogledom spoznaju, jesu li djela Bogom nadahnuta i u skladu s njegovim osnovama. Čim se malo udalje od Božjeg puta, to odmah zamijete. Gdje drugi ne vide nesavršenosti oni je zapaze i ne mogu ih prevariti osjećaji ni iznenaditi zamame u svijetu. Ako im se obrati duša bojažljiva znati će je uputiti, kako će se osloboditi svojih skrupula. Ako imaju govoriti redovnicima ili redovnicama, doći će im misli zgodne za duhovne potrebe ovih redovnih osoba i prema duhu njihova reda. Teškoće savjesti izvrsno riješavaju. Pitajte ih razlog njihova odgovora, neće vam znati riječi reći, jer ovo spoznaju bez umovanja, svjetlom višim od svakog razuma.

Ovim je darom sveti Vinko Fererski imao u propovjedima vanredne uspjehe, kako čitamo u njegovom životu. On bi se prepustio Svetom Duhu pripravljajući govor i kod samog govora i sav je svijet bio ganut. Lako je bilo spoznati, da ga Sveti Duh nadahnjuje i govori po njegovim ustima. Kada je jednog dana trebao govoriti pred jednim vladarom mislio je, da mu treba više nauke i ljudske marljivosti, da pripravi svoj govor. On se tome izvanredno

posveti i stane se spremati. Ali ni vladar, ni ostali slušatelji ne bijahu tako zadovoljni ovim naučenim govorom, kao onim, što ga izreče sutrašnji dan po običnom nadahnuću Božjeg duha. Oni mu spomenuše razliku ova dva govora. *»To je zato«* reče, *jer je juče propovijedao brat Vincencije, a danas je to bio Sveti Duh«.*

Svaki se propovjednik treba potpuno prepustiti vodstvu duha Božjeg. Glavna je priprava za propovijed molitva i čistoća srca. Da vas iskuša Bog vas pusti katkada da čekate. Ali neka vam ne dosadi. Sa svoje strane činite svoju dužnost, a u ostalom se Bogu povjerite. On će napokon doći i razliti u vama svoje svijetlo. Vi ćete osjetiti njegovo djelovanje i jednom samo misli, vi ćete izreći vanredne stvari za dobro svojih slušatelja.

Jednog redovnika muče sumnje i napasti proti njegovom zvanju. Uzrok je njegove muke, koji tajni grijeh, kojeg neće da popravi. Premda ga Bog potiče i nudi mu svoju milost on ustraje u svojoj zloj navadi i njegova napast i muka traju dalje. Darom se znanja spozna ovakovo stanje.

Svijetlom se ovog dara upoznaje, što stvorovi imaju sami od sebe, a što od Boga. Po ovom je svijetlu sveti Pavao smatrao sve zemaljske stvari smećem. Ljudi obično ne sude tako jer u njima promatraju samo ono, što laska sjetilima. Tako se gotovo cijeli svijet daje varati njihovom varavom vanj-

štinom i svatko se nastoji u njima zadovoljiti. Svatko hoće, da ih uživa i malo tko spozna prije smrti svoju pogrešku. I sami su sveci bili u tome katkada prevareni. Stvorovi su nas tako zaludili i obuzeli, te se bez prestanka varamo. I demon nas vara vrlo često. Vrlo savršene vara time, da ne izaberu najbolja sredstva za savršenost, a manje savršenim i mlakim pretstavlja i povećava poteškoće prikazujući im privlačivost užitaka i časti. Znanje Svetog Duha čuva od zavodnika.

Sretan onaj, koga Bog usreći ovim rijetkim darom. Tako veli mudrac o Jakovu, da mu je Bog dao znanje svetaca. Osobito je potrebno ovo znanje nama, koji smo po pozivu dužni općiti sa svijetom. Nama je više ovaj dar potrebit nego pustinjacima i drugim redovnicima, koji provode više povučen i razmatrajući život. Ako djelujemo da ljude za Boga predobijemo i zato s njima općimo, to će nam naškoditi ne bude li naš život tako sastavljen od djela i razmatranja, da djelovanje bude nadahnuto, upravljano i uređeno prema razmatranju. Među poslovima vanjskog djelatnog života trebamo uvijek uživati nutarnji odmor razmatranja i naši nam poslovi ne trebaju smetati, da se s Bogom sjedinimo. Još nas više trebaju Bogu priljubiti, a to će biti, budu li se razmatranjem odnosila na Boga, a djelovanjem na bližnjega.

Imati ćemo po darovima svetog Duha tu prednost, te ćemo biti uvijek njima više od polovice ispunjeni. A do ovog vremena, pošto udovoljimo poslušnosti i ljubavi najbolje nam je biti sabranim i posvetiti se molitvi, štivu i vježbama života razmatranja.

Neka nam je primjer Isus Krist. On je trideset godina posvetio životu razmatranja, a tako zvanom mješovitom samo tri do četiri godine. Sam je Bog prije stvaranja vodio samo život razmatranja, te se je sam spoznavao i ljubio. On doduše u vremenu djeluje prema vani, ali djelovanje ne znači gotovo ništa, a razmatranje je sve. A u vječnosti, kada se vrijeme svrši upotrijebiti će još puno manje za djelovanje, ako uzmemo da neće biti novog stvaranja.

Da mnogo napredujemo u savršenosti traže se dvije stvari, jedna od učitelja, a druga od učenika. Učitelju treba mnogo dara znanja, kako ga je imao sveti Ignacije. Učenik treba biti potpuno podložen milosti i biti vrlo odvažan, kao što je bio sv. Franjo Ksaverski.

Velika je nesreća za dušu, o kojoj Bog ima velike osnove, da padne u ruke duhovnog vođe, kojeg vodi samo ljudska mudrost i koji ima više ljudskog opreza nego milosti. Da stečemo dar znanja trebamo mnogo nastojati oko čistoće srca, brižno bdjeti nad svojom nutarnjosti, upoznati sve nerede i paziti na svoje glavne pogreške. Ove će točnosti privući Božji blagoslov. On će tada za stalno raširiti u duši svoje svijetlo i dati joj da malo po malo sama sebe upozna. A to nam je iza spoznaje božanskog veličanstva najkorisnija spoznaja. Ovo je prva zadaća u školi savr-

šenosti. Ako smo se neko vrijeme time ustrajno bavili, počnemo jasno gledati u svojem srcu. To biva bez kakve poteškoće. Bog duši dijeli prema njenom stanju i raspoloženju svoja rasvijetljenja. Uostalom ona se približuje i kontemplaciji i ima stalno jamstvo, da će joj Bog dati velike darove, ostane li vjerna njegovim namislima. Prije zgrade postavi Bog temelj. Temelj je spoznaja nas samih i naše bijede da se ne bi kasnije radi Božjih darova uzoholili. Dakle je malo znati i vjerovati, da po sebi ništa nijesmo i ništa ne možemo. Najpokvareniji ovo dobro znaju i vjeruju. Bog hoće, da se u ovu spoznaju uživimo i da je proćutimo i tako živo osjetimo svoju bijedu.

Katkada ćete vidjeti ljudi, koji će obavljati, barem kako kažu, razmatranje »prostog gledanja« ili će uzeti predmetom razmatranja Božja savršenstva, a međutim će biti puni zabluda i velikih nesavršenosti. Uzdigli su se preveć visoko, a nijesu prije srca očistili. Recite im, što mislite o njihovom stanju, oni će vas držati malo rasvijetljenim u stvarima mistike, a o sebi će držati, da su već veoma duhovni. A ako hoćemo da postignu neki napredak treba ih kao i prvog dana popravka uputiti na prve početke duhovnog života, to jest na čuvanje srca. Zaludu se čita toliko knjiga, da se postigne poznavanje nutarnjeg života. Milost i svjetlost koja nas uči dolazi nam s neba. Čista će duša više naučiti za mjesec dana po ulivenoj milosti, nego li drugi trudeći se i učeći i po više godina.

Vršeći kreposti naučiti ćeš neisporedivo više nego iz svih duhovnih knjiga pa i svjetskih umovanja. Da nas o tome uvjeri, dao je naš Gospodin svijetu, prije nauka i zapovijedi izgled svojih kreposti. »*Isus poče činiti i učiti*«. David kaže Bogu: »*Više sam razumio od staraca, jer sam vršio tvoje zapovjedi*«. Iz ove se je knjige učio sv. Antun, da nauči znanost svetaca, a natkrili oholu nauku filozofa. Toliko je priprostih duša steklo iz ove knjige spoznaje sakrivene svjetskim mudracima. Tokom cijelog svog života trebamo velikom jasnoćom i iskrenosti otkriti svoju savjest poglavaru ili duhovnom vođi. Nijedan mu pokret ne trebamo sakriti. Tako te bi nekako svu svoju nutarnjost imali na rukama i njemu je pokazali. Ovom poniznošću mi ćemo postići od Boga dar razlikovanja duhova i moći ćemo upravljati i sebe i druge.

Mana oprečna daru znanja jest neznanje. Ne znamo upravljati sobom i drugima.

Osobe posvećene duhovnom životu provode redovito svoj život u trostrukom neznanju, kako uči sv. Lovro Justinijan. Ovo smo prije objasnili govoreći o čistoći srca.

Ovome daru odgovara treće blaženstvo: »*Blaženi koji tuguju*«. Jer po znanju Svetog Duha upoznajemo svoje pogreške i ispraznost stvari ovoga svijeta i vidimo, da nam stvorenja mogu donijeti samo žalost i suze.

Ovome daru odgovara plod vjere u koliko svijetlom vjere usavršuje naše spoznaje o ljudskim činima i o stvorovima.

Član IV.

Dar savjeta.

Savjet je čin razboritosti, koji propisuje izbor sredstava da se dođe do stalnog cilja.

Zato se dar savjeta odnosi na pojedinačne čine. To je jedno svijetlo, kojim nam Sveti Duh pokazuje, što nam je činiti obzirom na mjesto, vrijeme i okolnosti, u kojima se nalazimo. Ono što vjera, mudrost i znanje uče općenito, to dar savjeta primjenjuje na pojedinačne slučajeve. Po tome je lako vidjeti kako je potrebit taj dar. Jer nije dosta znati, da je jedna stvar po sebi dobra, treba još prosuditi, da li je ona dobra u sadanjim okolnostima i da li je bolja nego li koja druga i zgodnija za cilj, kojemu idemo. To upoznajemo darom savjeta.

Razmišljajući šta da činimo, može nam se jedna stvar dapače i u svrhunaravnom svijetlu učiniti najbolja i najsavršenija, pa možda i uistinu sama po sebi i jest takova. Međutim ako je učinimo, doći će do velikih neugodnosti, opasnosti i pogrešaka, do kojih ne bi došlo, da smo izabrali nešto drugo, što je po sebi nesavršenije, jer ne bi imalo zlih posljedica kao ono, što se nama učinilo izvrsnijim. Najpouzdanije je dakle, kad se vladamo po daru savjeta Svetog Duha, i mi se ne bi smjeli drukčije vladati. Jer ovako djelujući sigurni smo da idemo putem Božjim, putem njegove božanske providnosti. Ovo je način, da nikad ne zabludimo, jer Duh Sveti ravna nepogrešivo i našim djelima i našim spoznajama. Ova

ovisnost o Svetom Duhu vodi nas velikom miru i bezbrižnosti. Mi smo poput sinova kakovog vladara. Oni se ne brinu ni za hranu ni namještaj, niti za išto od opskrbe, nego sve ostavljaju brizi svog kraljevskog oca.

Sveti Duh daje ovaj dar u većoj ili manjoj mjeri, već prema vjernosti kojom ga primamo. Tko ga malo ima, ako dobro upotrebljava ono, što ima, može biti stalan, da će dobiti više dok ne dođe do one mjere, koja odgovara njegovim sposobnostima; to jest, da ga imadne toliko da ispuni osnove Božje i vrši kako treba dužnosti svoje službe i svoga poziva. S pravom smatramo nekoga nadarenim duhom Božjim, ako ga ima dosta za sve poslove svog staleža.

Mi, koji smo pozvani na apostolski rad možemo težiti za visokom savršenosti djelatnog i razmatrajućeg života. Jer to nije preuzetnost ako težimo za savršenosti svoga staleža i ispunjenjem Božjih osnova u cijelom opsegu svog poziva.

Zato što mnogo radimo, treba nam vanredan dar savjeta. I ako nam ovaj dar Svetog Duha manjka, u svemu ćemo činiti mnogo porgešaka i cijelo će naše djelovanje biti ljudsko. Radit ćemo samo po naravnoj spretnosti i stečenom opreznošću. Slijedit ćemo samo misli svog duha, a ove su redovito oprečne Duhu Božjem.

Zaištimo ujutro od Svetog Duha njegovu pomoć za sve čine preko dana priznajući ponizno naše neznanje i našu slabost i izjavljujuć, da se predajemo

njegovom vodstvu potpunom podložnošću duha i srca.

Na početku svakog čina treba iskati rasvijetljenje Svetog Duha da dobro činimo, a na svršetku iskati oprost za pogreške koje smo možda pri tome učinili. Tako ćemo cijeli dan pokazivat svoju ovisnost o Bogu, koji jedini pozna pojedine prilike u kojima možemo da se nađemo. Dar nas savjeta u svim prilikama bolje vodi nego li sva druga rasvijetljenja vjere ili drugih darova, koji se toliko ne odnose na pojedine slučajeve.

Čistoća je srca izvrsno sredstvo da postignemo dar savjeta kao i druge spomenute darove.

Osoba dobra i stalna suda, koja bi stalno nastojala oko čistoće srca dobila bi veliku vrhunaravnu razboritost i božanstvenu spretnost u svakovrsnim poslovima. Ona bi imala obilje rasvjetljenja i uljevenih spoznaja za upravljanje duša i nalazila bi načina da izvrši djela, koja vode Božjoj slavi. U tome ljudska razboritost čini uza sve svoje vještine mnogo pogrešaka i često ne uspijeva. Po čistoći srca i vjernoj ovisnosti o Svetom Duhu postigli su sv. Ignacije i sveti Franjo Ksaverski rijedak dar razboritosti, te su im se svi divili.

Upravitelji duša i poglavari trebaju, posebno u molitvi dobivati rasvijetljenja, da dobro i uspješno vrše poslove svoje službe. Krivo je misliti, da su najučeniji ljudi najsposobniji za poslove i za vodstvo duša, i da će imati najviše uspjeha.

Naravni darovi, znanost i ljudska razboritost slabo koriste u vodstvu duša, ako nemamo vrhunaravnih rasvjetljenja Svetog Duha, koja nadmašuju naš razum.

Oni su najsposobniji druge voditi i savjetovati u božanskim stvarima, koji imaju čistu savjest, dušu slobodnu od strasti i kakvog koristoljublja, dosta naravnog znanja, premda se ne trebaju u tome odlikovati i koji su u molitvi s Bogom sjedinjeni i podložni poticajima Svetog Duha. Ovako je mislio sveti Ignacije i prema ovim načelima učini u Rimu rektorom O. Sebastijana Romano, koji nije bio u Družbi na velikom glasu po ljudskim talentima, ali je bio čovjek pun Duha Svetoga.

Mnogo dara savjeta trebaju podređeni poglavari u stalnim okolostima, koje se odnose na vršenje poslušnosti. Jedan podložnik, koji nema ni s kim upravljati nema istih poteškoća u vršenju poslušnosti, kao jedan podložnik, koji je ujedno i poglavar drugima, jedan rektor, provincijal, asistent. Ovaj posljednji nađe se na pr. katkada u zabuni i pogibli da se preveć pokorava, dapače i proti dužnosti svog položaja, ako nije rasvijetljen darom Svetog Duha. Jer on može pasti u razne pretjeranosti, kao prepustiti sve provincijalima ili pristati uz pojedince, koji su predobili oca generala. S jedne strane dužan slušati, a s druge vršiti svoju službu, u pogibli je da se preveć ili premalo pokorava.

Oni, kojima kojima ravnaju darovi Svetog Duha neće ni u ovim prilikama pogriješiti. Ali je naša nesreća, da se potpuno ne posvetimo težnji za savršenosti i radi toga slabo poznajemo sve darove, po kojima djeluju sveci.

Učeni ljudi treba da se dobro čuvaju uvjerenja, da su sami sebi dostatni te im ne treba drugog rasvijetljenja. Oni koji bi ravnali po Svetom Duhu državom ili crkvom ili kakvom drugom redovnom i svjetovnom zajednicom ne bi uvijek uspijevali po željama onih, koje vodi samo ljudska mudrost.

Ovi bi ih često osudili, jer se njihov pogled širi samo do granica razuma i zdravog osjećanja, što je jedini izvor njihova djelovanja. Oni ne vide vrijednosti djelovanja Svetog Duha, koje je neizmjerno uzvišeno nad sve ljudsko umovanje i sve političke poglede.

Kako je upravljanje poglavara ili bolje reći upravljanje Božje po poglavarima vrhunaravno, nije moguće, da njihove pogreške ne budu velike i ne imadnu zlih posljedica.

Poglavari ne smiju samo biti gorljivi u kažnjavanju pogrešaka svojih podložnika. Oni trebaju imati ljubavi, da predusretnu svojim dobrim savjetom pogreške, koje bi ovi mogli učiniti.

Često je zgodno, da se zadovolje tihim očinskim ukorom bez druge kazne i da dobrotom navedu onog, koji griješi, da se popravi. Tako će zapriječiti nove pogreške, koje bi učinio radi strogosti kazne.

Dobri se poglavari sjećaju, da imaju vlast za dobro svojih podložnika da im pomognu, a ne da im škode i da ih mrtve.

Za dobro je upravljanje važno izbjegavati mnoge nekorisne naredbe, koje samo opterećuju naše podložnike i čine im težim jaram redovnički, mjesto da ga ublaže. Neka samo paze da se dobro drže već uvedena pravila i zapovijedi.

Sveci sagriješe time, što ne slijede stalna rasvjetljenja Svetog Duha i ispuste neke važnije stvari za savršenost. Tako na primjer, imajući više nadnaravnih rasvijetljenja u jednoj stvari, oni se zbog umora ili nepažnje povedu za najnižim.

Kada vidimo, da nema nikakva zla da nešto učinimo, ili reknemo, da nas tome ne vode nikakva naravna sklonost ili osjećaj, razlog samodopadnosti ili primjer drugih, navika ili običaj i ako smo spremni i drukčije činiti, ako nas potakne Sveti Duh, ako je čovjek jednako spreman opredijeliti se za i protiv prema poticaju Svetog Duha, u ovim okolnostima možemo redovito djelovati bez straha i nema pogibli, da ćemo pogriješiti.

Na raznim se mjestima Svetog Pisma vidi krasnih slučajeva dara savjeta. To su na primjer: šutnja našneg Gospodina pred Herodom, riječi, kojima je spasio ženu preljubnicu, odgovor o plaćanju poreza. Isto tako sud Salomonov, poduzeće Judite, da spasi narod Božji od vojske Holofernove, postupanje Danijela da spasi Suzanu od potvore dvojice staraca, ri-

ječi sv. Pavla, kojim posvadi farizeje i saduceje, te priziva od suda Festusova na Cesarov.

Daru se savjeta protivi naglost, kada radimo preveć brzo, a da nijesmo dobro sve promislili i kad slijedimo poticaj naravne težnje za djelovanjem, a ne čekamo, da pitamo savjet Svetog Duha.

Ova pogreška, kao i druge, koje su oprečne prije spomenutim darovima kao ludost, prostota, neznanje postaju griješne, ako nam dolaze od toga, što se nijesmo pripravili da primimo rasvjetljenje Svetog Duha.

To je grijeh, ako ne ostavimo dosta vremena, da pitamo Svetog Duha za savjet i ako se u djelu tako žurimo, te nijesmo sposobni primiti njegovu pomoć, ili kada se prepustimo zanijeti i zaslijepiti navalom kakve strasti.

Naglost je vrlo protivna daru savjeta. Sveti biskup ženevski često pobija u svojim spisima ovu pogrešku. Trebamo se je kloniti najvećom pomnjom. Ona napunja duh tminama, u srcu ostavlja nemir, srditost i nestrpljivost, potiče nas na samoljublje te se stanemo oslanjati sami na sebe. A dar nam savjeta rasvijetli duh i u srcu raširi pomazanje i mir sasvim oprečan naglosti.

Ovom je daru mnogo oprečna i drskost. Ona je pomanjkanje pažnje na rasvjetljenja i savjete razuma i milosti, jer se čovjek preveć uzda sam u se. Mi smo mnogo odani ovoj pogreški, jer imamo malo razboritosti i zrelosti duha. Previše smo djetinjasti i o sebi preveć dobro sudimo.

Sporost je također pogreška oprečna daru savjeta. Treba stvar zrelo promisliti, no ako smo jednom po rasvjetljenju Svetog Duha stvorili odluku, treba je spremno i izvršiti. Ako odgađamo, okolnosti se promijene i više nemamo zgodne prilike.

Daru savjeta odgovara peto blaženstvo: *blaženi milosrdni, jer će milosrđe postići.* Sveti Augustin kaže, da će Bog svojim rasvjetljenjem pomoći one, koji druge pomažu u njihovim potrebama. »*Pravo je, veli, da onaj tko hoće, da ga jači pomogne, također bude na pomoć slabijem u onom, u čemu ga pomoći može. Stoga blago milosrdnim, jer će im se Bog smilovati.*«

Plod Duha Svetog, koji odgovara neposredno daru savjeta ne može se označiti. To je praktična spoznaja, koja nema drugog ploda, nego li je djelo, na koje se odnosi. Međutim kako ovaj dar posebno upravlja djela milosrđa može se reći, da mu na neki način odgovara plod dobrote i dobrostivosti.

Član V.

Dar pobožnosti.

Počitanje je ona nježna i puna ljubavi spremnost srca, koja nas potiče da častimo i služimo naše bližnje i roditelje. Počitanje prema Bogu, dar naime pobožnosti, to je stalna spremnost, koju Duh Sveti ulijeva u dušu, da u njoj pobudi sinovsku odanost prema Bogu.

Vjera i pobožnost vode nas, da Boga služimo i štujemo. No vjera promatra Boga kao Stvoritelja, a pobožnost kao Oca. Zato je ova posljednja izvrsnija od prve.

Pobožnost seže vrlo daleko u vršenju kršćanske pravednosti. Ona se ne odnosi samo na Boga, nego na sve, što se Njega tiče. Odnosi se na Sveto Pismo, kao Božju riječ, blažene, koji posjeduju slavu, duše što trpe u čistilištu i ljude koji žive na zemlji.

Dar pobožnosti, veli sv. Augustin, daje onima, koji ga posjeduju veliku ljubav i poštivanje prema svetom pismu bilo da mu razumiju smisao ili ne razumiju. Daje nam sinovsko srce spram naših poglavara, očinsko za naše podložnike, bratsko za jednake, samilosno za one koji su u potrebi i nevolji i nježnu sklonost, da im pomognemo.

Ovaj se dar nalazi u višem i nižem dijelu duše. Višemu daje pomazanje i duhovnu slast, koja proističe od darova mudrosti i razuma. U nižem dijelu pobuđuje osjećaj miline i osjećajne pobožnosti. Iz ovoga vrela teku suze svetih i pobožnih duša. Ovo je razlog slatke privlačivosti, koja ih Bogu vodi i spremnost, kojom lete u službi Božjoj. Po ovom daru oni tuguju s tužnima, vesele se sa radosnima, plaču sa rasplakanima i bez neugodnosti podnose slabosti slabih i pogreške nesavršenih, te svima postaju sve.

Dakako da postati svima sve, kako je postao Apostol, ne znači kršiti n. pr. šutnju s onima, koji je krše. Uvijek treba ostati kod vršenja kreposti i

pravila. Ali to znači biti ozbiljan i suzdržljiv s onima koji su takvi, brz i gorljiv s gorljivim dušama, veseo sa veselima, da ipak nikada ne pređemo granica kreposti. Revnost treba vršiti po primjeru savršenih, koji su od naravi revni i gorljivi. Kreposne čine treba da vršimo obazrivo i susretljivo i prema naravi onih s kojima živimo u koliko to sama krepost može da dopusti.

Neki osuđuju stalne pobožnosti osnovane na bogoslovskim mišljenjima, koja se njima ne dopadaju, premda ih drugi drže. No nemaju pravo. U stvarima pobožnosti dosta je i vjerovatno mišljenje, da pobožnost bude opravdana.

Čini se, da je od darova Svetoga Duha dar pobožnosti najviše svojstven Francuzima. Oni ga posjeduju u većoj mjeri nego li ikoji drugi narod. Kardinar je Belarmin došavši u Francusku bio ushićen pobožnošću, koju je posvuda opažao. Poslije je govorio da mu se Talijani jedva čine katolicima, ako ih isporedi s Francuzima.

Mana oprečna daru počitanja jest tvrdoća srca, koja se rađa iz neurednog samoljublja. Po njemu postajemo osjetljivi samo za sebe i svoju korist, a ništa nas se ne doima, što na nas ne spada. Gledamo uvrede Boga bez suza a bijedu bližnjega bez samilosti. Ne bismo se nimalo potrudili, da drugim dobro učinimo, ne možemo podnositi njihovih pogrešaka. Za najmanju se stvar srdimo na bližnjega i podržajemo u srcu prema njemu osjećaje ogorčenosti, osvetlji-

vosti i mržnje i mrzovoljnosti i antipatije. Naprotiv, što je više u duši ljubavi k Bogu, ona je tim osjetljivija za slavu Boga i dobro bližnjega.

Ova je tvrdoća vrlo velika kod svjetskih velikaša, škrtih bogataša, putenih osoba i kod onih koji svoje srce nikako ne smekšavaju vježbama pobožnosti i duhovnim životom.

Nju često sretamo i u učenih ljudi, koji ne spajaju pobožnosti sa znanjem i tu svoju manu zovu stalnošću duha. A pravi su učenjaci bili među najpobožnijim ljudima kao sv. Augustin, sv. Toma, sv. Bono, sv. Bernardo a od Isusovaca Laynez, Saurez, Belarmin i Lesij.

Koja duša ne može oplakivati svojih grijeha barem suzama srca ili nije pobožna ili je nečista ili pak i jedno i drugo. To je obično kod onih, kojim je srce otvrdnulo.

Velika je nesreća, kada se kod redovnika više cijene naravni i stečeni darovi nego li pobožnost. Vi ćete katkada vidjeti redovnika a možda i poglavara, koji će javno govoriti, da puno više drže do čovjeka spretna u poslu, nego li do svih malih pobožnosti, koje su, kažu oni, vrlo dobre za žene, no ne za jedan čvrst duh. A čvrstoća im je duha ona tvrdoća, toliko oprečna daru pobožnosti.

Morali bi misliti, da je pobožnost čin bogoštovlja i plod štovanja i ljubavi prema Bogu, te je zato glavnija od svih moralnih kreposti, jer bogoštovlje po dostojanstvu dolazi odmah iza bogoslovskih kreposti.

Kada jedan redovnik ozbiljan i ugledan po svojoj dobi i po službama, koje je obnašao u redu, govori pred mlađom braćom, da cijeni velike talente i važne položaje i više drži do onih, koji se odlikuju duhom i znanjem nego li do onih, koji toga nemaju, premda imaju više kreposti i pobožnosti, to silno škodi toj jadnoj mladeži. To je otrov, što silazi u srce i od koga ona neće možda nikada ozdraviti.

Ne može se shvatiti, koliko su štete nanijeli redovima oni, koji su prvi kod njih uveli poštivanje naravnih darova i sjajnih službi. Ovo je otrovno mlijeko, što se daje mladim dušama na izlasku iz novicijata i koje oboji njihove duše zauvijek ne izbrisivom bojom.

Daru pobožnosti odgovara drugo blaženstvo. *Blago onima, koji su blagi.* To je stoga što blagost ukloni zapreke djelima pobožnosti i pomogne, da ih vršimo. Ovome daru odgovaraju plodovi dobrote i dobrostivosti.

Član VI.

Dar jakosti.

Jakost je krepost, koja nas utvrđuje proti strahu i zgražanju pred poteškoćama, pogiblima i naporima koje sretamo u svome djelovanju

Dar jakosti to isto čini, ali izvanredno dobro. Ovaj je dar stalna spremnost, koju sveti Duh daje duši i tijelu, da vršimo i podnosimo neobične stvari, da poduzmemo najteža djela, da se izvrgnemo naj-

strašnijim pogiblima, da vršimo najteže poslove, podnosimo najteže muke i to stalno i heroično.

Ovaj je dar silno potreban u izvjesnim prilikama. Ima napasti tako teških, da ako im se hoćemo oprijeti, treba odlučiti da izgubimo imetak, čast i život prije nego na njih pristanemo. U takvim slučajevima Sveti Duh snažno pomaže vjernu dušu, koja se ne pouzdaje sama u se, nego, uvjerena o svojoj slabosti i ništavilu, moli njegovu pomoć i u nj stavlja sve pouzdanje.

U ovim prilikama nijesu nam dosta obične milosti, treba izvanrednog svijetla i pomoći. Zato prorok i spaja dar savjeta i dar jakosti; jedan je zato da rasvijetljuje duh, a drugi da ojača srce.

U družbi nam treba mnogo ovoga dara, zbog poteškoća u nekim službama koje nam poslušnost nalaže. Tako, ako nekoga pošalju u vanjske misije, ako nas za dugo ostave u školskom radu, ili nas ostave na mjestu za koje vidimo, da nam škodi zdravlju, ili ako nas tko progoni i ocrnjuje u našim djelima ljubavi i revnosti.

Prilika da lijepo umremo tako je dragocjena, da je nijedan pametan čovjek ne smije propustiti, ako mu se ponudi. Ovim činom kršćanske velikodušnosti zasluži čovjek kod Boga isto toliko, koliko bi zaslužio u ostalom životu, kad bi živio mnogo dulje vremena. Isto tako ako netko stupajuć u red odjednom podijeli sva svoja dobra siromasima, zasluži toliko, koliko bi zaslužio u svijetu čineći više

milostinja u razno vrijeme. A šta mi znamo, koliko bismo još živjeli i u kakvom bismo stanju umrli drugom zgodom? Šta bi bili sada Origen i Tertulijan, da su prije svoga pada našli priliku da umru za Isusa, i da su joj se vjerno odazvali?

Tri su vrste lijepe smrti. Umrijeti dvoreći zaražene bolesnike; umrijeti u vanjskim misijama bilo od nevjerničkih ruku, bilo od prevelikog posla ili kojom nezgodom u vršenju revnosti; konačno, umrijeti tako, da svoj život dadnemo za svoje stado, kako to mogu učiniti biskupi, župnici i poglavari.

Ne može se reći, koliko milosti privlači na druge članove družbe, krepost onih, koji se ovako izlože.

I tijelu pomaže dar jakosti, da vrši junačka djela kao David, Samson i neki drugi u starom zavjetu. Opaža se u životu svetaca, da su neki kao sv. Dominik »*oklopljeni*«, sveta Katarina Sijenska, Otac Gonzalez Silveira imali ovaj dar, da čine vanredna trapljenja, koja nadmašuju naravne sile.

Ali glavni se učinak dara jakosti nalazi u duši. Iz duše on odstrani svaki strah i ostavlja u volji i željama božansku čvrstoću, koja čini dušu neustrašivom. Po ovom je duhu jakosti naš Gospodin u smrtnoj borbi u vrtu nadjačao strah od muke i smrti i ustao od molitve sav obuzet žarom govoreći svojim učenicima: *Ustanite, idemo, moj se izdajnik približuje.*

Ovaj je duh bio razlogom da se sveci nijesu bojali nijedne pogibli u izvršivanju nacrta Božjih i

rada za njegovu slavu. Jedan sveti Ivan Krizostom bojao se samo grijeha. Carica Eudoksija posla da ispitaju čega se on boji, pa da ona upotrebi njegov strah za svoje ciljeve. Ali su vidjeli, da biskup ne mari ni za okove, ni za progonstvo, ni za smrt: on se bojao samo Boga uvrijediti.

Nadahnut ovim darom sv. Franjo Ksaverski nije se bojao cijelih vojska nevjernika, ni oluja, ni brodoloma, ni smrti. To se osobito pokazalo na njegovu putovanju u Japan. Putovao je na slaboj lađi jednog poganskog gusara, gdje su se klanjali đavolu. Ovaj mu se katkada prikazivao, da ga preplaši i prijetio mu svojom osvetom. Ali se svetac uzdao u Boga i smijao se njegovim prijetnjama. On piše u jednom od svojih listova, *da je u ovim prilikama najbolje u Boga se pouzdati i ništa se ne bojati; a najveće zlo, što nas može zateći u borbi za Božju stvar, jest strah od Božjih neprijatelja.*

Da napredujemo u savršenosti i budemo sposobni za velike stvari, treba da budemo neustrašivi i velikodušni u Božjoj službi. Bez dara jakosti nećemo postići većih uspjeha u duhovnom životu. Glavne vježbe ovoga života, molitva i mrtvenje, traže da se velikodušno odlučimo da ćemo prelaziti preko svih poteškoća na putu tako oprečnu našim naravnim sklonostima. Sveta bi Terezija govorila, da *je ona duša već učinila polovinu puta koja se počela vježbati u molitvi s čvrstom odlukom da je ne napusti.* U prvom redu kršćanskih junaka nalaze se mučenici, jer se

snaga mnogo više pokazuje u trpnji nego u djelovanju. Djelovanje godi naravi i ona pri tom nekako gospodari. Ali trpnja nema ništa u sebi, što se ne bi protivilo naravi i stoga je ona teža i herojskija, nego li djelovanje.

Da se je rimsko carstvo priklonilo svetoj vjeri i Crkva raširila po cijelom svijetu, to treba zahvaliti svetim mučenicima. Oni nose palmu, znak jakosti i pobjede.

Neki ovom daru pripisuju snagu, koju Sveti Duh daje riječima svetaca, da osvjedoče duh i taknu srce. Ali oni se varaju: to je poseban dar, koji se zove *gratia sermonis, dar govora.* Ovo je nezaslužena milost, koja se podjeljuje ne na korist onih, kojim se daje, nego na korist bližnjega. Evanđeoski radnici, koji imaju ovu milost govore katkada veoma priprosto i jednostavno, a ipak ostavljaju divne dojmove u dušama. Takovi su bili Apostoli, Vinko Fererski, sv. Ignacije i sv. Franjo Ksaverski.

Daru je jakosti oprečna mana plašljivost ili strah ljudski. Bojimo se za naš vlastiti ugled i ljubimo svoju udobnost i to nas smeta u našim poduzećima, te bježimo od poniženja i poteškoća.

Najviše škodi u duhovnom životu strah od ljudskog obzira, što ga đavo u nama pobuđuje. Ovome se treba velikodušno opirati. Ovaj je strah doveo do pada više velikih ličnosti i oborio, ako je slobodno reći, stupove crkve. Tako Ozija Kordovskog koji je mjesto pape predsjedao nicejskom saboru. On se dugo

i vjerno borio za vjeru proti Arijevaca, odnio toliko pobjeda nad ovim krivovjercima, zakletim protivnicima Božjeg Sina, a na koncu je, podlegavši strahu, potpisao osudu svetog Atanazija.

Ne može se reći koliko nam zla nanosi ljudski obzir. Netko će nakaniti da govori o duhovnim stvarima, drži pravilo o šutnji ili koje drugo pravilo, trapi se u nečemu. Međutim ako dođe u društvo stalnih osoba neće imati odvažnosti da izvrši svoje dobre odluke, premda zna, da će mu poslije biti vrlo žao, što je to propustio. Na jednoj je strani naše pravilo i čast Božja, a na drugoj zadovoljstvo neke osobe i strah, da joj se ne zamjerimo. Mi mjerimo ove dvije stvari i posljednja prevladava. Kakva nevjernost, kakav kukavičluk! A tako mi činimo svaki dan. Ima li još štogod, što bi nam bolje pokazalo, kako smo malo kreposni i kako nama vlada ljudski obzir? Zato nas Bog ostavlja, povlači svoje milosti i mi, ne osjećajući toga, padamo u veliku bijedu.

Kao što dar savjeta prati dar jakosti i ravna njime da poduzme velika djela, tako ljudska razboritost i strah skupa idu. Oni se međusobno podupiru i uzajamno si pružaju razloge, da se opravdaju.

Ljudi, koje vodi samo ljudska razboritost, neizmjerno su plašljivi. Ova je pogreška vrlo česta kod poglavara. Oni od straha da ne pogriješe, ne učine ni polovinu dobra koje bi mogli učiniti. Hiljade nas bojazni svakog časa zaustavlja i sprečava da napredujemo na putevima Božjim i da činimo dobro koje bi

činili kad bi slušali dar savjeta i kad bi imali odvažnosti, što je daje dar jakosti. Ali mi u svemu sudimo ljudskim načinom i svega se bojimo. Strašimo se, da stvar, koja nam se povjerava neće imati uspjeha i u ovom strahu nećemo je da preuzmemo. Bojimo se za svoje zdravlje i tražimo si malu, ugodnu službu, te nas ni gorljivost ni poslušnost ne mogu potaknuti na nešto više. Bojimo se neugodnosti i ne poduzimamo tjelesne pokore ili se kod nje preveć štedimo. Ne može se izreći koliko se toga u ovom strahu propusti i skrivi. Vrlo malo osoba čini za Boga i bližnjega što može. Trebalo bi se bojati samo grijeha kao sv. Ivan Zlatousti, prkositi neugodnostima kao sv. Franjo Ksaverski, željeti protivštine i progonstva kao sv. Ignacije.

Daru jakosti odgovara četvrto blaženstvo: *Blago onima, koji gladuju i žeđaju pravde, jer će se nasititi.* To je zato što osoba nadarena snagom Svetog Duha ima nezasitnu želju da mnogo djeluje i trpi.

Ovome daru odgovaraju plodovi velikodušnosti i strpljivosti. Prvi da nam ne dosadi i ne umori nas očekivanje ili izvršivanje dobra, drugi, da nam ne dosadi i ne umori nas podnošenje zla.

Član VII.

Dar straha Božjega.

Dar je straha Božjeg stalno raspoloženje, što ga sveti Duh daje duši, da je uzdrži u poštivanju Božjeg veličanstva, u ovisnosti i podložnosti o nje-

govoj volji; da je udalji od svega, što se Bogu ne sviđa.

Ovaj je dar temelj i podloga svim drugim darovima, jer je prvi korak na putu Bogu bježanje od zla, a to pripada ovome daru. Strahom se dolazi do uzvišenog dara mudrosti. Boga počimamo uživati, kada ga se počnemo bojati. A mudrost opet usavršuje strah. Uživanje u Bogu ispuni strah pred Bogom ljubavlju, čistoćom, on ga odvede daleko od svake vlastite koristi.

Posljedica ovoga dara je to, da duša postigne neprestanu suzdržljivost, svetu bojazan i duboko poništenje pred Bogom. Ona se strašno boji Boga i najmanje uvrijediti i stalno je odlučna u izbjegavanju svih grješnih prilika. Ponizno se stidi svojih grijeha, kad već u njih padne; brižno pazi da obuzda sve osjetne sklonosti, često razmatra samu sebe, da upozna svoju nutarnjost i opazi, da li se što u njoj protivi savršenom služenju Bogu.

Velika je varka misliti, kako neki čine, da iza općenite ispovjedi ne treba više biti tako bojažljiv, da izbjegavamo najlakše grijehe, najmanje nesavršenosti, najsitnije neurednosti srca i prve pokrete. Oni koji se tako vladaju iz nekog skrivenog očaja da neće više napredovati nadahnu obično i drugima takvo mišljenje, a ovako su slobodni i u vodstvu duša. Međutim u tome se veoma varaju. Treba imati tako osjetljivu savjest, tako veliku točnost, da si ne opraštamo ni najmanjih pogrešaka. Da se borimo

proti njima i trgamo i najmanje nerede iz svog srca. Bog zaslužuje, da mu služimo ovom savršenom vjernošću i daje nam za to svoju milost; treba dakle da s njome sudjelujemo.

Nikada nećemo postići potpune čistoće, ako tako jako ne budemo pazili na sve pokrete svoga srca i na sve svoje misli, da nam gotovo ništa ne izmakne o čemu ne bi mogli Bogu dati računa i što ne bi bilo njemu na slavu. U tolikoj mjeri, a da na pr. za osam dana učinimo vrlo malo vanjskih ili nutarnjih čina, koji ne potječu od milosti. Ako šta drugo činimo, da to bude samo nenadano i prolazno, a volja neka je tako tijesno s Bogom vezana, da ih uguši u času, čim ih primijeti.

Rijetko odnesemo potpunu pobjedu svojih neurednih pokreta. Jedva smo ikada koga od njih svladali tako da nebi ništa ostalo, niti nam što izmaklo, bilo iz nepažnje, bilo iz nedostatka otpora. Jedna od najvećih milosti, što nam ih Bog daje na ovom svijetu i koju treba da najviše od njega ištemo, to je, da budemo tako budni u čuvanju svog srca, da nam se ne omakne ni najmanji neuredni pokret, a da ga ne opazimo i odmah ne ispravimo. Jer svaki dan omakne nam se nebrojeno mnogo pokreta, a da ih ne primjećujemo.

Čim opazimo, da smo sagriješili treba se smjesta pokajati i probuditi skrušenost. Jer ako se ne pokajemo, taj će grijeh bez sumnje zapriječiti daljne milosti. Nekima ne treba posebnog ispitivanja sa-

vjesti, jer ne učine ni najmanje pogreške, da je ne bi smjesta primijetili i okajali živeći uvijek u svijetlu vodstva Svetog Duha. Rijetki su ovakovi, koji čine posebno ispitivanje, tako reći u svakoj stvari.

Duh straha može biti i pretjeran i tada je štetan duši i ometa saopćenja i učinke ljubavi Božje, koji bi uslijedili, kad duša ne bi bila zatvorena i ohladnjela ovim strahom.

Daru se straha protivi duh oholosti, neovisnosti i razvratnosti, koji čini da slijedimo samo svoje vlastite sklonosti i ne možemo podnositi nikakve zapovjedi. Tada se griješi bez bojazni i ne mari za male pogreške. Pred Bogom se ponaša bezobzirno i u njegovoj se prisutnosti čini mnogo nedostojnosti. Preziru se njegova nadahnuća, zanemaruju prilike za krepost i živi u popustljivosti i mlakosti.

Kaže se, da je nekorisna pomisao, lako bačena riječ, nepromišljen čin, nešto neznatnog. Ovo bi bilo istina kad bi mi bili u čisto naravnom stanju. Ali mi smo dragocjenom krvlju Sina Božjega uzdignuti u vrhunaravno stanje. Zato svakom času našeg života odgovara cijela vječnost. I najmanje naše djelo zaslužuje da dobijemo ili izgubimo slavu, koja je vječna i prema tome nekako neizmjerna. Stoga treba priznati, da mi svakog dana, svojom nemarnošću i slabošću, gubimo nepojmljivo mnogo. A to zato, jer ne obraćamo svoje srce trajno k Bogu.

Put je mlakosti neizmjerno pogibeljan. Mi ne znamo, što se sve na njemu dešava. Mislimo na to

uvijek, da Bog podnosi neko vrijeme grijehe što ih činimo bez skrupula. Ali ako u njima ustrajemo Bog nas pravedno kazni, te ili padnemo u očito smrtni grijeh ili dođemo u kakvu veliku nepriliku. Ili nas oklevetaju, premda tome nismo dali povoda. To Bog dopusti, da se popravimo u drugom grijehu, na kojeg ne mislimo.

Kada je sveti Efrem u svojoj mladosti nedužan došao u zatvor tužio se Bogu, kao da ga je zaboravila Božja providnost. A jedan anđeo mu se javi i reče: Sjeti se dobro krivice što si je nanio jednog dana nekom siromašnom seljaku, kad si mu kamenjem ubio kravu. Jesi li kakovu pokoru i zadovoljštinu za to učinio? Bog će te odavle izbaviti za petnaest dana. Uostalom nijesi ti jedini s kojim Bog tako postupa. Ovi i ovi što su okovima nijesu krivi u onom, za što su optuženi. Ali su počinili druge grijehe, kojih ne zna ljudska pravda, ali ih Božja pravda može kazniti. Suci će ih osuditi radi neistinitih prestupaka, a Bog će dopustiti, da se osuda izvrši za kaznu tajnih grijeha, koji su njemu poznati.

Božji su sudovi strašni. Kad nas pozove k većem savršenstvu pa nas dugo čeka, i vidi da mu se mi neprestano opiremo, on nas liši milosti, koje nam je bio pripravio. Uzme nam i one, koje nam je dao. Katkada nas pozove ranije iz ovoga života, zato da ne bi dospjeli u veću nesreću. To se često događa mlakim i nemarnim redovnicima.

Daru straha odgovara prvo blaženstvo: *Blago siromašnima duhom.* Jer ova golotinja duha, koja stoji u tom da se oslobodimo težnje za častima i zemaljskim dobrima nužna je posljedica straha Božjeg. Isti duh koji nas navodi da se potpuno podvrgnemo Bogu i da ništa ne smatramo velikim osim Boga, taj isti duh uči nas prezirati sve drugo. I ne uzvisivati se niti po častima ni po bogatstvu i vremenitom blagostanju.

Ovome daru Svetog Duha pripadaju plodovi čednosti, umjerenosti i čistoće. Prvi, jer nas ništa ne pomaže u čednosti kao ljubezna obzirnost spram Boga, koju nam nadahnjuje duh sinovskog straha. Druga dva, jer dok si uskraćujemo i držimo umjereno životnih ugodnosti i tjelesnih naslada, oni doprinose tome, da darom straha obuzdavamo požude.

POGLAVLJE V.

Plodovi svetog Duha.

Član I.

Narav plodova svetog Duha.

Kada smo se dugo vježbali u krepostima, postane nam lako vršiti kreposna djela. Ne osjećamo više odvratnosti kao spočetka. Ne treba se više boriti ni prisiljavati se. S veseljem se čini ono, što se prije s mukom činilo. Dogodi se u krepostima ono što se događa s voćkama. Kao što plodovi voćaka, kad dozriju nijesu više gorki, nego su slatki, ugodni, tako se i kreposna djela, ako su došla do stalne zrelosti čine s veseljem i velikom nasladom. Tada se ova djela, Duhom Svetim nadahnuta, zovu *plodovi Svetog Duha.* I neke ih kreposti proizvode sa toliko savršenstva i ugodnosti, te se nazivlju *blaženstva,* jer čine da Bog potpuno dušu posjeduje. Dakle, čim Bog više jednu dušu posjeduje, više je posvećuje, to je ona bliže svojoj sreći. Kada se narav izliječi od pokvarenosti, krepost joj postane kao prirođena.

Oni koji teže za savršenstvom samo praktičnim i naučenim vježbama, a da se posve ne prepuste vodstvu Sv. Duha nemaju nikada ove slasti i ove zrelosti u krepostima. Uvijek osjećaju poteškoće i odvratnost. Uvijek se moraju boriti i često su pobijeđeni i pogrešuju. Naprotiv oni, koji pod vodstvom Svetog Duha stupaju putem jednostavne sabranosti, čine dobra djela gorljivo i veselo i bez borbe dođu do sjajnih pobjeda. A ako se treba boriti, čine to radosno. Zbog toga mlitave duše nalaze dva puta više poteškoća u vršenju kreposti, nego li gorljive, koje ih vrše potpuno i bez oklijevanja, jer gorljive imaju u sebi radost Svetog Duha i sve im je lagano, a mlitave se moraju boriti sa svojim strastima i osjećati naravne slabosti i pogreške. Njihove kreposti nijesu pune ugodnosti, te su stoga teške i nesavršene.

Česta je pričest izvrsno sredstvo, da usavršimo u sebi kreposti i stečemo plodove Svetog Duha. Jer

kada Gospodin sjedini svoje tijelo sa našim tijelom i svoju dušu s našom, on spali i uništi u nama zametak naših mana i daje nam malo po malo svoje božanske osjećaje i savršenosti, prema tome, kako smo raspoloženi i kako ga pustimo da djeluje. On nađe u nama na pr. uspomenu kakvog žalosnog događaja, koji je ostao u našoj duši i koji je našem srcu povod za neraspoloženje u stalnim prilikama. Šta čini naš Gospodin? On izbriše uspomenu i sliku ovog nezadovoljstva. Uništi dojam, koji je zaostao u svim našim moćima i zatomi posve ovo sjeme grijeha, a na mjesto njegovo stavlja plodove ljubavi, veselja, mira i strpljivosti. Isto tako on iskorjeni uzroke srdžbe, neumjerenosti i drugih naših pogrešaka, a saopći nam kreposti i njihove plodove.

Član. II.

Plodovi ljubavi, veselja i mira.

Tri prva ploda, koji posebno pripadaju Svetom Duhu jesu ljubav, veselje i mir. Ljubav, jer je on ljubav Oca i Sina i vrlo drag Ocu i Sinu. Jer je posve s njime i kao punina njihovog blaženstva. Mir, jer je on veza između Oca i Sina.

Ova su tri ploda spojena među sobom i slijede prirodno jedan iz drugoga. Goruća ljubav čini da Boga posjedujemo, veselje se rađa iz posjedovanja Boga. A mir, koji je po Augustinu *»počinak reda«* podržava dušu u veselju, proti svemu, što mu se protivi. Ljubav isključuje svako drugo veselje, a mir svaku vrstu nemira i straha.

Ljubav je prva po redu među plodovima Svetog Duha, jer ona najviše sliči Svetom Duhu, koji je uosobljena ljubav. Ona nas zato najviše približuje pravom i vječnom blaženstvu i daje nam najstalnije veselje i najdublji mir.

Dajte jednom čovjeku vlast nad cijelim svijetom sa neograničenom moći, podajte mu da uživa sva bogatstva i časti i veselja, dajte mu najveću mudrost, što se može zamisliti, neka bude drugi Salomon i više nego Salomon, neka zna sve, što ljudski um može spoznati; dodajte tome i moć činiti čudesa; neka zaustavlja sunce, dijeli more, uskrisiva; nek ima koliko se može više božanske moći; neka još ima dar proročanstva i razlikovanja duhova i znanja srdaca. Ja velim, da najmanji stepen svetosti, što ga taj čovjek bude imao, najmanje djelo što ga iz ljubavi bude učinio više vrijedi nego sve ovo, jer ga više približuje k najvećem dobru i čini njegovo biće odličnijim nego to mogu sve druge prednosti, koje bi mogao imati. A to s dva razloga: Prvo, što biti dionik Božije svetosti znači imati nešto što je tako reći Bogu najbitnije. Druga svojstva Božja kao znanje, moć, mogu nam biti dana da nam budu prirođena; samo svetost ne može nam biti nikada prirođena. Drugo, što su svetost i sreća kao dvije nerazdružive sestre. Bog se daje i sjedinjuje samo sa svetim dušama, a ne s onima, koji bez svetosti posjeduju znanje, moć i sve druge moguće savršenosti.

Stoga najmanji stepen svetosti, najmanji čin, što povećava svetost vrijedi više nego žezla i kra-

ljevske krune. Stoga propuštajući svaki dan toliko prilika da činimo vrhunaravna djela, mi gubimo toliko sreće, da se to ne može ni zamisliti, a gotovo ni naknaditi. U stvorovima ne možemo naći mir i veselje, koji su plodovi Duha Svetog. Prvo jer nas samo posjedovanje Boga čini sigurnim od nemira i straha; dok posjedovanje stvorova uzrokuje hiljade bojazni i hiljade nekakvih nemira. Tko Boga posjeduje, ništa ga ne uznemiruje, jer Bog mu je sve, a sve drugo nije mu ništa. Drugo, jer nam ništa stvorenog ne može dostajati niti nas potpuno zadovoljiti. Ispraznite more i nalijte poslije u njega jednu kap. Zar ćete tako ispuniti ovu neizmjernu prazninu? Da Bog stvori neizmjerno mnogo sve savršenijih stvorova, svi oni skupa ne bi mogli ispuniti naše duše. U njoj je praznina, koju samo Bog može ispuniti. Mir čini, da Bog vlada dušom i da bude njezin gospodar. Po njemu dolazi duša do prave, savršene ovisnosti o Bogu.

Po milosti se posvetnoj Bog u duši utvrdi kao u tvrđavi. Po miru on zauzme sve njezine moći, utvrdi ih silno, tako da stvorenja ne mogu više doći i uznemiriti ih. Bog se brine oko unutarnjosti; stoga su sveci tako sjedinjeni s Bogom u radu i u molitvi, da i najneprijatnije nezgode ne mogu ih uznemiriti.

Član. III.

O plodovima blagosti i ustrpljivosti.

Plodovi koje smo prije spomenuli priprave dušu na plodove ustrpljivosti i blagosti ili umjerenosti. Ustrpljivost ublažuje preveliku žalost, a blagost zaustavlja provalu srdžbe, koja ustaje proti zlu, što nas je snašlo.

Ove se dvije kreposti bore i pobjeđuju s mnogo muke i poteškoća. A strpljivost i blagost kao plodovi Svetog Duha pobjeđuju bez boja svoje neprijatelje. A ako treba borbe, ona je laka i ugodna. Strpljivost gleda s veseljem predmete, koji je mogu ražalostiti. Tako su se mučenici veselili glasovima o progonstvima i mukama, što su ih čekali. Ako se jednom mir ustali u srcu, blagosti nije više teško svladati pokrete srdžbe, duša ostaje uvijek u istom raspoloženju i ne gubi nikako mira. To je učinak Svetog Duha, koji u njoj stanuje. Posjedujući je u svim njenim moćima on udaljuje od nje žalosne predmete ili ne dopušta da se oni duše doimaju. Zato se i sam đavo boji ovakovih duša i ne usuđuje im se približiti.

Član IV.

Plod dobrote i dobrostivosti.

Ovi se plodovi tiču dobra, što ga činimo bližnjemu. Dobrota je sklonost činiti dobro drugima i davati im ono, što imamo, U francuskom jeziku nema prave riječi, koja izriče pojam »b e n i g n i t a s« (dobrostivost). Jer riječ »benignité« se upotrebljava samo u smislu blagost. A ova stoji u tome, što činimo dobro drage volje, od srca, s veseljem ne osjećajuć poteškoća. Međutim to označuje samo krepost dobrostivosti, a ne još dobrostivost, koja je plod Svetog Duha.

Član V.

Plod ustrajnosti.

Ustrajnost nas čuva od dosade i muke kad očekujemo neko dobro, ili kad dugo traje djelo, što ga činimo ili zlo, što ga snosimo. Ona se ne odnosi na samu veličinu teškoće ili kakve druge prilike, nego samo na dugotrajnost. Ustrajnost na pr. čini, te smo na kraju treće godine u novicijatu gorljiviji nego smo bili na početku.

Član VI.

Plod vjere.

Vjera, kao plod Svetog Duha, stoji u nekoj spremnosti da ispunjujemo sve, što vjernik mora ispunjavati, da se tvrdo toga držimo i budemo uvjereni u istinitost onog, što vjerujemo. Tako da ne osjećamo ni onih odvratnosti ni sumnja, ni tame, ni prostote, koje su nam inače tako naravne u vjerskim stvarima.

Da to imadnemo, potrebno je imati u svojoj volji neku pobožnu sklonost, koja potiče razum, da vjeruje bez oklijevanja stvari, koje su mu predložene. Židovi unatoč svih čudesa našeg Spasitelja o kojima su bili osvjedočeni, nijesu u njega vjerovali, jer nijesu imali pobožne sklonosti volje. Pokvarena volja bila im je potamnila i zaslijepila njihov razum. A što se Židovima dogodilo obzirom na vjeru uopće to se i nama događa obzirom na savršenost vjere, naime

obzirom na ono što je usavršuje i što slijedi iz istina, koje vjerujemo. Rekne nam se na primjer, da je Isus Krist pravi Bog i pravi čovjek, i mi to vjerujemo. Ali ako se iz toga zaključi, da ga trebamo nada sve ljubiti, često ga posjećivati u svetoj Euharistiji, pripraviti se da ga primimo i da nam to treba biti glavna dužnost i najviša potreba, onda oklijevamo na djelu, naša se volja buni proti vjerskom osvjedočenju razuma. Kad bi se volja slagala s razumom, naša bi vjera u tajne našeg Gospodina bila svaki dan veća. Ali mi ugušimo svojim manama ovu pobožnu sklonost, koja je tako nužna za savršenstvo u vjeri. Kad bi naša volja bila potpuno Bogu odana, imali bi savršenu i duboku vjeru.

Član VII.

O plodovima čednosti, umjerenosti i čistoće.

Čednost kao krepost dosta je poznata. Ona upravlja svim tjelesnim kretnjama, držanjem i govorom. Kao plod svetog Duha ona to vrši bez poteškoća; a osim toga ona upravlja svim nutarnjim pokretima držeći ih u prisutnosti Božjoj. Naš je duh lakouman i nemiran, uvijek radi, leprša na sve strane, prijanja uz sve moguće stvari, bez prestanka brblja. Čednost ga zaustavlja, drži u granicama umjerenosti i daje duši duboki mir koji je pripravlja da postane stan i kraljevstvo Božje. Tako po čednosti dolazimo doskora do dara Božje prisutnosti. Čednost je ovom daru ono, što je rosa bila padanju ma-

ne. I prisutnost je Božja uzvišeno svijetlo u kojem duša sebe pred Bogom gleda i opaža sve nutarnje pokrete i sve, što se u njoj zbiva jasnije, nego li vidimo razne boje u pô bijela dana.

Čednost nam je veoma potrebna, jer iako se čini nečim neznatnim ipak je veoma znamenita po svojim posljedicama i nije malen znak pobožna čovjeka.

Kreposti umjerenosti i čistoće odnose se na tjelesne naslade. One savladavaju nedopuštene naslade i u pravoj mjeri drže one koje su dopuštene. Umjerenost obuzdaje neuredno pohlepu u jelu, pilu i čuva, da u tom ne dođe do neumjerenosti. Čistoća ravna tjelesnim požudama. Ali plodovi umjerenosti i čistoće oslobađaju u tolikoj mjeri dušu od ljubavi prema tijelu, da gotovo i ne osjeća njegovih pobuna i bez poteškoća vlada njime.

VI. GLAVA

Zapreke, što ih đavo čini, da ne slijedimo nadahnuća Svetog Duha.

Član I.

Kako đavo sprečava naš duhovni napredak.

Ne može se zamisliti koliko đavo sprečava naš duhovni napredak. Na početku je godine samoće jedne zaveo kakvom neugodnošću, kakvom žalošću, kakvom bojazni ili kakvim drugim neraspoloženjem. Kad vidi da su mu prve navale uspjele on sprema

nove i zaokuplja nas kakvom novom osnovom, željom ili nadom, da nas zabavi i odvrati od puteva Božijih i brige za naše savršenstvo.

Za ovo upotrebljava okolnosti, koje mu se pruže, uspomene na prošlost, novosti, koje se čuju, stvari koje sjetilima zamijetimo, naša raspoloženja i naše strasti. On se dotiče sad ovog sad onog pokretača u nama da nam sitnicama drži duh i srce zabavljene. Mi se na tom zaustavljamo nepotrebnim mislima i brigama ispraznim željama ili suvišnim strahom ili kakvim drugim neumrtvenim pokretima ili strastima.

Kad pođemo odavle donijet će nam slične i još jače privlačivosti i slične i puno opasnije zapreke. Tako da, ne budemo li na oprezu, on će nas cio život držati kukavno privezane uz štogod izvan Boga. Međutim, smrt će nas zateći. Umrijet ćemo, kako smo živjeli, nesavršeni, a neprijatelj će postići ono što je htio: osramotiti nas na sudu Isusa Krista. To se nažalost i prečesto događa.

Da izbjegnemo ovu nesreću ispitujmo brižno i gledajmo čime se najviše bavimo u mislima, gdje je najviše priraslo naše srce, koje nam strasti najjače pomućuju mir duše.

Pa kad to jasno upoznamo, hitro uklonimo, kao očitu spletku đavola, koji hoće da nas upropasti. Promatrajmo isto tako, da li je naša najžarča i najveća briga naš napredak u savršenosti našeg staleža. Ako nije tako trudimo se svim silama, da do tog svetog raspoloženja dođemo.

Član II.

Razne spletke đavola, da nas prevari.

Postupak đavola prema početnicima u duhovnom životu stoji u tome, što ih odvraća od dobra ili učini, da veće dobro zamijene manjim ili prividnim ili štetnim ili da izaberu nešto, što nadmašuje njihove sile i ne odgovara njihovom sadanjem duševnom stanju.

Njegovo spletkarenje prema savršenim dušama stoji u tome, da ih muči, da im ne da mira, kako bi ih na taj način kada se posve izmore i klonu odvratio ako je moguće od Boga; učinio žalosnim i potištenim, oslabio volju u vršenju dobrih djela, naveo ih na mlitavost i mlakost.

Ima osoba, koje đavo ne smeta činiti puno dobra, jer dobro koje čine služi njemu da ih prevari. Glavna mu je navala, da navede duše na smrtni grijeh. Ali ako vidi, da ne može uspjeti u svojim osnovama, on promijeni oružje i gleda, da učine, što više lakih grijeha u dobru, koje čine. Kad ih je ovako oslabio, nije mu teško da ih na koncu obori u koji smrtni grijeh.

Prema našim dobrim osnovama đavo ponaša se kao Faraon prema Izraelcima, kada su htjeli da u pustinji prinesu Bogu žrtvu. Kako im nije mogao posve odbiti molbe, on bi im je ograničavao, što je više mogao. Jedanput bi ih pustio uz uvjet da ostave svoje žene i djecu u Egiptu, drugi put, da ne povedu sa sobom blago. Đavo se služi gotovo istom

varkom. Ako smo stvorili dobru odluku i on je ne može da posve omete, on gleda barem da je što više spriječi. On je zadovoljan ako može makar nešto od djela Božijeg otrgnuti, samo da ne bude potpuno i čitavo.

Katkada odlučimo učiniti kakvo dobro u određenom roku. Ali tada dolazi demon, da ometa izvršenje, slika nam poteškoće, izazivlje prigovore ljudi, pobuđuje u nama odvratnost, da nas sklone kako bi stvar djelomično napustili ili posve odustali od prve namjere. Gleda pokolebati u nama jakost, oduševljenje i ustrajnost.

Vidi li, da nam ne može poteškoće, kojim bi nas htio pokolebati, prikazati kao neizbježive, to nam ih prikazuje barem kao moguće, da nam oduzme srčanost, plašeći nas opasnostima i poteškoćama. U tom se služi našim zlim raspoloženjima. I dok smo u stanju u kom ne damo milosti da potpuno djeluje u nama, pružamo njemu jak oslon, da nas odvrati od dobra. Pri tome gubimo neopisivo mnogo milosti i zasluga.

Često se događa, da nam Duh Sveti nadahne koju dobru misao, a đavo je oduzme podmetnuvši drugu, koja, premda nije zla, puno nam škodi. Ta nova misao oduzima nam oduševljenje i mir, što nam ih je dala prva, koja je bila od Boga. Zato moramo biti na oprezu i prvu misao dobro držati, a drugu odbiti. Vanredno je važno, da brižno bdijemo nad našim mislima, da ih i pratimo početku, u razvitku i svršetku.

Član III.

Kako ćemo razlikovati djelovanje Boga od djelovanja đavola.

Sve što uzima nutarnji mir i spokoj dolazi od đavola. Bog je spojio skupa sreću i svetost; tako da njegove milosti ne samo, da dušu posvećuju, nego je i tješe i napunjaju mirom i slašću. Đavo nagovaranjem djeluje sasvim obratno ili odmah na početku ili barem na koncu. Zmiju se pozna po repu, to jest po učinku njenog djelovanja i svršetku, kojemu vodi.

Sve uvjetne pomisli i koje nas samo uznemiruju dolaze od đavola. Na primjer: šta bi ja učinio, da me Bog u takvoj prilici ostavi? Na ovakova prišaptavanja ne smijemo uopće odgovarati, niti se zadržavati u ovakim mislima. One dolaze od đavola, koji hoće da nam na ovaj način oduzme pouzdanje u Boga i dovede do malodušja i nemira. Uzdajmo se u Boga. On je vjeran i neće ostaviti onih, koji mu se posve predaju i gledaju da mu u svemu ugode.

Član IV.

Tajne obmame.

Ako nam se u srcu pojavi kakav neuredan pokret često doduše ne pristanemo na njega, ali također nećemo da smjesta jako potjeramo taj zao osjećaj. Mi odbacujemo ono što ljudi vide, a podnosimo nutarnji nered, kojeg Bog vidi i koji mu je odvratan. Mi smo

na primjer na koga srditi. Mi nećemo da se to izvana vidi, ali podnosimo u srcu takve osjećaje i nećemo da ih se što prije oslobodimo. To je jedna od najtajnijih i najopasnijih naših obmama.

Ako nešto želimo nalazimo hiljadu razloga, da opravdamo svoju želju. Varamo se kad po naravnim sklonostima stvorimo kakvu osnovu pa onda tražimo koji viši vrhunaravni razlog da tu osnovu opravdamo. Čovjek na pr. kaže: posjetiti ću ovog gospodina, a kod tog posjeta nagovorit ću ga da obavi duhovne vježbe. Ovo »kod tog posjeta« redovito nije iz čiste nakane. Ono je pronalazak samoljublja, koje se mnogo trudi da pronađe takve razloge.

Dogodi se katkada da nam Bog dadne svjetlost i nadahnuće, da se ostavimo koje pogreške a mi svratimo svoju pažnju na drugu stranu. Mi se bavimo kojom drugom krepošću i mislimo time Bogu ugoditi. Tako se nastojimo ukloniti predbacivanju svoje savjesti i stidu što ga uzrokuje pogled na našu pogrešku. Hoćemo da tako sami sebe ugodno prevarimo i da se uvjerimo da smo kreposni. Međutim ako ne ispravimo pogrješke što nam ju je Bog pokazao, ni kada se nećemo dovinuti do svete slobode i do širine srca, za kojom težimo.

Katkada mislimo na vrlo dobre i svete stvari a ne pazimo, da nam nije duh tim posve zaposlen, nego da se bavi u isto vrijeme i drugim nekorisnim stvarima. Tako gubimo jedan dio našeg života, mjesto da ga posvetimo Bogu.

Član V.

Znakovi prevarene duše.

Znaci su prevarene duše: neprestano govoriti o izvanrednim milostima, viđenjima i objavama, samo se time baviti, malo se truditi da upoznamo i ravnamo pokretima srca, ne biti priproste otvorene duše prema svojim starješinama i duhovnom vođi, u molitvi se baviti samo božanstvom, a ne i svetim čovječanstvom našeg Gospodina; djelovati i misliti protivno nauci i postupku Crkve.

Đavo uzdigne neke duše do visokih misli o Bogu, da ih odvrati od sjećanja na Isusa Krista, koji je vrelo svakog dobra i glavni predmet mržnje zlih duhova.

Član VI.

Na što moramo paziti kod poticaja na dobro.

Svaki poticaj na dobro moramo dobro zamijetiti. Ono što treba ispitivati to je:

1. Kakvom smo ga spremnošću prihvatili: je li to bilo sa svom snagom duše i tijela?

2. Koji su nas razlozi i namjere pri tome vodile?

3. Jesmo li za vrijeme naših čina sačuvali revnost i čistoću nakane, s kojom smo počeli?

Jer se često dogodi, da se dobro djelo počne sa u istinu svetom nakanom, ali se ova nakana poslije izgubi ili se samo polovično na nju pazi. Taština, korist i samoljublje ušuljaju se neopazice u srce. Čovjek se pomalo izmori i počne dosađivati, te prepusti prirođenoj nestalnosti tako, da rijetko dovrši sa jednako čisto nakanom, kao što je počeo.

V. NAČELO.

SABRANOST I NUTARNJI ŽIVOT.

GLAVA I.

O naravi i uzrocima nutarnjeg života.

Član I.

U čemu se sastoji nutarnji život.

Nutarnji život sastoji od dvije vrste čina, naime od misli i želja. Samo po ovome razlikuju se savršeni od nesavršenih, blaženi na nebu od ljudi na zemlji. Naše misli trebaju biti, kaže sv. Bernardo, *u traženju istine,* naše želje *u žaru ljubavi.* Ako su srce i duh prionuli ovako uz Boga, i ako ih on posve posjeduje, tada ne gubimo Boga s vida ni u vanjskim poslovima i u njemu uvijek vršimo djela ljubavi.

Dobri se i zli redovnici razlikuju samo po sadržaju svojih misli, svojih sudova i svoga voljenja. U tome je također razlika među anđelima i đavolima. To čini jedne svetim i blaženim, druge nesretnim i zlim. Stoga moramo najvećom brigom bdjeti nad našom nutarnjosti i uvijek na to gledati, da naše suđenje odgovara istini, a htijenje ljubavi.

Bitnost se duhovnog života sastoji u dvjema stvarima. S jedne strane u djelovanju Božjem u duši, u rasvjetljenju uma i poticajima volje, s druge opet u sudjelovanju duše sa ovim rasvjetljenjima i poticajima milosti. Hoćemo li stoga da budemo s Bo-

gom u odnošaju i da dobivamo od njega vrlo jaka i vrlo česta nadahnuća, moramo imati veliku čistoću srca, veliku duševnu snagu i trajnu vjernost u slijeđenju njegovih poticaja, pa ma kamo nas on vodio.

Jedna od briga nutarnjeg života, stoji u tom da posebno ispitamo i spoznamo tri stvari naše duše. Prvo što potječe od nas samih, svoje grijehe, zle navike, strasti, sklonosti, htijenja, želje, misli, sudove, osjećaje. Drugo, što dolazi od đavola, njegove napasti, nagovaranja, spletke, obmame, kojim hoće da nas zavede ako nijesmo na oprezu. Treće, što dolazi od Boga, njegova rasvjetljenja, poticaje njegove milosti, nakane obzirom na nas i puteve kojima nas hoće da vodi. U svemu ovome moramo paziti, kako se vladamo i udesiti svoje ponašanje po duhu Božjem.

Moramo brižno paziti na što nas Sveti Duh najviše potiče i u čemu se njemu najviše protivimo. Na početku svojih djela moramo moliti za milost, da ih pravo obavimo i opažati i najmanje pokrete svoga srca.

Ne treba sve svoje vrijeme posvetiti nutarnjoj sabranosti, molitvi i pobožnom štivu. Jedan dio treba upotrijebiti za ispitivanje raspoloženja svoga srca, da upoznamo, što se u njemu događa, da razlikujemo što je od Boga, što od naravi, a što od đavola, da se stavimo pod vodstvo Svetog Duha i utvrdimo u odluci da ćemo za Boga sve činiti i sve trpjeti.

Član II.

Kako treba nasljedovati Božji nutarnji život.

Treba da nasljedujemo Božji nutarnji život. Bog ima u sebi neizmjerno velik život u svojoj spoznaji, kojom je začetnik božanske Riječi i u svojoj volji iz koje proizlazi Sveti Duh. Nadalje djeluje vanjskom djelatnošću stvarajući i upravljajući svemirom. Ali ova vanjska djelatnost nimalo ne umanjuje ni ne mijenja njegova nutarnjeg života, tako da na taj život, njegovo vanjsko djelovanje nimalo ne utječe. To neka bude naš uzor. Sami u sebi treba da vodimo savršen život upravljajući bez prestanka razum i volju prema Bogu. Istom tada možemo iz sebe izaći i posvetiti se bližnjemu bez pogibli za svoj nutarnji život. A ne treba se posve posvetiti bližnjemu i vanjskoj djelatnosti; neka nam to bude kao mala zabava. Jer naš glavni posao mora uvijek biti nutarnji život *Tuus esto ubique* »*Uvijek ostani svoj*« veli sveti Bernardo papi Eugenu, »*budi školjka, a ne kanal*«. Ne predaj se tako bližnjemu, da ne budeš više svoj. Posjeduj uvijek sama sebe, ispuni se uvijek milošću kao kakav bazen ili reservoir. Tada ćeš istom moći drugima dijeliti. Ne budi kanal kroz koji voda teče, a u njem ne ostaje.

Ovaj savjet svetog Bernarda treba da postane pravilom apostolskih radnika. Ali oni često čine obratno. Predaju se posve vanjštini, iscrpu se za druge, a sami presuše. Sav sadržaj svoje duše, ako se može tako reći, svu snagu duha potroše u vanjskom radu. Za nutarnjost gotovo ništa ne preostane.

Iz ovog slijedi da oni koji na to ne paze, trebaju se opravdano bojati, da ne pripadnu u broj onih, koji moraju najdulje ostati u čistilištu te postignu mjesto velikog, zadnji stupanj slave.

Član III.

Zašto tako malo napredujemo u duhovnom životu?

Ima tomu tri vrsti uzroka.

Prvo, vanjski nas predmeti privlače prividnom dobrotom, koja laska našoj oholosti i osjetilnosti. To biva osobito kod onih, koji imaju žestoke strasti i brzo planu. Drugo, đavo donosi u maštu slike, probuđuje uspomene na prošlost, mijenja naše tjelesno raspoloženje prema prilikama, uzbuni u nama strasti, nemir i bojažljivost. To on osobito čini u onima, koji još nijesu potpuno očistili srca, te mu tako pružaju zgodnu priliku za navale i više su podvrgnuti njegovoj moći. Treće, što se naša duša vrlo nerado navraća sama sebi, jer u sebi vidi samo grijehe, bijedu i nered. Da se ukloni ovoj neugodnoj i sramotnoj spoznaji, ona se baca na vanjske predmete i traži utjehu kod stvorenja, ako je brižno ne podržavamo u njenoj dužnosti.

GLAVA II.

Razlozi koji nas potiču na nutarnji život.

Član I.

Tko se ne posveti nutarnjem životu, neće nikako napredovati u savršenosti.

Vrlo je nesavršen, dapače i pogibeljan život redovnih osoba, koje se posvete vanjskoj djelatnosti a

ne spoje s time nutarnju sabranost. Koji su se posvetili revnosnim i milosrdnim djelima a ne vježbaju se u nutarnjoj sabranosti neće nikad znatno napredovati u savršenstvu.

Prije svega neće nikada postići savršenost *puta čišćenja.* Činit će im se kadgod da su došli do nje. U očima svijeta oni će činiti velike stvari. Oni će propovijedati, djelovati u misijama, ići preko mora, izvrgavati se smrtnim pogiblima i prevaliti teška putovanja za spas bližnjega. Ali unatoč svemu ovome neće daleko doći na putu čišćenja. Kreposna svoja djela vršiti će dijelom po milosti, dijelom po naravi. Nikada neće čisto vrhunaravno djelovati. Samoljublje će ih zavesti lijepim izgovorima, da uvijek idu za svojom voljom i svojim sklonostima. Uvijek će se povraćati u svoje obične pogreške i nesavršenosti, te će biti u velikoj pogibli, da se izgube. Jer, kako se oni sa svime bave, osim s neredom svoga srca, ne misle na to, da ga očiste, te im se uvijek puni grijesima i bijedom. A to malo po malo oslabi duševne sile i na koncu dođu dotle da potpuno ugase pobožnost i duh Božji.

Zatim oni neće nikada postići savršenosti *puta rasvjetljenja,* koji stoji u tome, da u svemu upoznaju volju Božju. Jer to mogu samo nutarnji ljudi. Moji poglavari, pravila, staleške dužnosti mogu ravnati mojom vanjskom djelatnosti, te mi označiti, šta hoće Bog od mene u stalno vrijeme i na stalnom mjestu. Ali mi ne mogu pokazati načina, kojim Bog hoće da ja to činim. Ja znam na pr. Bog hoće, da se

molim, ako me zvono zove po pravilu na molitvu. Ali mi pravilo ne kaže, kako treba to izvršiti. Poglavar će mi pokazati predmet, kojim ću se baviti po Božjoj volji, ali mi neće reći kako to treba vršiti.

Da dobro vršim volju Božju, nije mi dosta znati na pr. da Bog hoće, da sada pometem svoju sobu, nego mi treba znati kojim se mislima moram baviti kod ovog čina vanjske poniznosti, što mi ga propisuje. Jer Bog hoće da upravlja nutarnjim sadržajem kao i vanjskom stranom naših djela. Volju Božju treba da vršim i u načinu djelovanja i u samom djelu. On hoće da upravlja i najmanjim okolnostima, te se njegova Providnost odnosi na sve moći i pokrete našeg srca. Bez toga biće praznine u našim djelima. Ona neće biti potpuno po Božjoj volji. Biće to samo napola po njegovoj volji. Najbolji dio neće biti pravo učinjen, a to je nutarnjost. Tako ću izgubiti mnoge milosti i slave, što se neće moći više ispraviti i biti ću uzrok, da će štetovati i drugi, koji su mi povjereni, da se brinem za njihovo spasenje i savršenost.

Gdje mogu dakle volju Božju dobro spoznati, kako ću svoje dužnosti vršiti na pravi način? To će biti u mojoj nutarnjosti i u dnu moga srca, gdje Bog svijetli svojom milošću, da ga pozorno slušamo i prijateljski općimo s njime. Slijediti ću njegovo svijetlo, koje će me učiti šta želi od mene i kojim sredstvima, mogu to postići i kakvu nutarnju savršenost, treba da pri tome imam.

Konačno jasno je, da ovi neće nikada postići savršenosti *puta sjedinjenja,* jer ovaj sastoji u sjedinjenju duše i Boga.

Uostalom, tko je odlučio voditi nutarnji život i uistinu postati duhovni čovjek i čovjek molitve, mora biti spreman, kada donekne uznapreduje, da će se stati galamiti proti njemu. Da će imati protivnika i raznih neprilika, ali će mu Bog na koncu udijeliti svoj mir i sve će tako upraviti, da će mu služiti na korist i duševni napredak.

Član. II.

Bez molitve ne možemo vršiti svih svojih staleških dužnosti, ni uspjeti u svom djelovanju.

Bez prave pobožnosti i uskog saobraćaja s Bogom nije nam moguće ustrajati u dobrom i savjesnom vršenju svoje službe. Proroci, apostoli i sveci su izvršili divna djela, jer ih je Bog nadahnjivao i jer su s njime prijateljski općili.

Svecima je sve uspijevalo, jer su svojim molitvama postigli blagoslov i moć da im djela budu uspješna. Iako često puta slabi i bolesni, kao sv. Grgur i sv. Bernardo, ipak su činili čudesna djela. Uzalud nam je raditi i stvarati velike osnove za slavu Božju i spas duša, bez molitve ne možemo se ničemu nadati od našeg truda i poduzeća. No s darom molitve možemo činiti čudesa i u teškim stvarima gdje treba opreza i snalazljivosti. Nek naš rad za bližnjega prati duh molitve, sabranosti i poniznosti, pa će se Bog s nama poslužiti za velike stvari, da i nemamo velikih

talenata. Nemojmo ni u jednom poslu štogod poduzimati, da se nijesmo prije molitvom na nj pripravili. Sav usvjeh svoga rada trebamo od Boga očekivati. Mi smo njegovo oruđe i radimo pod njegovim vodstvom kao pod rukom jednog graditelja, koji sam pravi nacrt, a svakom određuje posao prema svom cilju i zamisli. Naša će djelatnost biti tim plodonosnija, što smo više s Bogom sjedinjeni i više ovisni o njegovu vodstvu, ako smo inače dosta sposobni da služimo bližnjega. A molitva nas s Bogom sjedinjuje. Ovom svetom vježbom postajemo sposobni primati djelovanje i poticaje milosti i postati sredstvom za ispunjenje Božjih namjera.

Sveti Grgur Čudotvorac razlažući riječ mudračevu »*sve je ispraznost*«, govori da đavo prikazuje svjetskim ljudima časti, naslade, bogatstvo i sve stvorove svijeta kao lutke u kazalištu marioneta. On se s njima igra, okreće ih, prevrće, daje im razne oblike i boje, ukrase i sjaj. Ali je to u stvari igra dječija i isprazna zabava. Ništa nije u tome zbilja, nego je sve ugodna obmama.

Jednaku igru izvodi đavo u malom samostanskom svijetu. Jer tu ima jedan mali svijet, u kojem igra veliku ulogu poštivanje naravnih talenata, odličnih službi, poslova i položaja, ljubavi za sjajem i pljeskanjem, odmorom i lagodnim životom.

S ovakvim se stvarima igra đavo kao s lutkama, da nas zabavlja i prevari. On to sve tako pokreće pred našim očima, da se mi na njima zaustavimo,

pustimo od njih zavesti i volimo isprazni sjaj nego prava, čvrsta dobra.

Samo nas molitva i razmatranje može obraniti od ovih varavosti. Ona nas uči pravo prosuđivati stvari, promatra ih u svijetlu istine i rastjeruje varavi sjaj i njihovu varavu dražest.

Stoga sveti Ignacije hoće da profesi i oni koji su obavili posljednje zavjete daju molitvi svo vrijeme koje im preostane iza kako su udovoljili obvezama poslušnosti. Oni moraju biti ljudi molitve, koji pomoću svojih molitava podržavaju čitavu kuću, svu družbu i dapače čitavu Crkvu.

Kao što u tijelu ima stalnih sokova, koji uzrokoju smrt, kada ih bude previše, tako prekomjerna i vanjska djelatnost, ako nije spojena s molitvom i sabranosti uništi duh molitve. Međutim ima i takovih, koji godine i godine potroše na nauke i vanjske poslove, a teško im je naći jedan četvrt sata vremena za duhovno štivo. Kako da takovi budu duhovni ljudi? Stoga je naša djelatnost neplodna, jer joj manjka Božji duh. Bez ovoga, uza sve svoje talente ne možemo postići svoga cilja i ništa nijesmo nego *mjed što zvoni i cimbal koji zveči.*

Jedan će nutarnji čovjek više djelovati na srce slušatelja jednom jedinom riječi koja je po duhu Božjem, nego li drugi jednim dugim govorom, koji ga je stao mnogo posla i iscrpio svu oštrinu njegova umovanja.

Član III.

Mir se nalazi samo u nutarnjem životu, a nezadovoljstvo potječe samo otud, što nijesmo dosta »nutarnji«.

Nikada nećemo imati mira, ako ne budemo nutarnji ljudi i s Bogom sjedinjeni. Počinak duha, veselje, pravo zadovoljstvo nalaze se samo u nutarnjem svijetu, u kraljevstvu Božjem, koje je u nama. Što više u nj zađemo, to ćemo biti sretniji. Bez toga ćemo uvijek biti u nemiru i poteškoćama, uvijek nezadovoljni, uvijek ćemo se tužiti i mrmljati. I ako nas snađe kakova napast i veća kušnja nećemo je svladati.

Sveti Augustin veli, da su oni, koji nemaju sređene nutarnjosti slični muževima, koji imaju žene zle ćudi. Oni izlaze iz kuće ranim jutrom, a vraćaju se što moguće kasnije, jer se boje kućnog progonstva. Isto tako ovi, nemajući mira u svojoj nutrini i nalazeć u njoj samo grižnju savjesti i predbacivanja, izbjegavaju, što mogu više, da se povrate sami u se.

Najveća je nesreća duhovnog čovjeka, ako je posve i djelima i osjećajima u vanjskom svijetu, a ni ne zna za drugi svijet. Jer kako je ovaj život ograničen, ako jedan želi i postigne jednu službu, drugi, koji to isto želi, ne može je dobiti i eto nezadovoljstva. A ako bi se čovjek temeljito i bez ograničenja posvetio svojoj nutarnjosti, mjesto da se priveže za jadni jedan komadić vanjskog života, nalazio bi u duši neizmjerno mnogo milosti, kreposti i savršenosti i duša bi mu time bila potpuno zasićena.

No nikada se čovjek neće predati nutarnjem životu u starosti, ako to nije činio u mladosti. Ako u novicijatu redovnik ne stvori u sebi neprekršivu odluku, da će pod svaku cijenu voditi duhovni život, povratit će se u svoje prvobitno stanje i svršetak će biti gori nego početak, *et fient novissima pejora prioribus.*

Ako u našim poslovima vršimo kreposti iz vana a ne iz nutra, veliki smo bijednici, jer osjećamo vanjsku težinu posla bez nutarnje slasti i utjehe. Radi toga često padamo u velike pogreške, mjesto da pomoću sabranosti i molitve postignemo više uspjeha u našim djelima, a s manje muke, dosade i pogibli. Tako bi se sami više usavršili, bližnjemu više koristili, a Boga više proslavili. *To nam,* dodaje o. Rigoulec u svojim spisima, *naš otac (Lallemant) snažno naglašuje i to je stvar, koju najvećma preporučuje.*

POGLAVLJE III.

Rad oko nutarnjeg života.

Član I.

Pažnja na svoju nutarnjost.

Glavnu svoju pažnju moramo upraviti na svoju nutarnjost, da upoznamo njezino stanje i popravimo u njoj nerede. Na ovo nas moćno potiču slijedeći razlozi:

1. Ako se ne vježbamo, da upoznamo svoje nutarnje pokrete ostajemo zapleteni i kao zatrpani nebrojenim pogreškama, i nesavršenstvima, kojih nikada ne vidimo, a upoznat ćemo ih istom na smrtnom času.

Dok smo mi zaposleni nemirom i žurbom vanjskih poslova demon i narav igraju ulogu čudnih osoba.

2. Propast duša na putu savršenstva dolazi od umnožavanja lakih grijeha. Zbog njih primamo sve manje svijetla i božanskih nadahnuća, duhovnih utjeha i drugih pomoći milosti. Postanemo vrlo slabi u opiranju navalama neprijatelja i na koncu padamo u koji veliki grijeh koji nam otvori oči. Tada opazimo, da nas je srce izdalo, dok smo se mi bavili sasvim drugim stvarima, zato što nijesmo nad njim bdjeli, ulazili često u nj, da zapazimo šta se u njemu zbiva.

3. Ova otsutnost od samih sebe i nemarnost, da si nutarnjost uredimo uzrokom su, da su darovi Svetog Duha u nama gotovo posve bez učinka i da sakramentalne milosti, što su nam ih dali sakramenti, koje primamo, ostaju nekorisne.

Sakramentalnim milostima zovemo pravo, što nam svaki sakramenat pred Bogom daje, da dobijemo od njega stalnu pomoć i kojom se u nama podržavaju učinci, što ih sakramenti u duši proizvode. Tako je sakramentalna milost krsta, pravo, koje nam krst daje, da primamo rasvjetljenja i nadahnuća, kako bi mogli živjeti vrhunaravnim životom kao udovi Isusa Krista, nadahnuti njegovim Duhom. Sakramentalna je milost potvrde pravo da primamo snagu i ustrajnost u borbi proti našim neprijateljima pod zastavom Isusa Krista, da nad njima odnesemo sjajne pobjede. Sakramentalna je milost ispovijedi pravo na povećanje čistoće srca. Sveta pričest nam daje pravo na jaču i obilniju pomoć, da se sjedinimo s Bogom po žaru

njegove ljubavi. Svaki put, kada se u dobrom stanju ispovjedimo i pričestimo, ove sakramentalne milosti i darovi rastu u nama, a ipak se ne opaža njihov učinak u našim djelima. Otkud to? Od naših neumrtvenih strasti, od naših neurednih sklonosti i osjećaja, od naših stalnih pogrešaka. Mi dajemo više vlasti nad sobom ovim uzročnicima zla, nego li sakramentalnim milostima i darovima Svetog Duha: tako oni prvi drže ove posljednje svezane i zarobljene, te oni ne mogu proizvesti svojih pravih učinaka. A zašto puštamo grijehu i uzročnicima zla svoje pokvarene naravi ovu tiraniju nad božanskom milošću i Božjim duhom? To je stoga, što se sami u sebe ne povraćamo često. Kad bismo to činili, upoznali bi stanje svoje nutarnjosti i popravili u njoj nerede.

*

Bdijući nad svojom nutarnjosti, stičemo malo po malo veliku spoznaju samih sebe i dolazimo pod vodstvo Svetog Duha, a katkada nam Bog u jednom času pretstavi stanje našeg prošlog života, onako kako će nam biti pretstavljeno na sudu Božjem. On nam pokaže sve naše grijehe i sve naše slabe strane ili nas uputi u način upravljanja svijetom, a to proizvodi u duši savršenu odanost u Boga.

Oni koji su se tri, četiri godine posvetili pažnji nad svojom nutarnjošću i koji su već nešto napredovali u ovoj svetoj vježbi, mnogo toga obavljaju spretno, i bez drskog suđenja, kao naravno, prodiru u tuđa srca. Oni vide skoro sve njegove pokrete,

po spoznaji vlastite nutarnjosti i naravnim pokretima srca.

A da i ne činimo izvanrednih mrtvenja i izvanjskih djela, koja bi nas mogla navesti na taštinu; samom pažnjom na svoju nutarnjost, mi činimo vrlo kreposna djela i divno napredujemo u savršenosti. I obratno, zanemarujući svoju nutarnjost, štetujemo nepojmljivo mnogo.

Ova se vježba može činiti u svako doba, u svako vrijeme i na svakom mjestu, u vanjskim činima, pa i ako smo bolesni. Uopće nema tako nezgodna posla, koji nam ne bi dopustio, da od vremena do vremena uđemo u sebe i promatramo pokrete svoga srca.

Kakva su vanjska djela činili sveti Pavao pustinjak i toliko drugih svetaca i svetih djevica? Njihov ih je nutarnji život podigao u red prvih blaženika.

Ali jao! mi smo tako malo rasvijetljeni ili smo tako očarani sjajem vanjskih poslova, te ne shvaćamo ni odličnosti ni nužnosti ni zaslužnosti ovog života što je sakriven očima ljudskim, a jedino Bogu poznat.

Ništa nije tako opasno, kao zanemariti svoju nutarnjost i ne paziti, što se u njoj događa. Ovaj nemar i ovo nepoznavanje uzrokuje bezbroj lakih grijeha koji nas neosjetljivo priprave na kakav smrtni grijeh ili na velike napasti, koji onda vodi kobnom padu.

Eto čemu često vodi, posve vanjski život nekih od nas, koji su uvijek u buci posla, a ostavljaju brigu

za svoju nutarnjost izgovarajuć se gorljivošću i ljubavlju za dobro bližnjega. Ali i kad ne bi došli do ove skrajnosti, gube neizmjerno mnogo milosti i zasluga predajuć se vanjštini i ne pazeći na red u duši kod svršavanja vanjskih poslova.

Njihova djela donose veoma malo ploda, jer im manjka snaga i moć, koje dolaze od nutarnjeg duha; njih ne prati blagoslov Božji, koji on daje ljudima sabranosti i molitve. Oni ne čine ništa jedino za Boga, sebe traže u svemu i uvijek potajno miješaju sa slavom Božjom svoju vlastitu korist i u svojim najboljim pothvatima.

Tako čovjek sprovede svoj život u ovakovoj mješavini milosti i naravi te kroz deset ili dvadeset godina ne napreduje ni jednog jedinog koraka u savršenosti. Duh mu je tako rastrešen, srce tako tvrdo, kraj svih kršćanskih pobožnosti izvanjskog života, kao da tih pomoći nikako nije imao. Napokon dođe smrt i čovjek tada otvori oči, prepozna svoju obmamu i zaslijepljenost te dršće bojeći se blizine suda Božjeg.

Da izbjegnemo svim ovim nesrećama treba da tako dobro sređujemo svoju nutarnjost i tako brižno bdijemo nad svojim srcem, da više želimo pokazati se pred svojim najvišim sucem, nego da ga se bojimo. Ovu nam budnost toliko preporuča naš Gospodin u Evanđelju govoreći često: »*vigilate*«, *bdijte*. »*Naš otac direktor*« kaže o. Rigoulec, »*ne išće od nas drugo nego ovu potpunu pažnju nad našom nutarnjošću*«.

Član II.

Kako je važno spojiti nutarnji život sa vanjskim poslovima.

Naši se poslovi često puta ne tiču slave Božje, oni su indiferentni. A ipak mogu biti veoma slavni za Boga i više na njegovu slavu nego drugi poslovi, koji su sami po sebi vrhunaravni. Tako naše učenje i školski poslovi mogu više biti na spasenje duša i slavu Božju, nego da prisustvujemo samom zajedničkom molenju božanskog oficija. Ali ako nas u školskim poslovima vodi svjetski duh, a ne nutarnji, često puta zaslužujemo samo kaznu na drugom svijetu.

Tako treba spojiti rad i razmatranje, da se jednako brinemo i za jedno i za drugo i jednako napredujemo u razmatranju i u djelatnom životu. Inače, ako se predamo posve vanjskom radu, ostat ćemo sigurno na zadnjem stupnju molitve i svoje ćemo pobožne vježbe vršiti slabo i nesavršeno.

Treba tako spojiti vanjski život s nutarnjim, da se djelatnom životu posvetimo u onolikoj mjeri, u kolikoj se posvećujemo razmatranju i nutarnjem životu. Ako mnogo razmatramo, možemo se mnogo posvetiti vanjskom radu. Ako smo u nutarnjem životu postigli samo osrednje uspjehe, to se smijemo zanimanju vanjskog života samo donekle predavati. Ako smo pak samo malo duševno napredovali, trebamo se posve ostaviti vanjske djelatnosti, osim da nam poslušnost drugo nalaže. Inače drugima nećemo ništa koristiti a sami ćemo sebe upropastiti.

Moramo biti nalik orlu. On se diže u visinu odmah čim uhvati plijen. Tako i mi iza našeg vanjskog djelovanja treba da se povratimo k razmatranju i da se nikada ne damo na vanjska djela, ako nam to ne nalaže poslušnost.

Poslenik Isusov treba govoriti sa Gospodinom: *Nijesam došao da mi se služi, nego da služim i da svoj život dadnem za otkupljenje mnogih.* On treba da služi Bogu i bližnjemu. Bogom da se bavi u svojoj duši, a sve svoje napore i svoj život, do zadnjeg daha, da upotrebi na spas i savršenstvo svoga bližnjega.

Budimo tvrdo uvjereni, da ćemo svojim djelima postići onoliko uspjeha, koliko budemo s Bogom sjedinjeni i slobodni od samoljublja. Kad propovjednik ima mnogo slušalaca, misijonar pobudi opću pozornost, svećeniku opsjedaju ispovjedaonicu, kad vođa duša postane veoma glasovit, kad se tko sasvim preda vršenju dobrih djela: svaki si utvara, da mu je rad silno uspješan. I sudeći po vanjštini, čovjek bi to i pomislio. Svijet ih hvali, ljudsko ih odobravanje utvrđuje u dobrom mišljenju što ga imaju o svojim uspjesima. Ali jesu li oni s Bogom po razmatranju sjedinjeni? Jesu li se posve oslobodili sami sebe? Rade li samo poradi Boga? Miješa li se u njihove nakane ljudski način shvaćanja? Neka paze da se ne prevare. U ovim se stvarima čovjek tako lako vara. Čovjek traži Boga, to je istina, ali zar ne traži i sam sebe? Cilj mu je slava Božja i spas bližnjih; ali zaboravlja li pritom na svoju slavu i svoju korist? Čovjek se hvali revnosnim i milosrdnim djelima. Ali zar su iz čiste

revnosti i prave ljubavi? Ne čini li to stoga, što u tome nalazi svoje zadovoljstvo, jer mu je mrsko razmatranje i nauka i jer ne može ostati u svojoj sobi i podnositi samoću?

Ako se dobro ispitujemo, možda ćemo naći u svojoj duši tako malo sjedinjena s Bogom, a u svojim uslugama što ih činimo bližnjemu tako puno samoljublja, da ćemo imati razloga da posumnjamo o svome radu. Posumnjamo o ovome uvjerenju, što ga imamo da bližnjemu iskazujemo onoliko dobra, koliko si umišljamo, a otkrit ćemo možda da i sebi činimo više zla nego smo mislili.

Da korisno mognemo raditi za spas svojih bližnjih treba da smo sami vrlo napredovali u savršenstvu. Prije negoli smo savršeno kreposni, treba samo malo izvana djelovati. Ako poglavari nalažu premnogo posla uzdajmo se, da će Providnost teret naskoro smanjiti i da će sve ispasti za dobro potčinjenih, ako su kreposni.

Treba da najprije čovjek bude čvrsto krepostan pa će onda moći raditi na spasavanju duša. Ali će nam vanjski rad sigurno škoditi, ako ne budemo uistinu kreposni i s Bogom sjedinjeni.

Član III.

Sami se od sebe ne smijemo posvećivati vanjskim poslovima.

Na nas same ne spada da biramo svoje poslove. Mi se trebamo sami za sebe brinuti, ako nam poslušnost ne nalaže rad za bližnjega. Neka nas poslušnost

vodi na rad za bližnjega. Dok nas ona pušta na miru, ostanimo kako jesmo. Bog će nas lako znati naći, kad se s nama htjedne poslužiti na svoju slavu. Velika je drskost, da sami po sebi preuzimamo vodstvo duša, od koga su bježali i bojali se i najveći sveci, kao Ambrozije i Grgur. Svetom je Alojziju Gonzagi savjest predbacivala, što je jedan časak pomislio, za što će ga poglavari odrediti.

POGLAVLJE IV.

Upute u nutarnji život.

Član I.

Treba usavršavati volju.

Pristoji se redovniku da se bavi znanošću i učenjem, osobito ako je pozvan na apostolski rad. Ali neki se time bave više iz strasti i radoznalosti nego iz revnosti. Često se traži samo znanje, kojim srce, — mjesto da postane pobožno i revno, — biva hladno i tvrdo. Treba da naročito usavršimo svoju volju. Obično imamo dosta znanja, ali nijesmo dosta s Bogom sjedinjeni. Trudimo se naročito oko tog da postignemo duh razmatranja i da se napunimo velikom ljubavlju prema Bogu. Kardinal du Perron izjavio je na času smrti, da žali, što se za života više trsio da usavršuje razum znanjem, negoli volju vježbama nutarnjeg života. I neki će od nas možda isto ovo žaliti na času smrti. Teško znanosti, koja nas ne čini poniznijim i kreposnijim.

Član II.

Put vjere vodi sigurnije k savršenosti, negoli put osjetnih milosti.

Bog vodi duše dvostrukim putem. Jedne vodi nutarnjim rasvjetljenjima, utjehama i osjećajima pobožnosti. Ovaj je put opasniji, jer daje samoljublju priliku da se naslađuje u ovoj vrsti milosti i što tako dolazimo do visokog mišljenja o samim sebi. Na ovom su putu pali i zli anđeli. Njihov je grijeh bio oholost. Oholili su se gledajuć duhovna dobra, koja su od Boga primili.

Druge vodi razumom i vjerom, a pomaže im običnim djelujućim milostima. Osjetnih utjeha ne dobivaju ili dobivaju vrlo rijetko. Ovo je najsigurniji i najpraviji put k savršenstvu, jer hodeći njime ostajemo u duhovnom siromaštvu i poniznosti.

Član III.

Najbolji način vršenja kreposti.

Treba da bez prestanka težimo za Bogom, a ne zadržavamo se kod njegovih milosti i darova. Mnogi se preveć zadržavaju na vrijednosti samih kreposti i tako su preveć naravni. Bolje bi bilo, da djeluju s razloga, koji pravo Bogu vode, kao ljubav prema Bogu. Istina, sve nas kreposti same po sebi tamo vode, ali polaganije i nesavršenije.

Ima duša, koje zaslijepe svoj duh tražeći što više razloga svojim krepostima i trudeći se oko toga kako bi se Bogu više svidjele. A treba samo da nastojimo

spoznati, koja se krepost od nas traži i tada to jednostavno činiti u prisutnosti Božjoj, u nakani, koju nam Bog ulijeva s namjerom da nasljedujemo našeg Gospodina. Stoga se toliko preporučuje ljubav prema našem Gospodinu. Ona je ugodna i lako se svatko za nju oduševi. Na primjer, čin umjerenosti, koji činimo da Spasitelja nasljedujemo, više vrijedi nego li čin učinjen samo radi propisa umjerenosti.

VI. NAČELO.

SJEDINJENJE SA SPASITELJEM.

Duša se sjedinjuje sa Spasiteljem na tri načina: spoznajom, ljubavlju, nasljedovanjem.

OTSJEK PRVI

SPOZNAVANJE SPASITELJA.

POGLAVLJE I.

Tajna Boga-čovjeka.

Član. I.

Veličina Utjelovljenja.

Bog je htio da počasti ljudsku narav koliko je samo moguće bilo. On je čovjeku dao božansku osobu svoje Riječi, a ženi božansko materinstvo. Bog ne može učiniti ništa većeg od Čovjeka-Boga i Majke Božije. Ova dva djela ograničuju Božiju svemogućnost, svako na svoj način. To je vrhunac veličine do koje je Bog mogao uzdići stvorenje.

Milost i slava nas oplemenjuje, a sveto čovječanstvo Isusa Krista pobožanstvenjuje milost i slavu.

Utjelovljenjem čini Bog što je najdivnijeg mogao da učini.

Prvo, sjedinjuje božanstvo s čovječanstvom. *To je bitno (supstancijalno)* sjedinjenje i u istoj osobi; zato se ono zove osobno *(hipostatsko)*. Po njemu dvije bitne naravi, božanstvo i čovječanstvo, ostaju i dalje različite a sjedinjuju se među sobom u osobi Riječi, da budu samo jedna osoba. Najuže jedinstvo i veće nego sva jedinstva: jedinstvo po kome je Bog čovjek i čovjek Bog.

Drugo, snizuje Biće (Božije) do ništavila. Ne treba se tome diviti, kaže sv. Grgur Ninski, da je Bog stvorio iz ništa cio svemir, da »hoda na krilima vjetra«. Ali to je nepojmljiva divota, da se sam spustio do stanja u kome se je, može se reći, uništio.

Treće, uzdiže čovjeka do prijestolja Božijeg. Ne treba se čuditi što je čovjek slab, podvrgnut zabludama, grijesima, bijedi, smrti. Ali da je čovjek svemoćan, neizmjerno mudar, neizmjerno svet, nepogrešiv, besmrtan — to je divota svemogućnosti Božije.

Naš Gospodin prikazuje također u presvetoj Euharistiji svoju svemoć, kad čini šta hoće sa svojim tijelom, kad ga stavlja u ovo sakramentalno stanje. Sjedinjuje ga s prilikama koje su čudom odijeljene od svoje biti a zatim s vjernicima koji ga primaju za posvećenje svojih duša.

Nakon Utjelovljenja nemamo više čemu da se divimo. Opasno je diviti se stvorenjima. Udivljenje zaslužuje samo utjelovljeni Bog. Diviti se čemu stvorenome to znači pokazivati kako smo malo kreposni.

Teško nam je kadgod vjerovati u izvanredne milosti što ih čitamo u životima svetaca. No onaj tko

vjeruje u dobrotu koju je Bog pokazao ljudima postavši čovjek, neće nikoju drugu smatrati nevjerovatnom i nemogućom. Sve što nam Bog može dati nije ništa spram ovim. I kad se Bog jednom tako dao ljudima, on im ne može ništa više uskratiti. On im se u Utjelovljenju dao baš zato, da im dadne sve drugo. Treba da se samo pripravimo čistoćom srca, kao što je to učinila blažena Djevica.

Sve što je u našem Gospodinu pripada nam osobitim načinom. Njegova je sveta duša bila samo iz ljubavi prema nama stvorena; njegovo je sveto tijelo bilo stvoreno samo za nas; njegovo sveto čovječanstvo bilo je samo zbog ljudi združeno s božanskom osobom Riječi.

Član II.

Osoba Riječi.

U Čovjeku-Bogu treba promatrati tri lične osobine, koje su kao izvor svih njegovih veličina. On je Sin Božji, on je slika svoga Oca, on je njegova Riječ.

1. On je Sin Božji u pravom značenju, jer proizlazi rođenjem od Oca i iste je naravi kao i njegov početak. On je Sin Božiji najsavršenijim načinom. On je to nužno, jer je nužno rođen, i on nema samo dio Očeve biti, kao ljudska djeca, on ima čitavu bit Očevu i svu puninu božanstva.

2. On je slika Boga Oca, jer ga pretstavlja, on je savršena slika njegova, jer mu je potpuno sličan i u svemu ima narav i bit svoga pralika, što ni jedna stvorena slika nema.

3. On je Riječ Božija. Riječju nazivamo pojam ili duhovnu sliku što je duh stvara u sebi o nekom predmetu kad ga spoznaje. Tako Bog, spoznajući sama sebe izrazuje tu spoznaju u svojoj Riječi, i ta je Riječ njegov Sin. I kako je razum najčišći, od svih naših sposobnosti, ne može se zamisliti veće čistoće od one koja postoji kod njegove Riječi, koju uzrokuje um Boga Oca. Tako sjedinjujući se s našom naravi, on spaja nestvorenu čistoću s našim tijelom. Divota, kojoj će se anđeli vječno diviti.

Mi učestvujemo na ovim trima osobinama Isusa Krista i u tome je naša prava veličina. To je temelj našeg savršenstva za kojim moramo težiti.

1. Isus Krist je Sin Božiji; mi smo također njegova djeca. On je po naravi Sin, mi smo posinjeni. Mi moramo kao i on živjeti životom Božijim, jer nam je zbog toga dao da učestvujemo na božanskoj naravi.

2. Isus Krist je slika Boga Oca. Mi moramo biti kopije te slike; ona je naš uzor. Mi moramo u sebi izraziti crte njegove kreposti, njegov duh, njegov nutarnji i vanjski život.

3. Isus Krist je Riječ Božija. Ona mora da u nama odjekuje, da odgovaramo njegovim milostima. U nama mora da odjekuje njegova narav, njegove misli, svo njegovo vladanje.

POGLAVLJE II.

Osobine Čovjeka-Boga.

Član I.

Sniženje Čovjeka-Boga.

Može se reći da se božanstvo na neki način snizilo u tajni Utjelovljenja sjedinivši si osobno narav iz ništa stvorenu.

Vidimo kako se je Riječ, kako se je Sin Božiji na tri načina snizio:

Prvo, što je postao čovjekom. Izgleda da nije mogao niže sići, ako se uzme da se mogao sjediniti samo s anđeoskom ili ljudskom naravi koje su jedine razumne. Kad bi Sin Božiji uzeo narav prvog serafa i najsiromašniju narav koja može postojati, on bi se još uvijek neizmjerno snizio. Šta to tek znači da je postao čovjekom!

Drugo, što je postao djetetom i sinom jedne kćeri Adamove, koji je vođa griješnika. Sin je Božiji mogao stvoriti tijelo u određenim godinama i sjediniti si ga. Ali on je volio ostati devet mjeseci u utrobi svoje Majke.

Treće, što je nije htio da njegovo tijelo imadne osobine slavnoga tijela i bezbroj divnih učinaka, koji su mu pripadali zbog sjedinjenja s osobom Riječi i njegovog slavnog stanja. Tako nije htio da imadne osobina kao što su sjaj, sposobnost da prolazi kroz tvrde tvari, da ne trpi, da neprestance čini čudesa. Koji bi blaženik htio vratiti se u smrtni život? Isus Krist je učinio više; on je učinio čudo da mu tijelo

bude podvrgnuto bolima i smrti. Kao da ga je uzeo samo za to da ga žrtvuje za nas na križu, da ga zatim ostavi u presvetoj Euharistiji za posvetu naših duša, što on čini primjenjujući nam svoje zasluge.

Sveta duša Riječi videći ovo snizivanje božanstva, htjela je da se i ona snizi koliko je mogla. I snizila se u jaslicama i na križu, u djetinjstvu, u siromaštvu, radu, skrovitosti, progonstvima i smrti, dajući svemu tome nešto božanskoga. Treba da se mi sami slično snizimo.

Isus Krist, zbog osobnog sjedinjenja s Riječju, nije trebao imati ničeg što bi ga snizivalo kao djetinjstvo. Trebao je da imadne osobine odrasle dobi i slavno stanje. On si je to uskratio iz ljubavi spram nas. A šta mi činimo iz ljubavi spram njemu?

Mi ga ljubimo samo zbog svoje koristi. Pobožni smo samo zato, jer nam to godi. Želimo postati savršeni samo da se odlikujemo, kao što svatko želi da se odlikuje u svojoj struci: vojnik u oružju, zanačija u svom poslu. Vrlo mali broj duša služi Boga čisto, ne osvrćući se na se. Naša su djela puna vlastitog interesa i laži bez broja, kojima se mi sakrivamo pred sobom i varamo sami sebe. Jedva da u godini dana učinimo jedno djelo iz čiste ljubavi prema Bogu.

Treba izaći iz ovog bijednog robovanja i služiti Spasitelju čisto iz ljubavi spram njemu. Kao što se on nama dao zbog slave svoga Oca i iz ljubavi za nas, tako se mi moramo predati njemu, iz ljubavi

za nj, i nesebično mu služiti, jedino iz želje da mu ugodimo.

Član II.

Veza svetog čovječanstva Isusova s trima božanskim osobama.

U ovoj tajni Utjelovljenja sveto čovječanstvo dolazi u divne veze s trima božanskim osobama.

1. Sa Sinom: ne može se zamisliti užeg jedinstva od ovoga. Ništa ne učestvuje tako u nečem kao što čovječanstvo učestvuje u osobi Sina i osoba Sina u svetom čovječanstvu. Veza duše i tijela i saobraćaj među njima nijesu tako veliki. Ljudska je narav toliko narav Riječi koliko i moja narav moja, premda obje naravi ostaju različite.

2. S Ocem: jer je ovaj božanski spoj Riječi i svetog čovječanstva, Sin Božiji, a sinovstvo je prva rodbinska veza. Sin je baštinik Oca. On ima pravo na sve što Otac posjeduje. Stoga je Isus Krist, kao čovjek, baštinik svih dobara Božijih. On je Kralj. On je vrhovni Sudac. Mi se moramo klanjati njegovoj osobi, njegovoj duši, njegovoj krvi.

3. Sa Svetim Duhom: jer ovaj božanski Duh, proizlazeći iz Sina kao i iz Oca, u odnošaju je sa Sinom kao i Sin s Ocem iako je taj odnošaj drugačiji. Zato je punina ovog Duha bila dana Crkvi tek iza dolaska Isusa Krista na svijet.

Član III.

Kraljevstvo Isusa Krista.

Kraljevstvo je Kristovo opisano u psalmu 71.

1. On je Kralj s više razloga. Po naravi i nasljedstvu, po odličju i zaslugama, po osvajalačkom i po izbornom pravu. Nikad nitko nije bio tako kralj. Zemaljski kraljevi jedva da imaju po jedno od ovih prava da vladaju.

2. On je Kralj čitavog svijeta i svih bića. Njegovo je kraljevstvo nema granica na zemlji. Ono se proteže po zemlji, u čistilište i u pakao, koji je tamnica pravde, i iznad zemlje, u nebo koje je tvrđava njegova carstva i pozorište njegove slave. Najveći vladari imaju tek jedan dio zemlje ma kako veliko bilo njihovo kraljevstvo.

3. *On je kralj svih stoljeća, neumrli kralj* i njegovom kraljevstvu neće biti kraja. Drugi su kraljevi smrtni: oni vladaju tek nekoliko godina: njihove sile nestaje. Ali Isus Krist vječno vlada: *Regni ejus non erit finis.* Sveta Terezija ne bi mogla čuti ovi riječi Vjerovanja a da se ne bi silno obveselila. I mi bi se jednako veselili kad bi jednako kao ova velika svetica ljubili Spasitelja.

4. *On je Kralj kraljeva i Gospodar gospodara. Svi će mu se kraljevi klanjati i svi će ga narodi služiti.* Jednog dana on će vidjeti oholost vladara srušenu pred njegovim nogama i svi će narodi iz ljubavi ili silom služiti njegovoj slavi.

5. On je Kralj srdaca i samog nutarnjeg života. Drugi kraljevi imaju vlast samo nad dobrima i tijelom svojih podanika; oni mogu vladati nutrinom samo vanjskim sredstvima. Njihovo carstvo ne obuhvaća srca. Bog si je sam ostavio područje srdaca i njemu je toliko do njeg stalo da ne dopušta da ga stvorenja s njime dijele. Sva naša voljenja moraju se podvrći njegovim zakonima, i dužni smo mu danak od svih pokreta svoga srca.

6. On uvijek i neprestance vlada. Zemaljski kraljevi ne mogu neprestance misliti na upravljanje državom, jer su im sposobnosti ograničene i lične potrebe ne dopuštaju im da se,lično, neprestance bave svojim podanicima. Ali Isus Krist vrši u svim časovima i u čitavom svemiru poslove svoga kraljevstva i on će ih vječno vršiti na nebu i u paklu.

7. Isus Krist ima sam od sebe svu veličinu, moć, bogatstvo, tako da se tome ne može ništa dodati osim možda malo sporedne slave.

8. Njegovi su podanici sretni pod njegovim gospodstvom, jer je neizmjerno bogat i neizmjerno darežljiv i jer su dobra koja on daje prava, neprevarljiva dobra. Podanici su drugih kraljeva često kukavni, taru ih porezi i nameti. Ako su knezovi sami siromašni, ne mogu im puno pomoći. I kad su bogati, ma kako darežljivi bili, njihovu darežljivost iscrpe njihov imetak. Uostalom, dobra koja posjeduju nisu nego blato u poredbi s Isusovim dobrima. Njegova zasluga, njegova zadovoljština, njegove milosti, sva ta bogatstva njegove kraljevske blagajne, neiscrpive

su. On je s njima tako darežljiv da ih neprestance svima pruža, spremniji da ih dadne nego što smo mi da ih primimo. *Dođite,* kaže on, *kupite bez novaca i da ništa u zamjenu ne dajete.* To su jedina dobra duhovna, vječna, koja zadovoljavaju srce i koja nas, kad ih imamo, mogu potpuno usrećiti.

9. Što Isus Krist daje jednom to ne umanjuje dio drugih. On ga više povećava i svaki od njegovih podanika može se okoristiti obiljem svoga bližnjega.

10. Naklonost Iusa Krista sigurna je i trajna kao i njegovo kraljevstvo, samo ako je ne postanemo nedostojni. Kome god je on naklon može biti siguran da će imati udjela na njegovim dobrima kroz vječnost. Njegovi vjerni podanici postaju kraljevi i što su mu podložniji, to su veći.

Kakav ćemo danak platiti ovom vrhovnom vladaru, koji nas puni dobrima? Iskazujmo mu počast srca vjerna, čista, srca koje gori od ljubavi, srca puna revnosti za njegovu slavu i žarke želje da njemu za ljubav i uslugu žrtvujemo hiljadu života, kad bi ih imali.

Član IV.

Tri izvora djela kod Isusa Krista.

Isus je imao tri izvora svojih djela.

Prvi su bile moći njegove duše, koje je obogatila punina milosti; osjetila i dijelovi tijela, koje su resile sve osobine što pripadaju veličanstvu Čovjeka-Boga. Tako su njegova djela bila bez ikakvih nesavršenosti

i beskrajno sveta, jer su proizlazila iz neizmjerne svetosti i stoga neizmjerno plemenita i dragocjena.

Drugi je bio osoba Riječi, koja je činila djela svetog čovječanstva božanskim, kao štogod su djela anđela anđeoska i ljudi ljdska. Zato djela Isusa Krista zaslužuju da im se klanjamo zbog svog izvora i onoga tko ih je vršio, naime pobožanstvenjena narav. Iz ovog možemo zaključiti koliko čovjek vrijedi i koliko je Boga stao. Da je naime neizmjerno mnogo stao i da zato, otkad je otkupljen krvlju Čovjeka-Boga, duguje mu neizrecivo mnogo.

Jer premda milost i slava, koju nam je zaslužio nisu neizmjerni, djela su Kristova, kojima nam je zaslužio milost i slavu, neizmjerna. To je kao kada bi koja osoba silno bogata dala sve svoje bogatstvo, da otkupi nekog zarobljenika. Ovaj bi joj bio neizmjerno zahvalan, iako sloboda koju je zadobio nije neizmjerna.

Treći je Sveti Duh, koji je ravnao svim djelima Isusovim uopće i svakim djelom napose. Po ovome sveto je čovječanstvo činilo isto, što je vidjelo da čini i božanstvo. U njoj su bili isti učinci milosrđa, pravde, blagosti, strogosti, ljubavi, mržnje. Tako da je ono bilo kao otisak božanstva, gdje su sve crte prototipa bili otisnuti, ukoliko je čovječanstvo bilo za to sposobno. To je činio Sveti Duh, koji nam je tako u Isusovom životu i djelima htio pokazati put, kojim će nas sigurno voditi k slavi i vrhovnoj sreći u vječnosti.

Jer je Spasitelj bio začet po Svetom Duhu u utrobi Gospinoj, htio je da ga u svim djelima vodi ne samo osoba Riječi, nego i osoba Svetog Duha. To zato da nas tako nauči kako ovaj božanski Duh, koji je izvor naše duhovne obnove u krštenju, treba biti i izvor sveg našeg vladanja. Da nas treba upravljati u svim stvarima i da mi potpuno moramo zavisiti o njegovom vodstvu, jer udove mora nadahnjivati isti duh kao i glavu.

Ravnati se dakle moramo ne po strastima, ne baš ni po razumu, nego po Svetom Duhu. Gledajmo da li se damo njime ravnati i nije li to možda duh tijela i svijeta koji nama ravna. Ako je to Sveti Duh, uživat ćemo slobodu djece Božje. Ako je to koji drugi duh, mi ćemo uistinu biti robovi ovog duha, za kojim se povodimo i prema kome se vladamo.

POGLAVLJE III.

Razna stanja Isusova života.

Ima šest stanja zemaljskog života Isusova koja obično treba da razmatramo.

Prvo je njegov devetmjesečni boravak u utrobi blažene Djevice, Drugo, njegovo djetinjstvo do dvanaest godina. Treće, od dvanaest do trideset godina, njegov skriveni život. Četvrto, od trideset godina do trpnje, život revnosti, rada i progonstava. Peto od posljednje večere do križa, isključivo patnički život. Šesto, vrijeme, dok je bio na križu, život boli i umi-

ranja. Ovim stanjima može se pridodati stanje njegovog slavnog života i boravka u presvetom oltarskom sakramentu.

Član I.

Isusovo djetinjstvo.

Malo osoba njeguje pobožnost prema djetinjstvu Isusovu. Neke malo diraju njegove patnje i pogrde u muci, ali na druge se tajne njegova života ne misli. To je nedostatak prave i žive vjere.

Djetinjstvo je Isusovo neizmjerno dostojno klanjanja i ljubavi i treba stoga da ga promatramo i nasljedujemo. Možemo u njemu promatrati kreposti, koje je vršio za to vrijeme: njegovu poniznost, kojom je podnosi prezrenost ovog stanja; strpljivost, kojom je podnosio progonstva; siromaštvo i njegov prezir svijeta. I mi se možemo poniziti njemu za ljubav, voliti siromaštvo, prezirati svijet, podnositi protivštine. Ne možemo dakako postati djeca osim duhovnim načinom, izrazujući u sebi sve osobine djetinjstva: čistoću, jednostavnost, blagost, poslušnost.

Prva krepost koju nam je on pokazao svojim primjerom, to je čistoća. Došao je iz čistog krila svoje svete Majke ne povrijedivši njeno djevičanstvo, isto kao što je i čist bio začet. Hranio se mlijekom djevice, sam djevičanski čist. Time je pokazao da je posljednja i najbliža priprava za njegovo Utjelovljenje bila čistoća. U trideset godina nije učinio drugog čuda osim tog da se rodio od Majke Djevice. A u ostalom postao je sličan drugoj djeci.

Nevinost je najpotrebnija stvar na svijetu i ona najviše veže Boga da nas ljubi. Ništa nas jače Bogu ne približuje. Nevinost i čistoća su velike odlike koje pripremaju milosti Božije.

Član II.

Skriveni život Isusov.

Ne da se zamisliti koliko Spasitelj ljubi skriveni život. On se skrivao u svim svojim stanjima.

On je skriven u krilu svoga Oca, u krilu svoje Majke, kod rođenja, u djetinjstvu, u bijegu u Egipat, za boravka u Nazaretu, u svom običnom životu, za sramotne svoje smrti, u svijetu iza uskrsnuća, u nebu iza uzašašća, u presv. Euharistiji, koju se može nazvati velikom tajnom skrovitog života. Kad tko ljubi Isusa, onda voli biti s njime. *Vaš je život skriven u Bogu s Isusom.*

Naš se Gospodin posvetio trideset godina životu razmatranja, a tri ili četiri samo mješovitom, životu naime rada i razmatranja. Ima, čini se, dva razloga tome: 1. Nije htio da naučava prije vremena, koje propisuje zakon. 2. Htio je svojim primjerom podučiti bl. Djevicu i sv. Josipa, koje je cijenio više nego sva ostala stvorenja.

Član III.

Slavni život Isusov.

Slavni se život Isusov dijeli na tri dijela. Prvi ide od uskrsnuća do uzašašća. Drugi od uzašašća do posljednjeg suda. Treći od posljednjeg suda do vječnosti.

U ovom slavnom stanju treba promatrati Isusa kao *nosioca slobode*. Za zemaljskog života mi trpimo trostruko ropstvo sa strane stvorenja. Prvo nastaje od utjecaja stvorenja na naše sposobnosti, na maštu i na želje, na razum i na volju. Ona čine na nas dojmove, koje mi ne možemo uvijek potpunao spriječiti. Ako tko lupa, to me rastresa; ako se nečeg sjećam to me možda uznemiruje; pomišljam li na neki budući događaj, bojim se. Svi me se predmeti dotiču i djeluju na moje strasti kao lutke. Đavo dapače ima vlast da uzbudi sokove, da uznemiruje neumrtvene osobe i one, koje još nisu postigle potpune čistoće.

Drugo je ropstvo u našoj zavisnosti o stvorovima u pogledu hrane. Treba nam kruha da se hranimo, sunca i svijetla da vidimo, zraka da dišemo.

Treće je u tome što nam stvorenja mogu nanositi zlo. Zima, vrućina, vjetar, kiša i hiljadu drugih stvari neugodna su nam i muče nas.

Spasitelj nije nikad bio podvrgnut stvorenjima na prvi način, to bi bilo nesavršenstvo. Stvorenja su ga se doimala ukoliko je on to dopuštao. Buka ga nije rastresala. Nijedan ga predmet, koji je imao prisutan u duhu, nije uzbuđivao više nego je htio, Uvrede ga nisu pogađale. Ništa mu nije smetalo da čini što je htio. Kako druga vrsta podvrgavanja nema nikakva moralna nesavršenstva, Spasitelj ga je podnosio iz ljubavi spram nas. Tako se podvrgao potrebi da jede i pije. Što se tiče trećega, on mu djelomično nije bio podvrgnut, jer su ga stvorenja mučila samo kao oruđe ljudske zlobe. Tako

su mu bičevi razdrli tijelo, trnje se zabolo u glavu, čavli ga pričvrstili na križ. Ali u slavnom stanju on se posve oslobodio od ovog robovanja. Od uskrsnuća dalje nije mu trebalo sunca da ga obasjava, ni jela da se hrani. Postao je nepovredljiv i iznad dohvata stvorenja.

Mi treba da težimo za ovim blaženim stanjem nosioca svete slobode, nastojeći da se oslobodimo, koliko je moguće robovanja stvorovima. Tako da oni ne izazivaju više kod nas neurednih pokreta i ne uznemiruju naših duša. A ukoliko zavisimo o njima zbog uzdržavanja života, ne povećavajmo ove zavisnosti raskoši i osjetilnostima, nego smanjujmo je radije, koliko možemo, odricanjem i svetim siromaštvom. Ako moramo trpiti boli i neugodnosti što nam ih nanose stvorenja, podnosimo ih s veseljem i u duhu pokore i za ljubav Bogu koji je mnogo više od nas trpio. Ali izdignimo se koliko možemo iznad svojih trpnji i njima se što manje bavimo.

*

Za svog zemaljskog života Isus nije bio podvrgnut iluzijama (varkama) osjetila. Ona nas često varaju obzirom na velik broj stvari. Mi tako vidimo sunce mnogo manje nego uistinu jest. Isus Krist je vidio sunce i sva stvorenja u pravoj veličini. Sada kad je u slavnom stanju, on vidi dapače tjelesnim očima sve što se događa na nebu i na zemlji, u čitavom svemiru.

O, kad bi mi vidjeli stvari ovog života onakve, kakve su: niske, prolazne, varave! Ali mi ih vidimo u varavoj pojavi, kao kad nam se čini da se oblaci dotiču neba. Razum istina u ovom ispravlja osjetila. Ali u moralnim stvarima, jer imamo malo vrhunaravnog svijetla da njima ispravljamo zabludu osjetila i svoga razuma, damo se prevariti svaki čas.

Slično kao o vidu može se reći i o sluhu slavnoga tijela Isusova.

Sjaj i ljepota slavnoga tijela nadilazi ne samo sve što mi vidimo, nego dapače i sve što možemo zamisliti lijepa i sjajna. Kad bi ovo tijelo bilo postavljeno kraj sunca, ono bi tako zasjenilo svijetlo ove lijepe zvijezde, da ne bi sjalo jače od svijeće u podne. Ovo je tijelo prozirno. Divan je to prizor, kaže sv. Anselmo, vidjeti divni sklad svih njegovih dijelova, dapače najskrivenijih. Njegovim očima ne treba drugog svijetla da vidi nego je vlastito. Ono baca i zadržava svijetlo kako hoće. A ako i najmanje slavno tijelo ima toliko sjaja i ljepote, što treba misliti o tijelu Isusovu, koje ima više slave nego sva tijela skupa? Sveta Terezija, samo zato što je vidjela jedan čas ruke Kralja slave, bila je tako ushićena, da joj na zemlji više ništa lijepo nije bilo i ništa nije mogla voliti. Kad bi mi vidjeli Sina Božjega u sjaju i veličanstvu njegovog slavnog stanja, sve bi nam se veličine i ljepote ovog svijeta gadile i bile odvratne.

Član IV.

Stanje Isusovo kod posljednjeg suda.

Otac je dao Sinu svo pravo da sudi. Izvršavanje pravade Božije pripada Čovjeku-Bogu, jer je neizmjerno zadovoljio pravdi Božijoj. Ova vrhovna pravednost dala mu je pravo da sudi ljudima i anđelima.

Sada su ljudi u dvostrukom neznanju obzirom na našeg Gospodina: jedno je ignorantia facti, *nepoznavanje činjenice* (da Isus postoji). To je slučaj idolopoklonaca i drugih nevjernika, koji ne znaju za Isusa Krista. Druga su je ignorantia pravae dispositionis, *nepoznavanje zbog zle volje.* To je slučaj svih onih koji znaju za nj, ali neće da mu se klanjaju i neće da ga priznaju Bogom. Na posljednjem sudu nestat će ovog dvostrukog neznanja. Anđeli, đavoli, svi ljudi poznavat će Boga-Čovjeka, Sina Božjega, jednaka Ocu, pravog Boga kao i Oca. Vidjet će na licu jednog čovjeka veličanstvo Božije i oni će se tomu diviti. Vidjet će nestvorenu pravdu kako sja na prijestolju svetog čovječanstva, komu je Bog dao vrhovnu vlast, da sudi žive i mrtve sa svim strahotama prirode, koja će pri suđenju sudjelovati.

Blaženi će ga vidjeti u novom stanju, u kojem ga još nijesu bili vidjeli, u stanju užasa i strahote. Prokleti će se zastidjeti i neće moći vidjeti njegova sjaja. Oni će se htjeti sakriti u ponore i zakopati u brda. A šta će biti od đavola, koje je nekoć samo njegova riječ tjerala iz tijela, koje su bili opsjeli i

koji drhću, kad vjernici samo njegovo ime zazovu? Šta će učiniti prisutnost njegove osobe? Šta će učiniti sjaj iz njegovih očiju? Šta će učiniti vatra srdžbe, koja će se pojaviti na njegovu licu?

Tada će mu se svi stvorovi pokloniti i poniziti u dubokom poštivanju pred njim. Svi će mu se njegovi neprijatelji klanjati. *Svako će se koljeno pokloniti preda mnom i svaki će jezik ispovijedati da sam Bog.*

Šta će tada reći židovi koji su ga ubili? Tirani, koji su progonili njegovo ime, to divno ime, koje je jedino trebalo da nas spasi? Apostoli, koji su ostavili vjeru? Heretici, koji su je pobijali, bezbošci, koji su se rugali tajnama njegove vjere? Bezvjerci, koji su je obeščastili?

Iza tog poklona, ili tačnije u tom samom poklonu, Isus Krist će *uništiti i svaku vlast, i svako gospodstvo i svaku moć.* Sada svima ravnaju vlasti od Boga postavljene. Ali tada će prestati sve vlasti, ljudske anđeoske, đavolske. Neće više biti papa, careva, kraljeva, knezova: svi će biti vazali jednog vrhovnog Gospodara. I ono što Crkva pjeva Isusu Kristu potpuno će se ispuniti: *Ti si, o, Isuse Kriste, jedini Svet, jedini Gospodin, jedini Svevišnji, s Duhom Svetim u slavi Boga Oca.* Ljudi neće više moći opraštati grijeha ljudima, i prikazivati žrtvu Čovjeka-Boga. Sotona neće više imati vlasti da napastuje duše. On će samo trpjeti svoje muke.

U isto doba sve će se savjesti otkriti. Bit će to otkrivenje tako jasno da nikom neće ništa ostati

skriveno ni od svoje vlastite savjesti ni od tuđe. Vidjet će se milosti što ih je svatko primio i njihova vrijednost. Vidjet će se kako ih je upotrebljavao ili zlorabio, napasti koje su ga snalazile, njihovu silu, trajanje, i način kako ih je podnosio. Vidjet će se grijesi, što ih je počinjao, njihovu težinu, prilike, broj, sva djela, misli, sklonosti, želje i najmanji pokreti srca. Sada smo gospodari tajna svojih srdaca. Mi ih možemo sakrivati i nitko za njih ne može znati. Ali tada neće biti više tajni. Najtajnija skrovišta srca bit će otkrivena pred onim, koji je svijetlo svijeta.

Sve će se završiti osudom, koju će vrhovni sudac izreći osjetilno ustima svoga svetog tijela. Osudom bez priziva i koja će podijeliti dobre od zlih. Osuda vječnog života za jedne, osuda vječne smrti za druge. Iza ove osude, vrijeme će se izgubiti u vječnosti. Vremenito će kraljevstvo Kristovo ustupiti mjesto vječnome: *i kad sva stvorenja budu potpuno pod vlašću njegovom, on će predati kraljevstvo Ocu, on će se podvrći Onome koji je podvrgao sve, da Bog bude sve u svima.*

POGLAVLJE IV.

Blažena Djevica Marija.

Član I.

Veličina blažene Djevice.

Dostojanstvo je blažene Djevice nešto tako velika, da ga ni ona sama ne može potpuno shvatiti.

Mi možemo donekle pojmiti to dostojanstvo ako promatramo slijedeće.

1. Kako se je blažena Djevica pripravila na to uzvišeno dostojanstvo. Zbog božanskog materinstva, Bog ju je oslobodio ne samo od istočnog grijeha, nego i od nužde da ga primi. Od prvog časa on joj je dao više milosti nego svim anđelima i ljudima skupa. A kako je ona svaki čas povećavala svoje zasluge dvostruko, trostruko, ne da se ni pojmiti koliko je ona rasla u milosti i zaslugama u samo jednom danu. Do kakve je punine došla u četrnaestoj godini? Kakvu je čistoću, kakvu ljubav stekla tako vjernim i divnim odgovaranjem milostima? To je sve bila priprava na božansko materinstvo, koje je ona trebala da zasluži, tako da se bude *pristojalo* da postane Mati Božija.

2. Ovo je dostojanstvo kao neizmjerno, ali sasvim drugačije nego svijetlo slave, jer ovo je više ili manje odlično prema stupnjevima zasluga. Ali u osobnom sjedinjenju i u božanskom materinstvu ne može biti više ili manje. Kako se jedno i drugo ne može dati drugom osim Isusu i Mariji, ne može da bude kod drugih ni sličnih ni jednakih. Ne može se zamisliti odličnije majke nego je Majka Božija.

3. Majci Božijoj pripada sva sila povlastica, milosti i veličina. I njezin Sin, koji je Bog, treba da je naravnom dužnošću ljubi. Otud teolozi zaključuju da sve milosti koje su bile dane ma kome stvorenju, bile su dane i blaženoj Djevici, izuzev onih koje

nisu odgovarale njezinoj ženskoj naravi ili njenom stanju, kao što su na pr. apostolski red i upravljanje Crkvom. Tako neki smatraju da je jasno vidjela, u času utjelovljenja, Onoga koga je začela kao i Boga njegovog Oca i njihovu međusobnu ljubav Svetog Duha.

4. Na božanskom se materinstvu osnivaju naslovi kraljice, gospođe, posrednice, odvjetnice, koji označuju ili njenu vrhovnu vlast nad stvorenjima ili njenu moć zagovaranja kod Boga.

5. Ovo dostojanstvo Majke Božije zaslužuje posebno štovanje, koje se zove »*hyperdulia*«. Ono pripada samo bl. Djevici, i ne može se iskazivati nikome drugome kad bi tko i imao toliko milosti i svetosti kao ona, jer jedino je ona Majka Božija.

Član II.

Bl. Djevica je u posebnim vezama s trima osobama presvetog Trojstva.

Ona je jedina kao Mati Sina, jer je uistinu prava njegova Mati i jer može biti samo jedna mati Božija. Ona je jedina kao kći Oca, jer njeno posinjenje je sasvim posebno i jer je ona jedina između svih ljudi bila smatrana djetetom Božjim čim je bila začeta. Ona je jedina kao zaručnica Svetog Duha, jer ona je jedina, u ime čitave ljudske naravi, sklopila s njime sveti brak da bude Majka Čovjeka-Boga, a da ne prestane biti Djevica.

Kako je ova odlika velika i kako ima velikih prednosti! Kakvo sudjelovanje na dobrima svog bo-

žanskog zaručnika! Kakva punina darova! Kakva svetost! Nikad ova sveta zaručnica nije se opirala poticajima Svetog Duha. Nikad nije učinila jednog djela kome početak ne bi bio Sveti Duh. Nažalost mi smo tako daleko od te vjernosti. Mi se vječno opiremo duhu Božjem. Slijedimo samo svoje sklonosti. Odbacujemo svaki dan darove Svetog Duha u sramotnom ropstvu.

Član III.

Slava blažene Djevice u Utjelovljenju.

Najveća čudesa svih vremena zbila su se u prečistom krilu Marijinom, kad je u nj došao Bog-Čovjek, Bog koji se klanja Bogu, Bog sluga Božiji, Bog dijete, Bog u smrtnom tijelu i sa svim ljudskim slabostima, Bog kao žrtva, čovjek Sin Božiji, dijete plod Majke Djevice.

Kako je Utjelovljenje Sina Božijeg slavno njegovoj Majci i kako joj je jedinstvo s njime, kroz devet meseci, bilo korisno! On je bio s njom kao plod uz stablo. On je živio samo u zavisnosti o njoj i od njenog je bića. Ali, za uzvrat, šta joj on nije davao! Kako su se intimno razgovarale duša Sinova i duša Marijina!? Sin ju je pripravljao obiljem milosti da bude majka mističnog tijela njegovog, kao što je majka naravnog tijela. Jer on je htio da mi primamo od nje duhovni život, kao što je on primio tjelesni. Da zavisimo o njoj u duhovnom rastu kao što je on zavisio u tjelesnom.

Uđimo u misli našeg Gospodina prema njegovoj Majci, koja je i naša. Primimo zavisnost, koju on hoće da imademo o njoj i onom poniznom i ljubavi prožetom zavisnošću častimo njegovu vlastitu zavisnost o njoj.

OTSJEK DRUGI

LJUBAV PREMA SPASITELJU.

POGLAVLJE I.

Zašto treba da ljubimo Spasitelja.

Sva sila razloga potiče nas, da ljubimo i poštujemo sveto čovječanstvo Isusovo koliko god možemo. Evo glavnih:

1. Ovaj čovjek, koji je sjedinjen s osobom Riječi Sin je Božiji i *nadilazi dostojanstvom anđele toliko više koliko je ime što ga je dobio različito od njihova. Jer kome je anđelu Bog ikad rekao: Ti si moj sin, ja sam te danas rodio . . . sjedi s desna meni.* Njega treba dakle jednako častiti kao i Boga. Štovanje Boga i Čovjeka-Boga nisu dva različita štovanja: to je isto. Stoga otkad se Sin Božji utjelovio Crkva svagdje sa štovanjem Boga sjedinjuje i štovanje Čovjeka-Boga. Sveti Pavao stavlja gotovo uvijek u svojim poslanicama: *Bog i Isus Krist, Bog Otac i Gospodin Isus.*

2. On je tražio od Oca da bude proslavljen. *Oče moj, došao je čas, proslavi Sina svoga, da te tvoj Sin proslavi.* Njegova je molba bila uslišena. Bog je obeobećao da će ga narodi ljubiti i poštivati. Mi treba da ispunimo ovo obećanje Boga Oca. Ono, obzirom na izvršenje zavisi o nama.

3. Bog ga je prvi častio, prije njegova dolaska na svijet, obredima starog zakona, koji su pretstavljali tajne Čovjeka-Boga. On ga je častio za vrijeme njegovog smrtnog života sjajnim čudesima i sigurnim dokazima o njegovom božanstvu. Iza njegove smrti, proslaviše ga po čitavu svijetu propovijedanjem Njegova Evanđelja i osnivanjem njegove Crkve. Krvlju mučenika što su je dali, ispovijedajući vjeru u nj, najveće i najsvetije ličnosti, koji su svi slike veličine i svetosti Sina Božijeg.

4. Bog hoće da ga poštujemo i zato mu je predao svoju vlast i sva svoja prava. Zato ga je postavio poglavarom anđela, posrednikom i spasiteljem ljudi, sucem živih i mrtvih. Zato je učinio da u pogledu spasenja zavisimo o njemu i sucu naše vječne sudbine. Kad je Bog stvorio anđele, pokazao im je svoju nakanu o Utjelovljenju i predočio im je Čovjeka-Boga da mu se poklone. Htio je da njihova vječna sreća zavisi o njemu. Slava dobrih anđela bila je nagrada za počast koju su iskazali utjelovljenoj Riječi. Prokletstvo zlih kazna je zato što se nisu htjeli pokloniti Bogu-Čovjeku.

Sve je vaše, veli sv. Pavao Korinćanima, *a vi ste Isusa Krista, a Isus Krist je Božiji.* Evo reda u službi i slavi koju Bog hoće od stvorenja. On hoće da ga Sin služi i časti; da ljudi časte i slave njegovog Sina, da cio svemir služi ljudima. Sin Božiji časti vječno i neizmjerno svoga Oca. Sva stvorenja svijeta čine nam neizmjerno mnogo usluga i troše se u našoj službi. To je uzor i mjera onoga što mi treba da

činimo za našeg Gospodina. Mi treba da ga častimo kako on časti Boga. Mi treba da ga služimo kao što ga sva stvorenja služe. I mi treba da se istrošimo služeći mu, kako se on istrošio služeći nama.

5. Bog nas pomaže samo u Isusu Kristu i ako nas gleda izvan svog Sina, on vidi u nama samo grijehe i pripravlja nam samo muke.

6. Isus Krist je put kojim se ide Bogu. Što više prijanjamo uza nj, to više napredujemo u savršenosti. Prvi mučenik, *videći nebo otvoreno i Isusa Krista s desno Boga,* obraća se Sinu Božijem a ne Ocu, jer je Sin jedini put kojim se idu Ocu.

Stoga nećemo nikad doći do velikog savršenstva, bez velike pobožnosti prema našem Gospodinu. Bog je vječnom odredbom odlučio da nitko ne uđe u njegovu veličinu drugim putem nego je Isus Krist. Ali kad je koja duša vrlo uvježbana u ljubavi i nasljedovanju utjelovljene Riječi, Bog je privuče do najviših stupnjeva kreposti i božanskih darova. I kad je jednom zaposjeo nutrinu, on otud vlada svime, vanjštinom kao i nutrinom čovjekovom, duhom, srcem, maštom, voljom, očima, jezikom, svim ćutilima. Što je Isus više unutra, to se više izvana pokazuje: vanjština poprima nutarnju savršenost. Ili tačnije rečeno nutarnja milost izbija do u tijelo, isto kao što u tajni preobraženja slava blažene duše otsjeva na tijelu divnim i čudesnim načinom.

7. Sve dobro, što ga činimo, čini Isus Krist u nama. Može se u nekom pogledu reći, da je on na neki način učinio sva dobra djela svetaca. Jer on im

je dao misao o njima, on ju je prvi, za njih, imao. Oni su ih poduzeli na poticaj njegova duha i izveli pomoću njegove milosti.Stoga kad se svetkuje koga sveca, svetkuje se Isusa, jer on je tvorac svake svetačke svetosti.

Konačno, mi smo kršćani i naš je poziv u tome, da se klanjamo Isusu Kristu, da ga poštujemo, ljubimo i slušamo.

Neka dakle onaj, koji ne ljubi Isusa Krista, bude proklet.

*

Treba da Isusa pitamo za savjet u svim stvarima, koje dođu pred nas. Treba da vidimo koliko one vrijede u njegovom srcu, jer sve što se ne nalazi u srcu Isusovu, moramo izbaciti iz svoga.

Duh je Sveti govorio po prorocima i apostolima. Ali kako uvijek može govoriti još divnije i bolje on je i govorio tako po Utjelovljenoj Riječi. Zato trebamo cijeniti i voliti veoma riječi Isusove što su zapisane u Evanđelju.

POGLAVLJE II.

Razlozi da ljubimo Spasitelja u presv. Oltarskom Sakramentu.

Član I.

Divote Euharistije i sakramentalnih prilika.

Naš Gospodin ostavio je svoje tijelo u presvetoj Euharistiji da bude uspomena na njegovu muku, žrtva na našim oltarima i hrana duša.

U ovom vjerskom otajstvu Isus dajući nam se, sakriva našim očima i našim osjetilima ono što nam daruje, sjaj ljepote, veličanstva, slave, koji zadivljuje blažene; ono bogatstvo i neizmjerno savršenstvo kome se anđeli dive, miris njegovog slavnog tijela, koje napunja cio raj. Ali vjera, nadoknađujući ćutila, treba da proizvede u nama silno čuđenje, veliku ljubav i radost kad promatramo ovo otajstvo isto kao da ga sjetilima zamjećujemo.

Mi na zemlji ne bi smjeli ništa drugo željeti, gledati, niti se ičemu drugome diviti osim presvetom oltarskom sakramentu. Kad bi se Bog mogao diviti, on bi se divio jedino ovom otajstvu i Utjelovljenju. A mi, čemu se mi divimo? Časti, ljudskim talentima i drugim kukavnim sitnicama, kojih ćemo se jednoga dana postidjeti, kad spoznamo kako smo postupali s našim Gospodinom i presv. Euharistijom. Naročito svećenici trebali bi da udišu jedino ovaj divni sakramenat, kome oni služe. Oni ne bi trebali na drugo misliti, ukoliko je to moguće.

Ovo čudo u presv. Euharistiji, da su prilike odijeljene od svoje naravne podloge, nečuveno je. Nikad takvog čuda nije bilo u Starom Zavjetu. Ono treba da u nama proizvede slično čudo, naime da odijelimo od svojih zlih sklonosti i pokvarenih navika svoju dušu. Riječ Božja čini svaki dan na našim oltarima ono prvo čudo. Ona bi u nama poizvela ovo drugo, za kojim prvo ide, kad bi je slušali, kad bi surađivali s milošću, koja je sva u ovom presvetom sakramentu.

Ovaj čudesni učinak desio se kod više svetaca, koji su se pričešću oslobodili od svih svojih pogrešaka i od pokvarenosti staroga čovjeka. Naši padovi i naša bijeda ne smije nas spriječiti da i u nama to ne proizvede.

Bog pusti, da katkada podlegnemo pod teretom svojih slabosti i da jače osjetimo opasnost grijeha, da nam pokaže, što smo mi sami po sebi. Tako, kad se kasnije oslobodimo, da se uvjerimo, da je to bilo milošću i čistim milosrđem Gospodinovim, i da njemu a ne svome nastojanju dugujemo sve. Stoga nikad ne smijemo očajavati u stvari ovoga savršenstva, niti tim Božjim nakanama postavljati granice, zadovoljavajući se određenim stupnjem, a ne težiti za većim.

Član II.

Odličja Spasiteljeva tijela.

Ljubav koju nam naš Gospodin pokazuje u presvetom oltarskom sakramentu, sili nas da često s veseljem promatramo *divote* ovog svetog tijela, koje nam je dao da bude hrana naših duša.

Prva se osniva na osobnom jedinstvu (s Riječju), zbog koga mu se trebamo klanjati. I sve što koje tijelo može da resi u naravnom pogledu i u pogledu milosti, to njemu spada kroz sva vremena. Druga dolazi od veličine i dostojanstva duše, koja, puna svih milosti, što dolaze od osobnog jedinstva, oplemenjuje razmjerno i tijelo. Treća dolazi od duševnih djela koja je ovo sveto tijelo vršilo, bez obzira

na osobno sjedinjenje. Jer ako treba štovati tijelo i ostatke svetaca jer su služili njihovim svetim djelima, što da reknemo o ovom božanskom tijelu, koje je učinilo bezbroj djela, od kojih je najmanje iskazivalo Bogu neizmjernu počast. Četvrta dolazi od čudesnog načina kojim je ovo tijelo bilo stvoreno Svetim Duhom u čistom krilu bl. Djevice, i načina kako svemoćnošću Božjom dolazi na naše oltare. Peta je otud, što je imao božanski, slavni i blaženi život. Šesta otud, što su se u njemu ispunile velike tajne otkupljenja i što je Bog njegovom smrću otkupio svijet. Sedma je u tom, što je on sad zapravo jedina žrtva Novoga Zavjeta. Osma je otud, što je glavno sredstvo posvećivanja duše, bilo kao žrtva zauvijek Bogu prikazana za rod ljudski, bilo kao sakramenat, koji je ustanovljen da podržava u nama život milosti i da nas vodi k slavi. *Onaj tko jede moje tijelo i pije moju krv ima život vječni i ja ću ga uskrsnuti na dan posljednji, jer moje je tijelo zaista hrana i moja je krv zaista piće.* Divne riječi koje ćemo tek u nebu potpuno razumjeti.

Član III.

Euharistička prisutnost više nam koristi nego što je židovima koristila osjetna.

Istina je da je tjelesna i osjetna prisutnost našeg Gospodina dok je živio na zemlji, bila neizrecivo velika milost. Vidjeti Boga, kako se razgovara s ljudima, čuti ga kako govori, vidjeti kako čini čudesa, vidjeti na njegovom licu crte božanskog veličanstva,

njegovu dobrotu, blagost; primiti ga na stan, dati mu jesti, prijateljski se s njime razgovarati, to je bila sreća, kojoj su, čini mi se, mogli zavidjeti anđeli. Ali usuđujem se reći, da nam je korisnije, što ga imamo nevidljivo prisutna u presv. Euharistiji. U ovom smislu neki oci tumače riječi sv. Ivana: *Isus ljubeći svoje, koji su bili u svijetu, ljubio ih je do kraja.* To jest da je ljubav, koju je pokazao svojim učenicima ustanovivši presv. olt. sakramenat u oči svoje smrti bila veća od one, koju im je pokazivao za života.

Zašto? Prije svega zato što u otajstvu Euharistije on kao da proteže otajstvo Utjelovljenja na svakog pojedinca s kojim se sjedinjuje. On nam vraća onu istu narav, koju se udostojao od nas uzeti. Ali s tom prednošću što iza kako ju je uzeo u niskosti i bijedi, on nam je vraća neobično uzdignutu i sjedinjenu s Bogom, da nas s njome sjedini i digne nas do najvećeg stupnja veličine i slave do kog možemo dospjeti.

1. On je ovdje dan i noć kao živa žrtva pred očima Očevim. On ublažuje njegovu srdžbu i zadovoljava njegovoj pravdi; daje život milosti i početak slave onima, koji ga dostojno primaju. Zato si ga moramo pretstaviti na oltarima, kako i dalje prikazuje Bogu žrtvu svoje smrti u istu svrhu u koju se prikazao na Kalvariji. Jer žrtva na oltaru pretstavlja onu na križu, ali tako da je ona sama ono što pretstavlja. Zar to nije mnogo korisnije nego vidljiva prisutnost Isusova, koja je proizvela njihovu zlovolju i kojom su se tako malo okoristili?

2. Oni su ga imali samo na jednom mjestu. Ako je bio u Jeruzalemu nije bio u Nazaretu. A u Jeruzalemu, kad je bio u hramu, nisu ga vidjeli na kom drugom mjestu grada. Ovdje mi ga imamo u svako doba, svagdje u našim crkvama.

3. Oni su ga imali samo neko vrijeme, nekoliko dana, nekoliko sati. Sve vrijeme što su ga imali ne iznosi trideseticetiri potpune godine. A još trideset godina nitko gotovo nije za nj znao. Ovdje mi ga imamo svaki čas, danju i noću: i koliko već stoljeća! Dodajte još ona, koja će doći!

5. On im se pokazivao samo u naravnom stanju. Mi ga ovdje imamo prisutna u čistom stanju milosti i da u nama proizvodi sve učinke milosti koje nije moguće pobrojiti kao ni zvjezde na nebu, lišće drveća, pijesak na morskoj obali.

6. Oni su uživali u njemu samo osjetilima, a mi ovdje uživamo na jedan mnogo intimniji način, koji je daleko iznad osjetila. On dolazi u nas, sjedinjuje svoje tijelo i svoju dušu s našom dušom. Jedinstvo koje nastaje između nas i njega, kaže jedan otac, slično je onome što nastaje između dva rastopljena komada voska koji se pomiješaju jedan s drugim. A ako naša osjetila ne učestvuju na tom veselju, daleko od toga da bi pritom šta izgubili, tu je upravo zasluga naše vjere. Uostalom ni Bog njegov otac ni anđeli ni duše blaženih ne uživaju njegovu prisutnost osjetilima.

7. Od svih onih koji su ga vidjeli i slušali dok je vidljivo razgovarao s ljudima, koliko ih ima, koji su pošli za njim? Vrlo malen broj. Kad je pošao na nebo nije imao više od petsto učenika. Uporedite onu malu četu s bezbrojnom množinom naroda, koji mu se klanjaju u presvetom oltarskom sakramentu po čitavoj zemlji, koji nalaze po vjeri u ovom otajstvu mjesto njegove tjelesne i osjetne prisutnosti njegovo tijelo i njegovu krv istinski prisutne pod prilikama kruha i vina; a istodobno i njegovu dušu i njegovo božanstvo sa svim dobrima milosti i slave.

Kad su Židovi, koji su ga vidjeli kako liječi bolesnike i uskrisiva mrtve, imali šta takva? Sami apostoli i učenici prije ustanovljenja ovog božanskog sakramenta nisu imali te velike prednosti.

Tko može reći šta naš Gospodin po pričesti čini u jednoj čistoj duši? Samo Bog to zna. I sama duša u kojoj se te divote zbivaju ne zna toga. Duša dobro pripravljena prima u pričesti neuporedivo veći žar nego je bio onaj što su ga ikad primali svi sveci skupa u svojim viđenjima i objavama.

Iza toga kako je moguće, da nas ovaj divni sakramenat tako malo dira? Kako možemo voliti išta drugo na zemlji osim njega? Kako možemo misliti češće na drugo nego na njega? Vjerom vidimo krasote koje on sadržava, tijelo i krv Isusa Krista, veličanstvo Boga i najveći izljev ljubavi prema ljudima. A ipak mi nemamo nikakvih drugih osjećaja za njegovu prisutnost osim onih što nam ih daju osjetila i mašta. Mi smo bez pobožnosti mlaki i glupi prema

njemu. Tako da on ne učini više svojom prisutnošću u kojoj redovničkoj zajednici nego među zidovima crkve u kojoj stanuje. A to zato, jer ne nalazi u nama spremnosti za učinke svoje milosti. Otkud to dolazi? Šta ima u nama što sprečava djelovanje ovog otajstva ljubavi? Bagatele, sitnice nas zaokupljaju; njima mi napunjamo svoj duh, uz njih vežemo svoje srce, one su naše veselje. Jedna kukavna mala veza lišit će nas divnih užitaka, što bi ih ovaj sakramenat proizveo u nama, kad bi bili dobro pripravljeni.

Član IV.

O našem sjedinjenju s Isusom u presv. olt. sakramentu.

Onaj tko jede moje tijelo i pije moju krv ostaje u meni i ja u njemu. Ove riječi označuju divno jedinstvo što ga imamo s našim Gospodinom u presv. oltarskom sakramentu. To je članak vjere da smo mi u njemu stvarno sjedinjeni s njegovim tijelom. Ali kakvo je to jedinstvo? U čemu ono sastoji? Ima ga četiri vrste.

Prvo je samo mjesna prisutnost Isusova u osobi, koja se pričešćuje. To je najmanje jedinstvo i nalazi se dapače u onima, koji se pričešćuju nedostojno i u smrtnom grijehu.

Drugo jedinstvo, koje pretpostavlja ono prvo, je moralno. Ono nastaje međusobnom ljubavlju koje veže Isusa Krista uz nas i nas uz njega u pričesti. Takva je veza dvojice prijatelja, koji su sjedinili svoja

srca skupa u međusobnoj ljubavi. Ovo je savršenije od prijašnjeg i do njega dolaze samo duše, koje su bez grijeha. Ali ono nije dovoljno da objasni snagu riječi našeg Gospodina, i način kako se on daje nama kao hrana naših duša.

Treće jedinstvo, daleko izvrsnije, stoji u vanrednim učincima koje ovaj sakramenat proizvodi u duši i tijelu. Čini se tako čovjeku, da se dotiče svetog tijela, da osjeća presv. krv Isusovu sa slašću i neizrecivim veseljem, koje obuzima dušu. Tako se je dogodilo sv. Filipu Neriju. Ovo jedinstvo ne razjašnjuje još dosta riječi našeg gospodina koje se odnosi na sve koji se pričešćuju. Jer ovo jedinstvo je povlastica samo malog broja savršenih duša, a osim toga ovaj način tumačenja Spasiteljevih riječi označuje više posljedice jedinstva nego samo jedinstvo.

Četvrto je jedinstvo ne doduše bitno ali ipak najsavršenije što može biti među dva bića. Njime se mi sjedinjujemo s tijelom i krvlju Isusa Krista i po tom tijelu i toj krvi s njegovom dušom i njegovim božanstvom. Njegovo tijelo izmiješa se s našim tijelom, njegova krv s našom krvlju. Njegova duša spoji se s našom dušom. Otud nastane u nama jedna promjena koja nas učini sličnim Spasitelju, jer naše tijelo učestvuje na božanskim osobinama njegova tijela, i naša duša na milostima njegove duše. Sve već prema tome kako mu se svidi da nam se dadne i prema pripravi koju mi doprinesemo da ga primamo. Tako njegova mašta ravna našom, njegov razum rasvijetljuje naš, njegova volja zagrijava i jača našu; njegova

želja čini naše umjerenijim i gasi u njima plamen požude; njegova osjetila pročišćuju naša. On iščupa naše zle navike, uguši početke grijeha, blaži naše raspoloženje i sve tako uredi da nam vršenje kreposti postane lagano. To je bilo pokazno jednom kreposnom čovjeku koji je, kako pripovijeda Platus, vidio u jednoj od svojih pričesti tijelo Spasiteljevo koje se sjedinjavalo s njegovim: njegove oči, njegove ruke i svaki od njegovih svetih udova miješali su se s njegovim kao što se rastopljeni vosak miješa s drugim.

Ako mi ne osjećamo učinaka ovog divnog jedinstva, to dolazi jedino od naše nepripravljenosti. *Ako iza pričesti,* kaže sv. Bonaventura, *vi ne osjećate takvih učinaka duhovne hrane koju ste jeli, to je znak da je vaša duša bolesna ili da je mrtva. Stavili ste vatru u svoja prsa a ne osjećate njene topline, meda u usta a ne osjećate njegove slasti.*

Mi smo puni strasti i pokvarenosti i to nam kao kakvi zli sokovi kvare ukus svete pričesti i sprečavaju nas da se u njoj naslađujemo. To bi se sigurno dogodilo kad bi se približavali svetom stolu s pripravom koju ona traži, dušom pročišćenom od svih njenih nereda.

Ova priprava stoji prije svega u čistoći srca, u mirnoći duše, u tome da spoznamo i obuzdamo pobune svoga duha proti milosti, da otkrijemo svoje iluzije, svoje zablude, svoju slijepoću, svo zlo koje je u nama i da popravimo sve one nerede. Iza toga mi ćemo osjećati glad i žeđ za ovom božanskom hranom, osje-

ćati ćemo njenu slast i ona će iz dana u dan pojačavati naš duhovni život.

Član V.

Razne misli o pričesti.

1. Duše se divno mijenjaju i usavršavaju u svetoj pričesti. Naš Gospodin ukloni sve njihove slabosti, otare njihove mrlje, istrgne njihove zle sklonosti, iskorijeni njihove strasti i utrne vatru njihove požude već prema tome kako se priprave na svetu pričest. Učestvujući na ovoj božanskoj tajni može se reći da se *naša mladost obnavlja kao mladost orla.* Naš Gospodin ulazi tada u naše sposobnosti u onoj mjeri u kojoj smo pripravljeni. On stvarno sjedini svoje tijelo s našim i svoj duh s našim duhom, premda mi ne znamo kako se provodi to jedinstvo. Stoga cio naš život ne bi trebao biti drugo nego neprekidna priprava na pričest i neprekidni razgovor s našim Gospodinom.

2. Kad smo sjedinjeni s Isusom u pričesti, ah! kakva li jedinstva njegova srca s našim, njegovih sposobnosti s našima, njegovih osjetila, njegovih svetih udova s našim! Kakva razlika između njega i nas! Sve je u njemu izvor vječnog života za nj i za ljude; sve je u nama izvor pokvarenosti i smrti za nas i za druge.

3. Kad smo vjerni da idemo za njim, Duh nam Božiji pokazuje pomalo neizmjerna dobra, koja imamo u svetoj pričesti. Često najmudriji i najučeniji po shvaćanju svijeta, ne vide u tome ništa. I kako se oni

odveć pouzdavaju u svoj duh i u svoj vlastiti sud i kako se vladaju samo po vlastitom svijetlu ne htijući se dići iznad ljudskog razuma jer nisu pobožni i ponizni, oni ostaju cio svoj život u svojim sićušnim mislima i osjećajima. Kako su te misli i osjećaji maleni obzirom na vjerske tajne i duhovno vodstvo duša ne da se ni zamisliti.

4. Mi silno gubimo zato, što ne znamo za dobra, koja imamo u svetoj pričesti i zato što se za nju ne pripravljamo. Naša je ludost u tome upravo žalosna. Mi smo iza pričesti obično isti kao i prije i iza tolikih pričesti mi smo uvjek isti: uvjek tako mlaki, tako neumrtveni, tako nesavršenii kao u početku. Mi koji imamo sreću da se približimo svaki dan oltaru trebali bi se pripravljati svaki put za sutrašnju pričest. Cio bi naš život trebao da bude priprava na misu i na pričest. Mi bi uvijek trebali biti spremni da se približmo ostaru.

5. Na kakvu li nas svetost ne veže sveta pričest! Kako možemo zaboraviti na čast koju smo doživjeli, kad smo bili sjedinjeni s Isusom u pričesti? Kako on nije neprestance u našem duhu kad nas sam uvjerava *da oni koji jedu njegovo tijelo i piju njegovu krv ostaju u njemu i on u njima.* Kako možemo blatiti svoju maštu nečistim slikama kojim ju punimo iza kako je ona bila posvećena svojim sjedinjenjem s Isusom? Kako da priljubljujemo svoja vanjska i nutarnja sjetila tolikim svjetskim predmetima iza kako ih je naš Gospodine posvetio sjedinivši ih sa svojima?

6. Mi bi htjeli da nam bude lahko prijateljski se razgovarati s našim Gospodinom iza pričesti premda smo nesavršeni i ljutimo se kad ne osjećamo pobožnosti. Ono međutim, što treba da radimo to je, da se prepustimo djelovanju Spasiteljevom, da ga pustimo da izbriše naše grijehe i iščupa njihovo korijenje. Kad to bude i kad imadnemo čistu dušu, on će nam govoriti i mi ćemo moći stupiti u prijateljstvo s njime.

7. Kad bi bl. Djevica posjetila nas svaki dan i razgovarala se prijateljski s nama kroz pol sata, kakve li dobrote! Ipak, to bi bilo samo jedno jedinstvo razgovora i prijateljstvo s jednim stvorenjem najsvetijim i najuzvišenijim od svih stvorenja. Ali u pričesti mi se sjedinjujemo s Čovjekom-Bogom i ovo je sjedinjenje posve nutarnje i neizmjerno savršenije nego li sve milosti što nam ih anđeli, sveci i sama Majka Božija mogu ikada iskazati. Može se reći da je pričest blaženstvo života. Jedna jedina pričest, ako se na nju dobro pripravimo, mogla bi nas više očarati i uzrokovati nam više veselja negoli pogled i pohod svih anđela i svih svetaca skupa.

OTSJEK TREĆI.

NASLJEDOVANJE SPASITELJA.

POGLAVLJE I.

Razlozi da nasljedujemo Spasitelja.

1. Isus hoće da mi budemo njegove slike, *kao što je on slika svojega Oca.* I to ne samo u koliko

je on Bog, nego i u koliko je čovjek. I kako se sva Božja savršenstva odrazuju u njegovom svetom čovječanstvu, on hoće da se i u našem vladanju odrazuje njegov duh i njegove milosti. On hoće da savršenim izražavanjem njegovih kreposti mi postanemo slični njemu. Kreposna djela koja čovjek čini u nakani da nasljeduje Isusa i da mu sliči mnogo su plemenitija i ugodnija Bogu nego ona što ih čovjek čini jedino iz razloga kreposti.

2. Isus Krist je uzor svetaca i u njegovom se životu nalaze sve crte kreposti i savršenosti što ih je dao svecima. Tako je njegov život kao neka vrst ogledala svega što se treba dogoditi Crkvi uopće i pojedincu napose do konca vremena. Svak u njemu nalazi primjer svog vlastitom stanja.

3. Apostoli i prvi kršćani bili su puni duha Kristova i njegove ljubavi. I njegovo nasljedovanje to je bilo ono savršenstvo za kojim su oni išli kao što se to može zamijetiti u poslanicama sv. Pavla. Tko bi ovo imao duboko u srcu, ne bi ni imao drugih razloga da bude krepostan. Jer sjećajući se da je Isus učinio ovo ili ono, da se je vladao tako i tako, on bi se uvjerio da se i sam treba tako vladati pa bi se na to odlučio daleko lakše, daleko uspješnije i daleko zaslužnije, nego kad pomišlja na razloge svake kreposti. Naravski, može se voliti kreposti zbog njihove ljepote i posebne izvrsnosti. Ali kad ih čovjek promatra kako odsijevaju u divnoj osobi Sina Božijega nalazi da su daleko ljubeznije i dostojnije poštovanja, jer ih ova misao zaodjene božanskim sjajem. U Isusu

one nisu samo posvećene kao kod svetaca, one su pobožanstvenjene.

Dodajte k tomu to da mi ne možemo imati ništa većeg ni slavnijeg u ovom životu nego da nosimo značajku i odijelo našeg Gospodina i da su najveći sveci vršili i druge podučavali da vrše kreposti samo iz razloga nasljedovanja Spasitelja. Sveti Pavao je radio samo na tomu da izgradi Krista u vjernicima. *Moja mala djeco,* kaže on Galaćanima, *ja osjećam opet boli rađanja dok se Krist ne izgradi u vama.* I sv. Ignacije potičući nas na ono što je najteže u životu, naime da volimo i želimo prezir i uvrede, ne daje nam drugih razloga da nas uvjeri o ovom savršenstvu, koje je tako protivno naravnim sklonostima nego to, da mi na ovaj način pokazujemo svoju ljubav i zahvalnost Spasitelju i da ćemo imati čast da mu sličimo. Otac Baltazar Alvarez govorio je da smatra, da ništa nije učinio u svom životu dok u svom srcu ne izrazi raspetog Isusa.

GLAVA II.

Nasljedujmo Spasitelja u odijeljenosti od svih stvorenja.

1. Jer stvorenja služe samo povećavanju naše bijede i jer je čitava naša sreća u Bogu, mi bi trebali raditi samo na tomu, da se odijelimo od stvorenja i sjedinimo s Bogom. Primjer našeg Gospodina na to nas silno potiče. U svom zemaljskom životu Isus je sa strane stvorenja primao samo muku i samo bol. Ljudi, koje je došao spasiti klevetali su ga i progonili.

Učenici su ga izdali ili napustili. Sami njegovi rođaci bili su proti njemu. Jedino njegova sveta Majka, sv. Josip i sv. Ivan Krstitelj i još vrlo malo drugih osoba nisu ga žalostili. Šta da tražimo u stvorenjima što Sin Božji nije mogao u njima da nađe? Zar bi mi htjeli da ona s nama bolje postupaju nego su postupali s njime? Imamo li mi možda nekih prava na njih, koja on nije imao pa da očekujemo, da će nas samo zadovoljiti? Moramo se odlučiti na sudbinu i izbor našeg Gospodina, t. j. da se odijelimo od stvorenja općenito ih se odrekavši i očekujući s njihove strane samo muku bez ikakva veselja.

2. Kako je sveto čovječanstvo Spasiteljevo za njegova zemaljskog života primalo samo zlo sa strane stvorenja, tako je bilo i ispunjeno svakom srećom sa strane Boga zbog njegova jedinstva s osobom Riječi i zbog blaženog viđenja, u komu je njegova duša uživala kao što i sad uživa. To nas uči da od Boga, a ne od kakva stvorenja dolazi naša sreća. Samo jedinstvo s Bogom može nas učiniti sretnim na ovom svijetu. I ako se vežemo uza nj sabranošću, razmatranjem i drugim vježbama duhovnog života on će obilno izliti na nas svoj božanski blagoslov koji je raj na zemlji.

3. Iz ovoga promatranja treba zaključiti, da je to vrlo velika nesreća — iza kako smo ostavili svijet da se s Bogom sjedinimo, iza kako smo se odrekli bogatstva, svjetskog veselja i časti i samih sebe svojim redovničkim zavjetima u nakani da se posve Bogu dadnemo i da nam Bog bude sve — velika je, velim

nesreća iza svega toga rabiti stvari koje smo ostavili. Velika je nesreća ne doći nikad cilju koji smo izabrali prihvativši se savršenstva, sjedinjenja naime s Bogom, u čem stoji naše savršenstvo i prema tome naša vjernost.

GLAVA III.

Nasljedujmo Spasitelja u siromaštvu.

Lisice imadu svoje rupe i ptice nebeske svoja gnijezda, ali Sin čovječji nema gdje da položi svoju glavu.

Prva krepost koju možemo nasljedovati od Spasitelja, to je siromaštvo. U tome možemo promatrati tri stvari.

1. Ako siromaštvo promatramo naravno samo u sebi bit će nam dakako odvratno. Ali ako ga promatramo s očima vjere u vrhunaravnom stanju, gdje ga je uzdigao Sin Božji, vidjet ćemo da je krasno i da je temelj apostolskoga života.

Prije Isusa Krista nije se znalo za vrijednost ove kreposti. Svijet je stajao pred njom i bježao od nje. Ali kad ju je utjelovljena Riječ uzela na se sa svojom ljudskom naravi, ona ju je posvetila u svojoj divnoj osobi. Ona ju je oplemenila i kao pobožanstvenila, stavila u nju toliko milosti i duhovnog bogatstva, da je ona postala ljubav i naslada svetaca. Sv. Franjo je časti kao svoju kraljicu i miluje je kao svoju zaručnicu. Sv. Igncije hoće da je ljubimo kao svoju majku i da je smatramo bedemom vjere, koji nas štiti proti neprijatelju.

2. Vidimo, koliko ju je Sin Božji ljubio i na kakav ju je način vršio. Htijući postati čovjek izabrao je siromašnu majku. Rođen je usred siromaštva, dokaz su nam za to betlehemska špilja i jaslice. Siromaštvo ga je pratilo za čitavog njegovog života. Živio je kroz trideset godina od svog rada, rada bl. Bjevice i sv. Josipa. Otkad je počeo saobraćat s ljudima, živio je samo od milostinje i nikad nije imao ništa svoga. *Lisice,* kaže on, *imaju svoje rupe i ptice nebeske svoja gnijezda, ali Sin čovječji nema gdje da položi svoju glavu.* On je izabrao kao prve učenike samo siromašne ribare. On je trpio svaki prezir i svaku nepogodu, koje obično dolaze od siromaštva. On je konačno umro u golotinji križa onda, kad je sve izgubio, prijatelje, časti, poštivanje, ugled; kad su mu skinuli čitavo odijelo, oduzeli sva zemaljska dobra, lišen bio dapače božanskih utjeha, koje su pripadale njegovom stanju slave; kad više nije ništa zemaljskog imao osim pogrde i boli.

3. Pogledajmo, kako mi nasljedujemo Spasitelja u vršenju ove kreposti. Kako mi cijenimo siromaštvo? Kako ga ljubimo? Je li nam drago da osjećamo njegove posljedice? Ne bojimo li ih se mi? Pouzdavamo li se mi potpunoma u Boga u uzdržavanju i svim tjelesnim potrebama? Nije nam možda bogatstvo drago i ne tražimo li ga požudno? Ne tražimo li neprestano novac za svoj namještaj? Je smo li zadovoljni kad nam se daje na upotrebu ono što je najgadnije i najsiromašnije? Ne cijenimo li mi više i ne volimo li više bogate osobe, upravo zato što su bogate?

Ništa toliko ne škodi kršćanstvu kao to kad se vidi redovnika koji je tako vezan uz imetak kao što su i svjetovnjaci. To je ono što napunja svijet sablaznima, osobito kad se radi o redovnicima reformiranog koga reda, ili reda, koga se smatra da je u prvom žaru. To ne bi bilo toliko sablažnjivo kod redova, koji su se nekoliko zapustili.

Siromaštvo i poniznost naših prvih otaca pribavili su družbi više poštovanja nego znanje i njihovi veliki talenti i naklonost zemaljskih velikaša. Ako prestanemo vršiti ove dvije kreposti, izgubit ćemo svoj dobar glas i nećemo davati više nikakvih plodova.

GLAVA IV.

Nasljedujmo Spasitelja u čistoći.

Oh kako je lijep naraštaj u čistoći i u sjaju kreposti!

1. Ove se riječi izvrsno primjenjuju na našeg Gospodina. U krilu Očevu, gdje je on rođen bez majke i u krilu Djevice, gdje je začet bez oca, treba tražiti početak i izvor savršene kreposti. O tome ćemo obaviti slijedeće razmatranje.

1. Isus je neizmjerno čist u svom vječnom rođenju, jer proizlazi od Oca putem razuma i spoznaje, kao što Sveti Duh proizlazi od Oca i Sina putem volje i ljubavi. A razum je od svih sposobnosti najčišća u svojim djelima i ništa nije tako daleko od tvari kao Riječ koju on proizvodi. Zato kao što god je Sveti Duh zbog proizlaženja izvor milosti i ljubavi isto je

Sin, zbog rođenja, izvor svake čistoće. Ovoj neshvatljivoj čistoći utjelovljene Riječi klanjat će se uvijek anđeli i sveci.

2. Isus je također neizmjerno čist u svom zemaljskom rođenju, zbog lične sjedinjenosti Riječi s našom naravi. On ovoj naravi tako silno pruža učinke svoje nestvorene svetosti, da je čovječanstvo sveto samom Božjom svetošću. Druge božanske kreposti nisu mu dane istim načinom. Svemogućnost ne čini čovječanstvo u stvarnom i pravom značenju svemogućim, ni neizmjernost neizmjernim. Ali svetost ga čini u stvarnom i pravom značenju svetim tako, da je zbog osobnog jedinstva, čovjek u Isusu Kristu neizmjerno čist, neizmjerno udaljen od svakog grijeha.

3. Osim toga u samom zemaljskom rođenju on dobiva jednu drugu vrstu čistoće po načinu kako je začet, jer je njegovo začeće od Duha Svetog u Djevici. Nečuveno čudo, koje je za Isusa novi izvor čistoće. Iako ova čistoća, pravo govoreći, nije neizmjerna, kao ona prijašnja, ipak je tako velika, da je ni shvatiti ne možemo.

Tako je sveto čovječanstvo Kristovo čisto na sve moguće načine. Čisti su ne samo njegov duh, njegovo tijelo, njegova krv, njegova osjetila, nego to su sve izvori čistoće naročito u onim dušama koje si je on izabrao da budu njegove zaručnice i u kojima hoće da bude duhovno začet.

4. Ono mistično začeće Isusa Krista u dušama treba da nasljeduje začeće Duha Svetog u Mariji. Bezgriješna čistoća pripravila je blaženu Djevicu da

sudjeluje sa Sv. Duhom u utjelovljenju Sina Božijeg. Tako duša u onoj mjeri u kojoj se je dala Spasitelju i koji ju je uzeo za svoju zaručnicu mora se spremiti da ga duhovno začne. A kad ga jednom ima u svom srcu, On treba da bude uvijek prisutan kao središte svih njenih misli i sve njene ljubavi.

*

Sve vrste čišćenja koje su se obavljale u Starom Zavjetu bile su znakovi čistog rođenja Sina Božijeg u krilu blažene Djevice. To je bila neka priprava. Trebao je da narod, u kome se je trebao roditi Čovjek-Bog bude pročišćen na taj način i posvećen velikim brojem svetih obreda.

GLAVA V.

Nasljedujmo Spasitelja u poslušnosti.

Isus je bio poslušan za nas do smrti.

Odlika je poslušnosti u tomu što nam osigurava da vršimo volju Božju. Nju je Isus vršio najsavršenijim načinom kao poglavica i otkupitelj ljudskog roda. Da se potaknemo na to, da ga u ovome slijedimo možemo razmatrati ovo što slijedi:

1. Promatrajmo, koliko je potrebno cijeniti volju Božju, koju sigurno ispunjavamo kad slušamo. Volja Božja nije kao naša. Ljudska je volja (u nekom smislu) indiferentna prema dobru i zlu. Ona nije po sebi kreposna. Ona naginje više prema zlu, slijepa je i potrebno joj je svijetla i ravnanje razuma, da spozna predmete i da udesi svoje vladanje. Slaba je, nestalna, puna nesavršenosti. Volja Božja, naprotiv

bitno je i nužno ispravna, prava, sveta i to sve bezgranično. Ona je sama ispravnost, pravednost, svetost. A mi smo sigurni po vjeri da volju Božiju nalazimo u poslušnosti. Isus je to znao neizmjerno bolje nego mi. On je savršeno znao da je volja njegova Oca i u najmanjim stvarima neizmjerno dragocjena. On ju je neizmjerno cijenio i zato je volio poslušnost nego život.

2. Promotrimo, kako silno moramo ljubiti volju Božju i kako je vjerno moramo slijediti. Ona je tako savršena i privlačiva da zaslužuje da je volimo više nego išta što nije Bog. Boli, pogrde, sve što je najstrašnije u prirodi postaje slatko i ugodno kad se u tom nalazi volja Božja. Volja nam je Božja dala biće. Po njoj smo ono što jesmo, što možemo po njoj možemo, što posjedujemo po njoj posjedujemo, što se nadamo po njoj se nadamo. Volja je Božja pravilo svih naših dužnosti. Ona je njihov početak i mi nismo ni na što vezani što ne bi bilo osnovano na volji Božjoj i iz nje primalo svu svoju snagu.

Isus je sve to savršeno znao i zato je od prvog časa svoga života učinio tu veliku žrtvu, da je podvrgnuo svoju volju svome Ocu. Šta sve nije učinio da nam dadne primjer kako treba slušati tu božansku volju. U samoj muci na križu ona mu se činila tako krasnom, da ju je on žarko želio i da je trpio s veseljem.

3. Promatrajmo Spasitelja kao poglavicu i otkupitelja ljudi. Kao takav on je trebao otkupiti ljude svojom poslušnosti kao što ih je Adam upropastio

svojom neposlušnošću. Stoga se može reći, da nas je poslušnost spasila, da je ona uzrok svih naših dobara i sreće koju očekujemo, kao što je neposlušnost bila uzrok svih naših zala i nesreća u koji smo zapali.

Ovu krepost trebaju napose da imaju ljudi apostolskog rada, koji se bave spasavanjem duša. Zato je i sv. Ignacije toliko preporučuje i hoće da bude zasebna oznaka družbe Isusove, kojom će se oni razlikovati od ostalih redova.

GLAVA VI.

Nasljedujmo Spasitelja u poniznosti.

Učite se od mene jer sam blaga i ponizna srca.

Samo nas Isus može naučiti da budemo ponizni. Zato treba da osobito proučavamo njegovu poniznost, ulazimo u njegove misli i nasljedujemo njegove primjere.

1. Kako se je silno Spasitelj snizio pokazuje nam najbolje to, što je Riječ postala čovjekom. Utjelovljenjem se je Bog neizmjerno snizio, jer neizmjerna udaljenost dijeli Boga koji je biće nužno po sebi od stvorenja. Ma kako ovo savršeno bilo, po sebi je uvijek potpuno ništa. Snizio se jako i duboko, kako je samo moguće bilo, uzevši u obzir to, da se nije mogao sjediniti s nerazumnim stvorenjem. Jer među svim razumnim i slobodnim bićima, čovjek je najniže. A osim toga što je uzeo tijelo, on je uzeo ono, što je najniže u prirodi i snizio se je do hiljadu niskosti, koje su vezane uz ljudski život.

Nadalje, mi kad se ponizimo, mi izgubimo samo neke prednosti, i to nas ne lišava našeg bića. Često puta, dapače ta su poniženja puka umišljenost. Ali kad se je Riječ snizila, ona se je spustila do bića daleko nižeg od svog. Ona je postala pravim čovjekom.

Bog se snizio potpunoma. On se snizio zauvijek i to neće nikad prestati, jer će Riječ vječno ostati čovjekom. Divno li se snizio i to je sigurno neshvatljiva tajna! Snizio se, ali to je sniženje uzrok sve veličine i slave anđela i ljudi.

2. Videći, kako se je Riječ snizila Isus Krist se je snizio i u svom svetom čovječanstvu na sve moguće načine naročito u presv. Euharistiji, koja je u divnim odnošajima s Utjelovljenjem. Temelj je njegove poniznosti prije svega to, što vidi kako se je Riječ snizila. Zatim što jasno spoznaje šta je on kao čovjek. Ta ljudska narav, koju je on uzeo i koja je po svom jedinstvu sa osobom Riječi nepogrešiva i neizmjerno sveta, po sebi je izložena grijehu, svim nevoljama i prokletstvu. Konačno svojom neizmjernom pravom voljom on je znao da stvorenje zaslužuje samo prezir, siromaštvo, rad, muku i on je to želio i to je izabrao na zemlji.

3. Mi smo tako daleko od ovih poniznih misli o sebi. Mi mislimo samo kako ćemo se uzdići i uzvisiti. Oko naše se odličnosti kreću sve naše misli, sve naše želje, svi pokreti našeg srca. A ipak pred Bogom, koji je sama istina, misli, kojima se mi uzvisujemo nisu nego zabluda i laž; želje što ih mi imamo da

nas cijene, hvale i časte nisu drugo nego nepravda. A središte sve naše nedostojnosti to je isprazna slava za kojom težimo. Ljudski sjaj i veličina koje tražimo nisu drugo nego bijeda i siromaštvo. Naprotiv, isto tako je prava veličina u tome da se ponizimo, da volimo biti prezreni i da ne želimo nego to. Sveti su se anđeli popeli do slave svojom poniznošću a zli su pali u pakao svojom ohološću.

GLAVA VII.

Nasljedujmo nutarnji život Spasiteljev.

Ono što prije svega trebamo nasljedovati kod svog uzora, ono što prije svega treba da izrazimo u sebi, to je njegov skriveni život, život povučenosti i sabranosti i naročito njegov nutarnji život.

Taj se je život sastojao u tom što je prijanjao uz život Božji; što je njega gledao, njega spoznavao, njega ljubio, za njega revnovao i njega želio, a to sve neizmjernim načinom. Stoga se može reći, da sve ono što je on izvana trpio, nije ništa spram onoga, što se je zbivalo u njegovoj nutrini.

Da se potaknemo kako bi ga u tom nasljedovali moramo uzeti kao sigurno, da sva naša savršenost zavisi o nutarnjem životu. Savršeni postajemo po milostima koje nam Bog daje i po svom vjernom sudjelovanju s milostima, koje od Boga primamo. A ove milosti daju se naročito dušama, koje su u uskom prijateljstvu s Bogom. Prema tome po nutarnjem ćemo životu najviše napredovati u savršenstvu. Zašto?

Prije svega stoga, što u njemu vršimo najdivnije kreposti: vjeru, nadu, ljubav, pokoru i t. d. I što se u njemu ravnamo po najsavršenijim darovima Svetog Duha: po mudrosti, razumu i znanju. Nadalje stoga što ne samo mi saobraćamo u njem s Bogom nego Bog u njem radi s nama, daje da ga upoznamo. Pa tako bolje poznavajući njegove savršenosti i njegove kreposti, prožeti tako reći posve njima, mi to onda vršimo prema bližnjemu. Jednog je dana Bog pokazao Katarini Sijenskoj u jednom razmatranju nekoliko učinaka božanskog milosrđa prema grješnoj duši. To je sveticu silno zadivilo i probudilo u njoj veliku revnost za spas duša.

Nadalje Bog nam kadgod u jednom razmatranju, izljevom svoje milosti, daje više milosti i pomoći nego bi ih stekli kroz više godina vanjskim djelima, dapače djelima revnosti i ljubavi. Ništa tako ne pomaže naš duhovni napredak kao vrijeme i nastojanje koje ulažemo u vježbe nutarnjeg života. To vam je tako kao kad bi koji plemić, miljenik kraljev, ostao na dvoru mjesto da obrađuje zemlju: on bi više unaprijedio svoj imetak kraljevom darežljivošću, nego bi inače u dvadeset godina, kad bi ostao u svojoj pokrajini.

Sveci su došli do savršenstva po nutarnjem životu, jer su se prijateljski razgovarali s Bogom. Sveti Ignacije želi da mi ovo prijateljstvo s Bogom smatramo glavnim sredstvom spasenja svoga i drugih.

GLAVA VIII.

Koliko tajna Utjelovljenja koristi našoj savršenosti.

Utjelovljenje Sina Božijega služi našoj savršenosti ponajprije time, što uklanja zapreke savršenosti a onda time, što nam daje najmoćnija i najobilnija sredstva da k njemu dođemo.

Zapreke savršenosti su razne vezanosti uz stvorenja. Jer naše savršenstvo stoji u sjedinjenosti s Bogom, a u tom je i naše blaženstvo. Međutim ono što nas navodi da prijanjamo uz stvorenja, mjesto da težimo za Bogom, da se sjedinimo s njim, to je to što mi ne poznamo dosta ni dostojanstvo svoje naravi, ni neizmjernih dobara koja možemo steći svojom sjedinjenošću s Bogom. Utjelovljenje nas izvlači iz ove zablude, prikazujući nam i koliko nas Bog cijeni i kako smo ga mnogo stali i sreću, koju ćemo postići kad smo s njime sjedinjeni i lakoću s kojom možemo doći do uživanja ove sreće.

Sredstvo za to su kreposti. A u utjelovljenju nalazimo novih poticaja da uzljubimo i vršimo ćudoredne kreposti. Jer otkad ih je Bog-Čovjek vršio one su tako izvrsne i lijepe kao što nikad prije nisu bile. Kao da su pobožanstvenjene u Isusu. Što više, on nas je naučio neke nove kreposti, koje nisu bile uopće poznate, ili su bile poznate vrlo malo, kao poniznost, siromaštvo, ljubav prema neprijateljima. Čovjek-Bog je najsavršeniji i najkrasniji uzor kreposti, što ga ljudi mogu ikad izabrati.

Što se tiče bogoslovskih kreposti koje nas sjedinjuju s Bogom i počinju naše blaženstvo ovdje na zemlji, Utjelovljenje ih neobično olakšava. Prije svega vjeru, jer Bog koji je prije govorio samo po prorocima došao je sam da nas pouči istini koju trebamo vjerovati. Drugo nadu, jer kad nam je Bog već dao svoga Sina na ovakav način ne može nam više ništa uskratiti. Treće ljubav, jer kad nam je Bog pokazao tako silnu ljubav kao što je to učinio u Utjelovljenju, te nam je postao sličan i naš brat, on traži našu ljubav s puno razloga i mi smo na bezbroj načina vezani da ga ljubimo.

GLAVA IX.

Kako ćemo pravo štovati utjelovljenju Riječ, blaženu Djevicu i svetog Josipa.

Najispravnija pobožnost prema utjelovljenoj Riječi, blaženoj Djevici i sv. Josipu stoji u ovome:

1. Neka nam utjelovljena Riječ, koja se je snizila do naše bijede po neshvatljivoj tajni Utjelovljenja bude uzorom u preziranju samih sebe.

2. Neka nam uzorom čistoće bude blažena Djevica, koja je tako bila čista duhom i tijelom, da je zaslužila da ju je Sin Božji, htijući postati čovjekom uzeo za Majku.

3. Stavimo se pod vodstvo Svetog Josipa, kome je Bog povjerio vodstvo i ravnanje vanjskim djelima svoga Sina i blažene Djevice i koji je tako vršio daleko višu službu od svih anđela i svetaca. Obraćajmo se stoga k njemu u svojim službama i poslovima. Mo-

limo ga jako da nama ravna ne samo u nutarnjim, nego i u vanjskim djelima. Jer sigurno je, da je ovaj veliki svetac imao naročito moć da pomaže duše u nutarnjem životu i da on silno pomaže u vanjskom vladanju.

*

Svaka duša koja hoće da napreduje u nutarnjem životu mora nastojati da osobito jako štuje Spasitelja i Svetog Duha, blaženu Djevicu Mariju i svetog Josipa. Poniznošću utjelovljene Riječi treba da se nada postići poniznost; milošću blažene Djevice najčišće od svih stvorenja, čistoću; zagovorom svetog Josipa ravnanje po Svetom Duhu. Jer ovaj sveti Patrijarh, koji je po Svetom Duhu morao ravnati Sinom Božjim i njegovom Majkom, stekao je zaslugama ove službe neku vrstu prava, da nutarnje ravna vjernim dušama. Uistinu, očito se vidi, da one duše koje ga uzmu za vođu divno napreduju pod njegovim vodstvom.

VII. Načelo.

RED I STEPENI DUHOVNOG ŽIVOTA.

GLAVA I.

O razmatranju uopće.

Član I.

Kako je korisno postati čovjek razmatranja.

Čovjek se razmatranja ne veže za ništa. On ne daje važnosti ni talentima, ni službama, ni prijateljstvu mogućnika, ni kakvim drugim vremenitim pogodnostima. On cijeni samo blago što ga nosi u svojoj duši i kojeg mu ne može oteti ni jedna strana sila na svijetu. U poredbi s ovim blagom, on drži sve drugo za ništa, i ako mu samo ovo jedino dobro ostane, svejedno mu je da sve ostalo izgubi. On se ponaša kao dobar poznavalac dragulja, koji ima jedan krivi dragulj, a svi ga smatraju prvim. On bi lako dao ovaj kamen, jer zna da nema nikakve vrijednosti, premda ga oni, koji ga ne poznaju i sude po vanjštini, mnogo cijene.

Ako se neko po životu razmatranja posve Bogu predao, ništa ga više ne taknu, ni klevete, ni sve druge moguće neugodnosti. Sličan je čovjeku, koji nosi oklop. Gruda snijega, kamen, udarac, kugla pogodi ga, ali ne probije oklopa niti nanosi kakove štete. Takav je čovjek razmatranja. Ako ga snađe kakova kleveta on ispita svoju savjest i nađe li se krivim prizna svoju pogrješku, ispovijedi se i dadne zadovoljštinu kome je skrivio. Ako je nevin, slavi Boga, što ima prigodu trpjeti nešto za Isusa.

Član II.

O duhovnoj molitvi uopće.

Dokle si ne izbijemo iz glave misli na svoj prošli život i uspomene na nebrojene stvari, koje podržavaju naše samoljublje i taštinu, nećemo nikada postići duha pobožnosti i razmatranja.

Kod razmatranja ne treba samo težiti za novim spoznajama, nego i za tim, da si volju usavršimo. Samo naši grijesi i naše zle sklonosti smetaju, da se naša volja u razmatranju ne oduševi za dobrom i za njim ne teži. Ako se ova zapreka ukloni, naša će se volja oduševiti i bez mnogo umovanja. što nas se izvan razmatranja najviše dojmilo, to će nam u molitvi doći na pamet, dapače i više nego kod drugih naših čina. To dolazi otud, što je duh kod molitve miran, te se lakše ovim stvarima uzrujava, nego li u buci drugih poslova. Prije razmatranja treba srediti svoje duševne moći. Maštu time, da si ona predstavi jedno stalno mjesto, pamćenje da se sjeća pojedinih točaka, razum i volju da si nešto zasebna uzmu kao cilj svoga razmatranja, na pr. da će se zadubiti u jednu istinu, oduševiti se za jednu krepost ili zamrziti jednu stalnu pogrješku.

Dobar je način razmatranja, kaže sv. genevski biskup i taj, da se na početku mirno pred Boga postavimo i ostanemo bez umovanja u njovoj prisutnosti kao da ga želimo slušati i ako smo nevrijedni, da nam on govori. Ako smo okajali tako čestu neposlušnost Božjim nadahnućima, on će dati tu milost, da

nam govori. Ima duša, koje se ne bave u razmatranju svetim čovječanstvom Isusa Krista, nego se odmah uzdignu do gledanja božanstva. To je obično zlo i preuzetnost. I ako dobro ispitujemo takove duše, pronaći ćemo, da su pune nesavršenosti, privrženosti svojim sjetilima, oholosti i samoljublju. A i zato što se nisu dosta posvetile tome, da se upoznaju i da si srce očiste. Najbolje im je, da se povrate promatranju tajna Isusova života i njegovih kreposti, a prije svega njegova mrtvenja i poniznosti. Razmatranje zahtijeva mirnu, sabranu dušu, koju ne uzrujavaju žestoke strasti ni neuredne sklonosti niti je preveć pretrpana poslovima i brigama. Bog se istom tada daje čovjeku, ako se ovaj neko vrijeme vjerno vježbao u razmatranju početnika.

Svaki se mora vjerno držati stupnja razmatranja, koji odgovara stupnju njegova duhovnog života. Tri su vrste toga: razmatranje ili razmišljajuća molitva odgovara početnicima, koji su na putu očišćenja; molitva čuvstvena ili volje, odgovara onima koji napreduju, te se na putu rasvjetljenja; gledanje i molitva sjedinjenja odgovara savršenim, koji su na putu sjedinjenja.

GLAVA II.

Obično razmatranje.

Kod razmatranja treba pripraviti na večer točke, o kojima se hoće razmatrati i točno se držati pravila o tome. Razmatra se o predočenom predmetu i stvaramo za sebe odluke, razmišljamo o prošlosti, is-

pitujemo sadanje svoje stanje i stvaramo zaključke za budućnost. Čovjek se oduševi, ohrabri, i moli pomoć s neba. Katkada nadahne Bog koju istinu, pamćenje se sjeti drugih i sat razmatranja prolazi u sabranosti. Ova vrsta razmatranja spada u krepost bogoštovlja; a kad je prati čistoća srca, ona je najkraći i najstalniji put da postignemo drugi dar razmatranja. Kod razmatranja neka početnici razmatraju na najlakši način naime, da polaze od višeg na niže ili sa nižeg na više. Ako je na pr. najviši anđeo pao, ako se je jedan tako savršen stvor, slobodan od požude i pokvarenosti istočnog grijeha, s više milosti nego ću ja ikada imati, bez ikakve napasti, ako se je takav stvor tako jadno izgubio, kako se moram strašiti pada, pa ma kako bio visoko u savršenosti! Kada Bog nije oprostio jednom tako plemenitom stvorenju, koje ga je moglo toliko proslaviti, smijem li se nadati, da će meni oprostiti ako padnem sa smrtnim grijehom u njegove ruke?

GLAVA III.

Čuvstveno razmatranje.

Kod druge vrste razmatranja, koje nazivamo čuvstvenim, posvećujemo se više sklonostima volje nego razmišljanju uma. Čovjek na pr. razmatra jednu tajnu ili izreku svetog pisma kao riječi: »*Riječ tijelom posta*«. O tome pobuđuje čine vjere, ufanja, ljubavi, udivljenja itd. Uzmemo jednu savršenost Božju, kao njegovu mudrost, dobrotu svetost. Promatramo, kako je udijeljena Isusu Kristu, blaženoj

Djevici, anđelima, kome svecu. Zahvaljujemo se na tome Bogu, molimo i sebi istu milost i zadržavamo se, što više možemo kod osjećaja, koji su nas najviše takli i obuzeli.

GLAVA IV.

Razmatranje gledanjem (kontemplacija).

Član I.

Što je razmatranje gledanjem.

Razmatranje je gledanjem jednostavni, slobodni, prodirući pogled na Boga ili božanske stvari. Taj pogled dolazi iz ljubavi i vodi ljubavi.

On je jednostavan. Kod toga čovjek ne razmišlja, kao kod obična razmatranja. On je slobodan. Da ga dobije duša mora biti slobodna od najmanjih grijeha, neurednih sklonosti, naglosti, nekorisnih i nemirnih briga. Inače je razum sličan ptičici, koja je svezanih nogu i ne može letjeti ako nije slobodna.

Ovaj je pogled jasan i dubok. Nije doduše kao u stanju slave ali je jasan, ako ga poredimo sa vjerskim spoznajama, koje su uvijek tamne. Kod običnog razmatranja gledamo predmete samo nejasno, kao iz daljine, više suhoparno. Kod razmatranja gledanjem ih vidimo jasnije i kao iz blizine. Ono nam ih daje dodirnuti, osjećati i iskusiti u svojoj duši. Na primjer razmatrati o paklu, znači, recimo, gledati naslikana lava, a promatrati pakao gledanjem znači imati pred sobom živa lava.

Ovaj je pogled uistinu prav, jer su njegov predmet vrhunaravne istine, koje nam tkriva božansko

rasvjetljenje. A jer ova objava dolazi neposredno, preko razuma stoga nije izložena zabludi. Ako se to zbude preko osjetila ili mašte, tada se može da primiješa kakova zabluda.

Ovaj pogled potječe iz ljubavi i vodi ljubavi. To je vježba u najčistijoj i najsavršenijoj ljubavi. Iz ljubavi dolazi i završava s ljubavlju.

Suarez drži gledanje činom vjere ili bogoslovskim umovanjem. Ali se čini, da ono dolazi od vrhunaravnih navika, koja su zovu darovi Svetog Duha i koji usavršavaju vjeru i druge ulivene kreposti.

Bogoslovi jednoglasno uče, da Bog više ne objavljuje novih vjerskih istina, nego samo daje jasnije i točnije spoznati one, koje je već objavio. Razmatranjem gledanja stičemo u ostalom spoznaje, koje samo vjeru pretpostavljaju, a nijesu plod bogoslovskog umovanja. A kadgod mogu doći i po razmišljanju o bogoslovskim predmetima. Od darova Svetog Duha koji naročito služe razmatranju gledanjem, ističe se dar razuma, mudrosti i znanja koji služe razumu, a s obzirom na volju dar pobožnosti i straha.

Darom znanja upoznajemo stvorenja i preziremo ih, jer uvidimo njihovu slabost, prolaznost i ništetnost. Darom mudrosti spoznajemo veličinu Boga i nebeskih stvari. U ovom se životu oslobodimo posve privrženosti stvorovima i oslonimo jedino na Boga. Čovjek je pri tome kao da se vratio iz Louvrea ili od promatranja kakve divne umjetnine. Ispunjen lijepim ovim osjećajima jedva se dostoji baciti oči na kakvu seljačku kuću ili na crtariju kakvog početnika.

Tako i duša, kojoj se Bog objavi u razmatranju ne nalazi više u svijetu ništa velikog. Sveti je Antun imao tako rijedak dar gledanja, da je cijele noći provodio u toj svetoj vježbi i prošle bi mu kao jedan čas. A kada je jednom dobio od cara Konstantina pismo nije držao vrijednim odgovoriti mu jednu jedinu riječ.

Oni koji tvrde, da je predmet gledanja samo Bog, varaju se. Predmet gledanja može biti sve, što se odnosi na Boga. Sveta je Terezija razmatranjem gledanja dobila tako jasnu sliku o paklu, da su joj od tada djela mrtvenja i sve teškoće bile posve lake. Drugi je puta vidjela čovječanstvo Isusa Krista u jednoj objavi i to joj oduze za njezin ostali život privrženost zemaljskim stvarima. Od sada je mogla samo ljubiti božansku ljepotu, koju je vidjela. Tako se vidi, kakovu snagu imaju božanski posjeti u duši kada proizvode takav učinak. I često je dosta jedno jedino vrhunaravno viđenje, da se srce posve preokrene.

Član II.

O svojstvima i učincima razmatranja gledanjem.

Svojstva su i učinci razmatranja gledanjem ovo: duh se uzdigne i kao da ostane lebdjeti oko neke istine, te se tako javlja udivljenje, zanos i ushićenje (ekstaza).

1. Razmatranje gledanjem diže duh iznad običnog načina djelovanja i vodi ga na vrhunaravni način do uzvišenije djelatnosti i to ili do čistog gledanja Boga ili jednog predmeta, koji se na Boga odnosi.

Ovo se uzdignuće zbiva ili po daru mudrosti ili po daru znanja. Po mudrosti kad promatramo Božje veličine, a po daru znanja kad promatramo koji drugi predmet, koji se odnosi na Boga. I dar razuma tome doprinosi ukoliko pomaže da do dna prodremo u stvari, koje se tiču vrijednosti ili znanja.

2. Duh tako uzdignut ostaje kao da lebdi oko neke istine, koja ga očarava. Ovo nam tumači poredba sa lijetom ptica, koje se ne penju uvijek u visinu, nego kad se uspnu do neke visine ostanu lebdjeti, a da i ne miču krilima niti se uopće vidljivo kreću. Kod ovog počinka duha u nekoj istini, djeluje sad više razum, sad više volja već prema tome, da li Bog daje duši više svijetla ili više ljubavi.

Kad se veli, da volja više djeluje nego razum, to znači, da je njezino djelovanje jače i osjetljivije, a ne da ona sama djeluje, a razum uopće ništa, kako neki tvrde, da je ipak malo vjerovatno. Volja se u ovoj prilici tako rasplamtiti predmetom, da se djelovanje razuma niti ne opaža. Volja kao da zaposli sve duševne sile, tako je duh Božji osvoji.

3. Iza ovoga dolazi udivljenje, koje može nastati s dva razloga: ili iz neznanja duše, ili iz uzvišenosti gledanog predmeta.

4. Često je puta udivljenje tako jako, da duh više ne djeluje prema vani, a to vodi ushićenju i ekstazi (uznesenju). Kod pravog ushićenja Bog uzdigne duševne sile najedanput nad same sebe. A ekstazom nazivamo stanje mira u kom se nalazi duša ovako uzdignuta nad samu sebe. Neki vele, da je ekstaza ona vrsta

zanosa, koja se zbiva polagano i blago i što neki nazivaju *lijetom duše.*

Ushićenje je svakako znak nesavršenosti i još zaostale nečistoće, ako se zbiva u duši samo zato, što još nije navikla na predmete, koji je ushićuju. No dođe li ushićenje od uzvišenosti i neobičnosti spoznaje, koju Bog daje, onda ono nije znak nesavršenosti.

Kod prvih je ushićenja dojam, što ga čine vrhunaravni predmeti na dušu i na tijelo tako jak, da se ne može podnositi, a da čovjek ne izgubi vlast nad osjetilima. Ali se kasnije duša na to privikne i malo po malo ojača, tako te božanske objave, koje primi, ne djeluju tako jako, osim kada neizmjerno dobri Bog dadne kakovu posve novu izvanrednu spoznaju. Jer kad se duša i priviknula na predmete, koji su je prije ushićavali, ipak je katkada i kasnije ushićuju.

Ako napokon duša potpuno ojača i privikne se na izvanredne milosti, to se ona ne mora više ushićavati, nego doživi iste učinke i bez ushićenja. Tada budu učinci milosti posve duhovni i ne djeluju više na tijelo kao prije, dok tijelo nije bilo posve očišćeno i duhu podložno.

Načelo je filozofije: »*Sve što u nekog dolazi, dolazi, na način, kojim on to prima.*« Stoga ako je duša još malo podvrgnuta osjetilima i ne posve očišćena, to nalazi u njoj djelovanje Božje na zapreke i bude slabije i manje slatko i savršeno.

Sveta Terezija kaže, da je pravo mučeništvo živjeti među ljudima, kada netko primi ove milosti. Jer kad se duša u sebe povrati, osjeti življe nego ikada

svoje progonstvo i bijedu. Ovo čudotvorno djelovanje milosti ne mogu oni istumačiti, koji ga doživijuju, a još manje, koji to nijesu iskusili. Ono obično ispunja dušu tolikom slasti i zadovoljstvm, da je sv. Franjo Ksaverski govorio, da bi za najmanju od ovih utjeha još jednom poduzeo put u Japan ne bojeći se muke i trudova, što ih je imao na prvome putu. Ovo je nešto posve drugoga, negoli slasti i utjehe i suze osjetne pobožnosti, koju Bog daje katkada na početku duhovnoga života.

Po ovome vidimo, kolika je to nesreća za nas, što život tratimo u malenkostima i osjetnim zadovoljstvima, koja nam otimaju dokaze Spasiteljeve milosti. Vidimo također, da je neisporedivo veće veselje služiti Bogu u odricanju, negoli uvijek na sama sebe misliti i vezati se uz stvorove, te nikada ne doći do sjedinjenja s Bogom. To znači učestvovati u kazni, koja stoji u gubitku Boga i kojoj se sastoji vječna nesreća u paklu.

Bog daje dušama katkada tako divne spoznaje i uzvišene osjećaje s obzirom na neke vjerske predmete, da je poslije dosta samo uspomena, dapače samo ime tih predmeta, da ih dovede do zanosa, kao što se događalo svetom Egidiju Asiškom, kad bi čuo riječ »raj«.

Zanosi i ekstaze bivaju češće kod žena i kod takvih, koji manje rade, jer su više na to skloni. A i nije im toliko potrebno zdravlje, za promicanje slave Božje, koje se inače vrlo slabi ovakim milostima. Naprotiv ljudi apostolskog rada, koji treba da djeluju

oko spasenja duša imaju pobožnost manje osjetnu a više duhovnu i jaku. Bog im obično ne daje milosti ekstaze, osim ako hoće dati njihovoj službi posebni ugled, što katkada čini. Za to su primjer sv. Franjo Ksaverski, sv. Vinko Fererski. Ali obično on im se više daje razumom, a manje maštom. Razum može podnijeti i najveća rasvjetljenja, a kod mašte budu božanska rasvjetljenja više osjetna i očituju se više izvana.

Ako duša izgubi upotrebu osjetila, a duh joj ne djeluje i ne osjeća Božjeg djelovanja, tada to nije nikakovo ushićenje nego očita varka đavola ili opasno drijemanje. Duša se nikako ne povlači od osjetila, a da to ne bi škodilo zdravlju, osim u naravnom snu. Jer ovo je sastajanje duše i sjetila neka vrsta sjetilne smrti, početak potpunog rastanka, koji smrt donosi. Opasno je željeti zanose i ekstaze, viđenja i objave ili težiti za drugim putem negoli je onaj, kojim nas hoće Bog da vodi.

Ali u tome nema nikakve pogibli, da si molimo darove Svevog Duha i njegovo vodstvo, temeljitu krepost i dar uzvišene molitve.

Član III.

Dvije vrste razmatranja gledanjem.

Dvije su vrste razmatranja gledanjem obično i izvanredno.

1. Obično je razmatranje gledanjem vrhunaravno stanje duše, kod kojeg Bog duševne moći podiže vrhunaravnim spoznajama i rasvjetljenjima, uzviše-

nim osjećajima i nutarnjim slastima, ako ne nalazi u duši više grijeha, strasti, sklonosti i nemirnih briga, koje smetanju njegova saopćenja.

Tko ima ovo duševno stanje moli s lakoćom i stalno raspolaže posebnom milošću Svetog Duha, da obavlja djela bogoslovskih kreposti. Tako naime kad je svoje srce podigao Bogu, da izmoli njegovu pomoć, tada može izvršavati, kadgod hoće djela ovih bogoslovskih kreposti, jer je Bog uvijek na to spreman, da mu pomogne.

2. Ima još jedna druga uzvišenija vrsta razmatranja gledanjem. Ona sastoji u zanosima, ushićenjima, ekstazama, viđenjima i drugim vanrednim učincima. Razmatranje gledanjem vodi do njega. U ovom se stanju prevali u kratko vrijeme veći put, nego li pomoću običnog razmatranja za više godina, to jest postigne se brže više kreposti. Na putu razmatranja ide duša teško pješke, a u gledanju ona bez muke leti. Sveta je Terezija govorila, kad ju je Bog uputio u ovaj način razmatranja, da joj je jednim mahom nestalo svih poteškoća i da se osjetila jako potaknuta na svaku krepost, sa divnom slašću. Duše koje posjeduju ovaj dar razmatranja mole obično i ne znajuć i ne opažajuć da to čine. Ovo je u istinu savršena molitva.

Čovjek se u ovakovom razmatranju stavi pred Boga. Tu ustraje a da i ne vrši raznih čina i zabavlja se jednostavnim pogledom na Boga s počitanjem, ljubavlju i pobožnim čuvstvom, koje Bog daje i koje može potrajati nekoliko sati ili dana. U vrlo je čistim

dušama prisutnost Božja prema stupnju čistoće i savršenosti gotovo neprekidna.

Vele, da čovjek kod ove vrste razmatranja ništa ne radi. Strogo uzevši, to nije istina. Čovjek uvijek radi, ali na viši, jednostavniji način, tako te se teže opaža. Potpuna neradinost bila bi prava, veoma opasna lijenost.

Duhovni vođe čine u stvari razmatranja gledanjem dvije pogreške. Malo duhovni i preveć plašljivi vođe, zatvaraju dušama, koje vode, potpuno vrata gledanju i ne daju im doći do njega, premda ih Bog zove. Naprotiv, drugi vode ovome bez razlike svakoga i govore samo o molitvi jednostavnog pogleda o izvanrednim milostima, nutarnjim glasovima, objavama i ekstazama.

Član IV.

O daru prisutnosti Božje. Ulazak u razmatranje gledanjem.

1. Kad se nastani u duši Bog, iza kako je ona dugo nastojala oko čistoće srca, i objavi joj se po daru svoje svete prisutnosti, koja je početak vrhunaravnih darova, dušu ovo novo stanje tako očara, te joj se čini, kao da nije Boga nikada prije poznavala i ljubila. Ona se čudi slijepoći i ludosti ljudskoj, ona osuđuje lijenost i nemar u kojoj mi obično živimo. Oplakuje ono što drži da je izgubila zbog svoga kukavičluka i misli, da onaj život, što ga je prije vodila ne zažlužuje ime život nego da istom sada počinje pravo živjeti.

2. Zaludu nastojimo oko dara prisutnosti Božje, ako ga Bog sam od sebe ne udijeli. To je čisto dar njegova milosrđa. Ali ako ga dobijemo, to vidimo u ovoj Božjoj prisutnosti Boga i Božju volju u našem djelovanju, upravo kao što u isto vrijeme vidimo svjetlost i tijelo, koje nam svjetlost predočuje. Ova je milost plod velike čistoće srca i vodi dušu do uskog sjedinjenja s Bogom. On nam je daje, ako s naše strane činimo što možemo i moramo.

Kada bi nas Bog posve posjedovao mi bismo mogli razmatrati bez prestanka. Često se zbude, da nas strast, ogorčenost, ili srditost tako obuzme te se više dana time bavimo i gotovo na ništa drugo ne mislimo. Ne prođe niti jedan sat vremena, da ne osjećamo ovog raspoloženja. I premda izgleda, da mu se opiremo, mi bismo vidjeli, kad bi sam Bog pokazao pravo stanje našeg srca, da ne bismo htjeli biti bez ove strasti ili ovog sjećanja i da potajice na nj pristajemo.

Isto tako kad bismo imali nježnu ljubav prema Spasitelju u presvetom olt. Sakramentu, tada bismo preko dana stoput na njega pomislili. Kada bi ljubav prema Bogu posjedovala dobro naše srce, tada bi pomisao na njega bila u nama uvijek živa, te nam ne bi bilo teško prebivati u njegovoj prisutnosti. Sve bi nam služilo tomu, da podignemo njemu svoje srce i rasplamtimo volju.

Budimo uvjereni, da nas Spasitelj i presveta Djevica gledaju s nebeskih visina. Stoga treba da

sva svoja djela obavljamo kao da smo u njihovoj prisutnosti i tako ćemo doći da živimo u prisutnosti Božjoj, kao što su bili proroci Ilija i Elisej, koji su znali uskliknuti: *Tako bio živ Gospodin pred kojim stojim!* (3. Kralj, 18, 15., 4. Kralj. 3, 14.) Ova svijest o prisutnosti Božjoj življa je i dublja negoli ona, koju crpimo iz vjere.

Član V.

Prednosti razmatranja gledanjem.

Razmatranje gledanjem prava je mudrost. To je ono, što knjiga mudrosti, propovjednik i knjiga Sirah toliko preporučuju. Tko nekoga od toga odvraća čini veliku pogrešku. Ako neko ima za to potrebite preduvjete, nije ono nikako opasno. Opasnost prijeti kod ushićenja i ekstaza, da se duša prevari, osobito ako je milost još slaba a duša nenavikla na takove stvari. Ali razmatranje gledanjem nema nikakve pogibli.

Iz prvog lista sv. Pavla Korinćanima vidimo, da su prvi kršćani obično dobivali najdivnije Božje darove, na pr. dar jezika, iscjeljivanje bolesnika, čudesa, proricanja, razlikovanja duhova. I Apostol opominje vjernike, da žele ove darove, osobito dar Proroštva (1. Kor. 12.). Ovaj dar ne stoji samo u tome, da možemo proricati budućnost, nego on usposobljuje čovjeka da razumije Sveto Pismo, da ga tumači i narod podučava.

A dan danas, ako netko teži za razmatranjem, koje premašuje obično razmatranje, tada mu se u lice veli, da su to izvanredne milosti, koje Bog dijeli samo, kada hoće i kome hoće, te koje se ne smiju želiti niti moliti. Tako se za vazda zatvori pristup ovome. To je velika pogreška. Razumije se po sebi, da se čovjek ne smije silom uzvisivati na više molitvene stepene; ali čovjek također ne smije toga odbijati, ako Bog kome ponudi, niti izravno što činiti, što smeta, da nas Bog tamo dovede, kamo želi.

3. Razmatranjem se duh lako umori, oslabi i u njemu pojedini čini kratko traju. A čini običnog razmatranja gledanjem traju bez naprezanja i dosade po cijele sate. U vrlo čistih duša može gledanje lako više dana jedan za drugim potrajati, dapače i u sred općenja sa svijetom i u nemiru vanjskih poslova.

U stanju slave na nebu, prvi će čin blaženog gledanja duše trajati vječno i neće se u tom zasititi ni umoriti. A razmatranje je gledanjem neki dio sreće blaženih na nebu. Ono ga nasljeduje i lakoćom i trajanjem. Ne škodi zdravlju i ne slabi snage.

4. Gledanje pokazuje duši novi divni svijet, koji je očarava. Kada se sveta Terezija vraćala od molitve govorila bi da dolazi s mnogo ljepšeg i divnijeg svijeta, nego li je naš. Kada bi sveti Bernardo s Bogom općio, vraćao se vrlo nerado u ljudsko društvo i bojao se privrženosti stvorovima kao pakla. Kada bi sveti Ivan od Avile došao do oltara, jedva bi snosio saobraćaj sa svijetom.

Razmatranje gledanjem ostvara čistoj duši bez muke i naprezanja istine, koje je ushite i liše upotrebe osjetila, te joj pružaju unaprijed rajske slasti.

5. Razmatranje gledanjem potiče duše na junačke čine u ljubavi prema bližnjem, u revnosti za spas duša, u pokori i drugim krepostima. Razmatranje gledanja pobudi u njima čežnju za velikim patnjama na pr. za mučeničkom smrti. Sveci, koji su primili od Boga ovaj dar želili su uvijek više trpjeti. Kod takovih želja ne bi obično osjećali protivnosti ni poteškoća, koje mi obično osjećamo kod naših dobrih odluka. Oni su u tome osjećali samo utjehu.

6. Razmatranjem gledanja postigne čovjek savršenu spoznaju kako ljudskih i vremenitih tako i nadnaravnih i nebeskih stvari. Uvidi, kako je sve zemaljsko nisko i vrijedno prezira, te dolazi do uvjerenja, da je najveća varka držati nešto do toga, a najveći nered na to si srce privezati. Ovakav čovjek sve pravo sudi i lako i sigurno prosuđuje kao kakav poznavač novca. On samo uzme novac u ruku i pogleda i vidi je li dobar ili nije.

7. Kad Bog jednu dušu dovede do razmatranja gledanjem, tada ona u sebi otkriva mane i nesavršenosti, kojih prije nikad nije ni vidjela. Ona zapazi na pr. da rado gleda koju lijepu osobu, da joj se mili njezina blizina i da rado s njom govori. Takovi pogledi i razgovori, takova posebna nježnost, jesu u očima Božjim neke nečistoće i uzrok im je pokvarenost.

Član VI.

Razmatranje gledanjem nije zapreka apostolskom životu, nego mu je potrebno.

1. Razmatranje gledanjem ne smeta revnosti za spas duša nego je potiče iz tri važna razloga.

Prvo, duše su sposobne Boga posjedovati i u tome svijetlu nema jedne jedine, koja ne bi nadmašivala, svojom dragocjenošću i bogatstvom, nebo i zemlju.

Drugo, duše pripadaju Božjem Sinu, koji je predao svoj život, da ih otkupi i oprao ih u svojoj krvi. Jer su dakle njegovo vlasništvo, koje je mnogo stajalo, to ne bi trebalo propustiti nikakvog posla ni truda, da ih se spasi i da im se pomogne.

Treće strašno je stanje grješne duše. Kako je nesretna i blizu pakla!

Razmatrajući ovo, poželio je sveti Pavao biti proklet za svoju braću. I toliki drugi sveci žele, ako je moguće i paklene muke podnijeti bez grijeha, samo kad bi se zapriječio pad jedne duše. To je mišljenje sv. Katarine Sijenske, sv. Katarine Bolonjske, sv. Alfonza Rodrigueza.

2. Bez razmatranja gledanjem neće čovjek nikad učiniti velikog napretka u kreposti i nikad neće biti sposoban u tome koristiti drugima. Neće nikad potpuno izaći iz svojih slabosti i nesavršenosti. Uvijek će ostati privezan na zemlju i nikada se neće uzdići nad čisto zemaljsko shvaćanje. Nikada neće Boga savršeno slaviti. A po razmatranju gledanjem postići

ćemo više za sebe i za druge u jednom mjesecu, negoli bi inače postigli u deset godina. Ono proizvodi čine velike savršenosti, koji su prosti od svake nečistoće naravnog djelovanja, vrlo uzvišene čine ljubavi Boga, koji se rijetko postignu bez ovoga dara. Konačno ono usavršuje vjeru i sve kreposti, jer ih podiže do najvišeg stepena, koji može može čovjek postići.

3. Ako čovjek nema ovog izvrsnog dara, opasno je da se mnogo bavi vanjskim djelima. Trebao bi se tim baviti samo za pokušaj, osim ako ga posluh na to obveže. Izuzev to, trebao bi čovjek samo rijetko vani djelovati, jer ima dosta posla, da upozna sama sebe, svoje srce očisti i stavi u red, da bi mogao uvijek biti u prisutnosti Božjoj.

Član VII.

Razni stepeni razmatranja gledanjem (kontemplacije).

Stepeni su razmatranja gledanjem prema nekima: prvo sabranost duševnih sila, drugo polovično ushićenje, treće potpuno ushićenje, četvrto ekstaza. Ali nam ova razdioba više predočuje razne pojave gledanja negoli njegovu bitnost, jer često ima neka duša i bez neobičnih ushićenja mnogo jasnije spoznaje i nutarnja rasvijetljenja i Božje djelovanje, negoli koja druga sa ushićenjima. Majka je Božja imala viši stupanj razmatranja gledanjem negoli svi anđeli i sveci zajedno, a ipak ne znamo ni o kakvim njenim ushićenjima. Spasitelj je imao blaženo gle-

danje bez ekstaze. Blaženi će se na nebu potpuno slobodno služiti svojim osjetilima.

Drugi dijele stepene razmatranja gledanjem prema raznim djelima volje ili prema raznim oblicima nutarnje ljubavi. Rikard od sv. Viktora razlikuje četiri ovakova oblika: prvo ljubav, koja ranjava, *caritas vulnerans;* drugo ljubav koja zarobljuje, *caritas ligans;* treće ljubav od koje bolujemo, *caritas languens;* četvrto ljubav od koje ginemo, *caritas dificiens.* Na prvom stepenu ljubav probode srce i zaposjedne sve njegove sklonosti. Na drugome zarobi duh i zaposjedne sve misli. Na trećem mjestu zapriječi djelovanje vanjskih i nutarnjih osjetila. Na četvrtom uzrokuje u duši nemoć i učini je kao mrtvu poradi bezgranične gorljivosti, koja se ne može podnositi, jer vidi, da sve, što čini i što bi mogla činiti nije ništa, a što ne može činiti to je beskrajno. Neki mistični pisci dodaju tome još *grob duše,* gdje je ona kao u prah pretvorena i smrvljena, da kasnije ustane i postane novo stvorenje u Isusu, te se posve preobrazi u Boga.

Evo kako se napreduje u ovim stepenima:

1. Ako je čovjek neko vrijeme nastojao oko čistoće srca, ljubavi prema Spasitelju i vršio druge slične vježbe, te Bogu ostao trajno vjeran, tada primi rasvjetljenje s neba, po kojem duša upozna svoje stanje i bijedu. Ona uvidi, da ono nije ništa što je dosada za Boga učinila, da mu je sve dužna te da on zaslužuje da sva srca gore od ljubavi prema njemu i da se svako biće istroši u njegovoj službi. Pri ovome se pogledu duša postidi. Ona se oduševi i predade se

ljubavi. A ljubav kada vidi dušu u svojoj vlasti probode joj srce gorućim strijelama. Ona se osjeća ranjenom i rana joj uzrokuje bol i radost u isto vrijeme.

2. Kad je srce jednom ovako osvojeno, razum ne može na ništa drugo misliti nego na ljubljeni predmet. Ljubav zarobi misli i vodi ih od njihova lutanja među stvorenjima i upravlja na Boga, te se samo s mukom mogu od njega udaljiti. To je ipak ne smeta da vrši svoje poslove. Trgovac se može baviti svojom trgovinom, sudac i odvjetnik pravnim poslovima, bračni drugovi obiteljskim dužnostima.

3. Duša zarobljena i ranjena prima bez prestanka nove znakove božanske ljubavi i mora početi bolovati od ljubavi, te postaje nesposobna za svaki čin, koji nije od Boga ili za Boga. Kada nešto vidi i čuje, što se ne odnosi na Boga isto joj je kao da to ne vidi i ne čuje. Kod dva prva stepena ljubav je gospodarica čina, jer vrši samo božanske čine t. j. kojima je Bog početak i svrha. U ovom stanju čovjek može samo vrlo malo djelovati; on je sposoban za one samo čine, na koje ga Bog vodi.

4. Kad je Bog ovako zauzeo jednu dušu, ona nije nikad zadovoljna, ma što podnijela ili učinila za njegovu slavu. Želi uvijek više trpjeti i činiti. Njezina želja prelazi u neizmjernost i spoznajuć nebrojene stvari, što bi ih mogla za Boga činiti, a ne čini, zapada gotovo u klonulost. Tako Spasitelj, premda je toliko mnogo pretrpio na čast svog nebeskog Oca ipak je to držao za ništa prema onome, što je iziskivala njegova čast. Mučenici su bili puni poštovanja i udiv-

ljenja nad veličanstvom Božjim, nijesu nikada mogli zadovoljiti želji, da proslave tako velikog i ljubljenog Boga. Takvi su bili i sveci, kada su bili neumorni u radu i patnjama.

*

Neki mijenjaju red ovih stepena. Drugi im je stepen bolovanje, što dolazi iza duboke i velike rane, a treće zarobljenje. Ovo je vele tada, kada duša ne osjeća u sebi Božjeg djelovanja, nego je usred svakojakih muka i nemira izručena svojim neprijateljima, te bi možda i Boga uvrijedila, ali se osjeća zarobljenom, kao da je zadržava neka tajna moć.

Kod mistične smrti ,koja prema nekima nastupa u duši prije nego se ona u Boga preobrazi, trpi dotična osoba i tjelesne boli. Ona biva otrgnuta od svojih zlih sklonosti i navika, a to može biti samo uz velike boli poradi njihovog dubokog korijena. Treba ove boli odvažno podnijeti i vesiliti se tome gubitku, jer gubimo samo svoje nevolje da dođemo najvišoj sreći ovoga života.

Ima još jedno mističko stanje, naime stanje goruće ljubavi. Tu duša trpi neku vrstu groznice, tijelo je posve u vatri i na njemu se zbivaju promjene, zanosi, divni učinci, kao što je to bilo kod sv. Katarine genovske, svetog Stanislava Kostke i velikog broja svetaca.

*

Neki četiri stepena kod razmatranja gledanjem redaju ovako. U prvom stepenu prima duša rasvjetljenja i vanredne milosti, te raste u ljubavi i spoznaji

Spasitelja. Prije toga treba da je postigla veliku čistoću srca. Na drugom stepenu duša jednostavno pazi na Boga. To je razmatranje Božje prisutnosti. Ona se stavi u duboku poniznost pred Božje veličanstvo, ima svetu odvratnost pred samoj sebi. Treći je stepen, jasnija i dublja spoznaja Boga, kojom ga uvijek savršenije poznajemo. Jer Bog ovdje uzima i daje, kao da veli: *To još nije sve, doći će još više.* U ovom stanju može duša govoriti sa zaručnicom Pjesme nad pjesmama: »*Sjela sam u sjenu Njegovu*«, jer je takova spoznaja ujedno kao sjena Božja. Ima duša, koje po više godina ostanu na ovom stepenu. Ono što o Bogu spoznaju ostavlja u njima tako goruću čežnju, da vide Boga samoga, te se čini, da bi htjele zbaciti teret svoga tijela i Bogu poletjeti. Tada čovjek trpi kao od znakova umiranja: Udovi mu postanu hladni, ukočeni, nepomični i bez osjećaja kao kod mrtvaca. I ova bi ljubav mogla toliko narasti, da bi uzrokovala smrt. Sveta je Trezija bila jednom na Uskrs u tome stanju, te je mislila, da će je to stajati života. Uistinu bi tu bila smrtna pogibelj, kada ne bi nastojali umanjiti taj dojam i duh na nešto drugo obratiti. Četvrti stepen zovu mistici Božji zagrljaj. Čisti poljubac zaručnika. Ovdje je duša stvarno Bogu zaručena. Neki tvrde, da duša na ovom stepenu ljubi Boga tako savrenšo kao na nebu. Ali je to krivo. Dokle god je čovjek u stanju vjere i gleda kao u ogledalu nikada ne ljubi Boga kao u nebu, gdje je duša uzdignuta do najviešg stepena razmatranja gledanjem, te vidi Boga licem u lice, kakav je sam u sebi.

Član VIII.

Još jedna razdioba stepena razmatranja gledanjem.

Neki svode gledanje na slijedeća četiri stepena:

Prvi je spoznaja i ljubav Spasitelja, skupa s onim nadnaravnim učincima, koje ova pobožnost proizvodi u čistim dušama. Mnogi hodaju u duhovnom životu stramputicom misleći da mogu doći do sjedinjenja s Bogom i do najviših stepena molitve, a ne držati se Spasitelja. On je ipak *put*, kojim trebamo ići Bogu. Čovjek se mora ispuniti spoznajom njegove veličine i njegovih tajna, njegove nauke, njegova duha i njegove ljubavi i s time spojiti nastojanje oko čistoće srca.

Što više čovjek na tom putu napreduje više se Bogu približuje. Napredak na ovom stepenu sastoji se najprije u stalnoj sabranosti svih nutarnjih sila. U početku nema još velikih spoznaja, ali duša uživa slatki nutarnji mir. Drugo u tajinstvenom osjećanju blizine i prisutnosti Božje, što čini, da se duševne sile još više saberu, da se s Bogom sjedine. Tako se mnoge magnetske igle okreću istim smjerom i sastavljaju svoje šiljke kod svog središta.

Treće je napredak u još jasnijoj prisutnosti Božjoj, koja je izrazitija i očitija nego li prijašnja, ali ipak nije ova prisutnost jednaka onoj na višem stepenu nego traje kraće i dulje vremena već prema stanju i sudjelovanju duše.

Drugi stepen zovu mistici *stanje božanske tame.* To je tada, kada Bog riješi dušu svih njezinih prijašnjih osjećaja, spoznaja i sklonosti. Time je učini sposobnom za savršenije spoznaje, čistiju i vatreniju ljubav, te je vodi uvijek na više na putu odricanja. Bez prestanka joj daje, a onda opet uzima, da bi joj uvijek nešto više dao. Kad Bog dovede dušu u stanje ove mistične tame i otrgne je od njenih prvobitnih spoznaja, on proširi sposobnost razuma i volje, te je usposobi za djela vanredno savršena. Da bi se došlo do ovog stepena velikodušne kreposti, treba vjernog sudjelovanja s milošću potpunog odricanja sama sebe i bezuslovne predanosti Bogu. Ali jer smo izvanredne kukavice ima nas vrlo malo, koji imamo odvažnosti da ovo postignemo, a još je manji broj onih, koji dalje idu, jer se čovjek ne može odlučiti, da se posve od stvorenja otrgne.*)

Pseudoareopagit opominje Timoteja, neka se potpuno odijeli od svih stvorenih stvari, sklonosti, pomisli i sjećanja na njih. Neka se odrekne njihovih slika i sjećanja na njih, te podigne nad osjetila i obič-

---

*) Mistici često govore o ovom otrgnuću od stvorenja. Šta ono znači? I kako je moguće dovesti u sklad zapovijed o ljubavi bližnjega sa ovom naukom. To je izvrsno objasnio najveći crkveni učitelj duhovnog života sv. Ivan od Križa, koji inače sam toliko naglašuje potrebu otrgnuća od stvorenja. Evo što on kaže: »Kada je ljubav i vezanost na stvorenja čisto duhovna i zasnovana u Bogu, što je ona veća to je jača ljubav prema Bogu; što se sjećanje na stvorenje češće obnavlja, to se češće obnavlja sjećanje na Boga... (tako) želja za Bogom raste« (Op. ur. Vidi S. Jean de la Croix, trad. française par Hoornaert t. I. p. 19. note.)

ni način spoznaje i djelovanja, da bi tako prazne i gole duše unišao u *područje zraka božanskih tmina i u rasvijetljenu tamu božanstva.*

Amo dolaze samo duše čiste i slobodne od svega što nije Bog. Ova mistička tmina je sudjelovanje na tmini, koja obuzima Božje prijestolje u nebeskoj slavi, te se predstavlja dimom i oblacima usred kojih se Bog javio Mojsiju, kada mu je govorio na gori Sinaju.

Treći je stepen postignut kada Bog daje duši na vanredan način djelovati vrhunaravno. On joj po mašti dadne tako jake spoznaje i rasvjetljenja, te duša kao da izađe izvan sebe. Tada nastupe ushićenja i ekstaze, jer su rasvjetljenja tako velika i divna, te dušu posve zarobe i oduzmu joj vlast nad osjetilima i sposobnost za vanjsko djelovanje. Duša se zabavi samo svojim gledanim predmetom, koji je često takove naravi, te su sve duševne sile zajedno preslabe, da ga podnesu i proniknu. Zanosi i ekstaze traju tako dugo, kako dugo traje Božje djelovanje ili dok na jedan dojam slijedi opet koji novi, ili dok jedan jedini svojom veličinom i novošću drži dušu obuzetu i začaranu.

U ovom stanju ljubimo Boga čistom ljubavlju i vršimo vrlo jednostavne kreposne čine, koji su prosti od samoljublja i nesavršenosti naravi te iskazuju za jedan četvrt sata Bogu više časti, negoli mu se iskaže za više godina.

Četvrti je stepen kad duša ne djeluje maštom, kojom se dolazi do ushićenja i ekstaza nego dobiva

od Boga čisto duhovne slike i rasvjetljenja u razumu neovisna od slika i predstava mašte. Tada djeluje samo najviši vrh naše duše ili bolje reći prima u sebe Božje djelovanje. Ovo Božje djelovanje nipošto ne smeta vanjskom djelovanju osjetila.

Ovaj stepen izriču ove riječi Davida u knjizi kraljeva: *Bog mi je govorio, kao što sunce sja na vedrini bezoblačnog jutarnjeg neba i kao što biljke rastu iz zemlje natopljene kišom.* Sunce na vedrom nebu označuje djelovanje Božje u duši bez osjetnih slika u mašti. Neki kažu, da su duše uzdignute na ovaj stepen, utvrđene u milosti. Sigurno je da one izvršuju tako čista i uzvišena djela kreposti, te se ne može izreći, kako mnogo proslavljuju Boga i povećavaju svoje zasluge.

Ovakim osobama daje Bog za neko vrijeme, a često i za vazda tako duboke spoznaje, te i ne videći očima osobe s kojima imaju posla one ih vide duhom i znaju, što će reći prije nego i otvore usta. One znaju, što im je u svakoj prilici odgovoriti i imaju svijetlo s nebesa, da se u svemu ponašaju po Božjem duhu.

Ovaj su stepen sjedinjenja posjedovali redovito apostoli dapače i usred svijeta i usred svojih najvećih poslova.

Sveti je Ignacije od prve godine svog obraćenja bio na tome stepenu, otkada je šetajući se obalom nekog potočića u Manrezi imao vanjsko viđenje. Poslije toga je bio toliko rasvijetljen u vjerskim istinama, te je govorio da bi bio pripravan na njihovu obranu dati i zadnju kap svoje krvi ako i nebi bile na-

pisane u evanđelju. Ako bi se Sveto Pismo izgubilo, za njega se ne bi izgubilo.

Član IX.

Sud o ovom razlikovanju stepena kontemplacije.

Od svih ovih podjela stepena razmatranja gledanjem, najispravnija je ona, koja polazi od razuma i raznih načina spoznaje Boga i božanskih stvari. Prvi je stepen spoznaje osjetna spoznaja. Drugi se zbiva u slikama mašte. Treći je stepen, kada Bog neposredno razumu daje spoznaje bez sudjelovanja nižih duševnih sposobnosti.

Ove tri vrste spoznaje ujedno su tri izvora gledanja. Prva odgovara prvom stepenu, gdje duša nastoji oko spoznaje i ljubavi našeg Spasitelja.

Druga odgovara drugom stepenu zvanom »božanska tama« u koju se unilazi, ako se od svega otrgnemo i trećem, gdje je duša u ushićenju i ekstazi.

Treći način spoznaje odgovara četvrtom stepenu, gdje duše borave u čistom carstvu duhovnom i u najvišoj savršenosti, što se može postići na zemlji.

I na najnižem stupnju razmatranja gledanjem, Bog se saopćuje s toliko slasti te hiljadu godina uživanja svih svjetskih veselja nije ništa prema slasti koju duša u Bogu osjeća. Krasote i slasti koje u Bogu nalazi tako je oduševe, te može samo Boga ljubiti i u njemu naći svoje zadovoljstvo.

Najviši se stepeni postignu istom, ako su grijesi oprošteni i to ne samo krivnja, nego i kazna. Ako se

i na najvišim stepenima sagriješi, jer nema tako savršenog stanja u kojem se ne bi moglo griješiti, to su samo grijesi vrlo laki, nenadani i iz slabosti. Njih se odmah gorko oplakuje i odmah budu oprošteni.

Kako samo izvanredna čistoća vodi do ovih viših stepena, tako se možemo na njima održati samo onda, ako smo vrlo vjerni milosti. Kako je Bog neizmjerno darežljiv prema duši, treba da se duša Bogu odazove najvećom točnošću inače će Bog povući svoje milosti i duša neće moći ostati na postignutom stepenu. Kada duša dobije od Boga ove izvanredne darove, a posebno kada postigne posljednji stepen gledanja onda se moramo diviti, kako je otrgnuta od stvorova. Ona se više nijednom stvari ne uzrujava i osim ljubavi Božje, sve joj je jednako bez vrijednosti.

Na ovim najvišim stepenima molitve čovjek malo čini kreposti zbog samih kreposti. Kako je čovjek s Bogom po ljubavi sjedinjen, to čini sve iz ljubavi, a da se redovito ne brine za poticaje drugih kreposti. Ovo bi gledanje na druge razloge moglo dušu rastresti od njezina sjedinjenja s Bogom.

Kad Bog duši udijeli milost najvišeg stepena razmatranja gledanjem, tada joj ništa neće uskratiti. Ona obično postigne sve, za što se moli.

Ako je netko moli, da mu isprosi od Boga koju milost i ona hoće da pred Boga iznese njegovu molbu, osjeti kako je duh Božji vodi gledanju divnih tajni. Ona se u tome posve izgubi i ne misli više na predmet svoje molitve, te se ne sjeća za što je htjela moliti. Ali je Bog usliši i njezine molbe imaju svoj učinak,

a da ona na njih i ne misli. Jedna duša koja je došla do ovog stepena molitve može svojim molitvama i svojim ugledom kod Boga spasiti cijeli jedan red ili kraljevstvo.

Sjedinjene duše s Bogom u označena četiri stepena razmatranja gledanjem različno je i svaki stepen ima svoje posebnosti.

Prva i najodličnija vrsta sjedinjenja kamo trebaju smjerati sve vježbe djelatnog života i života razmatranja jest trajno sjedinjenje. Glavne su duševne sile trajno na Boga upravljene i to u svako vrijeme na svakom mjestu, i u nemiru vanjskih poslova i u najuzrujanijim poslovima. A ipak čovjek nije nespretan u poslu i sve dobro svršava.

Druga vrsta sjedinjenja s Bogom nije tako savršena, općenita i postojana. Ona nastupa, ako je volja s Bogom sjedinjena, ali ne druge sposobnosti; ako je ipak mašta obuzdana, te ne čini poteškoća kao i u trajnom sjedinjenju.

Treća je vrsta sjedinjenja, ako je doduše volja s Bogom sjedinjena, ali je ipak katkada neobuzdanost drugih duševnih moći uznemiri. To nam se dosta često događa kod svete mise. Tu je naša volja uistinu s Bogom sjedinjena, a ipak nas smeta lutanje naše mašte i drugi vanjski predmeti. Tko je podvrgnut ovoj slabosti i nije još utvrđen u nutarnjoj sabranosti mora da leti za svojom maštom i njezinim lutanjem mislima, da ih obuzda. Ali se zaludu muči i svi napori vode samo do toga, da oduzmu i ono malo sjedinjenja s Bogom i dušu napune nemirom i uzrujanošću te dolazi do sve veće nesređenosti. Ovog je mišljenja sveta Terezija, koja je to na sebi iskusila.

Ovom zgodom spominjemo, da nije najbolji način zahvale iza svete pričesti, da se silom gledamo razgovarati sa Spasiteljem. Iza pričesti je vrijeme naslađivati se, a ne tražiti. Jer, ako je ispravno da djela kreposti nemaju druge svrhe nego da nas s Bogom sjedine, šta trebamo Boga više tražiti, kada ga u sebi imamo i posjedujemo, kao što je to uistinu u presvetom sakramentu? To ipak ne smeta, da mu otkrijemo svoju bijedu i svoje potrebe, no ne tražimo mnogo riječi. Najbolje je tada ostati sabranim u njegovoj prisutnosti, pustiti da djeluje u nama kako hoće, slušati njegov glas, primati što nam daje, duh neprestano držati u sabranosti ne dajuć da luta naokolo ili da zapane u krivi mir »rasvjetljenih«

Trebamo biti kao sveta Terezija. Ova je velika svetica samo Boga tražila i svoj mir samo u njemu nalazila, te se nije brinula za kreposti, ako bi mogla uživati Boga i njengovu prisutnost. Ako bi joj se Bog milostivo saopćio nije na ništa drugo mislila.

U tome nema zablude. Jer šta možemo imati bez Boga? A ako njega imamo, koje nam kreposti tada mogu manjkati?

To znači i kreposti posjedovati u najvišem i najodličnijem stepenu, jer one i onako samo na to smjeraju, da nas s Bogom sjedine. Katkada se događa čistim dušama, da se u posjedu presv. oltarskog sakramenta odmah zanesu duhom u srce Isusovo i tu borave cijele sate i dane.

Duše, koje su na neki način s Bogom sjedinjene uspoređuju se s djecom, koja sisaju. Ona se privinu sad više sad manje grudima svoje majke. Tako se duše saberu katkada više u Bogu i njemu se više priljube, već prema jakosti milosti, koja ih privuče i vanjskim prilikama, gdje se nalaze.

U Božjim darovima i pohodima duši, ne može se ustanoviti stalan red i granica, da možemo reći: iza ovog čina slijedi ovaj ili na ovaj stepen molitve dolazi ovaj drugi. To uči sveta Teresija i tvrdi, da red milosti, kako ga je označila kod sebe vrijedi samo za nju i pokazuje, što je ona iskusila.

Konac bilježaka oca Rigoleuca.

Sadržaj:

	Strana
Život Lj. Lallemanta	5
I. Načelo. Pogled na naš cilj	13
II. Načelo. Savršenost	18
III. Načelo. Čistoća Srca	68
IV. Načelo. Poslušnost Sv. Duhu	95
V. Načelo. Sabranost i nutarnji život	173
VI. Načelo. Sjedinjenje sa Spasiteljem	194
VII. Načelo. Red i stepeni duh. života	249

Stvarno kazalo:

Blažena Djevica Marija

— Veličina njezina 213—215; — veze njene sa presv. Trojstvom 215—216; slava njena u Utjelovljenju, 216—217. — Kako štovati Bl. Djevicu, 247—248.

Bog

— nas jedino može usrećiti, 13; — naša je sreća u potpunoj predanosti Bogu, 16—17; — Bogu je stalo jedino do srca, 16—17; prisutnost Božja, 26 i sl.

Čistoća srca

— kako se povećava, 59; — čitavo III. načelo, 68—94; — u čemu je čistoća srca, 68; — koliko nam je potrebna, 68—70; — ona je najsigurniji put savršenosti, 69; — red i stepeni u čuvanju čistoće srca, 70—71; — od čega treba srce čistiti, 71—74; — briga za č. srce u djelovanju, 86—87; — nasljedovanje Spasitelja u čistoći, 238—240.

Darovi Sv. Duha

— Dar mudrosti, 116—129; — dar razuma, 124—128; — dar znanja, 128—135; — dar savjeta, 136—143; — dar pobožnosti, 143—147; — dar jakosti 147—153; — dar straha Božijega, 153—158.

Dobrota

— prema svakome, 92—93.

Đavo
— nijednoj se vježbi duh. života đavo ne protivi kao čistoći srca, 70; — zapreke što ih đavo čini da ne slijedimo nadahuća, 166—167; — razne spletke đavola, da nas prevari 168—169; — kako ćemo razlikovati djelovanje Boga od djelovanja đavola, 179.

Duh Sveti
— poslušnost prema Sv. Duhu, čitavo IV. Načelo, 95—172; — u čemu je ona, 95; — kako ćemo je postići 96—97; — prigovori nauci o vodstvu Sv. Duha 97—100; — malo je savršenih jer malo slijedi vodstvo Sv. Duha 103—105; — Sveti Duh tješi vjerne duše, 107—109; — darovi Sv. Duha 109—158; — narav darova, 109—111; — učinak radova, 111—114; — zašto imaju tako malo učinka, 114—116; — plodovi Sv. Duha 158—166.

Gorljivost
— daje mir duši, 22—23.

Euharistija
— divote Euharistije, 220—222; — euharistička prisutnost više nam koristi nego što je koristila tjelesna, 223—227; — sjedinjenje u euharistiji, 227—230; — razne misli o pričesti, 230—232.

Grijeh
— laki, njegova zloća, 71—74.

Ispitivanje savjesti
— obzirom na dobre čine, 172.

Ispovijed
— česta 52; — dnevna, 59.

Josip (sveti)
Lallemant kao štovatelj sv. Josipa, 8; — kako štovati sv. Josipa, 247—248.

Kontemplacija
— vidi **Razmatranje.**

Kraljevstvo
— Kristovo, 201—203.

Krepost
— najbolji način vršenja kreposti, 192—193.

Križ
— ljubav prema križu, 32; — sredstvo spasenja, 32—33.

Kukavičluk
— čini krepostan život težim, 22.

Lukavost
i pretvaranje veoma škode duševnom napredovanju, 24; — nikad s Bogom ne smijemo postupati lukavo, 59.

Milost
— ne smijemo milosti nikad sami sebi pripisivati, 61; — je izvrsna i ne bi smjeli opirati joj se, 105—107.

Mir
— duševni dolazi od predanosti Bogu, 22—23; od poniznosti, 30; — mir se nalazi samo u nutarnjem životu, 182—183.

Molitva
— bez molitve nema uspjeha u radu, 179—181; — duhovna, 250—251.

Mrtvljenje
— kako se treba mrtviti (trapiti), 25.

Napredak
— uzroci nenapredovanju, 55.

Narav
— kakva je sad, zaslužuje prezir, 30—21.

Naravnost
— u shvaćanju i postupcima škodi, 65.

Nepouzdanje
— koliko ono vrijeđa Boga i nama škodi, 28—29.

Nesavršenost
— ne treba zanemariti ni najmanjih nesavršenosti, 79—80.

Nesreća
— naša je najveća nesreća, što si možemo naći zadovoljstvo u stvorenjima, 21.

Neznanje
— razne vrste neznanja u duhovnim stvarima, 88—91.

Novicijat
— razne upute učitelju novaka, 50 i sl.

Nutarnji život
— u čemu se sastoji, 173—174; — kako nasljedovati nut. život Božji, 175; — zašto malo napredujemo u duh. životu, 176; — razlozi koji nas potiču na nut. život, 176—183; — bez nut. života nema savršenosti, 176—179; — pažnja na nutarnjost, 183—187; važno je spojiti nut. život sa vanjskim, 188—190; — nasljedujmo nut. život Spasiteljev, 244—246.

Obmane
u duhovnom životu, 170—171; — znakovi prevarene duše 172.

Obraćenje
— dvostruko, 56.

Odricanje
— potreba odricanja zbog mira duše, 23; — put ravnodušnosti, 80—83; — odricanje i u milostima, 83—86; u djelima što ih činimo, 87.

Oholost
— izvor oholosti želja za vlastitom čašću, 76—79.

Patnje
— ne trebamo moliti od Boga na početku duh. života, 33—34.

Pažnja
— na vlastitu nutarnjost, 183—187.

Plodovi Sv. Duha
— narav plodova 158—160; — plodovi ljubavi, veselja i mira, 160—162; — plodovi blagosti i ustrpljivosti, 162—163; — plod dobrote i dobrostivosti, 163; — plod ustrajnosti, 164; — plod vjere, 164; — plod čednosti, umjerenosti i čistoće 165.

Pokora
— tjelesne pokore, 52—53; — ne popuštati u vršenju pokore, 60.

Pokvarenost
srca, odakle izvire, 91—94.

Poniznost
— šta je potrebno činiti da je stečemo, 29—30; — čuva mir duše, 30; — krivo mislimo da nam poniznost oduzima pravu vrijednost, 31; — zašto nismo ponizni, 32; — nasljedujmo Spasitelja u poniznosti, 242—244.

Poslušnost
— u družbi Isusovoj, 45—47 — prema Svetom Duhu, čitavo načelo IV, 95—172; — nasljedujmo Spasitelja u poslušnosti, 240—242.

Postupak
— s mlađima, novacima, 50—55.

Poštovanje
— kako se smije pribavljati poštivanje ustanovi kojoj pripadamo, 49—50; — međusobno poštivanje, 54—55.

Pouzdanje
— razlozi da se u Boga pouzdajemo, 28.

Predanost
— Bogu se treba posve predati, 22; — jednom zauvijek Bogu se predati, 46.

Pretvaranje
i lukavost veoma škode duševnom napredovanju, 24.

Prijateljstvo
— kad nije dobro, kad jest, 54.

Propovijedanje
— uspjeh u propovijedanju zavisi o razmatranju, 62—64.

Providnost
— ravna našim djelima, 45.

Putevi duh. života
— put vjere vodi sigurnije k savršenosti, nego put osjetnih milosti, 192.

Ravnodušnost
— se postizava odricanjem, 80—83.

»Razlikovanje duhova«
— djelovanje Boga i djelovanje đavola 170.

Razmatranje
— u družbi Isusovoj mora biti praktično, 43—45; — vrijednost propovijedi zavisi o razmatranju, 62—64; — razmatranje uopće, 249 i sl.; — korist razmatranja, 249; — obično razmatranje, 251—252; — čuvstveno, 252; — razmatranje gledanjem (kontemplacija), 253 i sl.; — šta je ono, 253—255; — svojstva i učinci razmatranja gledanjem, 255—259; — dvije vrste razmatranja gledanjem. 259—261; — ulazak u razmatranje gledanjem, 261—263; — prednosti razmatranja gledanjem, 263; — nije zapreka apostolskom životu; 266—267; — stepeni razmatranja gledanjem, 267—272; druga razdioba ovih stepena, 272—276; — sud o ovom razlikovanju stepena, 276—280.

Razum
— slabost razuma kad se radi o savršenstvu, 27.

Revnost
— čini kreposna djela lakšim, 22; — red u pravoj revnosti, 41; — razlozi revnosti, 47.

Riječ
— Božija 196—197; — kako je štovati, 247—248.

Sakramenti
— glavna sredstva savršenosti, 24; — njihov je plod čistoća srca i gorljivost duha, 25.

Savršenost
— traži da u svemu tražimo Boga i to samo njega, 18—22; — glavna sredstva savšenosti: sakramenti, 24—25; — kreposti sredstvo savršenosti, 26 i sl.; — posebna savršenost Isusovaca, 34 i sl.; — razna držanja obzirom na savršenost, 38—40; — zašto se trebamo brinuti oko savršenosti, 40—41; — kome je sve stalo do naše savršenosti, 42—43; — glad za savršenošću, 59—60; — šta je svakako potrebno za savršenost, 60—61 (br. 1—8); — čistoća najsigurniji put savršenosti 69; — sve zavisi o poslušnosti prema milosti, 100—105; — savršenosti nema bez nutarnjeg života, 176—179; — put vjere sigurnije vodi savršenosti nego put osjetnih milosti, 192.

Siromaštvo
— nasljedujmo Spasitelja u siromaštvu, 236—240.

Slava
Božija mora biti glavni cilj naših djela, 30—31.

Sloboda

— u svim djelima, 47; — osobe pravo rasvijetljene duhom Božijim slobodne su prema svemu, ne vežu se ni zašto, 86.

Spasenje

— zavisi o poslušnosti milosti 100—103.

Spasitelj

— Sjedinjenje sa Spasiteljem 194 i sl.; — spoznavanje Spasitelja 194 i sl.; — sniženje Boga-Čovjeka, 198—200; — veza sv. čovječanstva s trima bož. osobama, 200; — kraljevstvo Kristovo 201—203; — tri izvora djela kod Isusa 203; — razna stanja Isusova života, 205—206; — djetinjstvo, 206; — skriveni život, 207; — slavni život, 207—210; — stanje Isusovo kod posljednjeg suda, 211—213; — ljubav prema Spasitelju, 217 i sl.; — zašto ljubiti Spasitelja, 217—220; — ljubiti Spasitelja u presv. olt. sakramentu 220—222; — odličja Spasiteljeva tijela, 222; — nasljedovanje Spasitelja, razlozi, 232—234; — nasljedujmo Spasitelja odijeljeni od stvorenja, 234—236; — u siromaštvu, 236—238; — u čistoći, 238—240.

Sreća

— naša je sreća u potpunoj predanosti Bogu, 16—17 i u nutarnjem životu, 17.

Strasti

— njihovo značenje, 74; — savršeni gospodare strastima, 75.

Stvorenja

— bi htjela biti našim posljednjim ciljem, 13—16; — kako ćemo se obraniti od stvorenja kad nas mame k sebi, 21; — naša je najveća nesreća što se možemo stvorenjima zadovoljiti, 21; — nasljedovati Spasitelja odijeljeni od stvorenja 234—236.

Sveci

— su se trpnjama i progonstvima samo smijali, 21.

Ukori

— koriti treba s namjerom da obratimo i potaknemo drugoga, 52.

Utjehe

— i slasti Božije ne treba tražiti, 20.

Utjelovljenje

— veličina Utjelovljenja, 194—196; — koliko koristi našoj savršenosti, 246—247.

Vanjski život

— treba spojiti nutarnji i vanjski život, 188—190; — sami od sebe ne smijemo se posvećivati vanjskim poslovima, 190—191.

Vjera

— sredstvo usavršavanja, 26—27.

Vjernost

— Bogu, 59.

Volja

— usavršavati treba volju, 191.

Vrhunaravnost

— potrebna u upravljaju i shvaćanju, 64—67.

Zablude

— i kriva načela u duh. životu, 88.

Znanje

— kako se njime trebamo služiti, 48.

Život

— Ljudevita Lallemanta, 5—11.

Žurba

— u radu vrlo škodi, 54.

ISPRAVCI.

Usprkos pažnji potkrale su se neke pogreške. Ovdje navodimo samo glavnije, a dobrohotnog čitatelja molimo da ostale sam ispravi.
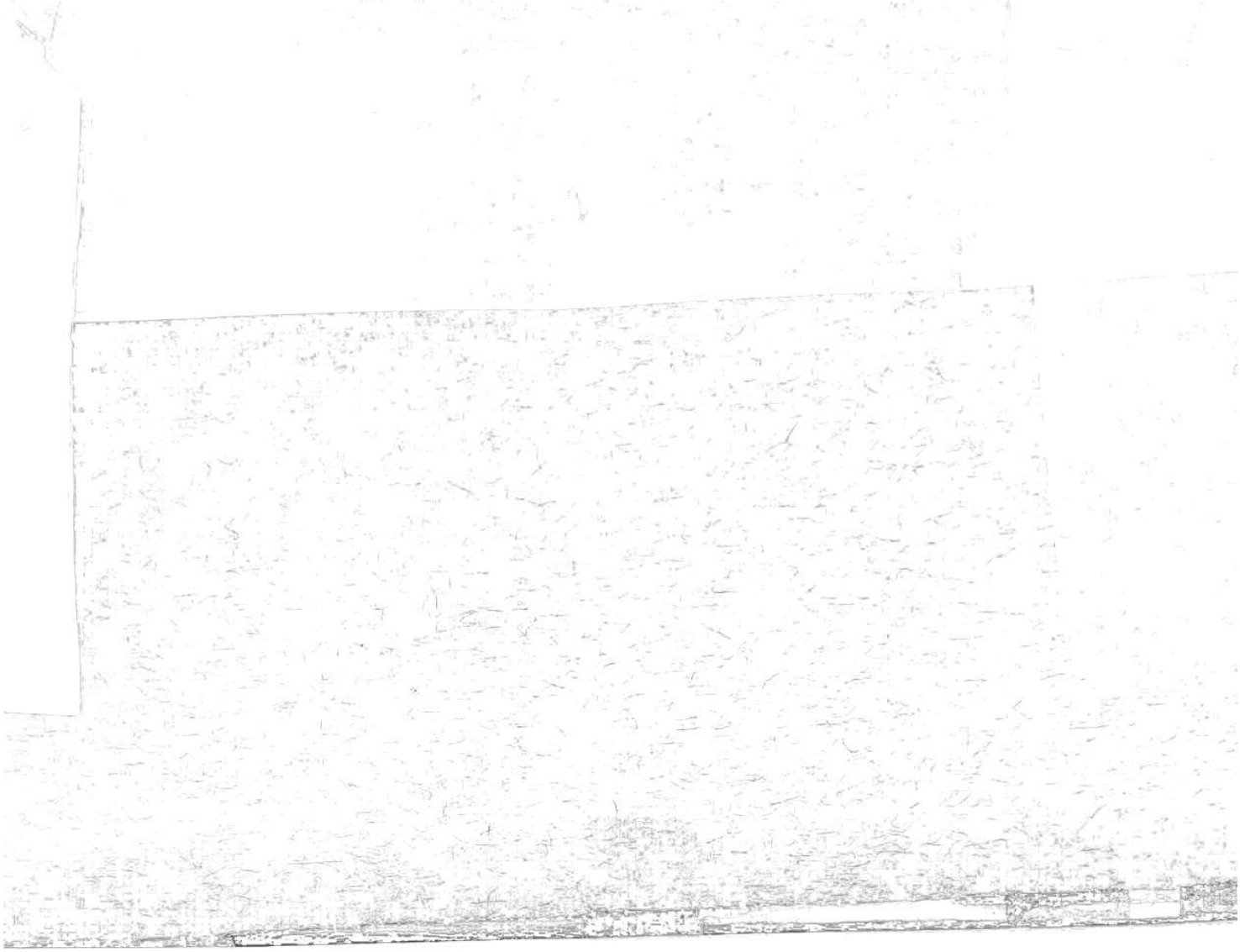
Na str. 77. ozdo 9. redak treba nepravednosti mjesto nepravilnosti.
„ „ 80. „ 5. redak treba sklonostima mj. sklonosti.
„ „ 95. „ 1. redak treba IV. Načelo mj. V.
„ „ 100. „ 12. redak treba poslušnosti mj. pobožnosti.